

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**1950-1980 DÖNEMİNDE İKTİDAR VE MUHALEFET
PARTİLERİNİN SİYASİ VE İDEOLOJİK TEMSİLLERİ:
SEÇİM AFİŞLERİ VE BEYANNAMELERİ ÖRNEĞİNDE
BİR ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ**

Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT

DOKTORA TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Kadriye KOBAK

AĞUSTOS - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**1950-1980 DÖNEMİNDE İKTİDAR VE MUHALEFET
PARTİLERİNİN SİYASİ VE İDEOLOJİK TEMSİLLERİ:
SEÇİM AFİŞLERİ VE BEYANNAMELERİ ÖRNEĞİNDE
BİR ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ**

DOKTORA TEZİ

Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT

Enstitü Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

“Bu tez 22/08/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Figen ÜNAL	Başarılı
Prof. Dr. Melih Zafer ARICAN	Başarısız
Doç. Dr. Dilek Melike ULUÇAY	Başarılı
Doç. Dr. Kadriye KOBAK	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Meltem GÖNDEN GÜZEL	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT

22/08/2024

ÖN SÖZ

Türkiye'nin yakın tarihi üzerinden bugünü anlama arayışı ile ortaya çıkan bu tezin yazım süreci benim için bambaşka bir deneyim oldu. Döneme dair merak ettiğim sorulara aranan cevapların yanı sıra, tez yazmanın yazarı en çok zorlayan kısmının sabır ve istikrar olduğunu görmek, bu yaşımda benim için ayrıca öğretici olmuştur. Doktora sürecinde öğrendiğim bir diğer şey ise insanın hayalleriyle bir gün buluşmasının mümkün olabildiği oldu. 'Akademi kariyeri' lisans yıllarındaki en büyük hevesimdi. Günün koşulları, ülkenin koşulları ve daha birçok gerekçeyle uzaklaştığım ideal benim aklımın orta yerinde hep kaldı ve benim için bir hevesten ötesi olduğunu gösterdi. Vazgeçmediğim için bugün çok mutluyum.

Başka bir mutluluk sebebi ise bu yolculuğun bana kazandırdığı çok değerli danışmanım Doç. Dr. Kadriye KOBAK oldu. Tez danışmanım olmaktan öte, öğrencisiyle ilişkisini bütüncül bir biçimde kurarak, her konuda yanımda hissettirdiği için benim için her zaman çok kıymetli olacak. İki danışmanla yürütülmüş olan tezimde, Prof. Dr. Ferruh UZTUĞ ile çalışmış olmak bana her zaman gurur verecek, aynı zamanda bir fotoğraf sanatçısı olan çok değerli hocam Prof. Dr. Melih Zafer ARICAN'ın bakış açısı bu tezi zenginleştiren önemli unsurlardan biri oldu. Sevgili Hocam Dr. Öğretim Üyesi Meltem GÖNDEN GÜZEL, sadece tezimde değil ders döneminde de bana kattıklarını ifade edebileceğim bir ölçü yok. Prof. Dr. Figen ÜNAL ve Doç. Dr. Dilek Melike ULUÇAY'ın savunmamda bulunmaları ve değerli önerileri olmasaydı bu tez eksik olacaktı, kendilerine çok teşekkür ediyorum.

Bu süreçteki tüm zorluklara rağmen tavizsiz desteği için eşim Özhan, çoğu zaman onun an'larından çalmama rağmen, yaşından beklenmeyecek sabrı gösteren Can'ım kızım Neris, sonsuz ve koşulsuz sevgileri ile Annem ve kardeşim Ahmet, bıktığım, yorulduğum her anı fark ederek beni oradan kaldıran Elif, dostluğuna Hocalığını ekleyerek tezime yoldaş olan Yasemin ve tüm dostlarım...

siyasete olan ilgimi devraldığım, yıllardır özlediğim Can'ım babam.

Hepinize Minnettarım.

Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT

22/08/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
GÖRSEL LİSTESİ	viii
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE: SİYASAL İLETİŞİM- SİYASAL İKNADAN SİYASAL İLETİŞİME	7
1.1. Siyasal İkna: Retorik, Propaganda ve Kampanya	7
1.1.1. Retorik.....	7
1.1.2. Propaganda	10
1.1.3. Kampanya	16
1.2. Siyasal İletişimin Tanımı ve Kapsamı.....	20
1.2.1. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi	27
1.2.2. Türkiye’de Seçim Kampanyalarının Tarihsel Gelişimi	32
1.3. Siyasal İletişimde İdeoloji, İktidar ve Söylem.....	32
1.3.1. Söylem.....	32
1.3.2. İktidar	35
1.3.3. İdeoloji	36
1.4. Siyasal İletişim Araçları Olarak Seçim Beyannameleri ve Afişleri	39
1.4.1. Seçim Beyannameleri.....	39
1.4.2. Seçim Afişleri.....	40
1.4.2.1. Afiş.....	41
1.4.2.2. Siyasal İletişim Aracı Olarak Seçim Afişleri	43
2. BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN: 1950-1980 DÖNEMİNDE TÜRKİYE.....	49
2.1. 1950-80 Döneminde İktidar ve Muhalefet Partileri	49
2.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi.....	49
2.1.2. Demokrat Parti	51
2.1.3. Adalet Partisi	53

2.2. 1950’li Yıllarda Türkiye.....	55
2.2.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler	55
2.2.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam	58
2.3. 1960’li Yıllarda Türkiye.....	62
2.3.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler	62
2.3.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam	66
2.4. 1970’li Yıllarda Türkiye.....	70
2.4.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler	70
2.4.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam	75
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	79
3.1. Araştırma Deseni	79
3.1.1. İçerik Analizi.....	84
3.1.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi	85
3.1.2.1. Van Dijk’in Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeli	90
3.2. Veri Kaynakları ve Toplama Süreci	93
3.2.1. Seçim Beyannameleri.....	94
3.2.2. Seçim Afişleri.....	95
3.3. Veri Analizi Çerçevesi.....	96
4. BÖLÜM: BULGULAR	98
4.1. 1950’li Yıllarda CHP ve DP	98
4.1.1. 1950 Seçimlerinde CHP	98
4.1.2. 1954 Seçimlerinde CHP	108
4.1.3. 1957 Seçimlerinde CHP	118
4.1.4. 1950-1960 Yılları Arasında CHP	143
4.1.5. 1950 Seçimlerinde DP	147
4.1.6. 1954 Seçimlerinde DP	152
4.1.7. 1957 Seçimlerinde DP	159
4.1.8. 1950-1960 Yılları Arasında DP	172
4.2. 1960’li Yıllarda CHP ve AP	174
4.2.1. 1961 Seçimlerinde CHP	174
4.2.2. 1965 Seçimlerinde CHP	179
4.2.3. 1969 Seçimlerinde CHP	183

4.2.4. 1960-1970 Yılları Arasında CHP.....	190
4.2.5. 1961 Seçimlerinde AP.....	192
4.2.6. 1965 Seçimlerinde AP.....	200
4.2.7. 1969 Seçimlerinde AP.....	204
4.2.8. 1960-1970 Yılları Arasında AP	208
4.3. 1970’li Yıllarda CHP ve AP.....	209
4.3.1. 1973 Seçimlerinde CHP	209
4.3.2. 1977 Seçimlerinde CHP	212
4.3.3. 1970-1980 Yılları Arasında CHP	218
4.3.4. 1973 Seçimlerinde AP.....	218
4.3.5. 1977 Seçimlerinde AP.....	222
4.3.6. 1970-1980 Yılları Arasında AP	227
4.4. 1950-1980 Döneminde CHP ve AP/DP	228
4.4.1. 1950-1980 Döneminde CHP	228
4.4.2. 1950-1980 Döneminde AP/DP	229
4.4.3. 1950-1980 Döneminde CHP ve AP/DP’nin Karşılaştırması	231
SONUÇ	233
KAYNAKÇA.....	257
ÖZ GEÇMİŞ	267

KISALTMALAR

TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
AP	: Adalet Partisi
HP	: Hür Parti
MP	: Millet Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
BP	: Birlik Partisi
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
DP	: Demokratik Parti
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
SÇ	: Söylem Çözümlemesi
ESÇ	: Eleştirel Söylem Çözümlemesi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Retoriksel Çekicilik Unsurları.....	9
Tablo 2: Siyasi Kampanyaların Gelişim Süreci	19
Tablo 3: Siyasal İletişim Tanımları	22
Tablo 4: CHP hükümetleri.....	51
Tablo 5: Demokrat Parti Hükümetleri Tablosu	53
Tablo 6: Adalet Partisi Hükümetleri.....	55
Tablo 7: 14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları	57
Tablo 8: 2 Mayıs 1954 Genel Seçimleri Sonucu	58
Tablo 9: 27 Ekim 1957 Genel Seçimleri Sonucu	58
Tablo 10: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri Sonucu	64
Tablo 11: 10 Ekim 1965 Genel Seçim Sonuçları	64
Tablo 12: 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları	65
Tablo 13: 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları	73
Tablo 14: 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları	74
Tablo 15: Nitel Araştırma Desenleri ve Özellikleri.....	80
Tablo 16: Van Dijk İç Grup- Dış Grup Kutuplaştırması	91
Tablo 17: 1950- 1980 Yılları Partilere Göre Seçim Beyannameleri	94
Tablo 18: 1950- 80 Seçim Afişleri	95
Tablo 19: 1950 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu.....	98
Tablo 20: 1950 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar.....	100
Tablo 21: 1954 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu.....	109
Tablo 22: 1954 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar.....	110
Tablo 23: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu.....	118
Tablo 24: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar.....	119
Tablo 25: 1950-1954-1957 CHP Seçim Beyannameleri İçerik Analizi	146
Tablo 26: 1950 DP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu.....	148
Tablo 27: 1950 DP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar.	149
Tablo 28: 1961 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu.....	175

Tablo 29: 1961 CHP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	176
Tablo 30: 1965 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	179
Tablo 31: 1965 CHP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	180
Tablo 32: 1969 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	183
Tablo 33: 1969 CHP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	184
Tablo 34: 1961 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	193
Tablo 35: 23 1961 Adalet Partisi Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	194
Tablo 36: 1965 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	201
Tablo 37: 1965 AP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	202
Tablo 38: 1969 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	204
Tablo 39: 1969 AP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	205
Tablo 40: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	209
Tablo 41: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	210
Tablo 42: 1973 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	219
Tablo 43: 1973 AP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	220
Tablo 44: 1977 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu	223
Tablo 45: 1977 AP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar	224
Tablo 46: 1950-80 yılları CHP ve DP/AP Seçim Beyannameleri Analizi	232

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İletişimin Klasik Modeli	24
Şekil 2: Geleneksel Siyasal İletişim Modeli	24
Şekil 3: Siyasal İletişimin Katmanları	25
Şekil 4: Söylem Tanımlarını Belirleyen Bakış Açıları	34
Şekil 5: Söylemin Boyutları	35
Şekil 6: 1950 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	99
Şekil 7: 1954 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	109
Şekil 8: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	118
Şekil 9: 1950 DP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	148
Şekil 10: 1961 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	175
Şekil 11: 1965 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	180
Şekil 12: 1969 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	184
Şekil 13: 1961 AP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	193
Şekil 14: 1965 AP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	201
Şekil 15: 1969 AP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	205
Şekil 16: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	210
Şekil 17: 1973 AP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	219
Şekil 18: 1977 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu	223

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: 9 Nisan 1954, Hürriyet Gazetesi.....	41
Görsel 2: 8 Ekim 1957, Hürriyet Gazetesi.....	41
Görsel 3: Sam Amca Afişi.....	45
Görsel 4: Lord Kitchener Afişi.....	45
Görsel 5: Ti/sen Afişi	46
Görsel 6: Dünya Savaşları Afişleri	47
Görsel 7: Afiş 1 1950 CHP.....	102
Görsel 8: Afiş 2 1950 CHP.....	103
Görsel 9: Afiş 3 1950 CHP.....	104
Görsel 10: Afiş 4 1950 CHP.....	105
Görsel 11: Afiş 5 1950 CHP.....	106
Görsel 12: Afiş 6 1950 CHP.....	107
Görsel 13: Afiş 7 1950 CHP.....	108
Görsel 14: Afiş 9 1954 CHP.....	113
Görsel 15: Afiş 10 1954 CHP.....	114
Görsel 16: Afiş 11 1954 CHP.....	115
Görsel 17: Afiş 12 1954 CHP.....	116
Görsel 18: Afiş 13 1954 CHP.....	116
Görsel 19: Afiş 14 1954 CHP.....	117
Görsel 20: Afiş 24 1957 CHP.....	121
Görsel 21: Afiş 25 1957 CHP.....	122
Görsel 22: Afiş 26 1957 CHP.....	123
Görsel 23: Afiş 27 1957 CHP.....	124
Görsel 24: Afiş 28 1957 CHP.....	125
Görsel 25: Afiş 29 1957 CHP.....	126
Görsel 26: Afiş 30 1957 CHP.....	127
Görsel 27: Afiş 31 1957 CHP.....	128
Görsel 28: Afiş 32 1957 CHP.....	129
Görsel 29: Afiş 33 1957 CHP.....	130
Görsel 30: Afiş 34 1957 CHP.....	131
Görsel 31: Afiş 35 1957 CHP.....	132

Görsel 32: Afiş 36 1957 CHP	132
Görsel 33: Afiş 37 1957 CHP	133
Görsel 34: Afiş 38 1957 CHP	134
Görsel 35: Afiş 39 1957 CHP	135
Görsel 36: Afiş 40a 1957 CHP	136
Görsel 37: Afiş 40b 1957 CHP	136
Görsel 38: Afiş 40c 1957 CHP	137
Görsel 39: Afiş 41a 1957 CHP	138
Görsel 40: Afiş 41b 1957 CHP	138
Görsel 41: Afiş 42 1957 CHP	139
Görsel 42: Afiş 43 1957 CHP	140
Görsel 43: Afiş 44 1957 CHP	141
Görsel 44: Afiş 45 1957 CHP	142
Görsel 45: Afiş 46 1957 CHP	142
Görsel 46: Afiş 8 1950 DP	151
Görsel 47: Afiş 15 1954 DP	152
Görsel 48: Afiş 16 1954 DP	153
Görsel 49: Afiş 17 1954 DP	154
Görsel 50: Afiş 18 1954 DP	155
Görsel 51: Afiş 19 1954 DP	156
Görsel 52: Afiş 20 1954 DP	156
Görsel 53: Afiş 21 1954 DP	157
Görsel 54: Afiş 22 1954 DP	158
Görsel 55: Afiş 23 1954 DP	158
Görsel 56: Afiş 47 1957 DP	159
Görsel 57: Afiş 48 1957 DP	160
Görsel 58: Afiş 49 1957 DP	161
Görsel 59: Afiş 50 1957 DP	162
Görsel 60: Afiş 51 1957 DP	162
Görsel 61: Afiş 52 1957 DP	163
Görsel 62: Afiş 53 1957 DP	164
Görsel 63: Afiş 54 1957 DP	165

Görsel 64: Afiş 55 1957 DP	165
Görsel 65: Afiş 56 1957 DP	166
Görsel 66: Afiş 57 1957 DP	167
Görsel 67: Afiş 58 1957 DP	168
Görsel 68: Afiş 59 1957 DP	169
Görsel 69: Afiş 60 1957 DP	170
Görsel 70: Afiş 61 1957 DP	170
Görsel 71: Afiş 62 1957 DP	171
Görsel 72: Afiş 63 1957 DP	172
Görsel 73: Afiş 64 1961 CHP	178
Görsel 74: Afiş 73 1965 CHP	182
Görsel 75: Afiş 75 1969 CHP	186
Görsel 76: Afiş 76 1969 CHP	187
Görsel 77: Afiş 77 1969 CHP	188
Görsel 78: Afiş 78 1969 CHP	189
Görsel 79: Afiş 79 1969 CHP	190
Görsel 80: Afiş 65 1961 AP	196
Görsel 81: Afiş 66 1961 AP	196
Görsel 82: Afiş 67 1961 AP	197
Görsel 83: Afiş 68 1961 AP	198
Görsel 84: Afiş 69 1961 AP	198
Görsel 85: Afiş 70 1961 AP	199
Görsel 86: Afiş 71 1961 AP	199
Görsel 87: Afiş 72 1961 AP	200
Görsel 88: Afiş 74 1965 AP	203
Görsel 89: Afiş 91 1969 AP	207
Görsel 90: Afiş 92 1969 AP	207
Görsel 91: Afiş 81 1977 CHP	212
Görsel 92: Afiş 82 1977 CHP	213
Görsel 93: Afiş 83 1977 CHP	214
Görsel 94: Afiş 84 1977 CHP	215
Görsel 95: Afiş 85 1977 CHP	215

Görsel 96: Afiş 86 1977 CHP	216
Görsel 97: Afiş 87 1977 CHP	217
Görsel 98: Afiş 88 1977 CHP	217
Görsel 99: Afiş 80 1973 AP	222
Görsel 100: Afiş 89 1977 AP	226
Görsel 101: Afiş 90 1977 AP	226

ÖZET	
Başlık: 1950- 1980 Döneminde İktidar ve Muhalefet Partilerinin Siyasi ve İdeolojik Temsilleri: Seçim Afişleri ve Beyannameleri Örneğinde Bir Eleştirel Söylem Çözümlemesi	
Yazar: Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT	
Danışman: Doç. Dr. Kadriye KOBAK	
Kabul Tarihi: 22/08/2024	Sayfa Sayısı: xiii (ön kısım) + 267 (ana kısım)
Siyasal iletişim yöntemleri açısından incelendiğinde, 1950-1980 yılları Türk siyasi tarihi açısından yeniliklerle tanışılan bir dönemi anlatmaktadır. Dünyada siyasal iletişimin profesyonelleşmeye başladığı bu dönemde Türkiye çok partili siyasi hayata geçmektedir. Cumhuriyetin kurucu anlayışını temsil eden iktidar partisi CHP'nin meclise getirdiği yasa tasarısıyla Türk demokrasinin inşa sürecini tamamlama sürecini başlatmıştır. Böylelikle, Türkiye II. Dünya Savaşı'nın ardından dünyayı saran demokratikleşme sürecine dahil olmuştur. Bu yeni dönem Türk siyasetine birçok siyasi parti ve lider kazandırmıştır. Ancak bu otuz yıllık dönemin her on yıllık periyodun ardından gelen üç askeri darbe nedeniyle demokrasiye geçişin sancılı bir süreç olduğu söylenebilir. 1950-1980 yılları arasındaki otuz yıllık bu dönemi inceleyen bu çalışmanın amacı; bu otuz yıllık dönemde gerçekleşen sekiz genel seçimde iktidar ve ana muhalefet partilerinin seçim kampanyalarında kullandığı beyannamelerin ve afişlerin dilsel tercihler ve özelliklerini inceleyerek; hangi ikna stratejilerinin kullanıldığını, hangi toplumsal, politik, ideolojik olguları öne çıkarıldığını ve nasıl temsil edildiklerini araştırmaktır. Çalışmanın ilk bölümünde siyasal iletişim, retorik, propaganda ve kampanya kavramaları tartışılmaktadır. İkinci bölümde 1950-80 yıllarının tarihsel arka planı incelenmektedir. Araştırma kapsamında CHP-DP/AP tarafından hazırlanan on üç seçim beyannamesinin içerik analizi yapılarak seçim kampanyalarının temaları belirlenmiştir. Bununla birlikte sekiz genel seçim için hazırlanan doksan dört afiş eleştirel söylem çözümlemesi metoduyla incelenmiştir. Afişi oluşturan metinler Teun A. Van Dijk'ın ideolojik kare ve iç grup-dış grup kutuplaştırma stratejisi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırmanın konusu olan CHP-DP/AP iktidar ve ana muhalefeti partileri gibi merkez sağ ve sol partileri de temsil etmektedirler. Bu anlamda çalışma, afişlerin gerek ideolojik gerekse iktidar/muhalefet ekseninde söylem farklılıklarını ortaya koymaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Siyasal İletişim, Seçim Afişleri, Seçim Beyannamesi, Eleştirel Söylem Analizi, 1950-1980	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Political and Ideological Representations of the Ruling and Opposition Parties in the 1950-1980 Period: A Critical Discourse Analysis Based on Election Posters and Declarations	
Author of Thesis: Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT	
Supervisor: Assoc. Prof. Kadriye KOBAK	
Accepted Date: 22/08/2024	Number of Pages: xiii (pre text) + 267 (main body)
In terms of Turkish political history, the 1950-1980 period can basically be characterized with the transition to the multi-party era and the acceleration of the construction of Turkish democracy with the increasing influence of the democratization trend in Turkey, which was also effective all over the world after World War II. On the other hand, these processes were quite challenging due to the three military coups that followed each decade of this thirty-year period. At the same time, in this period when political communication started to be professionalized in the world, many innovations were realized in Turkey in terms of political communication methods. In such a context, this study, which is theoretically shaped by the critical political communication paradigm, examines the declarations and posters used in the election campaigns of the ruling and main opposition parties in eight general elections between 1950 and 1980. Methodologically, thirteen election declarations and ninety-four election posters prepared by CHP-DP/AP were analyzed using content analysis and Van Dijk's Critical Discourse Analysis. As a result of the study, it can be said that almost all of the election posters use the strategy of in-group-out-group polarization, that the political and ideological representations of the election campaigns are quite different from each other, and that the themes and discourses of the election campaigns of both parties change at different positions and times.	
Keywords: Political Communication, Election Poster, Election Declaration, Critical Discourse Analysis, 1950-1980	

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, sınırlılıkları ve bölümleri detaylı biçimde açıklanmıştır.

Çalışmanın Konusu

İletişimin sosyal bilimler içerisinde bilimsel bir disiplin olarak yer almasına ilişkin çabaların, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1920'li yıllara dayandığı, iletişim ve propagandanın belirleyici etkisinin özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde hissedildiği söylenmektedir (Güngör, 2016, s.81).

Birinci Dünya Savaşı'nın önemli aktörlerinden İngiltere başta olmak üzere, Fransa, Almanya, Rusya ve ABD'nin uyguladığı propagandaların savaşın seyrini değiştirdiği, dolayısıyla savaş sonrası yeni bir dünya düzenine sebep olduğu bilinmektedir. Kitle iletişimde ilk araştırma Harold Lasswell'in 1927'deki Dünya Savaşında Propaganda Teknikleri yapıtıdır. Lasswell savaşta fikir yönetimini devletin ele aldığını ve propaganda ile sosyal dayanışma yaratıldığını öne sürmüştür (Erdoğan & Alemdar, 2005, s.45).

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, özellikle Avrupa'da, sınırların değişmesinden en fazla etkilenen coğrafya Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Her şeye rağmen, Avrupa'daki son iki otokrasi, Rusya ve Türkiye anayasal hükümet yönünde adımlar atmışlardı (Hobsbawn, 2018, s.145). Nitekim Dünya Savaşı'nın en önemli sonuçlarından biri Anadolu'da başlayan Kurtuluş Savaşı ve nihayetinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, önceki yıllarda yaşanan başarısız girişimlere rağmen, II. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Birleşmiş Milletler Cemiyeti'ne katılımını güvence altına almak, henüz şekillenmekte olan yeni dünya düzeninde kendisine bir pozisyon belirlemek amacıyla 1945 yılında Çok Partili Hayata geçme kararı almıştır (Varel, 2020, s. 205).

Seçim beyannameleri ve Seçim afişlerinin söylem analizini yapan bu çalışma, Türkiye'nin çok partili hayata geçmesinin ardından gerçekleşen ve iktidarın el değiştirdiği, aynı zamanda muhalefet partilerinin de seçim çalışması yapma imkânı bulabildiği 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerle başlayacaktır. Çok partili hayata geçildikten sonra ilk seçim 21 Temmuz 1946 yılında yapılmasına rağmen

seçim çalışmalarına fırsat vermeden gerçekleşen ve aynı zamanda açık oy gizli sayımla yapılan adaleti tartışılagelen bu seçimler çalışma dışında bırakılmıştır. İtirazlar sonuçları değiştirmese de ‘46 seçimleri şaibeli seçim adıyla tarihteki yerini almıştır (Kaynar, 2020, s.17).

1950 seçimleri Seçim Kanunun (Ağaoğlu, 2020, s.399), çok partili seçim sistemine göre düzenlendiği, ülke genelinde seçim faaliyetlerinin yapıldığı bu çalışmaların sonucunda 27 yıllık tek parti iktidarını muhalefete düşüren bir sonuca ulaşılmıştır (Bekiroğlu, 2020, s.156). Cumhuriyet Halk Partisi’nin içinden doğan Demokrat Parti oyların %50’sinden fazlasını alarak tek başına iktidara gelmiştir.

Cumhuriyet yönetimi ve Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı imparatorluktan Cumhuriyete bir milletin yeniden inşasını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yeni rejimin meşruiyetini anlama ve halkı inkılabı kazanma en önemli konuların başındadır. Başta eğitim olmak üzere, sanat-kültür ve basın alanında atılan adımlar hep bu amaca yöneliktir. Bu dönemde radyonun kuruluşu da radyoyu toplumsal eğitici yanıyla siyasi toplumsallaştırma çabasını aracı olarak gören yaklaşımın ürünüdür (ankaya, 2019, s.161).

Atatürk demokratik bir yönetime ulaşma amacıyla, Cumhurbaşkanlığı döneminden başlayarak defalarca kez çok partili düzene geçme teşebbüslerinde bulunmuştur. Ancak sonrasında oluşan Cumhuriyet karşıtı muhalif tavırlar nedeniyle bu girişimler ertelenmek zorunda bırakılmıştır. Toplum demokratik olgunluğa erişip cumhuriyet değerlerini iselleştirdikten sonra çok partili hayata geçilmesinin daha doğru bir hamle olacağı inancı ile hareket edilmiştir.

Çok partili hayata geçilmesinin ardından gerçekleşen 2. seçimde iktidar el değiştirmiş, almış olduğu geniş halk desteğinin verdiği güvenle bu kez yeniden bir toplumsal inşa süreci başlamıştır. DP iktidarı dönemi, Türk sağının bütün kollarının fikri mayalanma dönemidir. 60’ların İşlamcı ve milliyetçi akımları, bu dönemde ‘hazırlanmıştır’. 1946-50 döneminde demokrasiyi inşa söylemi, taşkın bir anti komünizmle i içe geçmiştir (Bora & nvar, 2020, s.159).

1950’li yıllar, tüm dünyada savaş sonrası döneme işaret ettiğinden ekonomik ve siyasi açıdan bir dönüşümü ifade etmektedir. Türkiye özelinde ise dünya gündeminin etkilerine ilave olarak iktidarın değişmesi ile sosyolojik bir dönüşümü, bir kırılma noktasını temsil etmektedir. Dünya tarihindeki benzer dönüm noktaları gibi, Türkiye’de 1950’li yılları

doğru yorumlayabilmek için bu dönüşümün yollarına ana hatlarıyla bakmak gerekir. Bunlar; siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel etmenlerdir (Şenses, 2021, s.18).

Türkiye'nin bugünkü siyasi ve sosyolojik çözümlemesini yapabilmek bu kırılım noktalarını doğru okumakla mümkündür. Bu araştırma ülkede yaşanan bu değişimin seçim afişleri üzerinden okumasını yapmaya çalışmaktadır. Değişen iktidarların siyasi çizgilerinin ekonomiden sanata, edebiyattan moda gündelik hayatı ne kadar ve nasıl etkilediği seçim çalışmalarında gerek iktidarın gerekse muhalefetin kampanya afişlerinde kullandıkları detaylar üzerinden okunmaya çalışılacaktır. Afişlerde kullanılan görsel malzeme ve söylem üzerinden bir toplum fotoğrafı çekilmeye çalışılacaktır.

Siyasal iletişim başlığı altında toparlanabilecek çalışmalar daha ziyade seçim çalışmalarının seçmen davranışı üzerindeki etkilerine ölçmeye yönelik çalışmalardır. Bu çalışma ise seçim afişlerini bir belge niteliğinde değerlendirerek onlar üzerinden tarihsel sosyolojik perspektiften Türk siyasi tarihi okuması yapmayı amaçlamaktadır. Siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan ülkedeki gelişmeler seçim afişlerinde kullanılan söylem üzerinden incelenecektir.

Glesne'nin (2015) işaret ettiği gibi, görsel veriler, belgeler, eserler ve fazla göze çarpmayan diğer araçlar gözlemlerinize ve görüşmelerinize hem tarihsel hem de bağlamsal boyutlar katar. Araştırmakta olduğunuz olguya ilişkin anlayışınız insanların yaşamlarının bir parçası olan belge ve eserlerden yararlandıkça gelişir. (s.121).

Nitel araştırmacılar, veri analizine farklı biçimlerde yaklaşırlar. Dilbilimcilere “metnin kendisini bir analiz nesnesi olarak değerlendirirken, sosyoloji kökenli araştırmacılar ise metni insan deneyimlerine baktıkları bir pencere olarak ele alırlar (Glesne, 2015, s.21).

Bu bilgiler ışığında bu çalışmada; 1950-1980 döneminde kullanılan seçim afişleriyle Türkiye'nin tarihsel sosyolojik dinamikleri arasındaki ilişkiyi ve Türkiye'de yaşanan toplumsal değişimin seçim afişleri üzerinden nasıl yansıtıldığına yanıt aranacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, 1950-1980 yılları arasındaki otuz yıllık dönemde gerçekleşen sekiz genel seçimde iktidar ve ana muhalefet partilerinin seçim kampanyalarında kullandığı afişlerin görsel ve dilsel tercihler ve özelliklerini inceleyerek;

- İlgili siyasi partiler, politikacılar ve politikaların siyasi ve ideolojik olarak nasıl temsil edildiklerini (representation) iktidar ve ana muhalefet bağlamında karşılaştırmalı olarak ortaya koymak,
- Seçmenleri ikna etmek için afişler ve beyannamelerde hangi stratejilerin kullanıldığını çözümlemek,
- Çalışmanın odaklandığı otuz yıllık döneme ilişkin Türkiye ve dünyadaki hangi toplumsal, politik ve ideolojik olay ve olguların ön plana çıkarıldığı ve afişlerde nasıl temsil edildiklerini araştırmaktır.

Çalışmanın Önemi

Öncül çalışmalarda; Ergin (2017), 1954 ve 57 seçimlerinde siyasi afiş ve slogan kullanımını Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi üzerinden incelemiştir. Çevik Ergenel (1993), Siyasi Afişler isimli yüksek lisans tezinde 1946-1993 yılları arasından üretilmiş afişler üzerine çalışmıştır. Görsel sanatlar alanında üretilmiş bu tezde afişler grafik tasarımları üzerinden incelenmiştir. Uğur (2014), siyasal iletişimde afişlerin kullanımını DP ve CHP'nin 1950 ve 1960 dönemlerinde kullandıkları seçim afişlerinin analizi yapmıştır. Siyasal iletişim unsurlarını detaylıca açıkladığı çalışmasında, afişleri Göstergebilim kuramcıları Saussure, Barthes, Peirce ve Eco üzerinden yorumlamıştır. Katırcı (2019), Siyaset sosyolojisinin imgesel yansımaları başlıklı çalışmasında, 2015 genel seçimlerine katılan üç siyasi partinin afişlerinin analizini yapmaktadır. Araştırmada afişlerin analizinde test edilen değişkenler afiş tasarımında temel elemanlar ve grafik tasarımında kullanılan ilkeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Özdemir'in (2019), 1980'den günümüze var olan siyasi partilerin Seçim Afişlerinin İncelenmesi ve Uygulamalar başlıklı çalışması, yine afişlerin grafik tasarım prensiplerine göre değerlendirmeye çalışmaktadır. Öcal (2015), 1983 - 2013 arası dönemde kullanılan seçim afişlerinde semboller ve temsiller üzerine çalışma yürütmüştür. Doğanay (2021), Türk siyasal hayatında “dava” söylemini, Milli Görüş Hareketine mensup siyasi partilerin seçim beyannameleri üzerinden nitel bir analiz ile incelemektedir. Kocatepe (2015), seçim beyannamelerinin analizini yaparak, 1982-2016 yılları arasında Türk Dış politikasını siyasi partiler açısından değerlendirmektedir. Sevgili (2018), 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili seçimlerinde Ak Parti'nin seçim beyannamesinin seçim kampanyasına nasıl yansıdığını araştırmaktadır. Köksal & Erişen (2023), “Multimodal

Discourse: An Analysis of Two Political Advertising Visuals” başlıklı yayınlarında, 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kullanılan R. Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu’nun seçim afişlerini Kress & van Leeuwen’in Multimodal yaklaşımı ile analiz etmektedir. Lirola (2016,2013) Multimodal analysis of a sample of political posters in Ireland during and after the Celtic Tiger” ile “A Multimodal Critical Discourse Analysis of a Sample of Posters Used in the 2016 and 2020 Election Campaigns in Ireland” başlıklı araştırmalarında seçim kampanyalarında kullanılan lider posterlerini, Kress & van Leeuwen’in görsel dilbilgisi (visual grammar) yaklaşımı ile analiz etmektedir.

Literatür bölümünde öncül çalışmalar incelenirken, seçim afişleri ve seçim beyannameleri ile ilgili olan çalışmalar taranmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan yöntemler tespit edilmiştir. Seçim beyannamelerini konu alan çalışmalar içerik analizine yoğunlaşmıştır. Belirlenen temaların (dava, dış politika vb.) beyannamelerdeki karşılıkları incelenmiştir. Seçim afişlerine yönelik çalışmaların büyük bir kısmı, afişlerin grafik ve tasarım boyutuyla ilgili araştırmalardır. Afişlerin tasarımı değil siyasi anlatımlarıyla ilgilenen çalışmalarda da göstergebilim yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Ancak uluslararası literatür incelendiğinde afişle ilgili çalışmaların daha çok Kress & van Leeuwen’in görsel dilbilgisi (visual grammar) yaklaşımı ile incelendiği tespit edilmiştir. Bu çalışma ise; öncüllerinden farklı olarak, 1950- 1980 yılları arasında kullanılan seçim afişlerini görsel açıdan değil dilsel tercihleri üzerinden oluşturduğu ideolojik kurguyu tespit ederek dönemin tarihsel arka planını afişler üzerinden çıkarmaya çalışmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Türk siyasi tarihinin okumasını seçim afişleri üzerinden yapan araştırmada ilk olarak çalışmanın veri kaynaklarından biri olan seçim beyannameleri, içerik analizi ile incelenerek beyannamelerin ana temaları oluşturulmuştur. İkinci aşamada 1950-1980 yıllarında gerçekleşen sekiz genel seçim için CHP-DP/AP tarafından hazırlanan 95 adet seçim afişi Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem analizi metodunun ideolojik kare ve iç grup- dış grup kutuplaştırma stratejisi açısından analiz edilmiştir. Bulgular bölümünde beyanname ve afişlerin dönemin tarihsel - sosyolojik arka planı açısından değerlendirilmesi yer almaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma 1950 ile 1980 yılları arasında gerçekleşen 8 Genel Seçim ile sınırlandırılmıştır. Araştırma Türkiye Cumhuriyeti Genel Seçimlerinde siyasi partiler tarafından yürütülen seçim kampanyalarında kullanılan seçim beyannameleri ve seçim afişleri ile sınırlıdır. Gazete ilanları, radyo, televizyon, internet, sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarında ya da billboard, bayrak gibi açık hava mecralarında kullanılan reklamlar araştırma dışı bırakılmıştır.

Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili hayata geçmesi ile birlikte gerçekleşen Genel Seçimler ile sınırlandırılmıştır. Çok partili hayata geçişin ilk seçimi olan 21 Temmuz 1946 seçimleri öncesinde muhalefet partilerinin siyasi kampanya yapma imkânı bulunamamasından ve oylamanın açık oy gizli sayım biçiminde gerçekleşmesi sebebiyle (seçimin gerçek anlamda çok partili seçim olduğu tartışması nedeniyle) araştırma dışında bırakılmıştır.

Araştırma 1950- 1980 yılları arasında gerçekleşen 8 genel seçimde en çok oyu alarak iktidar ve ana muhalefet partisi olmuş olan DP/AP ve CHP'nin yapmış olduğu kampanyalarda kullandıkları seçim beyannameleri ve seçim afişleri ile sınırlandırılmıştır. Diğer siyasi partilerin seçim kampanyaları araştırma dışı bırakılmıştır.

Çalışmanın Bölümleri

Çalışmanın birinci bölümü siyasal iletişim kavramını, kapsamı, tarihsel gelişimi üzerinden tartışmaya açarak ilişkili kavramları retorik, propaganda ve kampanyalar bağlamında değerlendirmektedir. İkinci bölümde çalışmanın odakladığı dönem olan 1950-1980 yılları arasındaki otuz yıllık süreç çalışmanın tarihsel arka planı olarak sunulmaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemleri olan içerik analizi ve Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemi detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde çalışmanın verilerini oluşturan seçim beyannameleri ve seçim afişlerinin içerik analizi ve eleştirel söylem analizi ile elde edilmiş bulgular değerlendirilmektedir. Çalışmanın beşinci bölümü olan sonuç kısmında araştırmanın değerlendirmesi yapılarak öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE: SİYASAL İLETİŞİM- SİYASAL İKNADAN SİYASAL İLETİŞİME

1.1. Siyasal İkna: Retorik, Propaganda ve Kampanya

Siyasal ikna kavramı, modern iletişim çalışmaları, sosyal psikoloji ve siyaset bilimi ile yakından ilişkili olan disiplinler arası bir alan olarak tanımlanmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve demokratik seçim sistemlerinin yerleşmesiyle birlikte, siyasal ikna önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Siyasal ikna, politik süreçlerde seçmenlerin düşünce, tutum ve davranışlarını değiştirme ya da etkileme amacına yönelik olarak uygulanan stratejiler bütünüdür. Siyasal ikna, hem seçmenin mevcut düşüncelerini ve inançlarını değiştirmeye yönelik bir süreç olarak hem de bu düşünce ve inançları pekiştirme amacıyla kullanılabilir. Siyasal iknanın temel amacı, hedef kitleyi bir seçim yapmaya, bir politikayı desteklemeye ya da bir ideolojiyi benimsemeye yönlendirmektir. İkna süreci, duygusal manipülasyon, mantıksal argümanlar gibi çeşitli araçlar ve yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Her ne kadar kavram modern dönemlerin tartışma konusu olarak ele alınmakta ise de tanımında yer alan “duygusal manipülasyon, mantıksal argümanlar” gibi unsurların Retorik’in unsurları ile örtüşmesi siyasal iknanın antik Yunan’a kadar uzandığının göstergesidir. Aristo, iletişim ve politikanın bütünlüğüne vurgu yaparak, iletişimi "ikna etmenin çeşitli yöntemleri" olarak tanımlamış, iknayı ise "kanaat oluşturma, kanaat verme; ikna etme, razı etme ve inandırma" şeklinde ifade etmiştir. Buradan hareketle kuramsal çerçeve bölümünde, çalışmanın veri kaynağı seçim beyannameleri ve afişlerin, siyasal iletişim aracı olarak kullanılır olması sebebiyle iknadan siyasal iletişime evrilmesi kronolojik olarak tartışılacaktır.

1.1.1. Retorik

Siyasal iletişim çalışmalarının, iletişim kavramı ile dolayısı ile insanlık tarihi ile akran olmasının önemli göstergelerinden biri; Lasswell tarafından ortaya atılan modelin öncülünün İlkçağ’da Aristoteles tarafından Retorik kavramıyla tanımlanmış olmasıdır. Retorik kavramının ana argümanı ikna/etki, yüzyıllar boyunca farklı stratejiler tarafından gerek kilise gerekse iktidarlar tarafından uygulanmış gelmiştir. (Clark, 2023, s.11)

Aristoteles'in Retorik anlayışı, belirli bir amaca ulaşmak için "etki" sağlamaya yöneliktir. Retorik kavramı, Aristoteles açısından, dönemin Yunan coğrafyasında yaygın olan inancın aksine, güzel konuşma sanatının ötesinde bir anlam taşımaktadır. Aristoteles, hitabetin ne fizik veya matematik gibi teorik, ne de politika gibi pratik bir bilim olmadığını, bir sanat hatta hüner ya da maharet olduğunu; ancak retorik'in, mimarlık ya da tıp gibi sadece kendisine özel bir alanda gelişmiş bir sanat ya da hüner olmadığını da belirtmektedir (Arslan, 2014, s.327). Aristoteles retorik'i; mantık bilimi ve siyasetin etik dalının birleşimi olarak kabul etmektedir (Zeybek, 2022, s.153).

İletişimsel becerisinin farkında olan bir konuşmacı, hemen hemen her konuda, hedef kitlesi üzerinde gerekli ön incelemeyi yaparak konuşmasını kitlenin beklentileri doğrultusunda şekillendirerek, hedeflediği etkiyi elde edebilmektedir (Aristoteles, 1998, s.39).

Yunan demokrasi anlayışının ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan ve ikna sanatı olarak adlandırılan Retorik kavramını Aristoteles; belli bir durumda, elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisi olarak tanımlamaktadır. Aristoteles'e göre retorik'in üç aktörü vardır. Bunlar; konuşmacı, dinleyici ve konuşmanın kendisi olarak sıralanmaktadır (Pratkanis & Aronson, 2022, s.70; Arslan, 2014, s.335). Konuşmacının kişisel karakterine bağlı olan Ethos, Retorik'te bir ispat şekli ve ikna yöntemi olarak güvenilirlik fikrini oluşturmaktadır. Sanatsal bir ispat türü olduğundan, topluluğa ikna eden kişinin karakterini ve dürüstlüğüne anlama imkânı sağladığı düşünülmektedir. İspatın diğer biçimlerinden duygusal nitelik taşıyan Pathos, dinleyicinin duygularını yönlendirmektedir. Aristo, Pathos'ta dinleyenlerin duygularının kavranmasının önemini vurgulamaktadır. Konuşmacı, konuşmasını topluluğun mevcut inançlarını göz önünde tutarak hazırlaması gerektiğini düşünmektedir. Logos'ta ise, konuşmacının argümanlarla bir bilgi sağlaması ya da aşikâr bir gerçeği sunması ise konuşmanın kendisi, mantığı ve argümanlarıdır (Aristoteles, 2017, s.37-38; Jowett, 2017, s.69). Aristo, bu unsurlar dışında, iknada başka bir unsurun, *Atechnoi* ifadesi ile tanımladığı konuşmacının kontrolü dışında kalan olgu ve olayların da etkili olduğunu ifade etmektedir (Pratkanis & Aronson, 2022, s.71). Aristo'nun Retorik unsurları Ethos, Pathos ve Logos'u oluşturan özellikleri Higgins ve Walker (2012), Tablo 1'de gösterilen biçimde özetlemiştir.

Çekicilik	İkna Tekniği Örnekleri
Ethos: Güven	Benzerlik Kendini kabul ettirme Saygı Uzmanlık Öz eleştiri Başarı eğilimi Tutarlılık
Pathos: Duygu	Metaforlar Betimleme (özellikle aşağıdaki kültürel referanslar aracılığıyla): Mizah İmkân azlığı Sağlık ve refah Umut ve tutku Sadakat Arkadaşlık Sempati
Logos: Bilgi	Kanıtlama Mantık Nedenler/gerekçeler İddialar Veri Kanıtlar/örnekler

Tablo 1: Retoriksel Çekicilik Unsurları

Kaynak: (Higgins ve Walker, 2012, s. 198)

Aristoteles ile birlikte yeniden anlamlandıran Retorik kavramı, merkezde dinleyicilerin yer aldığı “ikna” temelinde yeniden inşa edilen bir iletişim biçimini ifade etmektedir. Sözün etkisinin farkındalığının sağlanması ile birlikte, yüzyıllar boyunca “ikna” temelli iletişim iktidarlar tarafından kullanılmıştır. İ.Ö. 500’de, Antik dünyada, hükümdarların çoğunlukla savaş ya da dini konularda ikna yöntemlerine başvurdukları bilinmektedir (Jowett, 2017, s.83).

Hatiplik olarak da anılan Retorik’in Yunan eğitiminde yüksek bir yeri vardır. Demokratik devletlerde halk önünde güzel konuşmanın en gerekli siyasal araç olduğu düşünülmektedir. Retorik; Mekadonya’nın Yunanistan’ı fethetmesi ile Atina parlak çağını kaybettiğinde, siyasal işlevini yitirdikten sonra bile, uygulama alanında, hayranlık uyandıran bir yetenek olarak görülmektedir (McNeill, 2013, s.201).

İkna yoluyla karar verme geleneğini, Roma İmparatorluğu da devam ettirmiştir. Romalılar bu geleneği profesyonel iknacıları kullanmaktadırlar. Romalı Avukat Çiçero, Aristo’nun çalışmalarına ek olarak, atechnoi kavramını, stati yani sorunun statüsü teorisine (ön- ikna) dönüştürmüştür (Pratkanis & Aronson, 2022, s.71). İknanın Roma

toplumunda üstlendiği rolü anlamak amacıyla, retorikğin zarar mı yoksa fayda mı sağladığını tartışmasına Çiçero, belagatsiz bilgeliğin, devletlere çok az yararı olduğunu ancak bilgeliğin olmadığı belagatin çoğu zaman engel oluşturarak yarar sağlamadığını belirterek retorikğin tüm unsurlarının önemine vurgu yapmaktadır (Pratkanis & Aronson, 2022, s.28).

1.1.2. Propaganda

Retorik kavramının propaganda kavramına dönüşmesine kadar geçen süre zarfında, dünyanın farklı coğrafyalarında, farklı argümanlarla halkı etkilemek amacıyla kullanıldığı söylenebilir. Modern dönem ile birlikte ise medyanın tüm araçları ağırlıklı olarak propaganda faaliyetlerine hizmet amacıyla kullanılmaktadır. Eski çağda ise mimari eserler, heykeller, kabartmalar, sikkeler, politik imgeler veya geçitler, bayramlar propaganda aracı olarak kullanılmaktadır (Durugönül, 2021, s.10). Okuryazarlığın olmadığı dönemlerde, şaşırtıcı kostümler, alametler ve putlar propagandacıların kitlelerini etkilemek için kullandıkları temel araçlar olmuştur (Jowett, 2017, s.82). Nihayetinde propaganda, toplumun görüş ve davranışını, kişilerin belirli bir görüşü, belirli bir davranışı benimsemelerini sağlayacak biçimde etkileme çabasıdır (Domenach, 1969, s.7, Kağıtçıbaşı, 1996, s.164). Dolayısıyla tüm iktidar sahiplerinin, etki alanlarını genişletmek ve derinleştirmek arzusuyla çeşitli propaganda yöntemleri üzerine çalışmış oldukları görülmektedir.

Urartu çivi yazılı belgelerinde propaganda metinlerinin izleri süren Ceylan ve Çiftçi (2021), Eski Çağ'da propagandanın, yazıtlar, heykeller, mimari yapıtlar, kabartmalar, sikkeler ve bunun gibi, toplulukları etkileyecek yazılı, sözlü ve görsel vasıtalar aracılığıyla yapıldığını belirtmektedir. Krallar bu tür araçlar aracılığıyla yönetme gücünü tanrıdan aldıklarını göstererek halkı itaat altına almak istemişlerdir. Eski Ön Asya'da ağırlıklı olarak din olgusunun ön plana çıktığı propaganda yöntemleri çivi yazısının kullanılması ile birlikte yazıtlarda yer almaya başlamıştır.

Özellikle savaş ve din konularında başvurulmuş ikna yöntemleri kim uygarlıklarda sistematik ve düzenli değilken; MÖ 50 ve MS 50 yılları arası Roma İmparatorluğu örneğinde olduğu gibi günümüz iletişimcilerine ders niteliğinde sistematik bir yöntem uygulamışlardır. Bahsedilen dönemde Roma İmparatorluğu iletişim ağının kontrolünü etkili ve geniş bir şekilde oluşturabilmek için iletişim ve sembololoji türlerinin hemen

hepsini kullanan bir propaganda yürütmüştür (Jowett, 2017, s.87; Tokgöz, 2014, s.26). Mimariden tiyatroya, müzikten bastırılan paraya kadar, tüm araçlar etkili bir biçimde sembollere dönüştürülerek kitleri etkilemesi sağlanmıştır. Ceasar'ın, Roma'yı cumhuriyetten imparatorluğa dönüştürme sürecinde bu argümanları etkili bir biçimde kullandığı bilinmektedir (Çankaya, 2019, s.18).

İlkçağ Antik Yunan uygarlığında yaşanan demokrasi kültürünün aksine, dünyanın farklı coğrafyalarında, farklı siyasi rejimlerin farklı siyasi iletişim mekanizmaları geliştirdiği söylenebilir. Roma İmparatoru Julius Caesar'ın, ustalıkla kullandığı semboller ve ikna stratejileri ile Roma halkının kafasından cumhuriyetçilik düşüncesini uzaklaştırarak monarşik yönetimin ve kraliyet amaçlarının gerçekleşmesi için gereken psikolojik değişim hareketini yarattığı ifade edilmektedir (Jowett, 2017, s.88).

Sadece Ceasar değil diğer Roma imparatorlarının da kendilerini halkın ve ülkenin sahibi olarak gördüklerinden ve de halkın ve askerlerin desteği olmaksızın iktidarlarını sürdüremeyeceklerini bildiklerinden, her fırsatta buna yönelik mesajları vermeye çalışmışlardır. İmparatorlar iktidarları süresince, bazen tahta yeni geçtiklerinde bazen taht yıldönümlerinde askerlere ve halka para veya yiyecek dağıttıkları bilinmektedir. Bu da bir tür propagandadır. Benzer bir şekilde, Osmanlı devletinde de padişahların tahta çıktıklarında cülus bahşişi dağıttıkları ya da başka özel durumlarda da (sünnet töreni gibi) hediye veya para dağıtmaları bir gelenek haline dönüşmüştür (Tekin, 2021).

Domenach'a (1969) göre Yeniçağ'a gelene kadar yapılan tüm propaganda faaliyetlerini reklamdaki ayırmak pek mümkün değildir. Ceasar'ın, Charlemagne'ın, XIIV. Louis'in propagandalarının kişisel reklamları olduğunu iddia etmektedir. Ozanlarca, tarihçilerce, resimcilerce bir de büyük adamların kendilerince, tutumları, söylevleri, "tarihsel" sözleriyle sağlanıyordu (s. 24).

Roma İmparatorlarının propagandalarını yapmaları için sanat/sanatçılarından sağladıkları faydanın hellenistik dönemden kendilerine kalan bir miras olduğunu söylemek mümkündür. Helenistik dönem boyunca sanatın propagandaya hizmet ederek araçsallaştırılması, sanatın yönünü değiştirmiş ve birçok yeniliğin de doğmasına doğrudan katkı sağlamıştır. Yeni teknikler, üsluplar, konular plastik sanata dahil olmuş ve Helenistik dönemin ruhuna uygun çok yönlü ve zengin bir sanat anlayışı doğmuştur. Helenistik dönem propaganda sanatı diğer birçok konuda olduğu gibi Roma uygarlığını derinden etkilemiş ve Romalılar Helenistik krallıklarından kalan bu sanatı kendi

kültürlerine uyarlayarak daha öncesinde görülmemiş bir sembolizm ile propaganda sanatını tarihte en üst noktaya taşımışlardır (Gürbüzer, 2022, s.107).

Çankaya (2019), kökenlerine bakıldığında propagandanın bir etkinlik alanı olarak insanlık tarihi kadar eski olduğunu, ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterdiğini ifade ederken, Roma lejyonlarının davullu yürüyüş düzenlerinden, iktidarın görkemini yansıtan Mısır Piramitlerine yaklaşılın şehri paralize eden Moğol Barbarizminden Hristiyan Haçlılarına, görkemli saraylardan taht ve hükümdarlık alametlerinden örnekler vermektedir (s.30).

Matbaanın icadının 15. yüzyılda dünya tarihinin gelişimini farklı bir boyuta taşıdığını söylemek mümkündür. Matbaa teknolojisinin gelişimi, arkasından Avrupa’da Reform hareketinin ortaya çıkışını sağlamış olacaktır. Nihayetinde Reform hareketinin etkisi 16. yüzyıl Avrupa Katolik dünyasının ikiye bölünmesi ile sonuçlanmaktadır (Davies, 2011, s.525). Aldığı retorik eğitiminin etkisi ile iyi bir hatip olan Martin Luhter King, Kilise’nin bağış karşılığında verdiği Endüljans Kağıtlarına yönelik eleştirisini dile getirdiği Doksan Beş Tez isimli çalışmasını kaleme almıştır. Teolojik görüşlerle birlikte siyasal ve toplumsal taleplerine yer verdiği çalışmasını Wittenberg saray kilisesinin kapısına asması yaygın olarak Reform hareketlerinin başlangıcı olarak kabul görmektedir. Oldukça büyük etki yaratan *Doksan Beş Tez*’i takip eden yıllarda yayınlamış olduğu yazılar ve yaptığı konuşmalarla önemli miktarda bir kitleyi etkilemiştir. Matbaanın etkisi ile (McNeill, 2013, s.448) görüşleri hızla yayınlan M. Luther King 1521 yılında papa tarafından aforoz edilmiştir. Reform hareketinin hızla yayılmasına neden olan en önemli gelişme ise M. Luther’in İncil’in Almanca çevirisini yapması ve basması olmuştur. Okunabilir bir incilin var olması sonucunda Almanya’da başlayan Katolik kilisesinin protesto olayları zamanla Avrupa geneline yayılmıştır (Yalçınkaya, 2015, s.301; McNeill, 2013, s.448). Roma kilisesi Protestanlığın meydan okumasına hemen tepki göstermemiştir. Ama tartışmalarına yönelik olarak zaman yitirmeden bir karşı propaganda etkinliği geliştirmişlerdir.

Nitekim İlkçağ uygarlıklarında retorik, belagat ve hitabet olarak adlandırılan ikna stratejileri, Orta çağda kilisenin etkisi ile anlamını güçlendirmiş ve propaganda tanımı literatüre kazandırılmıştır. Latince “propagare” (yaymak) fiilinden türetilen propaganda kelimesinin 17. yüzyılda yaygın biçimde kullanılmasının nedeni Katolik kilisesinin coğrafi keşifler ardından Hristiyanlığı yayma çabası olduğu bilinmektedir (Öymen, 2014, s.111).

Kilisenin, etki alanını genişletmek amacıyla, tüm imkanlarını kullanarak sömürge ülkeleri Hristiyanlıkla tanıştırmaları amacıyla din adamlarını görevlendirdiği ve Yeni Dünya'dan Asya'nın en uç noktalarına kadar; özellikle Çin ve Japonya gibi geleneksel yaşam süren ülkelerde Hristiyanlığın etkisini geliştirmek üzere din adamları görevlendirilmiştir. Papa V. Pius tarafından 1568 yılında ileride Dini Propaganda Grupları haline gelecek komisyonlar kurulmuştur (Ferro, 2017, s.75). Althusser (2019), kiliseyi, kapitalizm öncesi dönemde, açık bir biçimde sadece dinsel işlevleri değil, okul kültür ve haberleşme işlevlerini de kendisinde toplayan egemen bir ideolojik aygıt olarak tanımlamaktadır (s.58).

Hatta Roma Katolik kilisesinin (çok etkili olduğu dönemlerden) 1622 yılında Latince “propagare” kökünden üretilmiş Propaganda (Öymen, 2014, s.111; Üngör, 2017, s.389) kavramını, Retorik yerine kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Retorikten öte özellikler barındıran bu yeni kavram gerçeği eğip bükmekte herhangi bir beis görmemektedir. Propagandanın çok etkili olabilmesi için sansürün yardımına gereksinim duyduğu söylenebilir. Kapalı bir bilgi arenası için basılı, sözlü, sanatsal ve görsel bütün iletişim araçlarını harekete geçirebilmektedir. Böylelikle iddialarının avantajlarından faydalanacak biçimde yayınlanmasını sağlayabilmektedir. Bu anlamda terimin türetildiği Roma'nın Officio de Propaganda Fide'si, Engizisyonla birlikte çalışmıştır. Officio de Propaganda Fide, 1622 yılında Vatikan'ın sürekli dini örgütlerinden biri olmuştur (Davies, 2011, s.540; Küçüköğlu, 2006, s.15; Pratkanis & Aronson, 2022, s.25; Lilleker, 2013, s.223; Öymen, 2014, s.111).

Propaganda adı konulmamış olsa dahi politik propagandanın her zaman var olduğunu söylemek mümkündür. Matbaanın icadı, daha sonra gazeteler ve ilanlarla güçlenmiş olduğu bilinmektedir. En çok savaşlarda, özellikle de iç savaşlarda ve din savaşlarında kendini göstermiştir. 1790'larda Fransız askerlerine sadece broşürlerle silahlanmış olarak düşman kamplarına girmeleri söylenmekteydi (Davies, 2011:542). Napolyon Bonapart'ın 1798 yılında İskenderiye'yi işgali sırasında yayınlamış olduğu bildiride kendisini Osmanlı padişahının dostu olarak tanıtmayı, Fransızları işgalci değil kurtarıcı olarak gösterme çabasının kanıtı olmakla beraber Davies (2011)'in dikkat çektiği gibi askerlerin broşürlerle silahlanması olarak da tanımlanabilir (s.542). Hatta Fransızların Müslüman olduğunu söylemesi ise bu siyasi taktiklerinin devamı niteliğindedir (Uçarol, 2015, s.94, Bernays, 2023, s.18). Napolyon'un bu anlamda halkın sesini önemseydiği, kamuoyunun

göstergelerine her zaman dikkat ettiği bilinmektedir. Coğrafi keşiflerin ardından gelişen dış ticaret kavramı ve yaşanan Endüstri Devrimi sadece iktisadi olarak değil toplumsal anlamda da bir dizi yeniliği art arda getirmiştir. Amerika ve Afrika'nın pazara açılması, koloni devletlerinin kurulması ve bu ülkelerin hammadde açığı ve taleplerini oluşması Kıta Avrupa'sında kentleşme ve modernleşme gibi sonuçlar doğurmuştur. Para ekonomisinin gelişimi kendi kendine yeten köylü ve çiftçiyi, yeni taleplere ve amaçlara sahip işçilere ya da işverenlere dönüştürmektedir. Bu sınıfların aynı zamanda birer tüketici olmaları pazarlama reklam ve dağıtım alanında çok farklı becerilerin ve tekniklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Davies, 2011, s.819).

Kitle iletişiminin güçlenmesi ile yirminci yüzyılda propagandanın kapsamının; filmler, radyo ve televizyon gibi medya araçlarının, pazarlama ve kitleleri ikna etme tekniklerinin, ticari reklamcılığın ve 'Halkla İlişkiler'in gelişiyse daha da genişlediği söylenebilir. Davies (2011) kitle iletişim araçlarının etkisini biraz daha ileri götürerek, propagandanın ütopyacı ideolojilerin ortaya çıkmasına ve totaliter devletlerin acımasızlığıyla dramatik biçimde genişlediğini ifade etmektedir (s.542).

Gutenberg'in matbaasının bir sonucu olarak dolaşıma giren kitaplar, gazeteler ve broşürler toplumun kültürel iklimi üzerinde etkili olmaktadır. Reform hareketlerinin bir el ilanı ile başladığı düşünüldüğünde, kitle iletişimi Aydınlanma Çağı'nın ve onun yarattığı modern toplumun vazgeçilmez bir ögesi olmaktadır. Özellikle film, radyo ve televizyonlar kitle iletişimi köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Bu iletişim araçlarının hızı ve etkisi elbette onların iktidarlar tarafından ikna ve manipölasyon aracı olarak kullanılmasında da bir dönüm noktası olmuştur (Üngör, 2017, s.385).

Le Bon (2020), özgürce düşünebilen bireyler ile bilinçsiz toplulukları kıyasladığı 1895 yılında yayınlanan çalışmasında Retorik kavramını, bir nevi yeniden yorumlayarak kitlelerin düşüncelerine doğrudan etki eden etkenleri sıralamıştır. Bu etkenleri dört madde de sıralayan Le Bon; Ethos, Pathos ve Logos denklemini, temel unsurlara bağlı kalarak bir anlamda güncellemektedir. İmgeler, Kelimeler, Formüller ile dilin propaganda aracı olarak öneminden bahsederken, Yanılsamalar da kitlelerin hakikatlerden daha çok yanılsamalara duyduğu ihtiyacı dile getirmektedir. Tecrübe'nin ise zihinlerde gerektiği kadar hakikatin ve önceden var olan yanılsamaların dengesini sağlayabilecek yegâne etmen olduğunu düşünmektedir. Akıl, konusu ise etmenler arasında en karmaşık olanıdır. Le Bon, kitlelere ancak bilinç dışı duygularına hitap ederek hükmedilebileceğini ifade

etmektedir. Hatta sağlam akıl yürütmelerle ikna olan, mantığı ağır basan kişiler kitlelere hitap ederken savundukları tezlerin topluluklar üzerinde etkisi olmamasına şaşırırmaktadırlar (Le Bon, 2020s. 84-94).

Castells (2016), günümüz dünyasında, devletin iletişim ağları üzerindeki iktidar ilişkilerinin tanımlanmasında en kritik aktör olduğunu belirtmektedir. Medya siyasetinin en eski ve doğrudan biçiminin yani propaganda ve kontrolün görmezden gelinemeyeceğini söylemektedir (s.308).

Tarihsel süreç içerisinde propaganda kavramının özellikle diktatör liderlerin benzer siyasi argümanlarını dikte etmek amacıyla kullanılmasından ötürü negatif bir anlam kazandığı görülmektedir. Siyasi bir amacı gerçekleştirmek için yanlı ve tek boyutlu bilgilendirme yapmak anlamını taşımaktadır. Batı dillerinde ve Türkçede yalan, dezenformasyon gibi olumsuz sözcüklerle eş anlamlı kullanılmaktadır. Devlet kontrolündeki medyasının endoktrinasyon (doktrin aşılama) için en çok kullanan ülkeler Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği olduğundan, totaliter rejimlerle özdeşleşmiş ve negatif çağrışımları mevcuttur (Üngör, 2017, s.389). Buna sebep olan, en önemli özelliği ise, tek yönlü manipülatif bir iletişim uygulanmasından kaynaklanmaktadır (Öymen, 2014, s.174). Özellikle kitle iletişim araçlarının etkisinin arttığı dönemde; Hitler, Mussolini, Stalin gibi liderlerin yapmış olduğu propaganda faaliyetlerinin bu negatif algının oluşmasına zemin hazırladığı bilinmektedir. Halk propagandanın savaş dönemlerinde kullanılmasına oldukça alışmıştır. Bu durumun, propaganda sözcüğünün olumsuz çağrışımlarla ilişkilendirilmesinde etkisi büyük olmaktadır (Jowett, 2017.s.268).

Modern yüzyılda, Dünya savaşlarının da etkisiyle bir ikna sanatı olmaktan çıkan retorik, acımasız bir propagandaya dönüşmüştür (Çankaya, 2019, s.27). Tüm iktidarların meşruiyetini devam ettirmek için başvurdukları bu yöntem Nazi Almanyası ve Stalin Rusya'sında, ideolojilerin doktrin aşılama boyutuna ulaştığını söylemek mümkündür. Hitler yönetiminin Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı olan Gobbels, "Biz bir şey söylemek için değil, belli bir etki yaratmak için konuşuruz" (Akt: Çankaya, 2019, s.27) ifadesiyle, propagandaya Aristotelesçi bir bakış açısıyla yaklaştıklarını belirtmektedir.

Nazi iktidarında müstakil bir Propaganda Bakanlığı'nın kurulmuş olması ve kilit bakanlıklardan biri olması başlı başına fikir verici olmaktadır (Bora, 2017, s.100; Lilleker, 2013, s.224; Bernays, 2023,53). Her ne kadar propaganda örnekleri ilk olarak totaliter rejimleri çağrıştırmış olsa dahi modern demokrasilerde de etkin bir biçimde kullanıldığı

görülmektedir. Hatta özellikle 21. yüzyılda hükümetlerin enformasyonunu daha fazla desteklemektedir. Demokratik ülkelerde de siyasal reklamcılık, kampanya yönetimini ve halkla ilişkiler faaliyetleri devletlerin içinde sınıflandırılmakta ve haber-yorum yönetiminde sürekli kullanılmaktadır.

Tarihsel süreç boyunca ikna, retorik, propaganda gibi farklı tanımlarla adlandırılan bu iletişim süreci dünya savaşlarının ardından imparatorlukların yıkılması ve yeniden demokrasiye dönüşle birlikte kendini daha sempatik tanımlamalarla inşa etmeye devam etmiştir. Çünkü, kendini toplumun/halkın/ milletin temsili ya da temsilcisi olarak kurgulayan modern devlet de toplumun nezdindeki meşruiyetini sürekli tahkim etmeye ihtiyaç duymaktadır (Bora, 2017:98). Sektörün önde gelen isimlerinden Edward Bernays, kitlelerin fikir ve alışkanlıklarının bilinçli bir şekilde ve zekice manipüle edilmesinin, demokratik toplumların önemli bir bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Tıpkı ordunun askerleri sıkı bir disiplin altında tutması gibi halkın düşüncelerinin en küçük ayrıntısına kadar düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Rıza Mühendisliği adı verilen bu süreçinde demokratik sürecin tam kalbinde yer aldığını söylemektedir (Aktaran: Chomsky, 2017, s.123).

Propaganda terimi, 1. Dünya Savaşı'nda savaşa katılan her ülkenin kullandığı ikna taktiklerini ifade ederken, 20. yy.'da bütün diktatörlüklerin kitle manipülasyonunda kullandıkları en büyük silaha dönüşmektedir. Propaganda, savaş sırasında ülkede morali yüksek tutmak ve düşmana karşı da psikolojik bir silah olarak kullanılmaktadır (Çankaya, 2019, s.23). Bu dönemde dikkatlice hazırlanmış propaganda mesajları kilise vaazları, haber programları, filmler, fotoğraflar, kitaplar, broşürler, ilan panoları, afişler ve dedikodu yoluyla insanlara ulaştırılmıştır (Jowett, 2017, s.210). Tarih boyu iktidarların toplumları etkilemek için sarf ettiği bu çabanın dünya savaşlarının ardından bilimsel bir nitelik kazanmasıyla profesyonellere devredilerek kampanyalar döneminin başladığı görülmektedir.

1.1.3. Kampanya

Kampanya, hedef kitleye ulaşmak ve onların desteğini kazanmak amacıyla düzenlenen çalışmalara verilen isimdir. Kampanyalar hedef kitlelerin desteğini kazanmak değil aynı zamanda kitleleri istenilen yönde harekete geçirmek amacına sahiptirler. Bu sebeple “ikna” kampanyanın önemli unsurlarından biri olmaktadır. İknanın gerçekleşmesi için

temel koşul ise iletişimdir. İletişim kanal ve araçları hedef kitleye iletiyi ulaştırma ve seçmenleri ikna etmek için gereklidir (Uztuğ, 1999: 23).

Seçim kampanyaları, genel seçimlerde parlamentoda görev yapacak vekilleri, yerel yönetimlere yönetenleri seçmek amacıyla gerçekleşen seçimlerde siyasi partilerin, seçimleri kazanmak üzere yürüttükleri çalışmalarda kullanılan yöntem ve tekniklerin tümü olarak tanımlanabilir. (Aziz, 2011, s.111).

Seçim kampanyalarını süreç açısından iki aşamaya ayırmak mümkündür. Birinci aşama, kampanya hazırlığı ve planlamasından oluşmaktadır. Bu aşama, seçimlerin son bulması anında gelecek seçimlere kadar devam eden süreyi kapsamaktadır. Kampanya hazırlığı sırasında sıklıkla kamuoyu araştırmaları yapılarak siyasi yönelimler araştırılır, siyasi danışmanlar ve danışma kurulları görevlendirilir ve son olarak da seçmenlerle iletişim kurma yöntemleri uygulanmaktadır. İkinci aşama, kampanyanın düzenlenmesi ve uygulanmaya geçilmesi aşamasıdır. Bu aşamanın ilkinde nazaran daha aktif ve agresif olduğu söylenebilir. Siyasi aktörler, bu süreçte planlanan hedeflere mümkün olduğunca başarılı bir şekilde ulaşmaya çalışmaktadırlar (Dula, 2021, s.85).

Uztuğ (2004), siyasal kampanya çalışmalarının en zor basamağının bu süreçte gerçekleştirilen iletişim faaliyetleri olduğunu belirtmektedir. Bu dönemdeki faaliyetlerin programlanması ve yürütülebilmesi oldukça önemlidir. Bu amaçla siyasal kampanya stratejisi döneminde hedef kitleye ilişkin üç temelden söz edilebilir (s.276) :

- Siyasi parti ya da aday destekleyenler (pekiştirme, tema ve kampanya mesajlarının dolaşıma sokulması)
- Oyunu nasıl kullanacağı konusunda tereddütü olan kararsızlar (rakipler hakkında şüphe oluşturma-kendi lehine ikna)
- Rakip parti ya da aday destekleyenler (rakipler hakkında şüphe oluşturma kendi lehine ikna)

Özkan (2004), siyasal kampanyaların başarılı bir biçimde yürütülmesi için belli bazı özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Bir siyasal kampanyanın istenilen etkiyi yaratabilmesi için açık ve net enformasyon sağlaması, uygun bir dil kullanması, farklılaştırma stratejisini etkinleştirilmesi ve doğru adayları tanıtması gerekmektedir. Bütün bunların yanı sıra bir siyasal kampanyanın seçmenlerin “Neden size oy vermeliyim?” sorusunu en etkili biçimde yanıtlaması gerekmektedir. Bütün bunlar gerçekleştirildiğinde siyasal kampanyalar ile seçmenler üzerinde gerçekleştirilmek

istenen ikna çalışmalarının başarısı büyük ölçüde artmaktadır (s. 155). Özkan (2004), siyasi kampanyaların sahip olması gereken özellikleri aşağıdaki biçimde detaylandırmaktadır.

Açık ve Net Enformasyon: Siyasal kampanyaları hangi parti tarafından düzenleniyorsa o partinin sahip olduğu ideoloji ve görüşleri açık ve net bir biçimde aktarabilmelidir.

Anlaşılır Dil: Siyasal kampanyalarda kullanılan dilin bütün seçmenler tarafından anlaşılır bir biçimde kodlanması gerekmektedir.

Farklılık Stratejisi: Siyasal kampanyaların siyasi partilerin hangi yönden diğer partilerden farklı olduğunu göstermelidir.

Doğru Aday: Siyasal kampanyalarda tanıtımı yapılacak adayların uygun niteliklere sahip olması gerekmektedir. Aksi türlü siyasi kampanyanın başarı sağlaması pek mümkün değildir.

Uztuğ (1999, s.20), seçim kampanyalarının yedi farklı işleve sahip olduğunu aktarmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- Seçim kampanyaları seçmen hedef kitlelerin oy verme davranışını yönlendirme konusunda etkili olduğu gibi seçmen hedef kitlelerin yapılan çalışmalara katkı sağlamalarını da teşvik edebilmektedir.
- Seçim kampanyaları siyasi ideolojilerin çeşitliliğini göstermekte ve bu anlamda tartışmaların kamuoyu önünde gerçekleşmesine imkân vermektedir.
- Siyasal yaşamda sahneye yeni çıkan adayların meşruiyeti ve kamuoyu tarafından kabulü seçim kampanyaları ile sağlanmaktadır.
- Seçim kampanyaları demokratik gelişime katkılar sağladığı gibi seçmen hedef kitlelerin siyasi alanda aktif rol almasını teşvik etmekte ve uzlaşmayı artırmaktadır.
- Seçim kampanyaları siyasi aktörlerin sahip oldukları özelliklerin alenileşmesine vesile olarak seçmen hedef kitlelerin siyasi aktörleri daha iyi tanınmasına yardım etmektedir.
- Seçim kampanyaları aynı zamanda ülkenin gündemine dair içerikler barındırdığı için seçmen hedef kitlelerin ülke yönetimi ve sorunları hakkında bilgilenmesini sağlamaktadır. Bu anlamda seçim kampanyaları eğitim işlevine sahiptir.
- Seçim kampanyalarının son işlevi ise rakip siyasi aktörlerin potansiyel seçmen kitlelerini manipüle ederek rakip siyasi aktörlere karşı duydukları güveni şüpheyne dönüştürmektir.

Siyasal iletişim uygulamaları çalışmanın önceki bölümlerinde açıklandığı gibi Modern öncesi, Modern ve Post Modern olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Kampanyaların zaman içerisinde kitle iletişim araçlarının etkisiyle, iletişim uzmanlarının sürece dahil edilmesiyle, kampanyaların yerelden merkeze doğru geliştiği buna bağlı olarak maliyetlerinin arttığı bilinmektedir. Ancak seçim kampanyaları zaman içerisinde

değişime de uğrasa, kullanılan tekniklerin her biri özü itibariyle iletişim odaklıdır. Dula (2023), çalışmasında siyasi kampanyaların gelişim sürecini Tablo 2.'de tüm yönleriyle detaylandırmaktadır.

	Pre-Modern Dönem 1900-1950	Modern Dönem 1960-1980	Post-Modern Dönem 1990 ve sonrası
Kampanya Yönetim	Yerel ve merkezilikten uzak	Ulusal Koordinasyon	Ulusal koordinasyon ve gerekli durumlarda merkezi olmama
Hazırlıklar	Kısa dönemli ve reklam odaklı kampanyalar	Uzun süreli kampanyalar	Sürekli kampanya
Merkezi Koordinasyon	Parti liderleri	Genel merkezler, daha uzman danışmanlar ve parti yöneticileri	Dış kaynaklı danışmanlar, araştırmacılar ve uzman kampanya bölümleri
Geribildirim	Yerel ziyaretler	Kamuoyu yoklamaları	Kamuoyu yoklamaları, odak grup görüşmeleri ve internet siteleri
Medya	Ulusal ve yerel basın, yerel el ilanı, poster ve afişler, radyo demeçleri	Önemli televizyon kanalları	Daha dar kapsamlı, amaca dönük televizyon kanalları, seçimlik mesaj ve reklamlar
Kampanya Aktiviteleri	Yerel halk mitingleri, limitli lider turları	Medya yönetimi, günlük basın bilgilendirme toplantıları, temalı fotoğraf kullanımı, televizyonda siyasal yayınlar ve billboard savaşları	Medya yönetiminin rutin siyasete dönüşümü, lider demeçleri, politika uygulamaları
Maliyetler	Düşük bütçe ve yerel maliyetler	Televizyonda partinin siyasal yayınları için daha yüksek maliyetler	Danışmanlar, araştırma ve televizyon reklamları için daha yüksek maliyetler
Seçmen	Durağan, sosyal ve partizan üyelikler	Sosyal ve partizan üyeliklerde çözülme	Sosyal ve partizan üyeliklerde çözülme

Tablo 2: Siyasi Kampanyaların Gelişim Süreci

Kaynak: Dula (2021, s. 72)

Siyasal reklamlar tek bir yapıda düzenlenmemektedir. İçeriğine göre farklı formlar kazanabilmektedir. Bu da siyasal reklamları aşağıdaki gibi sınıflandırmamızı sağlamaktadır:

- Parti Kimliğine Odaklı Siyasal Reklamlar
- Lider İmajına Odaklı Reklamlar
- Aday ve Partililik Bağına Odaklanmış Reklamlar
- Adayların şahsi başarılarından beslenen reklamlar
- İktidarın İcraatlarına Odaklı Reklamlar (Olumlu)
- Muhalefetin İktidar Başarısızlıklarına Yer Verdiği Reklamlar (Olumsuz)
- Seçmen Hedef Kitleleri Belli Siyasal Reklamlar (Uztuğ, 2004: 317-318).

Siyasal reklamların türleri sıralandığında, amaçları ve motivasyonlarının farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir. Bir siyasi kampanya siyaset sahnesine ilk kez çıkacak olan bir partinin ya da adayın tanıtımını gerçekleştirme amacı üzerinden kurgulanabilir(Uztuğ, 2004: 316). Partinin ya da adayın seçim süresince ne tür bir gündeme sahip olacağını neleri içereceğini gösterebilir. Odaklandığı konu ne olursa olsun tüm siyasal kampanyaların en temel motivasyonunu hedef kitle olan seçmenlerin oy verme konusundaki tutum ve davranışlarını etkilemektir.

1.2. Siyasal İletişimin Tanımı ve Kapsamı

Siyasal iletişim kavramı, literatüre 1950’li yıllardan sonra girmiş olsa da kavramın işaret ettiği uygulamaların iletişim tarihiyle dolayısıyla da insanlık tarihiyle yaşıt olduğunu söylenebilir. Siyasal iletişimin sınırları oldukça geniş hatta belirsiz bir alana yayılabilen, tarihi ise Aristoteles’in Retoriğine kadar derinleştirilebilir bir yöntemi ifade etmektedir (Köker, 2007, s. 88; Özçetin, 2021, s.10). Ortaçağa gelindiğinde kapsamı ve uygulama yöntemi farklılaşan ikna sanatı, farklı çağlarda farklı isimlerle anılagelmektedir. Ortaçağda propaganda adını alarak totaliter rejimlerle özdeşleşmiş bu kavram modern yüzyılda siyasal iletişim olarak tanımlanarak, demokrasi ile yakından ilişkilendirilmiştir (Lilleker, 2013, s.13). Genel oy hakkının kitlelere verilmesiyle başlamış, kitle iletişim teknolojisinin gelişmesiyle bugünkü anlamına ulaşmıştır (Özsoy, 2009, s. 21 aktaran, Zeybek 2022, s.25).

En genel tanımıyla, siyasal iletişim, siyasal iletişim, bireylerin ya da toplulukların girdiği iktidar mücadelesinin özel biçimidir. Ekinci (2016), siyasal iletişimi; “yöneten ve yönetilen kesimlerin aktörlerince bulundukları konumları gereği; var olan iktidarlara iç ve dış güç odaklarına karşı güçlendirmek ya da etkisini azaltmak, ele geçirmek üzere yeni siyasal olgular yaratmak ve var olanları değiştirmek amacıyla siyasal alanda ortaya koydukları, sonuçta kimlikleri ve siyasal kültürü ortaya çıkaracak, siyasal yapıyı biçimlendirecek olan tanıtıma dönük her türlü eylem, strateji, teknik ve uygulamalar bütünü” (s.55) biçiminde tanımlamaktadır. Çankaya (2019), propagandadan dedikoduya, hiyerarşik ilişkilerden iktidarın işleyişine, halkla ilişkiler faaliyetlerinden baskı gruplarına, açık oturumlardan gazete haberlerine çok geniş bir alanda siyasal amaçlı tüm iletişim etkinliklerinin bu kapsam içine alınabileceğinin belirtmektedir (s.13). Bu nedenle siyasal iletişim kavramının tanımın yapılması konusunda; kavramın kapsamı, içerdiği olgular ve anlamları nedeniyle farklı fikirlerin olduğu bilinmektedir. Kökeni ve kapsamının genişliği, siyaset ve iletişim kavramlarının birlikte kullanılması gibi nedenlerle tek bir tanımın yapılması güçleştirmektedir. (Aziz, 2007, s.3). Demir (2018), Tablo 3’ de bu farklı siyasal iletişim tanımlamaları toplamıştır (s.90).

No	Yazar Adı	Tanım	Biçimi
1	Mutlu, 2004	Siyasal süreçler ile iletişim süreçleri arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalardan oluşan, disiplinler arası bir akademik alandır.	Genel Tanım
2	Aziz, 2013	Siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere çeşitli iletişim tür ve tekniklerini kullanmalarıdır.	Genel Tanım
3	Kentel, 1991	Siyasal arenada insanların birbirini anlama ve anlatma biçimi olarak ifade etmekte ve bu sürecin iki yönlü olduğunu vurgulamaktadır.	İnsanların Birbirlerinin Anlama Biçimi Olarak Siyasal İletişim
4	Wolton, 1991	Siyaset üzerinde kamu önünde fikir belirtmeleri meşru olan üç aktörün (politikacı, gazeteci ve kamuoyu) çelişkili söylemlerinin mübadele edildiği alandır.	
5	Bongrand, 1992	Tüm iktidar biçimlerinin ihtiyacına cevap vermek üzere her dönemde varlığını sürdürdüğü iktidara gelme, iktidarın sağladığı gücü kullanmak ve vatandaşa bu konuda bilgi verebilmek için gerekli olan siyasal iletişim programlarının (temel düşüncelerin) ve diğer önermelerin varoluş nedeni olma özelliğini göstermektedir.	İktidarı Ele Geçirme Mücadelesi Olarak Siyasal İletişim
6	Denton ve Woodward, 1998	Kamusal kaynakların, devlet gelirlerinin ve hazine gibi kaynakların bölüşülmesi, resmi otorite ve resmi yaptırımlar konusunun tartışılmasıdır.	
7	Graber, 2005	Mesajın oluşturulması, iletilmesi ve alınması sürecidir.	
8	Kalender, 2000	İktidar olma çabalarına uygun olarak yürütülen, propaganda ve halkla ilişkiler teknikleri kullanılarak yapılan iletişim faaliyetleri olarak kavramsallaştırır.	
9	Uslu, 1996	Bir siyasal görüş ya da organın, etkinlikte bulunduğu siyasal sistem içerisinde kamuoyu güvenini sağlamak - dolayısıyla iktidar olabilmek için- zaman ve konjonktürünün gereklerine göre reklam, propaganda ve halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanarak sürekli bir biçimde gerçekleştirdiği tek ve/ya da çift yönlü iletişim çabalarıdır.	
10	Binark, 1994	Siyasal süreç alanının içinde olan iktidar mücadelesinin yapıldığı, aile, okul, kültür ya da diğer toplumsal kurumlardaki iletişimidir	
11	Erdoğan, 1997	Siyasal iletişimi sadece seçim dönemleri ile sınırlamak yanlış olup, aksine siyasal iletişim toplumsal hayatın her dönemini kapsamaktadır.	Toplumsal Hayatın Her Alanını Kapsayan Siyasal İletişim
12	Oktay, 2002	Belirli siyasal amaçlara ulaşmak için siyasal aktörlerin kullandığı bir iletişim biçimidir.	

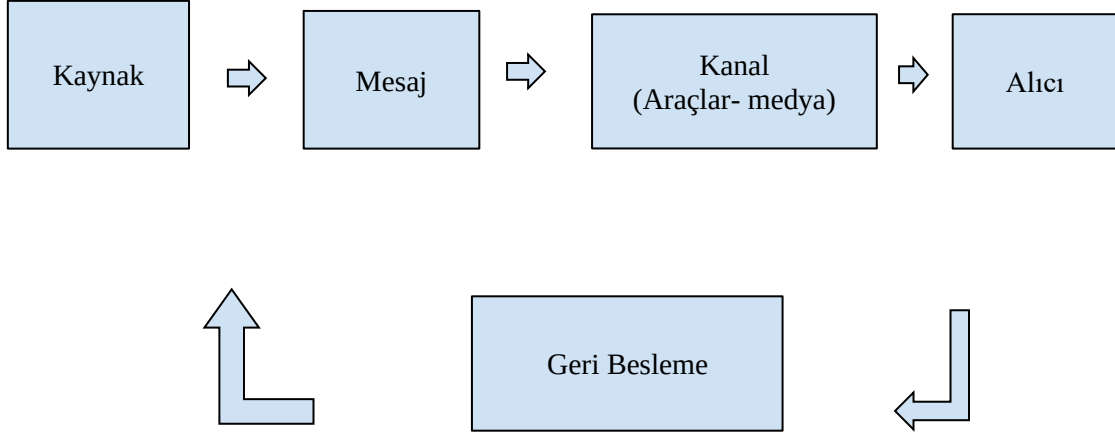
Tablo 3: Siyasal İletişim Tanımları

Kaynak: Demir (2018, s.90).

Tablo 3’den anlaşıldığı üzere bu farklı tanımlar siyasal iletişime yönelik yaklaşımları özetlemektedir. Siyasal iletişim tanımlarının ortak paydası siyaset sahnesinde yer alan aktörlerin kitleler üzerinde egemenlik kurabilmeleri için kitleler ile iletişim kurmak zorunda olduklarıdır. Ancak siyasal iletişimin gelenekselden modern anlayışa evrilirken siyasi aktör olarak tanımlanan liderlerin zamanla aktörlük vasfını seçmene iade ettiği söylenebilir. Zira geleneksel anlayışta iletişimin hedef kitleyi sadece izleyici olarak gördüğü ancak seçmenin oy kullanmak suretiyle izleyici olmaktan çıkıp aktif bir vatandaşa dönüştüğü düşünülmektedir (Özdemir, 2021, s. 38). Ayrıca bu yaklaşımlar siyasal iletişimin sadece seçim dönemlerinde başvurulmuş bir iletişim yönteminden çok daha fazlası olduğunu göstermektedir. Binark (1994) çatışma ve iktidar mücadelesine sahne olan her iletişime siyasal iletişim demektedir (185).

Her dönemde var olmayı başaran siyasal iletişim çalışmaları, siyasal iktidarların ihtiyaçlarını karşılamak üzere uygulanmaya çalışılmıştır. İktidarların sahip olduğu güçlerin devamlılığını sağlamak, siyasal iletişim çalışmalarını onlar için zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle farklı ideolojileri temsil eden siyasi partiler, farklı iletişim stratejileri geliştirmektedirler. Siyasiler için iletişim çalışmaları, toplumun ikna edilebilmesi ve varlıklarının sürdürülebilir olmasının gereklerindendir.

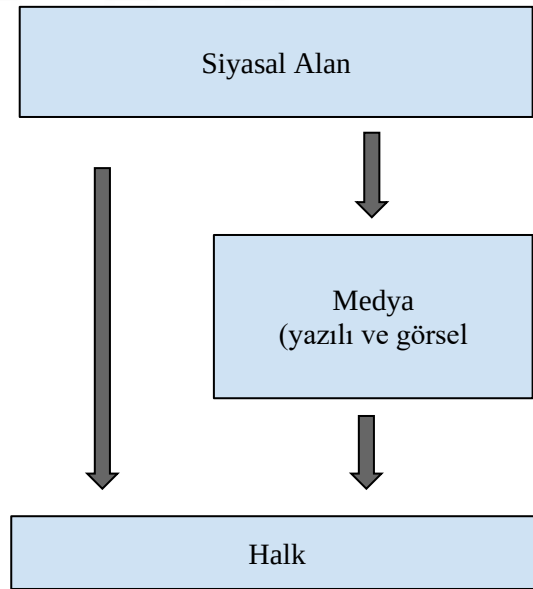
Siyasal iletişimin kökenleri, iletişim olgusuna dayandırılmaktadır. Bu sebeple siyasal iletişim kavramı, iletişim olgusu ve sürecinden ayrı düşünülmemektedir. Dolayısıyla, siyasal iletişim süreci, genel unsurları açısından iletişim sürecine benzerlik göstermektedir. İletişim sürecindeki ögeler (verici, alıcı, kanal, ileti ve geri besleme) siyasal iletişim olgu ve sürecinde de bulunmaktadır. Siyasal iletişimin tam olarak gerçekleşmesi için bu beş ögenin etkili olarak kullanılması gerekmektedir (Aziz, 2007, s.5; Lilleker,2013,s.29).

Şekil 1: İletişimin Klasik Modeli

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

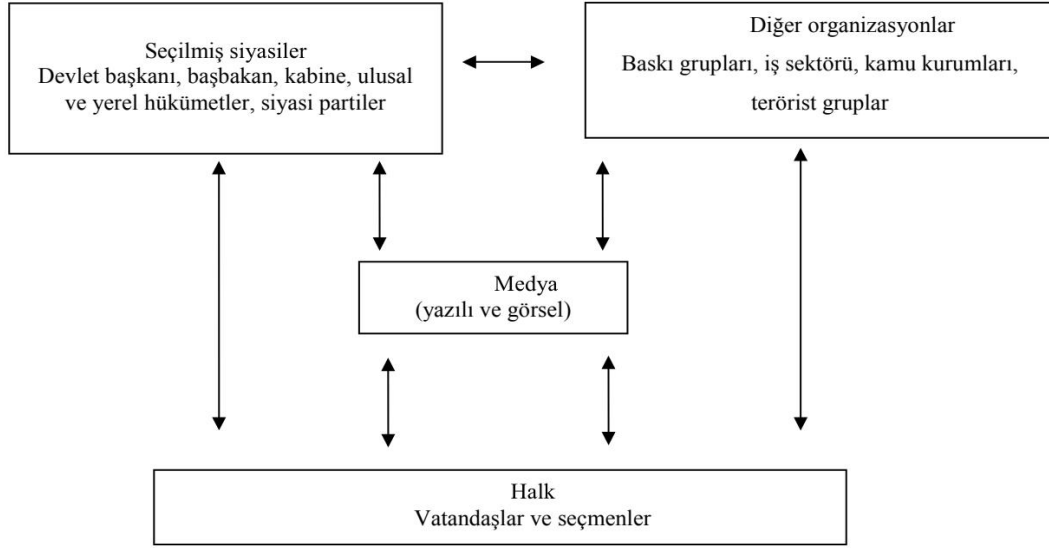
Dünya tarihinde her dönemde siyasi liderler kendilerini toplumdaki gruplara anlatmak ve rakiplerinin karşısında halkın desteğini sağlamak için uğraş vermektedirler. Tarihsel sürecin önemli bir kesiminde siyasal iletişim yönü, liderlerden halka doğru tek bir yönde gerçekleşmiştir. Geleneksel siyasal iletişim modeli olarak adlandırılan, yukarıdan aşağıya seyreden bu iletişim modeli Şekil 2’de gösterilmekte ve medyanın aracılık ettiği kanallar yoluyla halka iletilmektedir (Lilleker, 2013, s.16).

Şekil 2: Geleneksel Siyasal İletişim Modeli

Kaynak: Lilleker (2013, s. 16)

Ancak, dünya savaşlarının ardından gelişen demokrasi ile birlikte siyasal iletişim modelleri de farklılaşmaya başlamıştır. Lilleker (2013), Şekil 3’de siyasal iletişimin katmanlarını, her bir grup arasında açık olan iletişim kanallarını teorik bir düzeyde göstermektedir. İletişimin nasıl gerçekleşeceği ise, iletişim süresine dâhil olan grupların büyüklüğüne, bir partiye verilen desteğin derecesine ve kullanılan mesaj aktarım taktiklerine bağlıdır.

Şekil 3: Siyasal İletişimin Katmanları

Kaynak: Lilleker (2013, s.16)

Geleneksel Siyasal İletişim Modelinde yer alan yukarıdan aşağıda tek yönlü iletişimin aksine, çoğulcu bir toplumda; Seçilmiş siyasiler (Devlet başkanı, başbakan, kabine, ulusal ve yerel hükümetler, siyasi partiler), Medya (yazılı ve görsel), diğer organizasyonlar (Baskı grupları, iş sektörü, kamu kurumları, terörist gruplar), Halk (Vatandaşlar ve seçmenler) biçiminde sınıflandırılmıştır. Bütün grupların hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle iletişim kurması ve birbirleriyle rekabet ederken bir taraftan da birbirlerinden bir şeyler öğrenmeleri söz konusu olmaktadır (Lilleker, 2013, s.16).

Siyasal iletişimin katmanları şemasında yer alan unsurlar aynı zamanda siyasal aktörler olarak da bilinmektedir. Siyasal iletişim sürecindeki vericiler olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda siyasal iletişimin aktörleri; iktidar, partiler, sivil toplum kuruluşları, seçmenler, yerel yönetimler, baskı grupları ve medya olarak sıralanabilir (Aziz, 2007, s. 21).

Siyaset alanının siyasal iletişim açısından çok aktörlü oluşu; birbirinden farklı, kamuoyuna hızla yayılan ve hızlı tüketilen mesajların üretilmesine neden olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesine bağlı olarak gerçekleşen bu hızlı tüketim, seçmenlerin, farklı kaynaklardan ve yoğun bir şekilde gelen siyasi içerikli mesajların tamamını takip etmesini zorlaştırmaktadır. Seçmenler, mesajlar içerisinden, kendileri için o anda ilgi uyandıran, diğerlerinden görece daha çabuk fark edilebilen veya sıklıkla karşısına çıkan mesajları daha kolay algılayabilmektedirler (Başarır, 2015, s.3). Bu durum, siyasal iletişim sürecinde, mesajların daha profesyonelce hazırlanmasını beraberinde getirmektedir. Aziz (2007), siyasal iletişim sürecinde verilecek etkili mesajların özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (s. 45-47):

1. Mesajı aktaran kişinin kimliği;

Siyasal iletişim olgu ve sürecinde göndericinin kimliği; onun sosyal hatta ekonomik durumu, mesajın etkisini arttıracak özellikleridir. Mesajı veren kişinin retorikinin de güçlü olması bu etkiyi artıran önemli bir unsur olarak gösterilmektedir.

2. Alıcı kitlenin sosyo- ekonomik durumu;

Siyasal iletişim sürecinde, alıcı kitlenin siyasal söylemde bulunan verici kaynak tarafından iyi bilinmesi, tanınması gerekmektedir. Alıcı kitleye ulaşabilecek yöntemler ve buna bağlı olarak kullanılacak tekniklerin neler olacağı konusu, alıcı tarafın ekonomik yapısının bilinmesi ile mümkün olmaktadır.

3. Mesajın verileceği zaman;

Zaman kavramı, kullanılacak yöntem ve teknikler ile doğrudan bağlantılı olduğu kadar alıcı kitlenin mesajları ne zaman alabileceği de önemlidir. Siyasal mesajların hedef kitleye doğru iletişim kanalları ile doğru zamanda verilebilmesi için alıcının sosyo-ekonomik durumunun iyi bilinmesi gerekmektedir.

4. Mesajın verileceği araçlar;

Siyasal iletişimde kullanılan araçlar teknolojiye bağlı olarak hızlı bir gelişim göstermektedir. Ancak alıcı kitlenin ekonomik ve sosyal şartlarına uygun olmayan araçların seçimi siyasal iletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesine engel olmaktadır.

5. Mesajdaki dilin özellikleri;

Siyasal iletişimde mesajın yapısı siyasal nitelikte olmalıdır. Mesajın var olan içeriği ancak dil ile aktarılabilmektedir. Bu dil sözlü olabildiği gibi yazılı da olabilir. Önemli olan dil dağarcığının alıcı kitlenin dil dağarcığı ile örtüşmesidir. Verilen mesajın kolayca anlaşılması yanında tutum ve davranışı etkilemesi ve ileride kullanılmak üzere depo edilmesi gerekmektedir.

Siyasal iletişimin sağlıklı bir biçimde inşa edilebilmesi için bu özelliklerin iyi bir şekilde analiz edilmesini gerektirmektedir. Çelik (2023), seçmenin sosyo-ekonomik ve kültürel niteliklerinin iyi bir şekilde analiz edilmesi; iletişim stratejilerinin etkili bir şekilde tasarlanması, planlanması, uygulanması ve sonuçlanması açısından hayati bir önem taşımakta olduğunu belirtmektedir (s. 22). Bu unsurların Retorik'in unsurları ile örtüşmesi, bir anlamda siyasal iletişimin tarihsel gelişiminin başlangıç noktasına işaret etmektedir.

1.2.1. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi

İletişimin, bilimsel bir olgu olarak değerlendirilmesi, iletişim araçlarının kitlesel bir nitelik kazanmaya başladığı döneme denk gelmektedir. İletişim Bilimlerinin kuramsal ve yöntembilimsel bir temele alınması 1. Dünya Savaşı'nın akabinde gerçekleşmiştir (Güngör, 2016, s.21). Birinci Dünya Savaşı sırasında insanları savaşıma "ikna" etmek için iletişim araçları çok yönlü olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Profesyonel bir biçimde iletişim faaliyetleri yürütülmüştür. Özellikle gazete, telgraf ve radyonun savaşın seyri üzerindeki etkisi büyüktür. Bu iletişim faaliyetleri içerisinde hazırlanan seçim afişleri de savaşın pazarlanması gibi bir amaca hizmet etmesi açısından dikkat çekicidir. Savaş döneminde üretilen binlerce posterin temel amacı; insanların orduya katılımını arttırmak, savaş bonolarının satılmasını sağlamak, düşmanlara karşı olumsuz bir imaj oluşturmak ve kitleleri ülkeleri için daha fazla çalışmaya ikna etmektir (Çakı, 2018, s.114).

Dünya savaşları, hükümetler arasında olmaktan çıkarak halklar arasında yaşanan bir gerçekliğe dönüştüğü söylenebilir. Özellikle savaş hakkında basılan afiş, gazete ilanları ve kartpostalların halk üzerinde çok çeşitli etkileri olmuştur. Avrupa kıtasını aşır okyanus ötesine uzanan bu iletişim faaliyeti sonucunda dünya topyekûn bir savaşın içine sürüklenmiştir. Üstelik insanlar dünya savaşı deneyimini art arda iki kez yaşamışlardır. II. Dünya Savaşı yalnızca yeni savaş tekniklerinin deneyimlendiği değil, aynı zamanda kitle iletişim araçları dolayımı yeni propaganda tekniklerinin de uygulanmaya başlanmasına sebep olmaktadır (Güngör, 2016, s.83). İki dünya savaşı arasındaki dönem, deneyimlerin bir yöneme dönüşmesi açısından verimli bir şekilde değerlendirilmiştir. Her iki savaşta da kullanılan ikna stratejilerinin farklarını anlamak için dönemin öncülerinin çalışmalarına yer vermek gerekmektedir.

Siyaset bilimci olan Harold D. Lasswell bu iki savaş boyunca kitle iletişim araçları aracılığıyla kullanılan ikna stratejilerini incelemiş ve iletişim çalışmalarını bilimsel boyuta taşımıştır. Lasswell'in doktora tezinde propaganda üzerinde çalışması, II. Dünya Savaşı sırasında savaş propagandası uygulamalarında yer alması, Lasswell'in iletişim biliminin ilk temel kuramsal formülünü oluşturmasının zeminini hazırladığı bilinmektedir (Tokgöz, 2015, s.112).

Lasswell'in "kim, kime, hangi kanaldan, hangi etkiyle, ne söyler" biçimindeki formülasyonu iletişim olgusunun kuramsallaşma sürecinde önemli bir mihenk taşı olmaktadır. Bu yaklaşım tek yönlü iletişimin güçlü etkisini vurgulayarak iletişim araştırmalarındaki temel tartışmanın da başlangıcı niteliğindedir. Hipodermik iğne, sihirli mermi, gibi çeşitli adlarla anılmakta olan ileti ve alıcı arasında doğrusal nedenselliğe bağlı, geliştirilen bu kuram tek yönlü bir iletişim modelini tarif etmektedir (Önder, 2022, s.27). Bu yaklaşım Birinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında, reklamcılık ve siyasi kampanyaların temel varsayımına dayanır (Yaylagül, 2014, s.43; Proulx, 2016, s.39; Güngör, 2017, s.45).

İki savaş arasındaki dönemde, pragmatizm ve simgesel etkileşimcilik perspektiflerini oluşturan Chicago Okulu'nun bünyesinde sürdürülen çalışmalar, ekolün üyeleri arasındaki ilişkilerin üretimi ve deneyim paylaşılması olarak iletişimi tutarlı bir tanıma taşırken, 1940'lı yılların askeri ortamı, niceliksel bir epistemolojinin izlerini taşıyan ana arterlere yönelmektedir. Kuzey Amerika'da 1943 ile 50'li yılların başında iletişim alanında yapılan ilk beş doktora programının oluşturulduğu sırada benimsenmiş olan ikna aracının iletişimin bir modeli oluşudur (Proulx, 2016, s.35). Bunun yanında, iletişim dünyasında farklı tartışmaları gündeme taşıyan politik iletişim kavramı, siyasal iletişimi, seçim kampanya ve propagandaları başta olmak üzere seçim çalışmalarına indirgeyen çalışmaların yoğunluğuna karşın, her türlü etkinlikleri kapsayacak biçimde iktidar- güç mücadelesi doğrultusunda toplumsal yaşamın her anını içine alan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2021, s.33).

Tarihsel süreç içerisinde yaşanan toplumsal dönüşümler, insanlığın, yeni uygulamalar, yeni kurumlar dolayısıyla yeni kavramlar oluşturmaya zemin hazırlamıştır. İnsanlık tarihinde yaşanan etkili değişimler bu dönüşümlerin yaşanmasını kaçınılmaz oluştunu sağlamaktadır. Yerleşik hayata geçiş, yazının bulunması, dinin güçlü etkisi gibi toplumsal hayatı belirleyen gelişmeler, toplumsal kurumlarında biçimlenmesini sağladığı

gözlemlenmektedir. İlkçağda “ikna” kavramı ile tanımlanan sürecin orta çağda “propaganda” olarak adlandırılmasını kavramı etkin kullanıldığı dünya savaşlarının ardından oluşan kitle toplumunun da yeni bir tanımlama ihtiyacını ortaya çıkardığı söylenebilir. Dolayısıyla modern toplumun siyasal iletişim olarak tanımladığı iletişim faaliyeti, çalışmanın başında da belirtildiği gibi insanlığın başlangıcından itibaren var olan bir alan olmasına rağmen, siyasetin bilimselleşmesi ile iletişimin disiplinlerarası bir bilim dalı haline gelmesinin eş zamanlı bir süreç olması, 1950’li yıllarda yönlendirilebilir ve düzenlenebilir bir toplum anlayışının benimsenmesinden kaynaklanmaktadır (Tokgöz, 2014, s.74).

Dünya savaşlarının ardından yaşanan rejim değişiklikleri, iletişim alanındaki çalışmaların kuramsal hale gelişiyle, iktidar ile vatandaş arasındaki iletişim süreci de farklı bir boyut kazanmıştır. Totaliter ülkelerdeki açık ve gizli propagandanın, demokrasinin ve seçim kurallarının yürürlükte olduğu yerlerde, biçim ve içerik değiştirerek, yerini siyasal reklamcılığa bıraktığı izlenmektedir (Çankaya, 2019, s.44). Le Bon’un (2011) tarif ettiği Kitleler Çağına gelene kadar yaşanan medeniyetlerdeki yenilenmenin kaynağı diyebileceğimiz önemli değişimler, esasen düşüncelerde, kavramlarda ve inançlarda meydana gelenlerdir (s.11).

Siyasal reklamcılığın ilk uygulaması 1950 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde New York valilik seçimlerinde Cumhuriyetçi aday Thomas Dewey tarafından kullanılmıştır. Bilinen anlamında siyasal reklamın kullanıldığı ilk kampanya ise yine Amerika Birleşik Devletleri’nde 1952 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde gerçekleşmiştir (Özkan, 2002, s.25). Cumhuriyetçi aday Thomas Dewey ve tv sunucusu Happy Felton birlikte bir kampanya yürütmüşlerdir. Tamamı kurgu olan bir tv programı ile oluşturdukları süreç siyasal reklamcılığın seçim sonuçlarına etkisi dışında etik olarak sorgulanmasına da neden olmuştur (Çankaya, 2019,75).

Siyasal pazarlama, uygulamada her ne kadar 1950’li yıllarda başlamış olsa da, iletişim alanında günümüze kadar tartışılabilen siyasal iletişim araştırmalarının çok daha öncesinde başladığı bilinmektedir. 1927 yılında yayınlanan siyaset bilimci Harold Lasswell’in 1. Dünya Savaşı’nda kullanılan propaganda yöntemlerinin niceliksel içerik çözümlemelerini yaptığı “Propaganda Techniques in the World War” isimli çalışması öncü çalışmalar arasında değerlendirilmektedir (Tokgöz, 2019, s.15).

İletişim ve iletişim araçlarının dünya savaşları sırasında göstermiş olduğu etkinin, birçok vakıf tarafından desteklenen araştırma merkezlerinin kurulmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Medyanın seçmen davranışı üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik ilk kapsamlı araştırma Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletinde gerçekleştirilen ve 1940 Amerikan Seçimlerini kapsayan araştırmadır. Bu araştırma Columbia Üniversitesi'ndeki "Foundation and Bureau of Applied Social Research" adlı araştırma merkezi tarafından gerçekleştirilmiştir. Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet yürüttüğü "Halkın Tercihi" isimli bu araştırmanın sonuçlarının iletişim bilimlerinde paradigma değişimine yol açtığı bilinmektedir (Güngör, 2016, s.103). Sosyoloji, siyaset bilimi, psikoloji, ekonomi ve dilbilimi gibi alanlardan beslenen iletişim bilimlerinin; yukarıda örneği verilen çalışmaların etkisi ile bir metodolojiye sahip olduğu ve üniversitelerde disiplinler arası bir çalışma alanı olarak yer bulduğunu söylemek mümkündür (Yaylagül, 2014, s.41).

Siyasal iletişim çalışmalarının, iletişim bilimlerinin bir disiplin olarak ortaya çıkışı sürecinde bir yandan akademik bir yandan da uygulamalı biçimde eşzamanlı olarak ilerlediği görülmektedir. Ithiel de Sola Pool 20. yüzyılın ikinci yarısında iletişim politikalarının ve siyasal iletişimin, ayrı bir araştırma alanı olarak ortaya çıktığını söylemektedir (Aktaran Doğu ve diğerleri, 2014, s.19).

Bir iletişim kategorisi olarak siyasal iletişime ait bilimsel araştırmaların ortaya çıkışına sebep olacak çalışmalar aynı zamanda alanın ilk örnekleridir. Bu durumda siyasal iletişimin uygulamasının ve akademik çalışmalarının birbirlerini etkilediği gözlemlenmektedir. Disiplinin kendine has nitelikleri, siyasal iletişim alanını belirli kalıplara sığdırmayı ve standartlaştırmayı imkânsız kılmaktadır. Akademik alandaki çeşitliliğinin yanı sıra, mesleki uygulama alanı olarak, özellikle siyasal iletişime yönelik ilgi ve çalışmalardaki artış bu kanıyı güçlendirmektedir (Karaaslan Şanlı, 2021, s.59).

Bu bağlamda son yıllarda siyasal iletişim üzerine etkin olan tartışma, ana akım iletişim çalışmalarının genelinde olduğu gibi, siyasal iletişimi bir yandan siyasal söylem ve propagandaya, öte yandan ise seçimler, seçim kampanyaları ve oy verme davranışına indirgemektedir. Buna karşın siyasal iletişim, iletişimin siyasal boyutuna ilişkin tüm faaliyetleri kapsamakta olup, her türlü politik etkinlikleri kapsayacak şekilde toplumsal iletişimin siyasal boyutu olarak genişletilebilir (Özdemir, 2021, s.34).

“Tarihsel bir çizgide, yazının gelişiminden yeni medya uygulamalarını kadar siyasal iletişim araçlarını ve etkilerini değerlendiren Peter Dahlgren, siyasal iletişim çalışmalarında üç geleneğin varlığından bahseder. İlki resmi siyasal aktörler, medya ve yurttaşlardan oluşan siyasal kurumsal sistem içerisindeki etkileşimi inceleyen gelenektir. Bu gelenekte yer alan ana akım siyasal iletişim çalışmaları çoğunlukla seçim kampanyası süreci odaklı yurttaşın /seçmenin oy verme kararı üzerindeki çeşitli etkilerin ele alındığı çalışmalardır. İkinci gelenek Jürgen Habermas’ın kamusal alan kavramlaştırmasını ve müzakereci demokrasi tartışmalarını izleyerek yurttaşın siyasal katılımını sosyo-kültürel koşullar içerisine yerleştirir. Üçüncü gelenek ise kültürel çalışmalardan beslenir ve yurttaşın anlam yaratımı/ inşası sürecini gündelik yaşamın somut yapıları içerisinde ele alır (Aktaran: Doğu ve diğerleri, 2014:30).”

Siyasal iletişim çalışmaları modern öncesi, modern ve postmodern dönem olmak üzere üç evrede incelenmektedir. Dünya savaşları sonrasında başlayıp 1960’lara kadar devam eden süreci kapsayan, iletişimi ve kampanyayı siyasetçilerin kendilerinin yönettiği, sadece radyo, gazete, el broşürü, afiş gibi araçların kullanıldığı döneme Modern öncesi, 60’lı yıllardan 90’lara kadar devam eden ve kampanyaların profesyonellere teslim edildiği ve televizyonun etkinliğini arttırdığı döneme Modern dönem, 90’lı yıllardan sonra internetin hayata katılması ve medyanın süresiz bir kampanyaya dahil edildiği dönem Post Modern dönem olarak adlandırılmaktadır (Lilleker, 2013, s.42).

Bu çalışmanın odaklandığı 1950-80 yılları, siyasal iletişimin Modern öncesi ve Modern dönemin kapsadığı bir zaman dilimine denk düşmektedir. Kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşmasının, tüm dünyada neredeyse eş zamanlı biçimde modern döneme geçişine sebep olduğu düşünülmektedir. 1950’lerin sonlarında ABD’de düzenlenen seçim kampanyaları, öncelikle seçmenlerin demokratik haklarını kullanmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Halkın seçime katılımını sağlama sürecinde yapılan etkinliklerle ortaya çıkan seçim kampanyalarına farklı yöntemler eklenerek seçimlerin profesyonel bir organizasyona dönüşmesini sağlanmaktadır (Tokgöz, 2014, s.171). Bu gelişmenin ardından seçim kampanyaları siyasi aktörlerin yönetiminden çıkarak iletişim profesyonellerine devredilmiştir.

1.2.2. Türkiye’de Seçim Kampanyalarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye siyaseti çok partili hayata geçilmesi ile siyasal iletişim kampanyaları ile tanışmıştır. İlk kez 1946 yılında radyonun siyasi propaganda aracı olarak kullanılmasının gündeme geldiği bilinmektedir. Çankaya (2019), Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının hemen akabinde Atatürk tarafından kurulan devlet radyosunu, henüz kurtuluş savaşı devam ederken kurmuş olduğu Anadolu Ajansının yeni rejimin propagandasını yapmak amacıyla kurulmaları sebebiyle ilk siyasal iletişim faaliyetleri olarak tanımlamaktadır (s.161). Ancak, modern dönemde siyasal iletişim faaliyetlerinin bir seçim kazanmak üzere yapıldığı düşünüldüğünde; dönemin tüm iletişim mecralarının kullanıldığı 1950 seçimlerinin siyasal iletişim kampanyalarının başlangıcı kabul etmek mümkün olmaktadır.

Demokrat Parti’nin; kuruluşunun üzerinden henüz altı ay gibi kısa bir zaman sonra gerçekleşen 1946 seçimlerinde karşılaşmış olduğu seçmenin ilgisi, 1950 seçimleri için kampanya stratejisi hazırlamalarını teşvik etmiştir. Seçimlerden önce radyoyu muhalefete açma girişimleri CHP nezdinde karşılık bulmuş ve seçim süresince radyodan kampanya yapma imkanına sahip olunmuştur (Özkan, 2019, s. 36; Çankaya, 2019, s. 171; Tokgöz, 2019, s. 29; Topuz, 1991, s.227). Demokrat Partinin bu süreçte etkili bir kampanya yürüttüğü, mitingler aracılığıyla seçmenleriyle bir araya geldiği bilinmektedir.

Siyasal iletişim faaliyetleri 1950’lerden sonra hız kazanmıştır. Seçim kampanyaları, her seçim döneminde yeni iletişim mecralarının kullanılmasıyla birlikte, yeni bir biçim kazanarak varlığını çeşitlendirerek devam ettirmektedir (Yeğen, 2022, s.26). Dünyadaki örneklerinde olduğu gibi; her ne kadar bir kampanya yürütülmüş olsa dahi siyasilerin profesyonel iletişimcilerle çalışmaya başlaması Türkiye’de 70’li yılların sonuna denk gelmektedir.

1.3. Siyasal İletişimde İdeoloji, İktidar ve Söylem

1.3.1. Söylem

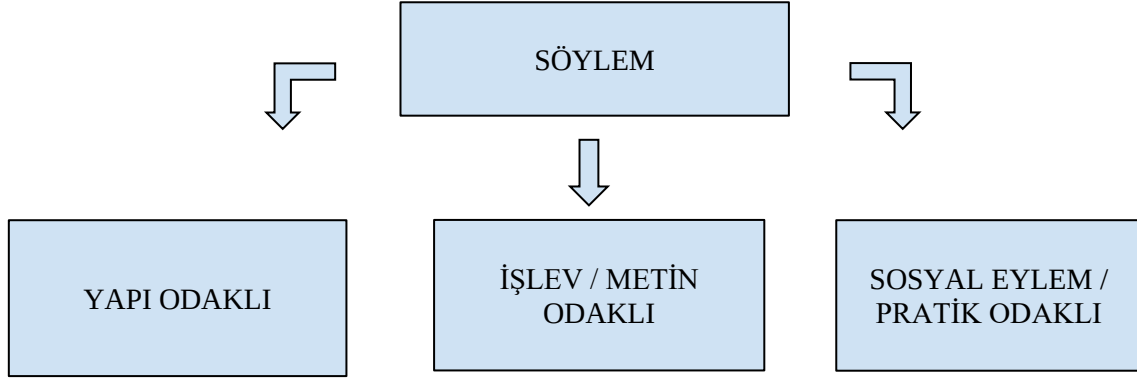
Söylem, en genel anlamıyla, “yazılı ve sözlü dil kullanımı, toplumsal bir pratik biçimi”dir (Fairclough, 1992 akt. Coupland ve Jaworski, 2006). Yazılı ve sözlü dil kullanımı, bilginin iletilerek iletişim kurmasının yanı sıra, bireyin ve toplumun eylemde bulunmasına da imkân vermektedir. Bu sayede dil, “aynı zamanda bireylerin toplumsal

açından belirgin kimlikler üstlenerek “bir şeyler” olmalarını da sağlamakta; konuşucular ve yazarlar dili bazı bağlamlarda uzmanlar olarak (doktorlar, avukatlar gibi), bazı bağlamlarda da sıradan bireyler olarak kullanmaktadır” (Gee, 2011, s. 2). Dilin “bir şeyler” olmasını sağlama özelliği, onun düşünceyi ifade etme, iletişim kurma gibi özelliklerinin dışında bir güç ve denetim aracı olmasını sağlamaktadır. Dil bir göstergeler dizgesidir ve gösterge bir işlev yerine getirmediği, herhangi bir nesneye gönderimde bulunmadıkça ya da bir düşünce oluşturmadıkça hiçbir anlam ifade etmemektedir (Renkema, 2004, s. 35). Dilin denetim ve güç aracı olarak kullanılması ise “söylem” olarak tanımlanmaktadır. Söylem, bu haliyle tümce düzeyinin ötesinde bir dil kullanımını ifade etmektedir. Söylem, toplumsal bağlam içindeki dil kullanımını ifade etmektedir. Dili oluşturan ses, sözcük ve tümce gibi unsurlar düzenli ve anlam oluşturacak şekilde söylem oluşmaktadır. Toplumsal etkileşimin sağlanması ise ancak bu yolla mümkün olmaktadır (Akar&Martı,2021, s.249).

Söylem disiplinler arası özelliğe sahip, sosyopsikolojik ve kültürel bir terim olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 2016, s.256). Söylemin birçok farklı disiplinin konusu olması sebebiyle birçok tanımının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu farklı tanımları Özüdoğru (2016) şu biçimde gruplandırmıştır. Geleneksel biçimde ana akıma uygun tanım söylemi; “Tümceden büyük, doğal olarak oluşmuş birimler” olarak tarif etmektedir. Yapı odaklı bu yaklaşımı benimseyenler, Harris, Hymes, Stubbs, ve Hoey gibi bilim insanlarıdır. Söylemi; dilin doğal bir ortamda veya bağlamda kullanılan şekli olarak kabul eden Brown, Yule, Sinclair, Coulthard ve Widdowson, “belirli bir içyapıya sahip ve kendi içinde tutarlı olarak geliştirilmiş metin” olarak kabul etmektedirler. Bu yaklaşımda dilin kullanıldığı bağlam öne çıkmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise; söylem tanımlarının, eleştirel dilbilim, kültür ve medya çalışmaları, yeni marksist yaklaşımlar, etnografik yaklaşımlar, toplumsal semiyotik ve eleştirel söylem çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir” (s.12-15).

Özüdoğru üçüncü grubu oluşturan düşünürlerin söylem tanımlamalarına tek tek yer vererek açıklamaktadır. Foucault; söylemi dilsel bir kategoriden ziyade toplumsal bir kategori olarak kavramsallaştırmıştır. Fairclough benzer bir biçimde, toplumsal bir uygulama şekli olarak kullanılan dil örneği olarak görmektedir. Buna ilave olarak Fairclough ve Gee, insanların söylemi kullanarak toplumu dönüştürdüğünden

bahsetmektedirler. Bu farklı yaklaşımları bir Söylem Tanımlarını Belirleyen Bakış Açıları başlığında tablolastırmıştır (2016, s.18).

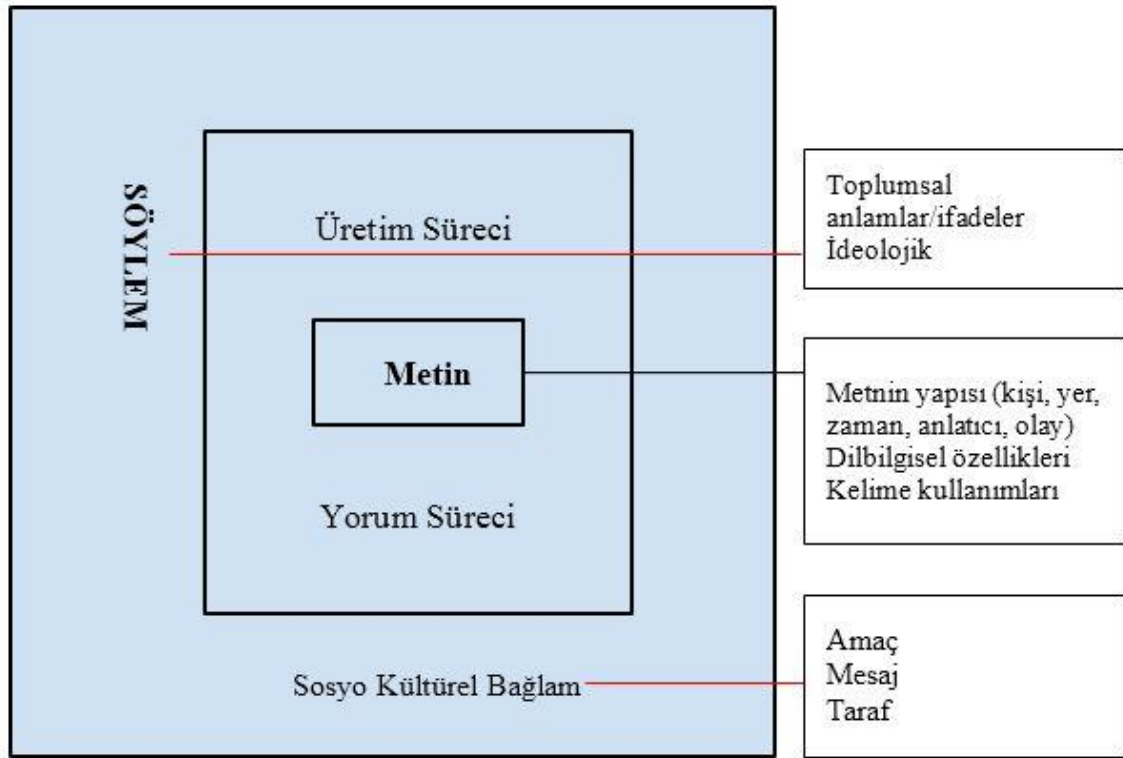
Şekil 4: Söylem Tanımlarını Belirleyen Bakış Açıları

Kaynak: Özüdoğru (2016, s.18)

Bağlam içerisindeki metnin ve konuşmanın anlamlandırılması, söylemin anlamlandırılmasıdır (van Dijk, 2008, s. 3).

Söylem ve bağlam arasında ilişki şu biçimde özetlenebilir (Johnstone, 2008, s. 10): Söylem;

1. Dünya tarafından biçimlendirilir ve aynı zamanda dünyayı biçimlendirmektedir;
2. Dil tarafından biçimlendirildiği gibi dili de biçimlendirmektedir;
3. Katılımcılar tarafından biçimlendirilir ve katılımcıları da biçimlendirmektedir;
4. Önceki söylem tarafından biçimlendirilir ve gelecek söylemler için olanakları biçimlendirmektedir;
5. İletişim kanalı tarafından biçimlendirilir ve söz konusu kanal için olanakları biçimlendirmektedir;
6. Amaç tarafından biçimlendirilir ve olası amaçları biçimlendirmektedir.

Şekil 5: Söylemin Boyutları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.3.2. İktidar

İktidar, en azından iki kişi arasındaki bir ilişkidir. Bu ilişki ile tarif edilen karşılıklı eşitlerin ilişkisi olarak düşünülmemelidir. Bir kişinin, başkasının davranışını denetleyebildiği ölçüde onun üzerinde iktidarı olduğu söylenebilir. İktidarın, fiziksel güç, servet, yaş, cinsiyet, kilise, devlet, ordu veya aile içi roller gibi birçok temelının mevcut olduğu bilinmektedir (Brown&Gilman, 2010, s.179).

Sosyal bilimlerde kullanılan birçok önemli kavram gibi, iktidar da, kendisi ile ilgili net bir tanım geliştirilmesine nadiren müsaade eden içeriği belirsiz ve fazlasıyla genel bir olgudur. İktidar kavramı birçok disiplinin araştırma konusu olmaktadır ve psikoanalitik yaklaşım dışında kalan sosyal bilimler çalışmaları iktidarın kişisel değil sosyal gruplar, örgütler, devletler vs. ile ilgili boyutuna odaklanmaktadır. Dilbilim, sosyoloji ve iletişim çalışmalarında iktidar kavramından söz edildiğinde, hegemonyaya dayalı bir iktidar kastedilmektedir.

“Bu bağlamda iktidar, diğer insanlara ve gruplara hükmetmekle ilgilidir. Diğer insanlara ve gruplara hükmetmek, onların eylemlerini kontrol etmek anlamına gelir

ki, bu da onların ne yapabileceklerini ya da ne yapamayacaklarını kontrol etmeniz demektir. Dolayısıyla iktidar, başka insanların özgürlükleri ile ilgili bir şeydir. Bir grup, bir diğer grup üzerinde iktidar kurabilir. Fakat iktidar kavramı yalnızca toplumsal değil, bilişsel bir çerçeveye de sahiptir. Bu nedenle, bu türden bir güç kullanımı ile diğer insanların eylemlerini ya da özgürlüklerini kontrol etmekle kalmaz; aynı zamanda onların zihinleri, nasıl ve ne düşünebilecekleri, bilgi kavramları, tutumları, düşünce ve ideolojileri üzerinde de denetim kurmuş olursunuz. Bu durumda, hükmetmek, diğer insanların eylemlerini ve zihinlerini kontrol etmektir (van Dijk, 2010, s.12).”

Foucault (2015), iktidarı bir devlete ya da otoriteye indirgemekten ziyade, toplumsal hayatının her anında, insan ilişkilerinde, gündelik hayatın içinde sürekli işleyen bir güç olarak tanımlamaktadır. Ona göre, iktidar sadece baskı ve zorlama ile değil, aynı zamanda bilgi, söylem ve normlar aracılığıyla da uygulanır. İktidarın bireylerin bedenlerine benliklerine eriştiğini, söylemlerine, eğitimlerine, hal ve hareketlerine, gündelik yaşamlarına sindiği kılcal bir varoluş biçiminden bahsetmektedir (s.23). Marksist paradigmanın sınıf temelli anlayışında temsil edilen iktidarın merkezileşmesi ve belli bir sınıfın tekelinde kullanılan bir güç olarak tanımlanan iktidarı reddetmektedir. İktidar her yerdedir, söylemde ve bu paradigma insanların iktidarın hem üreticisi hem de mağduru olmuş durumda olduklarını söylemektedir (Güngör, 2016, s. 257). İktidar ve bilgi bir aradadır. Bu nedenle iktidarın ne olduğundan ziyade nasıl olduğu ile ilgilenmektedir. İktidarı devlet otoritesinde, yasalarda aramak yerine; günlük sosyal ilişkilerde, teknoloji, akrabalık ilişkilerinde, ritüellerde aranması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun sonucunda iktidarın, bir teknik ve strateji olduğunun anlaşılacağını vurgulamaktadır (Örs, 2007, s.36).

1.3.3. İdeoloji

İdeoloji, tarihi boyunca farklı yönlerle çekilmiş olan, çok aksanlı bir göstergedir (Wayne, 2009, s.215). Söylem kavramının tanımında olduğu gibi, ideoloji kavramı da sosyal bilimlerde yer alan birçok disiplinin odak noktası oluşu sebebiyle üzerinde ortaklaşılan net bir tanıma sahip olamamaktadır (Fiske, 1990, s.212; Eagleton, 1991, s. 17; Heywood, 2019, s.17). Eagleton (1991), bu farklı ve çeşitli biçimlerde yorumlanan kavramı, şimdiye kadar kimsenin ideoloji tanımını tek ve yeterli bir şekilde yapamadığını belirterek, kendisi 16 farklı ideoloji tanımını şöyle sıralamıştır (s.18).

- Toplumsal yaşamdaki anlam gösterge ve değerlerin üretim süreci
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırma hizmet eden yanlış fikirler
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler
- Sistemli bir şekilde çarpıtılan iletişim
- Özneye belirli bir konum sunan şey
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülen düşünme biçimleri
- Özdeşlik düşüncesi
- Toplumsal olarak zorunlu yanılısama
- Söylemde iktidar konjektörü
- İçinde bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam
- Eylem amaçlı inançlar kümesi
- Dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması
- Anlamsal (semiotik) kapanım
- İçinde bireylerin toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları kaçınılmaz ortam
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştüğü süreç

Tarihin büyük bir bölümünde ideoloji terimi, rakip fikir ve inanç sistemlerini eleştiren bir siyasi araç olarak kullanılmıştır. Fransız devrimi sırasında Antoine Destutt de Tracy tarafından 1796 yılında ilk kez bir terim olarak kullanılmıştır (Althusser, 2019, s. 97; Heywood, 2019, s.25; McLellan, 2009:6; Oskay, 1980, s.200; Bora,2017, s. 84). 20. yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren tarafsız ve nesnel bir ideoloji kavramı kullanılmaya başlanmıştır. İdeolojiye yüklenen toplumsal rol ve siyasi önem üzerinde bir mutabakata varılmıştır. Aydınlanma çağı düşüncesi, bilimi referans alan bir dönem inşa etmek iddiasında olduğundan kendisinden önceki kavramları yeniden açıklamaktadır. İdeolojilerin bilimsel temeller üzerinde kurulma çabasının nedeni bundan kaynaklanmaktadır. Her ideolojinin bir dünya görüşünü temsil etmesi (Hançerlioğlu, 1996), sebebiyle ideolojiye birden çok anlam yüklenmiştir. Heywood ideolojiye yüklenen anlamları şu şekilde sıralamaktadır (2019, s.25).

- Bir siyasi inanç sistemi
- Eyleme dönük bir siyasi fikirler kümesi
- Yönetici sınıfın fikirleri
- Özel bir sosyal sınıfın veya sosyal grubun dünya görüşü

- Sınıfsal veya toplumsal çıkarları içeren ve ifade eden siyasi fikirler
- Sömürülenler veya baskı altında tutulanlar arasında yanlış bilinçliliği teşvik eden fikirler
- Bir siyasi sistemi meşrulaştırmak için kullanılan, kamu gücüyle müeyyidelendirilmiş fikirler kümesi
- Hakikatin tekeline sahip olduğunu iddia eden, her şeyi kapsayıcı bir siyasi öğreti
- Soyut ve büyük ölçüde sistematik bir siyasi fikirler kümesi

İdeolojiye yüklenen anlam tartışmaları en ayrıntılı biçimiyle Marksist düşünce geleneği tarafından irdelenmiştir (Mutlu, 2017, s.151; Bora, 2017, s. 85). İdeoloji tartışmaları, Marksist görüş ve ona getirilen eleştiriler sebebiyle Marksist olmayan görüş üzerinden yürütülmektedir. Marks, ideolojinin, topluma hâkim sınıfın çıkarlarını ve bakış açısını yansıttığına inanmaktadır. Hatta ideolojinin bir iktidar tezahürü olduğunu düşünmektedir. Geniş anlamda ideoloji anlamın iktidarın hizmetinde olmasıdır (Heywood, 2019, s.26; Wayne, 2009, s.216). Marksizmin 1960 ve 70'lerdeki en önemli temsilcisi Althusser, Marksist teorinin iddia ettiği gibi alt yapı ve üst yapı arasında katı bir ayrışma olmadığını, devletin bir güç olarak merkezi bir otorite olmanın ötesinde birçok aygıtı kullanarak toplumun tüm alanlarına yayıldığını iddia etmektedir. Kuramcı, devletin ordu, yargı, polis, bürokrasi gibi kurumlarını baskı aygıtı olarak tanımlamaktadır. Ancak devletlerin sadece baskı ile varlıklarını sürdüremeyeceğini, devletin varlığının meşruiyet kazanması sayesinde ayakta kalabileceğini ifade etmektedir. Bu meşruiyeti de “Devletin ideolojik aygıtları” sağlamaktadır. Althusser, televizyon, radyo, basın, eğitim kurumları, din, edebiyat, sanat gibi unsurların aynı zamanda birer ideolojik aygıt olarak işlev gördüğünü vurgulamaktadır. Baskı ve İdeolojik aygıt olarak sınıflanan bu aygıtların ayrımının net olması gerektiğini söylemektedir (Althusser, 2019, s.16).

İdeoloji kuramları, her türlü iletişimin ve tüm anlamların toplumsal-siyasal bir boyutu olduğu ve bunların toplumsal bağlam dışında anlaşılamayacakları konusunda ortaklaşmaktadır. Fiske (2003), ideolojik işleyişin daima statüko tarafında yer aldığını söylemektedir. İktidar sahiplerinin sadece ekonominin değil, fikirlerin de üretimini bu yöntemle kontrol ettiklerini iddia etmektedir. Ekonomik sistem ve bu sistemden türeyen ideolojik sistem, üst sınıfların çıkarlarını doğallaştırmaya yönelik hareket etmektedir (s.226).

Ancak söylem, ideolojilerin yeniden üretilmesinde özel bir yere sahiptir. Sözlü ve yazılı metinlerin çeşitli özellikleri diğer toplumsal pratiklerin çoğunun aksine ve diğer göstergebilimsel düzgülerin (fotoğraflar, resimler, görüntüler, belirtiler, boyamalar, mimikler, filmler, dans gibi) çoğundan daha net bir biçimde toplumun üyelerini oluşturan bireylerin soyut ideolojik inançlarının ya da bu inançlara ilişkin düşüncelerinin ifade edilmesine ve açık ve kesin olarak belirtilmesine olanak tanımaktadır (van Dijk, 1998a, s. 192 aktaran Ercan & Danış).

Dijk (2010), söylemlerin, ideolojiler, bilgi, toplumsal kavrayış ve bunlara benzer işlemler ile ortaya çıktıklarını ve yeniden üretildiklerini de göz önünde tutmaktadır (s.11). Bir önermenin ideolojik olup olmaması hakkında karar verebilmek için, onu söylemi içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. İdeoloji, bir ifadenin dilsel özelliklerinden ziyade, kimin kime, hangi amaçla, ne söylediğiyle ilgilenmektedir (Eagleton,1991,29). Foucault, ideoloji yerine söylem kavramını kullanmaktadır. Söylemin, bütün söz'leri ve imgeleri anlamlandıran bir olgu olduğunu düşünmektedir. Bunu Özgürlük kavramından yola çıkarak örneklendirmiştir. Kuramcı, özgürlük kavramının ideolojik olarak sabitlenemeyeceğini, farklı ideolojik söylemler içinde farklı anlamlar barındırabileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla ideoloji bir bilgiye doğru derse doğrudur. Her türlü iktidar ilişkileri ve üretimi söylemin içinde var olmaktadır (Bora, 2017, s.97; Örs, 2007, s. 38; Güngör, 2016, s. 259).

1.4. Siyasal İletişim Araçları Olarak Seçim Beyannameleri ve Afişleri

Siyasal iletişim çalışmalarında özellikle seçim kampanyaları döneminde seçmenlerin ikna edilmesine yönelik birçok araç kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının dönüşümü ile kampanya enstrümanlarının da geliştiğini ve çeşitlendiğini söylemek mümkündür. Bu enstrümanlar arasında yer alan ve hatta kullanımı en eskiye dayanan araçlar seçim beyannameleri ve afişlerdir. Bu bağlamda çalışmanın özü itibarıyla beyanname ve afişlere dair ayrıntılı bilgi verilmesi yerinde olacaktır.

1.4.1. Seçim Beyannameleri

Seçim beyannameleri, seçim süreçlerinde siyasi partilerin kitleleri etkilemek, vaatlerini sunmak ve seçmenleri ikna etmek için kullandıkları araçlardır. Bir başka deyişle seçim beyannameleri, iktidara gelmek isteyen siyasi partilerin, kültürel, ekonomik, siyasi,

sosyal vb. plan ve projelerini seçmene sunduğu yazılı belgelerdir. (Ertürk ve Şeşen, 2017:64). Siyasi partiler, kampanyaları süresince politik öncelik ve önerilerini seçmenlerine sunmaktadır. Bu öneriler ile vatandaşlara onların yaşamlarına ne katkı sunacaklarını açıklamaktadırlar. Seçmenler, beyannameler yoluyla partilerin politikaları, öncelikleri vaatleri hakkında bilgi sahibi olmakta ve ardından siyasilere yetki vermektedir (Aykaç, 2017, s.8).

Tarihi, Birleşik Krallık'ın 19. yüzyılına kadar uzanan seçim beyannameleri (Quinn, 2014, s. 6, aktaran, Kan, 2023, s. 2), Türkiye'de çok partili hayata geçilen 1946 yılından beri siyasi partiler tarafından kullanılmakta ve özellikle bir seçim döneminden diğerine kadar geçen süreçteki önemli sorunlara karşı partilerin tutumunu, toplumsal meselelere çözüm önerilerini ve geleceğe yönelik vaatlerini yansıtmaktadır. Bu özellikleri ile seçim beyannameleri siyasi partilere ve dönemleri hakkında bilgi alınabilecek zengin güvenilir arşiv kaynaklarıdır (Kan, 2023, s.2).

1.4.2. Seçim Afişleri

Seçim dönemlerinde daha çok seçmene hızlıca ulaşmak için kitle iletişim araçları kampanyaların vazgeçilmez unsurlarıdır. Gelişen teknolojilerle birlikte iletişim mecraları da değişmekte ve çeşitlenmektedir. Tüm bu iletişim olanaklarının içinde en eskisi olmasına rağmen işlevini yitirmeyen, modası geçmeyen aracın seçim afişleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Estetik bir özellik taşıması, dikkat çekici ve kısa, net ifadelerle akılda kalıcı olması nedeniyle; Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de, 1950'lerde köy kahvelerinde, 70'lerde şehirlerin dört bir yanında, günümüzde de internette bir post olarak kullanılmaktadır. Kullanım kolaylığı sağlaması, maliyetinin uygunluğu nedeniyle tüm dünyada etkin biçimde kullanılabilmektedir.

Görsel anlamda partinin bütün kimliğini (logo, amblem) bir arada bir bütünlük içinde yansıtılmasıyla aday ve partiye karşı duygusal bir sürecin yaratılması söz konusudur. Böylece afişler seçmenler üzerinde partiye ve adaya karşı dikkatin sağlanması açısından etkili olmaktadır (Bongrad, 1992, s.70). Afişlerin etkili oluşunun en önemli nedenlerinden biri de seçmene kendisini maruz bırakmasıdır. Seçmenler mitinge gitmeyi, bir televizyon tartışmasını izlemeyi, bir broşürü ya da seçim beyannamesini okumayı tercih etmeme hakkına sahip olsalar da afişleri görmezden gelmeleri mümkün olmamaktadır. Görsel 1

ve 2’de, gazetelerin seçim kampanyasının habercisi olan afişlerin basımını ve asımını haberleştirdikleri görülmektedir.

Görsel 1: 9 Nisan 1954. Hürriyet Gazetesi

Kaynak: 9 Nisan 1954. Hürriyet Gazetesi

Görsel 2: 8 Ekim 1957, Hürriyet Gazetesi

Kaynak: 8 Ekim 1957, Hürriyet Gazetesi

1.4.2.1. Afiş

Afiş; iletişim sürecinde, Gönderici – Mesaj – İletişim Aracı – Alıcı ve Dönüt unsurları arasında göndericinin mesajını alıcıya iletmek için kullanılan bir iletişim aracı görevi

üstlenmektedir (Taşpunar Küçük & Şahin, 2022, s.1584). Fransızca bir sözcük olan “Affiche” sözcüğünden türetilerek dilimize girmiştir. İngilizce karşılığı “Poster”, Almanca karşılığı ise “Plakat” olarak tanımlanmaktadır. TDK’da yer alan tanımına göre, afiş; bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış genellikle resimli duvar ilanı şeklinde ifade edilmektedir (Önder, 2022, s.47). Gündelik yaşam pratiği içinde yer alan birçok ürün, hizmet, olay ya da fikrin kitlelere duyurulmasını sağlayan afiş için farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Afiş, bir haberin ya da olayın, siyasal, sosyal, ekonomik, sanatsal ve kültürel açıdan, topluma duyurulması amacıyla, değişik yüzeyler üzerine yapılan ve belirli boyutlarda köy, kasaba ve şehirlerin çeşitli yerlerine asılan duyurulardır (Bektaş, 1992, s.44).

Afiş tasarımları içerik açısından incelendiğinde kültürel, reklam ve sosyal afişler olarak üç ana gruba ayrılmaktadır. Bu afişler; sosyal, kültürel ve ticari (reklam)olarak adlandırılmaktadır. Trafik, çevre, sağlık, ulaşım, sivil savunma, gibi konularda eğitici ve uyarıcı nitelikte olan afişler sosyal afişler olarak sınıflandırılmaktadır. Propagandaya yönelik siyasi içerikli, ideolojik ya da siyasi bir partiyi tanıtan, afişler de sosyal afişler grubunda yer almaktadır. Sosyal afişler genellikle emredici niteliktedir. Kültürel afişler ise; sinema, tiyatro, festival, müzik, sanat galerileri, sergiler ve spor gibi kültürel etkinlikleri tanıtan afişlerdir. Etkinlikleri kitlelere duyurmayı ve insanların kültürel faaliyetlere katılımını hedeflemektedir. Ticari afişler, bir ürünü ya da hizmeti tanıtan afişlerdir. Ticari afişlerin görevi tüketiciyi ürüne yönlendirmeye çalışmak, ilgisini ürünün niteliklerine çekmektir (Pilici, 2021, s. 334; Güven, 2011, s.45).

20. yüzyıla gelindiğinde, çağın tüketim çağı olduğu netleşmiş ve afiş bu dönemin önemli bir mecrası haline gelmiştir. Bu dönemde üretici kurumlar, afişi bir duyurum aracı olarak benimsemiştir (Köksal, 2022, s.671). Afiş, yeni mecraların ortaya çıkışı ile birlikte el ilanlarından billboardlara evrilerek, kentsel dokunun bir ögesi olarak gelişmiştir. Bu yüzyılın afiş sanatında özellikle sanatçıların etkisi görülmekte ve kentlerin arka planında sanatsal bir fon oluşturmaktadır (Pilici, 2021, s. 334). Afiş, sanatçının toplumla görsel bir dil aracılığıyla iletişim kurmasını sağlamaktadır. Topuz (1991), afişlerin toplumların sanat anlayışını dahi etkileyebilecek güçte olduğundan ancak afişin özü ve biçiminin kitlenin zevki, töreleri, sanat ve siyaset anlayışı ile bir uyum yakalaması gerektiğine dikkat çekmektedir (s.161).

Bugün bir kitle iletişimi ürünü olarak afiş; “Bilgilendirir, uyarır, etkinleştirir, kışkırtır, sorgular, sorgulatır, açıklar, seferber eder, motive eder, ikna eder – ya da bunların tümünü yapar... Afişler gündelik yaşamın olduğu gibi aynı zamanda sosyal, ekonomik, politik ve kültürel etkinliklerin barometresidir” (Muller-Brockman, 2010, s.12).

Afiş, yalın tipografik ve görsel tasarımı ile reklam mesajını hedef kitleye en etkileyici ve hızlı bir şekilde ilettiği en önemli reklam araçlarından biridir (Teker, 2009, s.139). Afişin ana amacı enformasyon vermek yerine, mesajı çarpıcı bir şekilde iletmek olmalıdır (Teker, 2009, s.141). Mesajının birkaç saniye içinde anlaşılması istenmektedir. Anlaşılması güç bir afişin başarılı olmadığı düşünülmektedir. Çünkü hedef kitle afişin önünden geçip gitmektedir. Yönettiği siyasal kampanyalar ile dünya çapında üne sahip olan Fransız reklamcı Seguela (2021), afiş için; ‘gazetecilikte birinci sayfa, dergicilikte kapak ne ise, reklamcılıkta da afiş odur.’ diyerek afişin öneminden bahsetmektedir (s.57).

1.4.2.2. Siyasal İletişim Aracı Olarak Seçim Afişleri

Seçim kampanyaları yapılırken dönemin teknik yeterliliklerine bağlı olarak her türlü araçtan yararlanılmaktadır. Broşürler, kitapçıklar, seçim beyannameleri, yurt gezileri, mitingler, siyasi toplantılar, gençlik kolları ile kadın kolları faaliyetleri gibi yöntemlerin yanı sıra basın, radyo, televizyon ve seçim afişleri gibi kitle iletişim araçları propaganda sürecinde yararlanılan temel araçlardır (Topuz, 1977, s.5).

Siyasi afişler de seçim beyannamelerinde olduğu gibi, siyasi partilerin, dönemin koşullarına, mevcut sorunlara, çözüm önerilerine dair söylemlerini yansıttıkları iletişim materyelleridir. Dijital medyanın kullanımı ile birlikte seçim afişleri eski bir metot olarak görülse de yine de etkinliğini koruması açısından vazgeçilmez bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durumun nedenini Oral (1977), “*Gazeteyi ya da herhangi bir broşürü okumayabilirsiniz. Radyoyu kapatabilir, televizyonu seyretmeyebilirsiniz. Bir mitinge gitmeyebilirsiniz. Ama duvardaki bir afişi görmezlikten gelemesiniz.*” diyerek açıklamaktadır (s.5). Afişler beyannamelerden farklı olarak sundukları görsel içerik sebebiyle dikkat çekici olmaktadır ve her yerdedirler. Bir seçmen oy verdiği partinin dahi seçim beyannamesini okumak için zaman ayırmasa da tüm partilerin seçim afişlerini muhakkak görmek zorunda kalacaktır.

Afişler görmezden gelinmemesi, akılda kalabilmesi amacıyla dikkat çekici olmak ve akılda kalmak üzere tasarlanmaktadır. Bu sebeple, siyasi afişlerde iletilen mesajlar

kısa, basit, görsel, işitsel ve dilsel anlatımlarıyla iyi kodlanmış iletiler olmak zorundadırlar. Mesajların etkinliği, çarpıcı üsluplarına, kısalıklarına, anlaşılabilir ve akılda tutulabilir olmalarına bağlıdır (Ergin, 2017, s.4). Bu nedenle afişler güçlü söylemlere sahip olmaktadır.

Afiş, özellikle 1. Dünya Savaşı ile birlikte, bu dönemin karakteristiği olan savaş ve toplumsal mücadeleler içinde en etkili kitle iletişim aracı konumuna yükseldiği ifade edilmektedir. James Montegomery'nin parmağını 'bize' uzatmış, 'Seni Orduya İstiyorum' diyen 'Sam Amca' afişinin en ünlü afiş olduğu bilinmektedir (Çankaya, 2019, s.61). İngiltere'den en ünlü örnek ise, İngiliz Caxton Advertising Agency yapımı 'Your Country Wants You' afişidir. Afişte 1. Dünya Savaşı kahramanı Lord Kitchener, 'Ülkenin sana ihtiyacı var' diyerek 'bizi' orduya katılmaya çağırmaktadır. Bu afiş reklamcılık dünyasının önde gelen yayınlarından *Campaign* dergisince, 'yüzyılın en büyük 100 afişi' sıralamasında ikinci seçilmiştir. Sovyetler Birliği'nde iç savaş döneminde kullanılmış olan 'Ti/Sen' başlıklı afişte yaygın olarak kullanılan benzerleri arasındadır. Afişte, bir Kızılordu askeri, arkasında görülen fabrikayla simgelenen Sovyetler Birliği'ni korumaya çağırmaktadır. Bu afişlerin günümüze aktarılmasını sağlayan en önemli özellikleri farklı coğrafyalarda tekrar tekrar üretilmeleri, parodilerinin yapılması hatta ticari reklam uygulamalarında dahi kullanılmış olmasıdır (Çankaya, 2019, s.62).

Görsel 3: Sam Amca Afiş

Kaynak: <https://catalogue.swanngalleries.com/full/743/663743.jpg> erişim tarihi 17.10.2024
<https://ichef.bbci.co.uk/images/ic/1200x675/p02186cn.jpg> erişim tarihi 17.10.2024

Görsel 4: Lord Kitchener Afiş

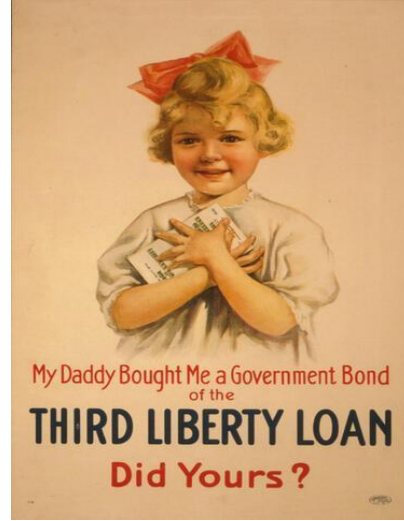
Kaynak: <https://catalogue.swanngalleries.com/full/743/663743.jpg> erişim tarihi 17.10.2024
<https://ichef.bbci.co.uk/images/ic/1200x675/p02186cn.jpg> erişim tarihi 17.10.2024

Görsel 5: Tı/sen Afişı

Kaynak: <https://catalogue.swanngalleries.com/full/743/663743.jpg> erişim tarihi 17.10.2024
<https://ichef.bbci.co.uk/images/ic/1200x675/p02186cn.jpg> erişim tarihi 17.10.2024

Özellikle savaş ve devrim dönemlerinde üretilen propaganda afişlerinin amacı, orduya asker toplamak, halkın cesaretini arttırmak, kadınların savaş için gönüllü olmaları, çocukların mücadeleye manevi destek vermesi, ihtiyaçlar için bağış toplanması, bono satışı ve düşman askerlerin moralini bozmaktır (Önder, 2022, s.48).

Görsel 6: Dünya Savaşları Afişleri

Kaynak: <https://i0.wp.com/circulatingnow.nlm.nih.gov/wp-content/uploads/2014/03/a032731.jpg> erişim tarihi 17.10.2024

https://da.wikipedia.org/wiki/Fil:My_daddy_bought_me_a_government_bond_of_the_Third_Liberty_Loan-Did_yours%3F_LCCN2002707404.jpg erişim tarihi 17.10.2024

<https://www.tumblr.com/blackdog454/179076164521/flags-high-german-war-propaganda-fww-ww1> erişim tarihi 17.10.2024

<https://www.fruugo.hu/world-war-ii-poster-of-a-female-factory-worker-holding-her-earnings-poster/p-9002237-19367659?language=en> erişim tarihi 17.10.2024

Dilbilimsel ve göstergebilimsel öğeleri bir arada bulunduran afişler, kampanya süresince kamuoyu oluşturacak kadar etkilidir ve seçmenlerin oyunu talep eden adayın tanınmasına önemli ölçüde katkı sağlarlar (Topuz, 1991:24). Etkili olmasının en önemli nedeni, kampanya süresince vurgulanacak sloganların duyurulmasında, yine sloganların ve görsel unsurların kalıcı olmasında, parti taraflarının desteklerini pekiştirmesinde, muhaliflerin de farkındalıklarının sağlanmasında yatar. Diğer yandan siyasetle ilgilenmeyenler ya da

kararsızlar üzerinde de parti programlarının başlıklarından oluşan afişlerin bilgilendirme açısından faydalı oldukları bilinmektedir (Topuz, 1991, s.164).

Tarihsel süreç içerisinde birçok iktidar/muhalefet siyasi mesajlarını afişler üzerinden hedef kitlelere ulaştırmıştır. Afişlerin siyasal iletişim aracı olarak işlevleri ve etkileri şu şekilde sıralanabilir (Uztuğ, 2007, s.344).

- Partinin ya da adayın tanınırlığını arttırmak
- Parti ya da adayı destekleyenlerin moralini arttırmak,
- Kararsız seçmen noktasında onlara etkin bir görsel kaynak sağlamak,
- Diğer kitle iletişim araçlarına göre daha ucuz ve akılcı olmak,
- Pekiştirici ve hatırlatıcı özellikleri ile diğer iletişim kanalları yoluyla iletilen mesajları desteklemek.

2. BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN: 1950-1980 DÖNEMİNDE TÜRKİYE

Bu bölümde çalışmanın odaklandığı 1950-1980 yılları arasında Türkiye'nin siyasi, ekonomik, kültürel hayatı incelenmiştir.

2.1. 1950-80 Döneminde İktidar ve Muhalefet Partileri

Bu bölümde, çalışmanın evrenini oluşturan siyasi partilerin (CHP, DP, AP) tarihçeleri incelenmiştir.

2.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinde merkezi bir konumda yer almakta ve modern Türkiye'nin kuruluş sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan CHP, Türkiye'nin en köklü siyasi partisi olarak kabul edilir. Partinin kuruluş amacı, Kurtuluş Savaşı'nın ardından Türkiye'nin modernleşme ve Batı'ya entegrasyon sürecini hızlandıracak reformların zeminini oluşturmak ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan monarşik ve teokratik yapıyı sona erdirerek, modern, laik ve demokratik bir devlet yapısı kurmaktır. CHP'nin ideolojik temelleri, Atatürk'ün “Altı Ok” olarak bilinen cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik ilkelerine dayanmaktadır. Bu ilkeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini şekillendirirken, CHP'nin de temel siyaset anlayışını belirlemiştir. 1923 ile 1946 yılları arasında Türkiye, tek parti rejimiyle yönetilmiş ve CHP bu dönemde devletle neredeyse bütünleşmiş bir yapıya sahip olmaktadır. Bu süreçte gerçekleştirilen inkılaplar, Türkiye'nin toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısında köklü değişikliklere neden olmuş, özellikle laiklik ilkesinin benimsenmesi ve hukukun sekülerleşmesi CHP'nin bu dönemdeki en önemli reformları arasında yer almaktadır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından, İsmet İnönü önderliğindeki CHP'nin, Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde büyük rol oynadığı bilinmektedir. 1946 yılında yapılan genel seçimlerle Türkiye çok partili hayata geçmiştir ve CHP, Türkiye'nin bu yeni siyasi yapısında Demokrat Parti gibi muhalefet partileri ile rekabet etmeye başlamıştır. Ancak, 1950 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde CHP ilk kez iktidarı Demokrat Parti'ye devretmiş ve bu tarihten itibaren muhalefet konumuna geçmiştir (Zürcher, 2015,

s. 54). 14 Mayıs 1950 seçimleri, Türkiye tarihinde büyük bir dönüm noktası olarak kabul edilir; seçimler gizli oy, açık sayım ilkesiyle yapılmış ve iktidar barışçıl bir şekilde el değiştirmiştir.

CHP, 1960 askeri darbesi ile Türkiye'nin siyasi yapısında köklü değişikliklere yol açan süreçlerde de önemli bir aktör olmuştur. 27 Mayıs 1960'ta gerçekleşen darbenin ardından CHP, yeni anayasanın hazırlanmasına öncülük etmekte ve Türkiye, 1961 Anayasası ile modern bir sosyal hukuk devleti olma yolunda ilerlemiştir. Bu anayasa, sosyal hakları ve özgürlükleri güvence altına alan önemli bir düzenleme olarak kabul edilmektedir. 1970'li yıllarda Bülent Ecevit'in parti genel başkanlığına gelmesiyle birlikte CHP, işçi sınıfına yönelik sosyal demokrat bir çizgi geliştirmiş ve "ortanın solu" siyaset anlayışını benimsemiştir. Ecevit, 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı ile Türkiye'nin uluslararası arenada büyük yankı uyandırmasını sağlamış ve bu dönemde CHP geniş halk kitleleri nezdinde büyük destek kazanmıştır (Bora, 2020, s. 168). Bu başarılar, CHP'nin Türkiye'nin iç ve dış politikasında belirleyici bir aktör olduğu bir dönemi simgelemektedir.

12 Eylül 1980 askeri darbesi ile Türkiye'de tüm siyasi partiler kapatılmış ve CHP de bu süreçte siyaset sahnesinden çekilmiştir. Ancak, 9 Eylül 1992 tarihinde partinin yeniden açılmasıyla CHP, Türk siyasetinde tekrar aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Deniz Baykal liderliğinde, CHP uzun bir süre iktidara gelememiş olsa da muhalefet partisi olarak Türkiye'nin siyasal dengelerinde etkili olmaya devam etmektedir.

2010 yılında Deniz Baykal'ın istifası sonrasında Kemal Kılıçdaroğlu'nun CHP Genel Başkanı olmasıyla partinin, sosyal demokrat çizgisini koruyarak demokrasi, insan hakları ve özgürlükler konularına ağırlık verdiği bilinmektedir. Kılıçdaroğlu döneminde CHP, özellikle yerel seçimlerde önemli başarılar elde etmiş ve 2019 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde belediye başkanlıklarını kazanarak önemli bir siyasi güç olduğunu göstermiştir. Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olarak seçilmesi, CHP'nin yeniden halk desteği kazandığını ortaya koyan önemli bir gelişme olarak öne çıkmıştır.

Sonuç olarak, CHP'nin tarihsel gelişimi, Türkiye'nin modernleşme ve demokratikleşme süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. CHP, kurulduğu günden bu yana Türkiye'nin laik ve demokratik yapısını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almış ve günümüzde de sosyal adalet, demokrasi ve özgürlüklerin savunucusu olarak

varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Partinin bu uzun soluklu siyasi geçmişi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkeleriyle bütünleşmiş bir kimlik kazanmasına katkı sağlamıştır.

Hükümet Numarası	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Genel Başkan	Hükümet Konumu
1	29 Ekim 1923	6 Mart 1924	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
2	6 Mart 1924	22 Kasım 1924	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
3	22 Kasım 1924	3 Mart 1925	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
4	3 Mart 1925	1 Kasım 1927	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
5	1 Kasım 1927	27 Eylül 1930	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
6	27 Eylül 1930	4 Mayıs 1931	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
7	5 Mayıs 1931	1 Mart 1935	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
8	1 Mart 1935	1 Kasım 1937	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
9	1 Kasım 1937	11 Kasım 1939	M. Kemal Atatürk	Tek başına iktidar
10	11 Kasım 1939	9 Temmuz 1942	İsmet İnönü	Tek başına iktidar
11	9 Temmuz 1942	7 Ağustos 1946	İsmet İnönü	Tek başına iktidar
12	7 Ağustos 1946	10 Haziran 1947	İsmet İnönü	Tek başına iktidar
13	10 Haziran 1947	16 Ocak 1949	İsmet İnönü	Tek başına iktidar
25	20 Kasım 1961	20 Şubat 1965	İsmet İnönü	Koalisyon (CHP, AP, CKMP, YTP)
28	20 Şubat 1965	27 Ekim 1965	İsmet İnönü	Koalisyon (CHP, bağımsızlar)
37	26 Ocak 1974	17 Kasım 1974	Bülent Ecevit	Milli Selamet Partisi ile koalisyon
40	21 Haziran 1977	5 Ocak 1978	Bülent Ecevit	Tek başına iktidar
42	5 Ocak 1978	12 Kasım 1979	Bülent Ecevit	Demokratik Koalisyon (CHP, CGP, DP)
52	30 Ekim 1995	6 Mart 1996	Deniz Baykal	DYP ile koalisyon

Tablo 4: CHP hükümetleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.2. Demokrat Parti

Demokrat Parti (DP), Türkiye'nin çok partili hayata geçiş sürecinde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) uzun süren tek parti iktidarına karşı bir alternatif olarak 7 Ocak 1946'da kuruldu. Partinin kurucuları arasında Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü bulunmaktadır. Türkiye'nin erken Cumhuriyet döneminde CHP içerisinde önemli roller üstlenmiş olan kurucular, parti içinde daha liberal ve demokratik reformlar talep eden bir kanadı temsil etmektedir. CHP'nin devletçi ve merkezîyetçi politikalarına karşı, Demokrat Parti, serbest piyasa ekonomisini ve bireysel özgürlükleri savunan bir çizgi izlemiştir.

DP'nin kuruluşu, Türkiye'nin siyasi hayatında köklü bir değişimin başlangıcını simgelemektedir. 1946 yılında yapılan genel seçimlere katılan DP, bu seçimde açık oy ve gizli tasnif uygulaması nedeniyle önemli bir başarı elde edememiştir. 1950 genel

seçimlerine gidilirken halk nezdinde büyük bir popülarite kazanmıştır. 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen seçimlerde Demokrat Parti, Türkiye siyasi tarihinde ilk kez halkın  zg r iradesiyle iktidar değişikliğine olanak sağlayarak, %53 oy oranıyla büyük bir zafer kazanmıştır. DP, 487 milletvekilinden 408'ini kazanarak, Türkiye'nin ilk gerçek anlamda demokratik h k metini kurmuştur. (Kaynar & Kalkan, 2022, s.50). Bu süreç, "Beyaz İhtilal" olarak da adlandırılarak Türk demokrasisi için bir dönüm noktası kabul edilmektedir.

Demokrat Parti'nin iktidar dönemi, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında önemli değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Adnan Menderes h k meti, ekonomik kalkınmaya yönelik hatta özellikle tarım sektörüne dayalı büyüme politikalarını hayata geçirmiştir. Tarımsal  retimi artırmak amacıyla traktör ve makineleşme süreci hızlandırılmıştır. Bunun yanında, liberal ekonomi politikaları benimsenerek özel girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Ayrıca, altyapı projelerine de büyük yatırımlar yapılarak köyler ve şehirler arasındaki ulaşım ağları genişletilmiştir. Karayolları ve elektrifikasyon projeleri yaygınlaştırılmıştır.

DP'nin ilk yıllarında, demokratik hak ve özgürlükler alanında Türkiye önemli bir geleişme göstermiştir. Basın  zg rl ğ , siyasi partiler arası rekabetin artması ve bireysel hakların genişletilmesi gibi reformlar bu dönemin dikkat çeken yönlerinden olmuştur. Ancak, 1954 seçimlerine doğru DP'nin artan gücüyle birlikte, hükümetin baskıcı bir tutum sergilediği ve muhalefete karşı sertleştiği gözlemlenmektedir (Bora, 2020, 145). 1954 seçimlerinde DP, %57 oy oranıyla daha büyük bir zafer kazanmıştır. Adnan Menderes ikinci kez başbakanlık görevini üstlenmiştir. Ancak bu dönem, aynı zamanda basın özgürlüğünün kısıtlanması, üniversitelerin ve yargının baskı altına alınması gibi eleştirilere neden olan gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.

Ekonomik sıkıntılar, enflasyonun artması, işsizlik ve dış borçlar halk arasında hoşnutsuzluk yaratması sebebiyle 1957 yılına gelindiğinde, Demokrat Parti'nin popülaritesi azalmaya başlamıştır. DP, 1957 genel seçimlerinde oy kaybı yaşamasına rağmen % 47 oy alarak iktidarını sürdürmüştür. Oy kaybının iktidarda yaratmış olduğu korku, hükümetin baskıcı uygulamaları daha da belirgin hale gelmiştir (Alkan, 2020, s.595). Muhalefet partileri ve basına karşı daha sert tedbirler alınması ülke içinde ciddi bir kutuplaşmaya neden olmaktadır.

1950-1960 dönemi, Demokrat Parti'nin Türkiye siyasetinde baskın bir güç olmuştur. Ancak, bu süreç 27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen askerî darbe ile ani bir şekilde sona ermiştir. Darbenin nedeni olarak, DP hükümetinin giderek artan otoriter uygulamaları ve ülkedeki toplumsal huzursuzluk gösterilmiştir. Askeri darbe sonucunda Demokrat Parti'nin liderleri tutuklanmış ve Yassıada'da yargılanmıştır. Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmiştir. Bu olay, Türkiye siyasi tarihine "Yassıada Yargılamaları" olarak geçerek Türk demokrasi tarihinde büyük bir yara bırakmıştır.

27 Mayıs darbesinin ardından, Demokrat Parti kapatıldı ve siyasi hayat sona erdi. Ancak, DP'nin mirası Türk siyasi hayatında önemli bir iz bırakmıştır (Atılğan, 2015, s.420). 1961 yılında kurulan Adalet Partisi, DP'nin ideolojisini devralarak Türk siyasetine yön vermeye devam etmiştir.

Hükümet Numarası	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Genel Başkan	Koalisyon Durumu
19	22 Mayıs 1950	9 Mart 1951	Adnan Menderes	Tek başına iktidar
20	9 Mart 1951	17 Mayıs 1954	Adnan Menderes	Tek başına iktidar
21	17 Mayıs 1954	9 Aralık 1955	Adnan Menderes	Tek başına iktidar
22	9 Aralık 1955	25 Kasım 1957	Adnan Menderes	Tek başına iktidar
23	25 Kasım 1957	27 Mayıs 1960	Adnan Menderes	Tek başına iktidar

Tablo 5: Demokrat Parti Hükümetleri Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.3. Adalet Partisi

Adalet Partisi (AP), Türkiye'nin 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında siyasi sahnede önemli bir yer edinen bir partidir. Darbe sonucunda kapatılan Demokrat Parti'nin (DP) siyasi mirasını devralmak amacıyla 11 Şubat 1961'de kurulan Adalet Partisi, merkez-sağ çizgide yer almış ve Türkiye'nin liberal ekonomi, muhafazakâr değerler ile kalkınma politikalarını benimseyen önemli siyasi partilerinden biri olmuştur (Kaynar, 2021, s.17). Parti, DP'nin çizgisini devam ettirerek tarıma dayalı kalkınma politikaları, özel teşebbüsü destekleyen ekonomi anlayışı ve muhafazakâr toplumsal değerlerle kitlelerin desteğini kazanmıştır.

AP'nin kurucu lideri Ragıp Gümüşpala, partiyi kurduktan kısa bir süre sonra geniş bir halk desteği kazanmıştır. Adalet Partisi, 1961 seçimlerinde muhalefet partisi olarak meclise girmeyi başarmıştır. 1964 yılında Gümüşpala'nın ölümünün ardından, partinin genel başkanlığına Süleyman Demirel seçilmiştir. Demirel, ilerleyen yıllarda partinin en önemli figürü haline gelmiştir ve Türk siyasetinde uzun yıllar etkili olacak bir liderlik dönemi başlatmıştır.

Adalet Partisi, 1965 genel seçimlerinde büyük bir zafer kazanarak %53 oyla mecliste 240 sandalye elde etmiştir. Bu sonuçla Süleyman Demirel başbakan olmuş ve AP, Türkiye'nin merkez-sağ siyasetteki güçlü partisi haline gelmiştir. 1965-1971 yılları arasında Türkiye'de önemli kalkınma hamleleri gerçekleştirilmiş, tarım ve sanayi yatırımları teşvik edilmiş ve büyük altyapı projelerine imza atılmıştır. AP'nin, Türkiye'nin batılılaşma sürecini hızlandıran politikaları ve NATO ile olan ilişkilerini geliştiren dış politikası dikkat çekmektedir.

AP'nin iktidarı döneminde, özellikle köylü ve tarım kesimi büyük yatırımlar ve teşviklerle desteklenmiş, kırsal kesimden büyük destek kazanılmıştır. Türkiye'de karayolu ağı genişletilmiş, elektrik ve su projeleri ile altyapı hizmetleri kırsal alanlara kadar ulaştırılmıştır. Ayrıca, 1960'lı yılların sonlarına doğru sanayileşme teşvik edilerek Türkiye'de bir sanayi hamlesi başlatılmıştır.

Ancak, Adalet Partisi'nin iktidar dönemi, Türkiye'de artan toplumsal ve siyasal huzursuzluklar nedeniyle kesintiye uğramıştır. 1960'lı yılların sonlarına doğru sağ ve sol ideolojik çatışmalar, üniversite hareketleri ve işçi grevleri ülke genelinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Toplumsal sorunlara ekonomik sıkıntılar ve işsizlik de eklenince, Türkiye'de siyasal istikrarsızlık artmıştır (Özcan, 2021, s.179). Sonuç olarak, 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilen muhtıra ile hükümete istifa çağrısı yapılmıştır. Türkiye'de bir süreliğine teknokratlar hükümeti kurulmuştur.

1970'li yılların ortalarına kadar AP muhalefette kaldı. 1973 seçimlerinde CHP'ye karşı seçimleri kaybeden AP, bu süreçte gücünü kısmen yitirmiştir. Ancak, 1975 yılında Süleyman Demirel önderliğinde kurulan Milliyetçi Cephe hükümetleri ile AP, tekrar hükümette yer almayı başarmıştır. Ancak artan toplumsal çatışmalar, ekonomik sıkıntılar ve siyasi istikrarsızlık, 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen askerî darbeye zemin hazırlamıştır. Bu darbenin ardından AP, diğer siyasi

partiler gibi kapatılmış ve Süleyman Demirel bir süreliğine siyasi yasaklı duruma düşmüştür.

Hükümet Numarası	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Genel Başkan	Koalisyon Durumu
29	27 Ekim 1965	3 Kasım 1969	Süleyman Demirel	Tek başına iktidar
30	3 Kasım 1969	12 Mart 1971	Süleyman Demirel	Tek başına iktidar
39	31 Mart 1975	21 Haziran 1977	Süleyman Demirel	Milliyetçi Cephe Hükümeti (AP, MSP, MHP, CGP)
41	21 Temmuz 1977	5 Ocak 1978	Süleyman Demirel	Koalisyon (AP, MSP, MHP, CGP)

Tablo 6: Adalet Partisi Hükümetleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. 1950’li Yıllarda Türkiye

2.2.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler

Siyasi açıdan ele alındığında 14 Mayıs 1950 seçimleri ile başlayıp, 27 Mayıs 1960 darbesiyle son bulan ellili yıllar, Türkiye’nin çehresinin değiştiği bir dönemi ifade etmektedir (Kaynar, 2020, s.15). Türk Siyaseti her ne kadar 1946 yılında çok partili hayata geçmiş olsa da iktidarı el değiştirmiş olduğu 1950 genel seçimleri Türkiye için dönüm noktası kabul edilebilecek sosyolojik değişimin başlangıcı kabul edilmektedir. Seçim çalışmalarını da sonuçlarını da doğru değerlendirebilmek açısından döneminin koşullarının bilgisine hâkim olmak önem arz etmektedir.

II. Dünya Savaşı’nın ardından dünyada yaşanan gelişmeler Türkiye’yi de etkilemiş, henüz kurulmakta olan yeni dünya düzenine uyum sağlamaya çalışılması neticesinde 1950 yılı seçimleri yapılmadan önce seçim kanunu değiştirilmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, dünyada artık tek parti rejimlerinin artık taşınamaz bir yük haline geldiğini ve çok partili rejime geçişi Cumhuriyet projesinin mantıklı bir sonucu olduğunu düşünmektedir (Tekeli, 2021, s.33; Zürcher, 2015, s.310).

Türkiye’de, gerçek anlamdaki ilk seçim kampanyası olarak 1950 seçimleri işaret edilmektedir. Bu dönemde kullanılan kitle iletişim araçları günün koşullarında radyo, gazete ve afiştir. 1950 seçimlerinde o zamana kadar benzeri görülmemiş bir kampanya yürütülmüş ve bu seçimler sonucunda iktidar el değiştirmiştir. Radyo, gazete ve afişlerin

siyasal iletişim sürecinde sahaya sürüldüğü bu dönemde elektronik kitle iletişim aracı olarak sınırlı bir yayın durumuna sahip olan Ankara ve İstanbul Radyoları hem seçimlerle ilgili haberleri vatandaşlara ulaştırmış hem de seçim konuşmalarının yapıldığı bir iletişim ortamı/aracı olarak işlev görmüştür (Duman & İpekşen, 2013, s.120).

Cumhuriyet Halk Partisi, seçim kampanyası boyunca İnönü'nün dış politikadaki başarılarının üzerinde durarak, uluslararası arenada karşılaşılan sorunları İnönü ve deneyimli kadrolarının çözebileceği vurgusu yapılmıştır. Ayrıca Atatürk'ün kurucusu olduğu, devrimlerinin koruyucusu olduğu ve zamanı geldiğinde demokrasiyi getiren parti olduğu kampanyanın temel argümanını oluşturmaktadır. Seçimlerin hemen öncesinde de Demokrat Parti'nin kendi kampanyasında kullanması korkusu ile, 'Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin yasa' ile Dörtlülük Takrir'i ortaya çıkaran ve sonucunda Demokrat Parti'nin kurulmasına neden olan 'çiftçiye topraklandırma yasasını' yürürlükten kaldırmıştır (Ersel, Kuyaş, Insel & Tunçay, 2002, s.164).

Demokratikleşme sürecinin başından itibaren ilk kez seçimle iktidarı değiştirmiş olması açısından da 1950 seçimleri önem arz etmektedir. İktidara gelen Demokrat Parti'nin seçim kampanyası "Yeter! Söz Milletindir!" sloganıdır. Sloganın ön planda tutulduğu seçim afişinin Türk siyasal iletişim tarihine geçtiğini söylemek mümkündür. Mimar Selçuk Milar tarafından hazırlanan afiş ülke genelinde ilgi görmüştür (Aziz, 2021, s.180). 1950'li yıllar popülist politikaların zirveye ulaştığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Popülizmin etkisi, siyasal kampanyalarda kullanılan argümanlarda net bir biçimde görülmektedir. "Yeter! Söz Milletindir!" sloganının seçmeni millet olarak topyekün hedef kitle olarak arasına aldığı söylemek mümkündür. Nitekim, "Halk" popülistin esas izleyicisidir. Halk, aynı zamanda egemenliğin gerçek sahibi olarak sunulur (Moffitt, 2020, s.73). Demokrat Parti'nin bu popülist söylemi başarıyla uygulayarak "Halkının" desteğini almayı başardığı söylenebilir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin de kendi ideolojik ekseninden tavizler vermek suretiyle, benzer bir popülist strateji uyguladığını söylemek mümkündür.

TBMM'nin 9. Dönem milletvekillerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu seçimlerde 8.905.743 kayıtlı seçmenin 7.953.085'i oy kullanmıştır. Seçimlere katılım oranı % 89,3'tür. Bu katılım oranı 1987 (%92,8) ve 1983 (%91,0) seçimlerinden sonra Türkiye tarihindeki en yüksek katılım oranına sahip milletvekili genel seçimlerinin 1950 seçimleri olduğunu göstermektedir (Kaynar & Kalkan, 2022, s.50).

14 Mayıs 1950 seçim sonuçlarına göre, Demokrat Parti oyların %55,2'sini Cumhuriyet Halk Partisi %39.6'sını, Millet Partisi %4.6'sını, bağımsız adaylar ise %0.6'sını almıştır. Sonuçlar afişler üzerinden değerlendirildiğinde 1950 seçimlerinde Türk milletinin kendi geleceğini belirlemek adına demokrasi geleneğine uygun biçimde kendi sözünü söylediğini görmek mümkündür.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	%52.2	4.391.694	416
Cumhuriyet Halk Partisi	%39.6	3.148.626	69
Millet Partisi	%4.6	368.537	1
Bağımsız	%0.6	44.537	1

Tablo 7: 14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Demokrat Parti'nin yeni bir düzen ve dolayısıyla yeni bir toplum inşa etmek için yola çıktıklarını, kurucu iktidarın oluşturmuş olduğu ekonomik, sosyolojik toplum yapısını değiştirmek üzere hareket ettiklerini, halkın büyük desteği ile aldıkları seçimin sonrasında uyguladıkları politikalarda görmenin mümkün olduğu söylenebilir. Sadece on yıl iktidar olan Demokrat Parti'nin, Türkiye'yi bu yeniden inşa sürecinde yeni bir siyaset tarzı ortaya koyarak yeni bir üslupla tanıştırdığı söylenebilir (Erdoğan, 1997, s.73).

Demokrat Parti'nin unutulmaz “Yeter! Söz Milletindir!” sloganın ardından geliştirdiği “milli irade”, “görülmemiş kalkınma”, “nurlu ufuklar” sloganları bu yeni siyaset tarzının olduğu kadar Demokrat Parti'nin ideolojik tanımının da özeti olduğu söylenebilir. Bu üç düstura karşı yapılan her türlü eleştiri milli iradeye karşı gelmek, görülmemiş kalkınmayı engellemek, nurlu ufukları bulandırmak anlamına gelmekteydi (Atılğan, 2015, s.420).

2 Mayıs 1954 Seçimleri ile % 62,46 oranında oy elde eden DP'ye karşı, ana muhalefet partisi olan CHP'nin %37,54'lük oranda kalması sonucunda Demokrat Parti muhalefete karşı ezici bir güç elde etmiştir. Bir anlamda dört yıllık iktidarı sürecinde gerçekleştirmiş olduğu icraatlarını halkın onayından geçtiğini düşünmektedir. 1954 seçimlerinde CHP üç, Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin bir ilde vekil çıkarabilirken, DP 57 ilden milletvekili çıkarmıştır (Atılğan, 2019, s.452). Muhalefet partilerinin etkisinin neredeyse olmadığı böyle bir meclis tablosunda, Demokrat Parti istediği kanunu yapmak konusunda özgürdür. Meclis çoğunluğu elde bulundurmanın, iktidarının ilk yıllarında cesur kararlar

almaktan çekinmeyen Menderes’in otoriter rejime doğru gidişine ve anti demokratik işleyiş konusundaki umursamazlığına zemin hazırlamaktadır. 1954 seçimlerinden sonra Cumhuriyetçi Millet Partisi’nden vekil çıkaran Kırşehir’in ilçe yapılarak, kazası Nevşehir’in il yapılması, ellili yılların ikinci yarısında DP iktidarının nasıl sertleştiğine örnek olarak gösterilebilir (Kaynar, 2020, s.37).

Siyasi Partiler	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
DP	% 58.4	5.313.659	503
CHP	% 35.1	3.193.491	31
CMP	% 5.3	480.249	5
KÖYLÜ P.	% 0,6	50.935	-
BAĞIMSIZ	% 0,6	56.393	2

Tablo 8: 2 Mayıs 1954 Genel Seçimleri Sonucu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

27 Ekim 1957 Seçimleri katılım oranının önceki yıllara göre daha düşük olduğu seçimler neticesinde DP’nin oyu %47’ye gerilemiş ancak mevcut seçim sistemi dolayısıyla 424 sandalyeye sahip olmuştur. CHP 178, CMP 4 ve HP 4 milletvekili ile meclise girmiştir.

Siyasi Partiler	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
DP	% 48.6	4.497.811	424
CHP	% 41.4	3.825.267	178
CMP	% 6.5	604.087	4
HP	% 3.5	321.249	4
YTP	% 0	463	-
BAĞIMSIZ	% 0	1850	-

Tablo 9: 27 Ekim 1957 Genel Seçimleri Sonucu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam

Toplumun yeniden inşa süreci ile, Demokrat Parti döneminin gündelik hayata yeni bir biçim kazandırarak, akademiden edebiyata, sinemadan medyaya tüm kurumlar üzerinde etkisinin hissedildiği bir döneme girildiği ifade edilebilir. Demokrat Parti’nin “nurlu ufuklar” kavramıyla idealize ettiği liberalizm anlayışının Türkiye’yi, özellikle de kültür

sanat ürünleri aracılığıyla küçük bir Amerika'ya döndürmeye çalıştığı söylenebilir. Amerika'nın kültürü ve tarz-ı hayatı bir ideal hayat tarzı olarak pompalandığı Marshall planını adını taşıyan radyo programlarının dinlenmesinin teşvik edildiği bilinmektedir (Alkan, 2020, s.595).

Gündelik yaşam pratiklerinin dönüşümünün 50'li yıllarda başladığını söylemek mümkündür. Süt tozu Marshall yardımı ile ilkokullarda dağıtılırken, mutfakta zeytinyağı yerine margarin kullanımı, kola fabrikasının açılması, naylon çorap ya da gömlek gibi ürünlerin moda oluşu, demiryolunun yerini karayollarının alması, magazin ve moda dergileri gibi yenilikler 1950'li yılları önemli kılan dönüşümler olarak sıralanabilir. Bir anlamda süt tozu, naylon çorap, ciklet gibi deyim yerindeyse önemsiz, sıradan (trivial anlamında) sayılabilecek objelerin günlük hayata girmesiyle başlayan ülkenin ellilerin dünyasına eklenmesi sürecinin, kısaca köklü bir sosyo-ekonomik dönüşümünün işaretleri olmuştur (Soysal, 2021, s.224).

Demokrat Parti, 1950'ler de sadece on yıl gibi bir süre iktidarda olmasına rağmen, ülkeyi küçük bir Amerika yapma hayalini gerçekleştirmiş görülmektedir. Dönemin genç kuşakları Tommiks, Texas gibi çizgi romanlar sayesinde Amerikan tarihini kendi ülkelerinin tarihinden daha iyi öğrenmeye başladığı iddia edilmektedir (Atılgan, 2015, s.510).

Demokrasinin uygulanmasının bir sonucu olarak iktidara gelen Demokrat Parti'nin ellili yıllar boyunca uyguladığı popülist politikalar sonucunda arkasına aldığı halkın desteği ile demokrasiden uzaklaşmıştır. Halkı, Demokrat Parti etrafında kenetlemek adına, popülizmin bir anlamda bir gereği olarak yarattığı biz/onlar ayrımını başarılı bir biçimde gerçekleştirmiştir. Köylü/çiftçi/işçi sınıfı ve hatta tek parti rejiminin karşısında duran demokrasi taraftarı bir kısım aydının, kendi çizgilerindeki özgürlük taleplerine tercüman olarak, kurucu unsuru destekleyen kesimleri ötekileştirmiştir. Yeni popülariteler siyasetin her daim 'onlara' karşı 'biz' yaratmaktan ibaret olduğunun ve kolektif kimlikleri yaratmaları gerektiğinin farkında olmuşlardır. Bu durumu "dışlama olmadan mutabakat olmaz, 'onlar' olmadan 'biz' olmaz ve bir sınır çizilmezse siyaset olmaz" ifadesi açıklamaktadır (Moffue, 2018, s.84). Demokrat Parti'nin kendi seçmeninin taleplerini yerine getirmeye çalışırken, yeni bir kültürel yapı oluşturarak, kurucu unsurun inşa ettiği ortadan kaldırmaya çalıştığı söylenebilir.

Partisinin CHP'nin iki parmak solunda olduğunu iddia eden Menderes, 29 Mayıs 1950'de hükümeti kurmasının ardından okuduğu parti programında, "Millete mal olmuş inkılapların mahfuz" tutulacağını söyleyerek, devrimlerin halkta karşılığı olup/olmadığı sorgulanmaya başlanmıştır (Koca, 2020, s.301). Türkiye'nin geleneksel ve yerel değerlerinde İslam dini önemli bir yere sahipti. Bu sebeple iktidara geldikten sonra aldığı ilk karar ezanla ilgili olmuştur. DP, Ramazan ayının başlamasından bir gün önce TBMM'ye getirdiği öneri ile 526. maddeyi Türk Ceza Kanunu'ndan çıkararak ezanın Arapça okunması önündeki engeli kaldırmış oldu (Atılğan, 2015, s.430; Koca, 2020, s.302).

Ezanın Arapça okunmaya başlanmasının halk nezdinde yarattığı etkiyi, halkın ağlayarak sokaklara dökülen, kurban kesen halkın zafer kazanmış edasındaki sevincini, gerek Adnan Menderes'in seçim gezisinde gazeteci Emin Karakuş'un Erzurumlu şoför ile diyalogundan, gerekse Orhan Kemal'in Gurbet Kuşları romanındaki müteahhit Hüseyin Korkmaz karakterinden öğrenilmektedir (Atılğan, 2015, s.430; Koca, 2020, s.303).

Demokrat Parti'nin, ezanın Arapça okunmasını sağlaması ile birlikte halk nazarında elde ettiği meşruiyetini; radyoda Kuran okunması ile, CHP döneminde açılan imam hatip kurslarını okullara dönüştürerek, okullarda din dersini zorunlu kılarak güçlendirdiği söylenebilir. Hatta tüm bunların karşısında köy enstitülerini kapatarak Cumhuriyet rejiminin öngördüğü gelecek nesiller projesinin de önüne geçtiği iddia edilebilir. Zira Menderes'in, özellikle halka seçmen olmanın ötesinde bir özellik atfetmeyen, dolayısıyla cumhuriyetçi yurttaş cemaati tanımından uzaklaşan milli iradeci popülist söylemi, belki en somut içeriğini, halkı "dinini yaşamak isteyen halk" olarak tasvir ettiğinde bulabilmiştir (Bora, 2020, s.538).

Çok Partili yaşama geçişle birlikte, siyasetin merkezi Ankara'dan çevreye doğru yayılarak köylere kadar ulaşmıştır. Demokratlık ya da Halk Partililik ayırt edici bir kimlik haline dönüşerek, insanların en özel alanlarına evlerine hâkim olmuştur. Adnan Menderes'in 1950 seçimlerine girerken, muhalefetin de kullanabilmesi için mücadelesini verdiği (Bekiroğlu, 2020, s.105) radyonun, o dönemde yaygın biçimde kullanılmasıyla birlikte, hegemonik bir iletişim aracına dönüştürülmüştür (Varel, 2020, s.233). Hatta radyo, önceki seçimlerin aksine muhalif siyasi partiler tarafından kullanılamamış; böylece iktidar, muhalefeti dönemin en önemli kitle iletişim araçlarının birinden mahrum bırakarak, bundan sadece kendisi yararlanmıştır.

Radyonun muhalif siyasi partiler tarafından seçim propagandası amacıyla kullanılamaması, iktidar ile muhalefet arasındaki en önemli eşitsizlikten biri olmuştur. Bu durum Demokrat Parti'nin 30 Haziran 1954 tarihinde Seçim Kanunu'nda yapılan düzenlemeye dayanmaktadır. Buna göre; normalde oy verme gününden önceki on gün sabahından üçüncü gün sabahına kadar devam eden radyolarda propaganda yapma hakkı kaldırılmış, ancak devlet ve hükûmet işlerinde görevli olanların, yaptıkları işler hakkında yapacakları radyo konuşmalarının propaganda olarak değerlendirilmeyeceği karara bağlanmıştır. Dolayısıyla bu değişiklik, propaganda sürecinde iktidar partisine diğer partilere göre oldukça avantaj sağlamıştır (Tokgöz,2019, s.39).

Kendi iktidarında ironik bir biçimde radyonun sesini muhalefet partilerine karşı kısıtığını söylemek mümkündür. Kasım 1948 ve Şubat 1950'de DP'nin önerisiyle çıkarılan kanunlarla devlet radyosundan siyasi partilerin eşit şekilde yararlanması karara bağlanmıştır. DP, 30 Haziran 1954'te yaptığı kanun değişikliğiyle siyasal partilerin radyodan seçim propagandası yapma imkanını ortadan kaldırmıştır (Atılğan, 2015,s.469; Ersarı, 2020, s.405; Tokgöz, s.40).

Tıpkı 1954 seçimi sonrasında, 1946 ve 1950 seçimlerinde kullandığı “Yeter! Söz Milletindir!” türünden halkta büyük etki uyandıracak bir afişle karşılaşmamak amacıyla seçim afişlerinde resim, çizgi ve fotoğraf kullanımını çıkardığı özel bir kanunla yasaklamasında olduğu gibi bir ironi söz konusu olmaktadır (Alkan, 2015, s.104). Bu sebeple sonraki seçim kampanyalarında hazırlanan afişlerin tamamında sadece slogan ve parti amblemi bulunmaktadır.

Türk Basınının, Demokrat Parti dönemindeki uygulamalar düşünüldüğünde yeni bir istibdat dönemine girdiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Tek Parti dönemi basın özgürlük alanı hem yasalar hem de hükümetler tarafından sınırlandırılmaktadır (Akan, 2021: 288). Bu sebeple 1950 seçimlerinde DP aslında CHP yanlısı basının bir kısmından destek alarak iktidara gelmiştir. İktidara gelmelerinden hemen sonra basına verdikleri sözü tutarak bir yeni basın kanunu 15 Temmuz 1950 tarihinde çıkarmışlardır (Şenol Cantek, 2020,s.423). Bu kanunla basın emekçilerine, sendikalaşma hakkıyla birlikte özlük hakları verilmiş, aynı zamanda özgürce gazetecilik yapabilme imkânı tanınmıştır. Ancak iktidarın keyfi uygulamaları sonucunda basın ve iktidarın arası açılmaya başlamıştır. Demokrat Parti iktidarının ilk yılların edinilmiş kazanımlar zamanla kaybedilmeye ve basın üzerindeki baskının gittikçe artmaya başladığı görülmektedir.

1955-1960 yılları arasında toplam 2300 basın davası açılmış, 867 gazeteci mahkûm edilmiştir (Şenol Cantek, 2020, s.425). Üstelik “ispat hakkı” tartışmaları parti içinde bir muhalefetin oluşmasına neden olarak Demokrat Parti’nin içerisinde Hür Parti’nin doğmasına vesile olmuştur.

Ellili yılların çalışmanın önceki bölümlerinde de vurgulandığı gibi resimden edebiyata, sinemadan modaya tüm alanlarda yaşanan bir kırılma noktası olduğunu söylemek mümkündür.

Tanzimat’tan ellili yıllara kadar Türk romanında izlenen Batılılaşma etkisi Demokrat Parti’nin iktidarı ile yerini Berna Moran’ın (2017) ifadesi ile Anadolu Romanına bırakmıştır. 1950’lerde artan sanayileşme sonucu köyden kente ilk büyük göç dalgasının yaşandığı ve bunun üzerine köy romanında bir çıkış görülmektedir (s.7). Dünya’da Soğuk Savaş’ın en hararetli yıllarına denk gelen bu dönem bir anlamıyla Komünizmle mücadele dönemi olarak da anılmaktadır. II. Dünya Savaşının sonucunda iki kutba ayrılan dünyada Türkiye ve özellikle Demokrat Parti iktidarının ABD’nin yanında yer alabilmek NATO’ya girebilmek için ülkede bir nevi cadı avı başlattığı söylenebilir (Erdem, 2020, s.135).

2.3. 1960’li Yıllarda Türkiye

2.3.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler

Altmışlı yılların doğru biçimde anlaşılmasının, darbelerin Türkiye toplumundaki etkilerini de anlamak bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Orgeneral Cemal Gürsel’in başkanı olduğu, Milli Birlik Komitesi adına 27 Mayıs tarihinde yayınlanan darbe bildirisinde, ülkede oluşan buhran ve kardeş kavgasına dönüşen müessif olaylar sebebiyle silahlı kuvvetlerin yönetime el koyduğu bildirilmiştir. Aynı açıklamada, en kısa zamanda partiler üstü tarafsız bir yönetimin gözetimi ve hakemliği altında adil bir seçimin yapılacağı ve yönetimin seçimi kazananlara devredileceği söylenmektedir. Demokratikleşme sürecinin kesintiye uğramayacağını vurgusu da yapılmıştır (Doğaner, 2021, s.105).

Askeri yönetim, darbenin hemen ardından, 1924 Anayasası’nın geçici süre ile askıya alınması gerektiğini düşünerek ve ihtilale hukuki bir alt yapı oluşturma amacıyla, hukuk profesörlerinden oluşan bir adalet komisyonu kurmuştur. Adalet komisyonu 12 Haziran 1960 tarihinde “1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun bazı hükümlerinin

kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında geçici kanun” adını taşıyan geçici anayasa açıklanmıştır. Geçici anayasa “Yüksek Adalet Divanı” adıyla olağanüstü bir mahkeme kurarak tüm atama ve yargılamalar bu divanın yetkisine verilmiştir. Geçici anayasanın açıklanması 27 Mayıs’ta göreve gelen fiili yönetime anayasal bir statü kazandırmıştır. Ancak bu yönetim kendi içerisinde siyaseti sivillere devretmek konusunda kendi içerisinde fikir ayrılıkları yaşamaktadır. Bu fikir ayrılıklarının nihayetinde askeri yönetiminin devamını isteyen birçok ismin ordudan tasfiyesi gerçekleştirilmiştir (İnsel, 1998, s.476; Aydın & Taşkın, 2020, s.77; Saç, 2021, s.90; Doğaner, 2021, s.114).

Yeni anayasa hazırlıklarının tamamlanmasının ardından, 9 Temmuz 1961 tarihinde Anayasanın kabulünü halka onaylatmak amacıyla bir referandum yapılmıştır. Referanduma 12.735.009 kayıtlı seçmenden 10.322.169’u katılmıştır. Oyların 10.282.561’i geçerli sayılmış olup, geçerli oylardan 6.348.191’i yeni anayasaya “evet”, 3.934.370 kişi ise “hayır” demiştir. Referanduma katılım oranı (%81,5) oldukça yüksek olmasına rağmen, %38,26’sının “hayır” oyu kullanmış olması, yeni anayasada büyük halk desteği beklentisinin karşılamadığı, hatta bu oranların seçimlerde belirlenecek parlamento oranları hakkında ipuçları taşıdığı söylenebilir (Aydın & Taşkın, 2020, s.87). Yeni anayasa seçim sistemine de birtakım düzenlemeler getirmektedir. 1950, 1954, 1957 seçimlerinde listeli adi çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Bu sistemin sonucunda bölgede en çok oy alan parti o bölgedeki tüm milletvekillerini kendi çıkarmaktadır. Diğer partilerin milletvekili adayları meclise girememektedir. Bu nedenledir ki, Demokrat Parti, aldığı oy oranının çok üstünde mecliste temsil imkânı bulabilmiştir. 1950 seçimlerinde %53,35 oy alan Demokrat Parti Meclis’in %83,57’sini, 1954’te %56,61 oy oranına rağmen %92 ile, 1957 %56,61 oy oranına karşın Meclis’te %69,50 ile temsil edilmektedir (Koca, 2021, s. 848).

1961 Anayasası ise temsilde adaleti sağlaması açısından seçim sistemini yeniden düzenlemektedir. 1960 sonrası yapılan tüm genel seçimlerde çoğunluk sistemi yerine nispi temsil sisteminin farklı türleri uygulanmıştır.

27 Mayıs darbesi sonrası demokrasiye dönüş sürecinde, kapatılan Demokrat Parti’nin tabanına hitap ederek oylarını almayı hedefleyen iki parti kurulmuştur. Bunlar 60’lı yıllarda özellikle etkili olan Adalet Partisi ile Yeni Türkiye Partisi’dir.

15 Ekim 1961 Genel Seçimleri, tek başına iktidar olmayı bekleyen Cumhuriyet Halk Partisi, yüzde 36,7 oy oranıyla 173 milletvekilliği kazanmıştır. Ancak TBMM'de birinci parti olmasına rağmen çoğunluğu elde edememiştir. Adalet Partisi 158, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 54 ve Yeni Türkiye Partisi 65 milletvekilliği kazanmıştır. Hiçbir parti mutlak çoğunluğu kazanamadığı için Cumhuriyet Halk Partisi ile Adalet Partisi arasında bir koalisyon hükûmeti kurmuştur. Bu iktidar, Türkiye siyasetinin tanıştığı ilk koalisyon hükûmeti olmuştur.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
CHP	%36.7	3.724.752	173
AP	%34.8	3.527.435	158
CKMP	%13.9	1.415.390	54
YTP	%13.7	1.391.924	65
BAĞIMSIZ	% 0.8	81.732	0

Tablo 10: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri Sonucu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

10 Ekim 1965 Genel Seçimleri ile TBMM 13. dönem milletvekilleri seçildi. İlk kez Millî bakiye sisteminin uygulandığı bu seçimlerde, Türkiye tarihinde ilk defa bir sosyalist parti olan Türkiye İşçi Partisi milletvekili çıkararak meclise girdi.

Demirel, 27 Ekim 1965'te, 27 Mayıs darbesinden (1960) sonraki ilk seçimlerde tek parti hükûmetini kurarak Türkiye'nin 12. Başbakanı olmuştur.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
AP	% 52.9	4.921.235	240
CHP	% 28.8	2.675.785	134
MP	% 6.7	582.704	31
YTP	% 3.7	346.514	19
BAĞIMSIZ	% 3.2	296.528	1
TİP	% 3.0	276.101	14
CKMP	% 2.2	208.696	11

Tablo 11: 10 Ekim 1965 Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

12 Ekim 1969 Genel Seçimleri, 1961 Anayasası'nın kabulünden sonra düzenlenen 3. genel seçimdir. Seçimin en belirgin özelliklerinden biri, çoğu kez olduğu gibi seçimlerde uygulanan seçim sisteminin tekrar değiştirilmesi olmuştur. Adalet Partisi'nin (AP) önerisiyle, seçimlerle ilgili kanunların bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılması ve 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanununa bazı maddelerin eklenmesi hakkındaki 20.03.1969 tarihli ve 1036 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Bu kanun seçim sistemini değiştirmekte, uygulanmakta olan Millî bakiye sistemi yerine barajlı D'Hondt sistemini getirmekte idi. 1969 genel seçimleri, %64,3 katılım oranı ile 1950'den itibaren düzenlenen genel seçimler arasında katılım oranı en düşük seçim olmuştur. 8 partinin Meclise girdiği bu seçimler aynı zamanda TBMM'ye en çok partinin girdiği seçimdir. Hem iktidardaki AP hem de ana muhalefetteki CHP'nin oylarının gerilediği seçimlerde bağımsız adayların başarısı dikkat çekmektedir.

AP, oyları gerilemesine rağmen 256 milletvekili ile TBMM'deki çoğunluğunu korumayı başarırken, CHP 143 milletvekili elde etmiştir. 1967'de, CHP'deki Ortanın Solu hareketine tepki olarak partiden ayrılan Turhan Feyzioğlu'nun kurduğu Güven Partisi 15 milletvekilliği kazanmıştır. 1965 seçimlerinde uygulanan Milli Bakiye sisteminin kaldırılması yüzünden Türkiye İşçi Partisi yalnız 2 milletvekili ile parlamentoda temsil edildi. 1966'da bir grup Alevi siyasetçileri tarafından kurulan Birlik Partisi 8 milletvekili ile parlamentoğa girmiştir. 27 Mayıs darbesinin (1960) liderlerinden Alparslan Türkeş, Adana kongresinde adını değiştirdiği Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin yeni adı olan Milliyetçi Hareket Partisi ile parlamentoğa milletvekili olarak ilk kez ayakbastı. Konya'dan bağımsız olarak seçilen Necmettin Erbakan daha sonra Milli Nizam Partisi'ni kurmuştur.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
AP	% 46.6	4.229.712	256
CHP	% 27.4	2.487.006	143
GP	% 6.6	597.818	15
BAĞIMSIZ	% 5.6	511.023	13
MP	% 3.2	292.961	6
MHP	% 3.0	275.091	1
BP	% 2.8	254.695	8
TİP	% 2.7	243.631	2
YTP	% 2.2	197.929	6

Tablo 12: 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam

Çok partili hayatın Türkiye’de siyaseti meclisin ya da siyasilerin elinden alarak alanını genişlettiği ve sokağa, kahvehanelere, üniversitelere dolayısıyla köylü kentli fark etmeksizin halka verdiği söylenebilir. Her ne kadar darbe ile sonlanan on yıllık periyotlar olsalar dahi ellili ve altmışlı yılların gerek kendileri gerekse geleceğe dönük etkileri Türk siyaseti açısından oldukça belirleyici olmuştur. 1946- 60 sürecinin başarısı, erken cumhuriyet döneminin hukukken siyasetin içine dahil ettiği kitleleri, sosyolojik olarak da siyasal olanın içine çekebilmesiydi. Yani diyebiliriz ki, 1946’dan önce demos-kratos’un demosu hukuken, 1946’dan sonra ise bizzat sosyolojik olarak inşa edilmiştir (Kaynar, 2021, s.17).

Toplumsal mücadelenin artan ritminde Türkiye’nin her bakımdan büyük bir dönüşüm sürecine girdiği altmışlı yılların siyasal hayat bakımından en önemli özelliği, kapitalist toplumsal sınıfların ve gençliğin siyaset ve sivil toplum sahnelerine birer özne olarak çıkmaları gösterilebilir (Atılğan, 2019, s.523).

Altmışlı yıllar, gençlerin başlattığı özgürlükçü bir anlayış tüm dünyada yayılırken Türkiye’de 27 Mayıs Darbesi’nin gölgesinde ordunun güdümünde bir demokratikleşme çabasıyla geçmiştir. 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 darbe girişimlerinin Türk siyasi hayatının sonraki yıllarda da bir vesayet altında devam edeceğinin göstergesi olduğu söylenebilir (Özcan, 2021, s.155). Oysa darbe sonrası yeni anayasanın yapılması, parlamentonun yapısının değiştirilmesi, Anayasa Mahkemesi’nin kurulması ve seçim sisteminde yapılan değişiklikler gibi bir dizi denge ve kontrol mekanizmalarıyla ileride siyasal popülizmin liberal demokrasi için yaratabileceği muhtemel risklere karşı siyasal sistem yeniden kurgulanmıştır (Özcan, 2021, s.179).

Önceki dönemlerde ve darbenin de etkisiyle gündelik yaşamı oldukça politikleşen Türk seçmeni darbenin arkasından ilk kez 15 Ekim 1961 tarihinde sandıklara giderek oylarını kullanmışlardır.

1960’lı yıllar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de değişim yılları olarak adlandırılmıştır. Altmışlı yıllar da ortaya çıkan ve tartışıl原因en başlıkların, sonraki kırk yıl boyunca (ki bu çalışmanın da kapsamı içerisinde kalan dönemdir) etkili olan, tartışması devam eden konulardan oluştuğu söylenebilir. Tüketim alışkanlıkları, markalar, temel hak ve özgürlükler, özerk yapılar, Kürt sorunu, sosyalizm, toplumcu sanat ve bilim, planlı kalkınma, Anadolu rock, arabesk, hafif müzik tarzları, gecekondu

gibi gündelik hayat da dahil olmak üzere her alanda bir arayış kendini göstermektedir (Alkan, 2021, s.933).

Altmışlı yıllar, Türkiye kapitalizmi için gelişme dönemi olarak anılmaktadır. Bunun sebebi ise bu yıllarda, daha sonrasında da yurtdışına yatırım yapan ve uluslararası arenada bilinirliği olan birçok şirket ve kuruluşun büyük atılımlar gerçekleştirmiş olmalarıdır. Ancak, ellili yıllarda köyden kent büyük göçlerin yaşanmasına karşılık altmışlı yıllarda Türkiye nüfusunun yüzde 80'inin hala toprağa bağlı olduğu bilinmektedir. Buna karşın bu kitlenin sadece GSMH'nin yüzde 40'ının sağlaması, tarım sektöründeki düşük verimliliğin iktisadi gelişmeyi frenleyici bir etkisi olduğunu ortaya sermektedir (Ahmad, 1996, s.268).

Demokrat Parti'nin yanlış uygulamalarından alınan dersler sonucu, 50'li yılların ikinci yarısında muhalefet ve akademik çevrelerce ortaya atılan Planlı Kalkınma kavramı 1961 Anayasasına “devletin ödevi” olarak nitelenmiştir (Özcan, 2021, s.180; Atılğan, 2019, s.525; Kuruç, 2021, s.898; Somel, 2009, s.328).

Devlet Planlama Teşkilatı anayasal güvence ile 5 Ekim 1960 yılında kurularak 2011 tarihine kadar faaliyet göstermiştir. Altmışlı yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı'nda görev yapmış olan birçok ismin 2000'lere kadar ve hatta daha sonrasında Türkiye siyasetinde önemli isimler olduğu söylenebilir. Askerlik hizmetini Devlet Planlama Teşkilatında yapan Süleyman Demirel, Turgut Özal, Temel Karamollaoğlu gibi isimler Türkiye'nin yarım asırlık siyasetinde etkin aktörler olarak yer almışlardır (Kuruç, 2021, s.907).

Kapital'in Türkçe çevirisinin tamamlanması ile aynı dönemde Türkiye'de sol hareketin güçlendiği sendikalaşma, işçi, köylü ve öğrenci hareketlerinin etkili olduğu, sol görüşlü siyasi partilerin kurulduğu görülmektedir. 12 Mart 1971 yılında yapılan ihtilal ile sol hareketin her ne kadar önü kesilmeye çalışılsa da yetmişlerde yükselen sol muhalefetin bütün düşünce referanslarının altmışlı yıllardan beslendiği söylenebilir. Türkiye'deki sol hareketi dünyadaki çağdaşlarından ayıran özelliğin, devletin/ iktidarın tepkisinden önce sokakta karşılaştığı sert müdahaleler olduğu söylenebilir. Sol örgütlenmelerin, sendikaların karşısında hemen sağ, muhafazakâr, İslamcı olarak tanımlanabilecek farklı fraksiyonlarda dernekler kurulmaya başlanmıştır. Bu sebeple altmışlı yıllar Türkiye'de ideolojik örgütlenmeler anlamında oldukça bereketli bir dönemi ifade etmektedir (Erten, 2018, s.845).

İki darbe arasında kalan altmışlı yıllarda Türkiye'nin, bir yandan değişen dünyaya ayak uydurmaya çalıştığı, bir yandan da özgün kalma endişesi içerisinde olduğu söylenmektedir. Bu değişimin müzikten edebiyata, resimden sinemaya dolayısıyla tüm gündelik hayat pratiklerinde kendi gösterdiği bilinmektedir. Ayrıca ellili yıllarda politize olmuş toplumu etkilemek için, artık evlerin içine girmiş olan kitle iletişim araçlarını ve sanatın çeşitli dallarını kullandıklarını ya da kullanıldığı şüphesi ile tavır aldıklarını söylemek mümkündür.

27 Mayıs 1960, simgesi bir marş olduğu için, müzikli darbe olarak anılmaktadır. Plevne Marşı'nın sözlerinin değiştirilip, Ankara Kızılay'da yapılan ve 555K olarak bilinen mitingte ilk kez söylenerek dalga dalga yayılmıştır. "Olur mu böyle Olur mu?/ Kardeş Kardeşi Vurur mu?/ Kahrolası Diktatörler/ Bu vatan size kalır mı?" şeklinde düzenlenen "yeni" marş, kahraman Türk ordusunun ve asil Türk gençliğinin hürriyet marşı anonslarıyla Zeki Müren tarafından sahnede söylendiği ancak sıkıyönetim tarafından yapılan uyarı sonucu okumaktan vazgeçtiği bilinmektedir. Ordunun sonrasında "Ne sen beni unut ne de ben seni" sözleri ile kastedilenin Adnan Menderes olması iddiasıyla Zeki Müren'i sorguladığı bilinmektedir (Meriç, 2021, s.1005).

Teknolojide yaşanan gelişmelerin siyasal ya da iletişimsel sonuçlarının olduğu tarih boyunca defalarca deneyimlenmiştir. 1961 sonrasında artık taş plaklar yerini 45'liklere bırakmaya başlaması ile seçimlerde plakların bir propaganda aracı olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Hatta bu dönemden sonra artık plakların muhalefet ve toplumun sesi haline de dönüştüğünü söylemek mümkündür. Siyasal rekabetin artmaya başlaması ile seçim meydanlarında kullanılmak üzere iki propaganda aracı popüler olmuştur. Bunlardan birinin sinema diğerinin plaklar olduğu söylenebilir. Önce partileri ve liderleri destekleyen şarkı ve türküler ("Şimdi kıraat modası / Bastır Süleyman bastır", "Baba Ecevit"...) sonraları mizahı da içine alan hiciv içerikli ifadeler (Ecevit geldi keltoş gitti/ Bu sene oyumuz Ecevit'edir..) parçalarda kullanılmaya başlanmıştır (Alkan, 2003, s.12).

Amerika ve İngiltere'de ortaya çıkan ve tüm dünya çapında etkili olan rock müzik hareketi Türkiye'de de etkili olmuştur. Ancak altmışlı yılların beslendiği siyasal ve kültürel atmosferden dolayı yerellik ve evrensellik tartışmaları bağlamında sentezlenerek "Anadolu Rock" adıyla yeni bir akımın başladığı söylenebilir. Cem Karaca, Barış Manço, Erkin Koray, Moğollar gibi bugün hala dinlenmeye devam eden Türk Müziğinin önemli

isimlerinin sahneye çıktıkları ve yıldızlarının parladığı zamanların altmışlı yıllara denk gelmiş olmasının tesadüf olmadığı söylenebilir.

Altmışlı yıllarda melez bir müzik türünün ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle altmışların sonlarına doğru iyi müzik/ kötü müzik tartışmasını başlatan ve uzun yıllar süren bu tartışma arabesk müzik üzerine olmuştur. Arapçanın yasaklanması nedeniyle Arap ezgileri üzerine Türkçe söz yazılması ile melezleşen TRT'nin başından itibaren olduğu bu türe özellikle göç yolu ile kentleşme sürecine dahil olmuş kesimlerin sahip çıktığı söylenebilir (Meriç, 2021, s.1001; Alkan, 2021, s.937).

Toplumsal olayların sanata etkisinin gücünün yadsınamazlığına altmışlı yıllarda ortaya çıkan ve gündem olan sanat eserleri ya da sanatçıların kendisi örnek olarak verilebilmektedir. Nitekim 50'li yılların Amerikancılığının aksine 60'larda anti emperyalist, anti Amerikancı yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. 1960'ların sınıfsal değişimi, köyden kente göç, işçi sınıfı, gecekondu, Avrupa'ya ilk göç hareketi, yoksulluk, kürt sorunu ve aleviler bu dönemde kendini göstermiş temel konular olduğu gibi, Türkiye'nin de bugün dahi mevcut konuları olarak sıralanabilir. Toplumsal gerçekliğin tüm sanat dallarındaki etkisinin giderek arttığı bilinmektedir. Aşık Mahsuni'nin "Amerika Katil Katil" türküsünün, 1950'lerde Cemal İnce'nin seslendirdiği Türkiye'nin istikbalini Amerika'ya bağlayan Dostluk Şarkısına verilmiş bir cevap olduğu düşünülmektedir (Atılğan, 2019, s.654).

1960'ların edebiyat ve sanatı toplumsal değişimden ve gündelik hayattan derinden etkilenmiştir. Roman, hikâye, şiir, tiyatro, sinema, resim ve heykele... bir bütün olarak bakıldığında benzer temaları işledikleri görülmektedir (Alkan, 2021, s.937).

Türk sineması tek parti döneminde üzerinde var olan tüm baskılara rağmen varlığını sürdürmüştür. Altmışlı yıllarda yapılan birçok sinema filmi uluslararası festivallerde ödül almıştır. Ancak bu dönemde Türk sineması üzerindeki baskının halka kadar indiği görülmektedir. Toplumsal gerçeklik türünün önemli eserlerinden biri olan, Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü romanı, Metin Erksan tarafından 1962 yılında aynı isimle sinemaya aktarılmıştır. Ancak film içeriğindeki sol mesajlar ve filmin çekim üslubu bahane edilerek Türkiye'de gösterilmemektedir. Sansür Kurulu'nun filmi yasaklamasının sonucunda, basında ve kamuoyunda oluşan yoğun tepki sebebiyle Cemal Gürsel Çankaya köşkünde filmi izleyerek Metin Erksan'ı tebrik etmiş ve sansür kurulunu uyarmıştır (Altınar, 2002, s.681). Buna rağmen filmin uzun süre gösterime giremediği, hatta ilk

gösteriminin yapıldığı Ankara Ulus Sineması'nda bir grubun kahrolsun komünistler sloganlarıyla gösterime mani olmaya çalıştıkları bilinmektedir (Aksın, 1998, s.508; Alkan, 2021, s.939; Atılğan, 2019, s.657).

Yeni anayasa Demokrat Parti'nin baskıcı yönetiminin ardından özgürlükler getirdiği iddiasında olsa da film yaratıcılarının karşısına çıkarılan güçlükler uygulamada baskıcı rejimin tüm kurumlara sirayet ettiğini gösterir niteliktedir. Bu baskılara rağmen sinema ve edebiyat arasında güçlü bir ilişkinin yaşanması toplumsal gerçeklik akımının gücünden, toplumsal olaylardan tüm sanat yapıtlarının etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Metin Erksan'ın Necati Cumalı'nın eserinden sinemaya uyarladığı "Susuz Yaz" filmi Berlin Film Festivalinde en iyi film ödülünü kazanarak Altın Ayı ödülünü almıştır. Erksan, 1964 Berlin Film Festivaline, Dış İşleri Bakanlığı'nın festivale katılımının yasaklamasına rağmen, filmi ülkeden gizlice çıkararak katılmıştır. Kendi ülkesinde gösterime Sansür Kurulu kararıyla girememiş olan film, Altın Ayı ödülünün açıklanması ile Turizm ve Tanıtma Bakanı tarafından düzenlenen basın toplantısı ile tebrik edilmiştir (Aksın, 1998, s.536). CHP'nin "Toprak işleyenin, su kullananın" sloganı bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönem CHP'nin ilk kez Sol ideolojiyle anıldığı dönem olmuştur. İnönü, CHP'yi "Ortanın Solu'nda" konumlandıklarını açıklamıştır (Alkan, 2021, s.939). Toker bu durumu "*CHP mevcut partiler içinde bugününün modası sosyalizmi en ziyade benimsemiş partiydi. Şimdi o yön biraz daha belirli şekilde tutulacak... CHP, ortanın solunda yer alacaktı. Tabii daha solda partiler kurulması imkânı daima mevcuttu*" ifadeleriyle aktarmaktadır (Toker, 1991, s.135).

Altmışlı yıllarda sinema alanında yaşanan bu üretim ülkenin farklı bölgelerinde film festivallerinin doğmasına neden olmuştur. Antalya Altın Portakal Film Festivali, İstanbul Film Festivali günümüze kadar uzanan ve mazisi 1960'lara dayanan uluslararası festivallere örnek olarak verilebilir.

2.4. 1970'li Yıllarda Türkiye

2.4.1. Siyasi Durum ve Genel Seçimler

1961 yılında Devlet Bakanlığı'nın isteği ile Ankara Radyosu "Vatandaş Dikkat! Su uyur komünizm Uyumaz", "Komünist Türk ve Müslüman kıyafeti giyerek arana girer.", "Komünizm tatlı dille arkadan sokan bir yılanıdır" vb kamu yararı spotları yayınlanmıştır (Kocabaşoğlu, 1980, s.419). Kocabaşoğlu'nun dikkat çektiği radyo anonslarından

hareketle, henüz altmışlı yılların başında dahi iktidar sahiplerinin halkın politize olmasından oldukça ürkmüş hatta altmışların sonlarına komünizme artan ilgiden de doğru orantılı olarak korkmuş oldukları söylenebilir.

1960'ların sonuna gelindiğinde Türkiye toplumundaki sol siyasallaşma burjuvazisi, siyasi elitlerin ve askeri elitleri ile tüm muktedirlerin ana gündemi olmuştur. MGK toplantılarında, özellikle 1968'den itibaren öğrenci hareketleri, üniversite işgalleri ve boykotları, sol cereyanlar, işçi grevlerini ve eylemlerini konu edilmekteydi (Akça, 2020, s.105).

Türkiye'nin art arda yaşadığı 12 Mart darbesinin 27 Mayıs darbesinden çeşitli açılardan farklı olduğu düşünülmektedir. 27 Mayıs'ta ordu, emir-komuta zinciri dışında hareket ederek yönetime el koymuşlardır. Kısa süreliğine de olsa Ordu yönetimi elinde bulundurmıştır. Darbeden sadece Demokrat Parti'nin üst düzey yöneticilerini sorumlu tutmuşlardır. 12 Mart darbesi ise emir komuta zinciri içinde gerçekleştirilmiştir. Muhtıranın sorumlusu olarak belirli bir siyasi parti değil, toplumun belirli bir kesimi görülerek yönetime el konulmamış, asker nezaretinde bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. 12 Mart darbesi, cunta türü iktidar değişikliklerinin devlet adına sağ değil de solu hedef alabileceğini ve tam anlamıyla beyaz bir terör estirebileceğini göstermiştir (Bozarslan, 2009, s.380; Atılğan, 2020, s.68).

Şekil olarak birbirine pek benzemeyen bu iki darbe, içerik olarak birbirine çok benzemektedir. Her iki darbenin gerekçeleri neredeyse ortaktır: "Kardeş kavgasına son vermek". Her iki darbeye de doğal olarak askeri vesayet, ülkeyi demokratik ve ekonomik bakımdan çok daha gerilere götürmüştür. Hatta 12 Mart Darbesinin 61 anayasası ile güvenceye alınan kişisel hak ve özgürlükler üzerine mevcut maddeleri değiştirmek suretiyle daha otoriter bir anayasaya dönüştürdüğü ve halk üzerinde tahakküm kurduğu söylenebilir. Nitekim 61 Anayasası'nın hazırlayıcılarından olan Sıddık Sami Onar, anayasanın temel özelliklerini, "Başlıca arzumuz ihlal edilemez bir anayasa yapmak bu anayasa memleketteki bütün müesseseler arasında muvazene kuracak şahsi nüfus ve tahakküme mâni olacak ve insan haklarını teminat altına alacaktır anayasa buhranlı günler yaratmayacak bir anayasa olacaktır." şeklinde açıklamaktadır (Vatan, 31 Mayıs 1960). Ancak ihtilalin ardından kurulan ilk Erim hükümetinin; reform sözlerinin aksine, askerin parlamento üzerinde kurmuş olduğu baskı nedeniyle, anayasa üzerinde gerici değişiklikler yaptığı bilinmektedir (Koca, 2020, s.92). Ardı ardına yapılan bu anayasa

değişiklikleri ile 61 Anayasasında özgürlükçü ve demokrat öz taşıyan maddelerinde büyük yaralar açıldığı, kişi özgürlükleri yerine devlet lehine ve vesayet kurumlarının güçlendirici nitelikte değişiklikler ikame edilmiş olmaktadır (Aydın & Taşkın, 2020, s.224; Atılğan, 2020, s.70). Bora ve Bora (2014), 1971 öncesinde gündelik hayata, sanata yansıyan müthiş canlanmanın “dünyaya katılmanın” tadının, bu hareketliliğe bir ucundan değmiş herkesin tadının damağında kaldığını ifade etmektedir (s:19).

12 Mart 1971 ihtilalinin yine önceki darbelerin yaptığı gibi bir etki yarattığı ve birçok siyasi aktör ya da siyasi akımı ortaya çıkardığı söylenebilir (Ozan, 2019, s.665). İhtilal döneminde Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya öldürülmüştür. Ardından, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan gibi gençleri idam edilmişlerdir (Lüküslü, 2014, s.271). İsmet İnönü’nün, ölümsüz bir siyasi aktöre dönüşen bu gençlerin idamına ve darbe hükümetlerine yeterince tepki vermediği gerekçesiyle partisinin eleştirileri sonucunda CHP’den istifa ettiği bilinmektedir. İnönü’ye darbeyi eleştirip darbe hükümetlerine destek vermesi sebebiyle karşı çıkan, 12 Mart’ı “kendilerine yapılmış sağ darbe” olarak niteleyen, CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit Cumhuriyet Halk Partisi’nin Genel Başkanlığına geçmiştir. Milli Nizam Partisini kapatan (Bora, 2020, s.470) darbe hükümeti, Erbakan’ı siyasi bir aktöre dönüştürerek, ilk seçimlerin ardından hemen koalisyon hükümetine girmesine akabinde on yıllarca Türk siyasi hayatının belirleyicileri arasında yer almasına neden olmuştur (Yavaşca, 2020, s.497).

1971-1973 yılları arasında 4 ara rejim hükümeti kurulmuş, parti ve sendika kapatmaları, tutuklamalar, idamlar gölgesinde 14 Ekim 1973’te genel seçimlere gitme kararı alınmıştır.

14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine Adalet Partisi Demirel liderliğinde girerken; CHP ise yeni lideri Ecevit ve de yeni bir imajla girmiştir. Alparslan Türkeş liderliğindeki Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Milli Görüş siyasetinin lideri Necmettin Erbakan’ın kurduğu Milli Selamet Partisi ile AP’den ayrılanların kurduğu Demokratik Parti de 1973 seçimlerinde siyaset sahnesinde yerlerini almıştır.

Daha çok AP ve CHP’nin mücadelesi gibi geçen seçimlerde, barajsız d'Hondt sistemi uygulanmıştır. 1973 seçimlerinde katılım oranı % 66,8 olmuştur. Sekiz partinin katıldığı seçimlerde yedi parti milletvekilliği kazanmıştır.

Adalet Partisi’nin tek başına iktidarı kaybettiği bu seçimlerden, Bülent Ecevit’in başkanlığındaki Cumhuriyet Halk Partisi, merkez-sol açılım çalışmaları ve yenilediği

örgüt yapısı sayesinde % 33 oy oranı ile 185 milletvekilliği kazanarak birinci parti olarak çıkmıştır. Kurulduğu günden beri sağ oylarını toplayan ve 1965 ile 1969 seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkan Adalet Partisi, 73 seçimlerinde büyük bir oy kaybına uğramıştır. Oyların 29,82'sini alan AP, 149 sandalye alarak meclisin ikinci büyük partisi olmuştur. Milli Selamet Partisi %11 oy 48 Milletvekili ve Demokratik Parti % 11 oy 45 milletvekilliği alarak sağ oyların bölünmesine, bunun sonucunda da Adalet Partisi'nin 1965'ten beri sürdürdüğü tek başına iktidarı yitirmesine neden olmuştur. Diğer partilerden Cumhuriyetçi Güven Partisi % 5 ile 13, Milliyetçi Hareket Partisi % 3 ile 3 ve Türkiye Birlik Partisi % 1 ile 1 milletvekili çıkardı. Milli Selamet Partisi İslamcı görüşleri savunarak milletvekili kazanan ilk parti olmuştur.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
CHP	% 33.30	3.570.583	185
AP	% 29.82	3.197.897	149
DP	% 11,89	1.275.502	45
MSP	% 11.80	1.265.771	48
CGP	% 5. 26	564.343	13
MHP	% 3.38	362.208	3
BAĞIMSIZ	% 2.75	302.218	6
TBP	% 1.10	121.759	1
MP	% 0.70	62.377	0

Tablo 13: 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

CHP seçimlere girerken Ak günlere adlı bir seçim bildirgesi yayınlamıştır. Tüm seçim propagandasını bu beyanata göre şekillendirmiştir. Bu düzen değişmeli vurgusuyla hazırlanan bildirgede, “CHP Türk halkının dinsel ihtiyaçlarının, dine bağlılığının, demokratik yoldan ve sosyal adaletle kalkınma için bir engel değil, tersine kolaylaştırıcı bir etken olduğu kanısındadır” ifadelerine yer veren Ecevit, adeta yetmişlerin tarihsel uzlaşma yaklaşımının habercisi olmaktadır (Öz, 2020, s.480).

CHP tek başına iktidara gelecek çoğunluğu elde edemediği için, yeni bir koalisyon dönemi açılmıştır. CHP ve MSP 26 Ocak 1974'te Bülent Ecevit başkanlığında bir koalisyon hükûmeti kurulmuştur.

5 Haziran 1977 Genel Seçimleri; Barajsız D'Hondt sisteminin uygulandığı seçimlere 8 siyasi parti katılmıştır, katılım oranı yüzde 72 olarak gerçekleşmiştir. Seçimlerde hiçbir

parti çoğunluğu sağlayamazken; CHP 213 (%41,4), AP 189 (%36,9), MSP 24 (%8,6), MHP 16 (%6,4), CGP 3 (%1,9), DP 1 (%1,9) milletvekili çıkarmıştır. 67 ilden 31'inde CHP, 31'inde AP, 5'inde de bağımsız adayların birinci olduğu seçimin en belirgin özelliği, toplam geçerli oyların %78,26'sının iktidar adayı iki büyük partide toplanmasıdır. CHP ve AP'nin 1973 genel seçimlerindeki oylarından 15 puanlık bir yükselişle çıkmaları, yasama döneminde oluşturulan koalisyon hükümetlerine bir tepki olarak yorumlanabilir.

Siyasi Parti	Oy Oranı	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
CHP	% 41.4	6.136.171	213
AP	% 36.9	5.468.202	189
MSP	% 8.6	1.269.918	24
MHP	%6.4	951.544	16
BAĞIMSIZ	% 2.5	370. 035	4
CGP	% 1.9	277.713	3
DP	% 1.9	274.484	1
TBP	% 0.4	58.540	0
TİP	% 0.1	20.565	0

Tablo 14: 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kıbrıs harekâtında tüm dünyaya karşı gösterdiği ilkeli tavır nedeniyle Bülent Ecevit halkın takdirini kazanmıştır. Seçim öncesinde yapılan kamuoyu yoklamalarında çıkan sonuçların yanılmadığını görülmektedir. Ekonomik ve sosyal sıkıntılar, sokak çatışmaları, suikast girişimleri gibi kaos durumuna CHP'nin çözüm olabileceği inancının halk arasında kabul gördüğü söylenebilir. ‘Halkçı Ecevit’ sloganı, bir yandan geniş yığınların ekonomik, sosyal ve siyasal taleplerini içerirken; diğer yandan da hayli popülist bir söyleme karşılık gelmektedir. Ancak yetmişli yılların sağ ve sol cenahlarda popülist söylemin en çok yaygınlaşmaya başladığı dönem olduğu söylenebilir (Özdemir, 2020, s.329). Zira sonuç bölümünü bizzat Ecevit'in kendisinin kaleme aldığı çalışmamızın önceki bölümlerinde yer verdiğimiz “Ak Günlere” bildirisinin popülist siyasete örnek olduğu söylenebilir.

CHP, 1973 seçimlerine göre oylarını yaklaşık 8 puan, milletvekili sayısını da 28 sandalye artırmasına rağmen tek başına iktidar olması için gereken 226 milletvekilliğini elde edememiştir. AP ise 1973 seçimlerinde DP ve MSP'ye kaptırdığı oylarının bir kısmını

geri almayı başarmış, MHP de oylarını ikiye katlamıştır. Buna karşılık, MSP, CGP ve DP'de ise büyük oy kaybı yaşanmıştır.

2.4.2. Sosyal ve Siyasi Yaşam

Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, toplumsal ve kültürel yapısında, 1970'li yıllar, köklü değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Siyasal kutuplaşmaların derinleştiği, toplumsal çatışmaların şiddetlendiği ve kültürel üretimin toplumsal olaylara yanıt niteliğinde bir dönem olduğu ifade edilmektedir. 12 Mart 1971 askeri muhtırasıyla başlayan bu dönem, Türkiye'nin siyasi ve sosyal yaşamında bir dizi kırılma noktası yaratmıştır. Askeri vesayetin yeniden belirgin hale geldiği bu süreçte, siyasi iktidarın kısa ömürlü koalisyon hükümetleriyle devredildiği, sokak şiddetinin, ideolojik çatışmaların ve ekonomik krizlerin toplumsal yaşamı kuşattığı bir dönemi ifade etmektedir (Alkan, 2021, s.989). Türkiye, bu on yıllık dönem içerisinde, sağ-sol kutuplaşmalarının sokak çatışmalarına dönüştüğüne, büyük siyasi istikrarsızlıklara ve dönemin toplumun tüm kesimlerinde derin yaralar açtığı bir süreçte bulunmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Mart 1971'de Türkiye'de artan toplumsal huzursuzlukları ve öğrenci hareketlerini gerekçe göstererek hükümete bir muhtıra vererek, teknokratlar hükümetinin kurulmasını sağlamıştır. Ancak bu askeri müdahale, toplumsal huzuru sağlamak yerine daha büyük bir siyasi kutuplaşmaya yol açtığı bilinmektedir. Muhtıranın ardından gelen hükümetlerin, siyasi istikrarı sağlayamamış olmaları, koalisyonların kısa süre için iktidarda kalabilmeleri ve ülkenin bir yandan ekonomik krizlerle, diğer yandan ise sokak şiddetiyle başa çıkmaya çalışması gibi etkenlerle yetmişlerin önceki yıllardan daha sert siyasi ve toplumsal olayların yaşandığı bilinmektedir. Özellikle şiddetin sokağa sıçramış olması, 1980 yılında gerçekleştirilen 12 Eylül Askeri Darbesi'nin zeminini hazırlamıştır.

1970'li yıllarda Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş gibi liderlerin Türkiye siyasetinde, önemli bir yer edindikleri bilinmektedir (Yavaşca, 2020, s.497). Türk siyasetinin bugünkü ana akım unsurlarının temelini yetmişli yıllarda atıldığını söylemek mümkündür. Bülent Ecevit, sosyal demokrat çizgisiyle halk arasında büyük bir popülarite kazanarak “Karaoğlan” lakabıyla anılmakta ve özellikle işçi ve köylü sınıflarına yönelik politikalarıyla öne çıkmaktadır (Öz, 2020, s.480.) Necmettin Erbakan, İslamcı muhafazakâr bir söylemin temsili olan Millî Görüş hareketini başlatmaktadır.

Alparslan Türkeş ise Milliyetçi Hareket Partisi'nin lideri olarak milliyetçi ve antikomünist bir duruş sergilemektedir. Bu üç liderin temsil ettiği ideolojiler, Türkiye'deki siyasal kutuplaşmanın derinleşmesine katkıda bulunmuş ve toplumsal ayrışmayı artırmıştır. Bu dönemde kurulan Milliyetçi Cephe hükümetleri, sağ ideolojilerin baskın olduğu koalisyon hükümetleri olarak dikkat çekmektedir. Günümüzde iktidarda olan ve kendisini Cumhur İttifakı olarak adlandıran koalisyonun köklerini yetmişli yıllarda bulmak mümkündür.

Dönemin en önemli dış politika olaylarından biri de 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'dır. Bülent Ecevit başkanlığındaki hükümet, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelerin ardından Türkiye'nin askeri müdahalesine karar vermiş ve harekât başarıyla sonuçlanmıştır. Ancak bu askeri müdahale, Türkiye'nin uluslararası arenada diplomatik krizlere yol açmış, özellikle ABD tarafından Türkiye'ye uygulanan ambargo, ekonomik dengeleri altüst etmiştir. Ambargonun etkisiyle enerji ve malzeme sıkıntıları baş göstermiş, toplumsal huzursuzluklar artmıştır. Ekonomik kriz, halkın günlük yaşamını derinden etkilerken, grevler, protestolar ve toplumsal hareketler yaygınlaşmıştır.

1970'li yıllar, aynı zamanda Türkiye'de toplumsal hareketlerin ivme kazandığı bir dönemi ifade etmektedir (Özdemir, 2020, s.359). İşçi sınıfının örgütlü mücadelesi bu dönemde daha da güçlenmektedir. Sendikaların üyelerinin artması ve güçlenmeleri sebebiyle ülkede grevler ve protestoların arttığı bilinmektedir. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), işçi sınıfının haklarını savunan güçlü bir yapılanma olarak yetmişlerde ön plana çıkmakta ve işçi sınıfının toplumsal mücadelelerinde etkili bir rol oynamaktadır. 1977 yılında İstanbul'da Taksim Meydanı'nda gerçekleştirilen 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamaları, tarihe "Kanlı 1 Mayıs" olarak geçmiş ve bu olay, Türkiye'de sağ-sol çatışmasının en yoğun yaşandığı dönemin sembolü haline gelmiştir. 1 Mayıs kutlamaları sırasında açılan ateş sonucunda 34 kişi yaşamını yitirmiş ve yüzlerce kişi yaralanmıştır. Bu olay, Türkiye'deki toplumsal çatışmaların ne denli derinleştiğini ve kutuplaşmanın hangi boyutlara ulaştığını göstermesi açısından önemlidir.

Tüm dünyada, 1968 hareketi olarak geçen ve üniversite öğrencilerinin başlatmış olduğu öğrenci hareketleri bu dönemde Türkiye'ye de sıçramıştır. Yetmişli yıllarda üniversiteler adeta ideolojik savaşların merkezi haline gelmiştir. Devrimci Gençlik (DEV-GENÇ) gibi solcu öğrenci örgütleri, devrimci bir düzen talebiyle sokak gösterileri ve işgaller düzenlemiş, buna karşılık sağ görüşlü milliyetçi gruplar da sokak çatışmalarında yer

almıştır. Bu çatışmalar, Türkiye'nin dört bir yanında üniversitelerden sokaklara taşmış ve ülke genelinde huzursuzluğun artmasına neden olmuştur. Öğrenci hareketlerinin yanı sıra, bu dönemde kadın hareketleri de ivme kazanmış, kadın hakları talepleri daha görünür hale gelmiştir. Feminist hareketler, toplumsal cinsiyet eşitliği, çalışma hayatında kadın hakları ve eğitimde eşitlik taleplerini dile getirerek toplumsal mücadelede önemli bir yer edinmiştir.

1970'li yıllarda Türkiye'nin kültürel hayatı da toplumsal ve siyasal olaylarla paralel bir gelişim göstermiştir. Bu dönemde sanat ve edebiyat alanında toplumsal gerçekçilik akımı öne çıkmış, yazarlar ve sanatçılar, toplumsal sorunlara duyarlı eserler üretmiştir. 12 Mart muhtırasının ardından, özellikle edebiyatta toplumsal gerçekçilik akımının etkisi daha da belirgin hale gelmiştir. Yazarlar, işçi sınıfının, köylülerin ve kentlere göç eden yoksul kesimlerin yaşam mücadelesini anlatan eserlerle dönemin toplumsal çalkantılarını ele almışlardır. Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir, bu dönemin önde gelen yazarları arasında yer almış ve eserlerinde toplumsal adaletsizlikleri, ekonomik sıkıntıları ve sınıfsal çatışmaları işlemişlerdir. Orhan Kemal, "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanında işçilerin yaşam mücadelesini anlatarak, sanayileşen Türkiye'nin sınıfsal sorunlarına ışık tutmuştur. Yaşar Kemal ise, "İnce Memed" ve "Yer Demir Gök Bakır" gibi eserlerinde halkın yoksulluğunu, toprak ağalarının zulmünü ve halkın adalet arayışını anlatmış, Anadolu insanının trajedisini destansı bir dille yansıtmıştır. Kemal Tahir, tarihsel romanlarıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde yaşanan toplumsal dönüşümleri ele almış, bu süreçte modernleşme sancılarını ve sınıfsal çatışmaları irdlemiştir (Alkan, 2021, s.937).

1970'li yıllarda sinema da Türkiye'de toplumsal olaylara duyarlı bir sanat dalı haline gelmiştir. Özellikle Yılmaz Güney, bu dönemde politik sinemanın en önemli temsilcilerinden biri olarak ön plana çıkmıştır. Güney'in "Umut", "Sürü" ve "Yol" gibi filmleri, Türkiye'deki toplumsal adaletsizlikleri, yoksulluk ve sınıf mücadelesini işleyen önemli eserler olarak dikkat çekmiştir. Bu filmler, dönemin politik atmosferini yansıtarak toplumsal gerçekçilik akımının sinemadaki en başarılı örnekleri haline gelmiştir. Yılmaz Güney, yalnızca sinema kariyeriyle değil, siyasi duruşuyla da dönemin sol hareketlerinin sembollerinden biri olmuştur.

Televizyonun Türkiye'de yaygınlaşması da 1970'li yılların kültürel hayatında önemli bir rol oynamıştır. Düzenli televizyon yayınlarının başlamasıyla birlikte, televizyon,

toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Televizyonun yaygınlaşması, sinema sektöründe bir kriz yaratmış, izleyicinin sinema salonlarından televizyon ekranlarına yönelmesine yol açmıştır. Bu durum, sinema sektöründe ekonomik zorlukların yaşanmasına neden olmuş, ancak aynı zamanda televizyonun toplumsal hayata olan etkisi kültürel üretimlerde kendini göstermiştir.

1970'li yıllar, Türkiye’de hem siyasal hem de toplumsal olarak büyük bir değişim ve dönüşüm sürecini işaret etmektedir. Toplumsal hareketlerin güç kazandığı, ideolojik çatışmaların derinleştiği ve kültürel üretimlerin bu toplumsal süreçlere yanıt verdiği bu dönem, Türkiye’nin modern tarihinin en kritik yıllarından biri olarak kabul edilmektedir. Sanat, edebiyat ve sinema, bu dönemde toplumsal sorunları ele alan birer araç haline gelmiş, sanatçılar ve yazarlar toplumun yaşadığı çalkantıları eserlerine yansıtarak toplumsal gerçekçilik akımını güçlendirmişlerdir. Bu yıllar, Türkiye’nin siyasi tarihinde olduğu kadar kültürel tarihinde de derin izler bırakmış ve Türkiye’nin toplumsal yapısında kalıcı etkiler yaratmıştır.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına göre desenlenmiştir. 1950-80 dönemi seçim beyannameleri ve seçim afişlerinde iktidar ve muhalefet partilerinin söylemleri üzerinden dönemin siyasi tarih okumasını yapmayı amaçlayan çalışma “belge (doküman) incelemesi” ne dayalı nitel bir çalışmadır. Araştırmada; dönemin koşullarını, tarihsel perspektifin okumasının sağlanmaya çalışılması sebebiyle, beyanname ve afişlerin yorumsamacı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Çalışmanın verilerini oluşturan afiş ve beyannamelerin “belge” niteliği dikkate alındığında, nitel araştırmalarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak da kullanılabilen, belge (doküman) incelemesi yapılması gerekli bulunmuştur.

3.1. Araştırma Deseni

Araştırma yöntemlerinin belirlenmesinde hazır bir reçete veya formülün olmadığı bilinmekle beraber; temel bir ilke olarak araştırmayı yönlendiren araştırma soruları ve amaçları konuya ilişkin derinlemesine anlayış ve kavrayış gerektiriyorsa nitel, konunun sayısal ve/veya istatistiksel olarak ölçülüp değerlendirilmesini gerektiriyorsa nicel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu noktalardan hareketle bu araştırmanın amaçları doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma, insanların deneyimlerini, algılarını, davranışlarını ve inançlarını derinlemesine incelemeyi amaçlayan araştırma tasarımına yönelik insan odaklı bir yaklaşımdır (Given, 202, s.2). Çalışmanın niteliğine uygun nitel araştırma yöntemlerinden biri de tarihsel yöntemdir. Çalışmanın konusu, odaklandığı dönem, araştırma soru ve verileri düşünüldüğünde; geçmişte meydana gelen olay ve olguların incelenmesinde ya da belirlenmiş bir problemin geçmişle ve günümüzle ilişkisinin araştırılmasında yararlanılan tarihsel yöntem yaklaşımının, tezin zorunlu olarak kullanılacak yöntemlerden biri olduğu düşünülmüştür. Çalışmada, 1950-80 yılları arasında gerçekleşen seçimlerde kullanılan afiş ve beyannamelerden oluşan verilerin analiz ve sentezinin yapılması ve değerlendirilmesinde tarihsel yöntemin tercih edilmesinin nedeni, araştırmanın incelediği dönemin sistematik biçimde incelenmesi ve geçmişin eleştirel analizini yapma özellikleridir.

Nitel araştırmalarda, araştırmanın tasarımını ve verilerin toplanarak analiz edileceği spesifik veri toplama tekniklerinin seçimini belirleyen, araştırmacıların kullandığı

temellendirilmiş kuram, fenomenoloji, etnografi, anlatı araştırması, durum çalışması, tarihsel çalışma veya doküman/belge analizi gibi çeşitli metodolojiler bulunmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo: 15’de bu çalışmada kullanılan nitel araştırma desenlerinin kullanıldığı disiplinler ve toplama ve analiz teknikleri gösterilmektedir.

Desen	Veri Toplama Tekniği	Disiplin	Amaç	Veri Analiz Tekniği
Söylem Analizi	Belge İncelemesi, Doküman Analizi	Medya ve İletişim, Edebiyat, Sosyoloji, Tarih	Söylemin altında yatan anlam ve niyeti ortaya çıkarmak	Tematik Analiz, Betimsel Analiz, İçerik Analizi, Yorumlama
Eleştirel Söylem Analizi	Belge İncelemesi, Doküman Analizi	İletişim Bilimleri, Medya Çalışmaları, Sosyoloji	Dezavantajlı grupların özgürleştirilmesini amaçlamak	Tema Analizi, İçerik Çözümlemesi, Yorumlama

Tablo 15: Nitel Araştırma Desenleri ve Özellikleri

Kaynak: Demir (2024, s.324)

Bir araştırma sürecinde kullanılan dokümanlar çeşitli şekillerde değerlendirilerek farklı araştırmacılar tarafından farklı kategorilere ayrılmıştır. Kıral’ın (2020, s:176), çalışmasında aktardığı üzere; Merriam (2009) ve Bryman (2012) nitel araştırmalarda yer alan dokümanları genel olarak iki ana gruba ayırmaktadır; kamuya açık dokümanlar ve kişisel dokümanlar. Kamuya açık dokümanlar arasında doğum, ölüm ve evlilik kayıtları, öğretim programları, medya kaynakları, nüfus sayımı istatistikleri gibi herkesin erişimine açık belgeler yer alırken, kişisel dokümanlar ise günlükler, mektuplar, gelişim kayıtları, otobiyografiler ve koleksiyonlar gibi daha bireysel içeriklerden oluşur. Bunlara ek olarak, popüler kültür dokümanları (örneğin, sosyal medya, radyo, gazete, çizgi filmler) ve görsel materyaller (film, video, fotoğraf) de önemli doküman türleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca, reklamlar, ajandalar, katılım kayıtları, toplantı tutanakları, kitapçıklar, kitaplar, broşürler, dergiler ve haritalar gibi çeşitli belgeler de doküman çeşitliliğine örnek olarak gösterilebilir (Ulutaş, 2021, s: 295, Bakla &Çakır, s:98).

Bu tür dokümanlar genellikle kütüphaneler, gazete arşivleri, tarihi mekanlar ve kurumsal dosyalarda saklanır. Resmi dokümanlar ise devlet kurumlarının ya da özel kuruluşların yazışmaları olup, organizasyon çalışmaları için değerli bir veri kaynağı olabilir. Aynı doküman birden fazla tür içerisinde değerlendirilebilir; resmi kayıtlar, mektuplar, gazeteler, günlükler ve yayımlanmış veriler bu kapsama girer.

Günümüzde, çevrim içi kaynaklar da doküman analizinde önemli bir veri kaynağı haline gelmiştir (akt. Kırıl 2020, s:176; Bryman, 2012; Merriam, 2009). Elektronik ortamda sunulan belgeler ve bilgiler, araştırmacılar için temel bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Örneğin, e-postalar, elektronik posta listeleri, sohbet odaları, bloglar, web siteleri ve sosyal medya platformları gibi etkileşimli araçlar bu veri kaynaklarına dahildir. Dokümanların yazılı, görsel ve fiziksel materyalleri kapsadığını belirtmiş, romanlar, gazeteler, günlükler, mektuplar ve raporların bu kapsamda değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

Tüm bu veriler ışığında; 1950-80 yıllarına yönelik bir tarih çalışması olan bu araştırmada seçim beyannameleri ve seçim afişlerinin belge niteliği taşıması sebebiyle, dokümanlar içerik analizi yöntemiyle incelenerek aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Bu çalışmanın genel amacı, Türkiye'nin 1950-1980 yılları arasındaki otuz yıllık dönemde gerçekleşen sekiz genel seçimde iktidar ve ana muhalefet partilerinin seçim kampanyalarında kullandığı afişlerin görsel ve dilsel tercihler ve özelliklerini inceleyerek;

- İlgili siyasi partiler, politikacılar ve politikaların siyasi ve ideolojik olarak nasıl temsil edildiklerini (representation) iktidar ve ana muhalefet bağlamında karşılaştırmalı olarak ortaya koymak,
- Seçmenleri ikna etmek için hangi stratejilerin kullanıldığını çözümlemek,
- Çalışmanın odaklandığı otuz yıllık döneme ilişkin Türkiye ve dünyadaki hangi toplumsal, politik ve ideolojik olay ve olguların ön plana çıkarıldığı ve nasıl temsil edildiklerini araştırmaktır.

Bu araştırma sorularına cevap vermek amacıyla, 1950-1980 yılları arasında gerçekleşen 8 genel seçimde iktidar ve ana muhalefeti temsil eden DP/AP ve CHP'nin yayınlamış oldukları seçim beyannameleri ile seçim kampanyalarında kullandıkları afişler veri kaynağı olarak toplanmıştır.

Nitel araştırma deseni çerçevesinde, seçim beyannameleri parti politikalarının, çözüm önerilerinin anlatıldığı bir metin olması sebebiyle içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Seçim beyannameleri siyasi partilerin seçim kampanyası döneminde hazırladıkları, dönemin koşullarının şeffaf bir biçimde aktarıldığı, iktidar olmaları halinde yürütecekleri politikaları sundukları metinler olması sebebiyle içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Nitel Araştırmalarda Belge İncelemesi ve Bir Belge Türü Olarak Beyannameler ve Afişler.

Doküman (Belge) kelimesi incelendiğinde; bir şey hakkında bilgi veren veya bir şeyin kanıtı veya kanıtı olarak kullanılabilen resmi bir kâğıt, kitap veya elektronik dosya olarak tanımlanmaktadır. Dokümanlar bir araştırmacının müdahalesi olmadan kaydedilmiş metinleri ve resimleri içermektedir. Araştırmalarda kullanılabilecek doküman çeşitleri; reklamlar, ajandalar, katılım kayıtları, davetiyeler, toplantı tutanakları, kılavuzlar, notlar, kitap ve broşürler, günlükler, dergiler, program kayıtları, mektuplar, muhtıralar, haritalar, çizelgeler, gazeteler, sanat eserleri, program detayları, radyo TV program senaryoları, örgütsel raporlar, anket verileri, çeşitli kamu kayıtları, not defterleri, fotoğraf albümleri vb. olup; bunlar araştırmalarda kullanılmak üzere araştırmacılara veri sağlamaktadır (Ulutaş, 2021, s: 295, Bakla &Çakır, s:98).

Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir. Geray (2006:21), dokümanları (bilgi ve belgeleri); niteliklerine ve bulundukları ortama göre sınıflamıştır. (A) Niteliklerine göre dokümanlar: (1) Yazı temelli olanlar (metinler, kitaplar, ansiklopediler, raporlar, sözlükler, dergiler, günlükler gibi); (2) Görüntü temelli olanlar (fotoğraflar, afişler, haritalar gibi); (3) Ses temelli olanlar (ses kayıtları, müzik yayınları, radyo yayınları gibi); (4) Görsel işitsel temelli olanlar (belgeseller, TV programları, videolar, sinema filmleri gibi) iken; (B) Bulundukları ortama göre dokümanlar: (1) yazılı olanlar (kitaplar, raporlar, dergiler gibi), (2) filmsel olanlar (fotoğraflarlar gibi), (3) bilgisayar üzerinde olanlar (veri tabanları gibi); (4) taşınabilir manyetik olanlar (CD, flash gibi) şeklindedir. Çalışmanın verilerini oluşturan. Geray'ın sınıflandırmasına göre seçim beyannameleri yazı temelli olan, seçim afişleri ise görüntü temelli dokümanlar olarak değerlendirilmiştir.

Nitel araştırmalarda, yetersiz sonuçları ele alma, kapalı yanıtlara dayalı temalar, verileri yanlış yorumlama gibi hatalar çalışmanın inanılabilirliğini tehlikeye düşürür. Araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda

uzmanlaşmış kişilerden, yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelemesinin istenmesi inanılabilirlik konusunda alınabilecek önlemlerden biridir. Bu yöntem uzman incelemesi (peer debriefing) olarak adlandırılmaktadır (Creswell, 2003, s: 202). İnceleme sürecinde uzman, araştırmacının deseninden toplanan verilere, bunların analizine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir gözle bakar ve araştırmacıya geri bildirimde bulunur. Çalışma katılımcılarıyla az teması olan ve yorumlar hakkında yeterli yargılamayı yapabilecek, çalışma yöntemini bilen bağımsız bir araştırmacı/meslektaş uzman incelemesi için alınabilir (Kızıltepe, 2021, s:266). Bu yöntemin bir doğrulama çabası değil sonuçları pekiştirme amacıyla yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada karşılıklı okuma yapılarak uzman incelemesi ile geçerlik güvenirlik sağlanmıştır.

İlgili araştırmacı çalışmanın tarihsel arka planı ve kavramsal çerçevesini kodlama yapmadan önce bir kez okumuş ve kavramlar hakkında ön bilgi edinmiştir. Buna göre, kodlama güvenirliği (intercoder reliability) aşağıdaki formül kullanılarak % 0,96 olarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre kodlama güvenirliğinin en az %70 olması gerekmektedir.

Güvenirlik= Görüş birliği sayısı / Toplam Görüş Birliği Sayısı + Görüş Ayrılığı Sayısı

Kodlamalar sonrasında bilgisayarda her bir kod için ayrı bir dosya açılmış ve beyannamelerini ilgili ifadeleri bu kod başlıklarının altına yerleştirilmiştir. Bu sayede bütün çerçeveyi gören araştırmacı temalar çıkarmıştır. Temalar belirlenirken birbirleriyle ilişkili kategoriler bir araya getirilmiştir.

Çalışmanın geçerlik güvenirliğini sağlamak amacıyla, öncelikle seçim beyannameleri araştırmacının içerisine dahil edilmiştir. Döneme dair güvenilir bir tarihsel araştırma olması gerekliliği ile farklı bir veri kaynağı olarak beyannameler kullanılmıştır. Nitel araştırmacıların birden fazla kanıt kaynağı kullanmasının (en az iki kaynak) araştırmacının geçerli ve güvenilir olması açısından önem arz etmektedir (Creswell, 2017, s:201). Bu farklı veri kaynaklarını ve yöntemlerini kullanarak araştırmadaki inandırıcılığı artırmak, kategorileştirmeye yardımcı olmak, sınıflamak, çalışmada yapılanları desteklemek ve onaylamak içindir. Veri çeşitlemesi yapmak araştırmacıya, araştırmasının güvenilir olduğunu kanıtlamasını da sağlamaktadır. Araştırmacı, farklı yöntemlerle toplanan bilgileri inceleyerek, veri kümeleri arasındaki bulguları doğrulayabilir ve böylece tek bir çalışmada var olabilecek potansiyel önyargıların etkisini azaltabilir. Patton'a (1990) göre çeşitleme; araştırmacının bir çalışmasının bulgularının tek bir yöntemin, tek bir kaynağın

ya da tek bir araştırmanın önyargı ve yanlılığının önlenmesi konusunda yardımcı olur (akt. Kırall 2020, 176).

Bir ya da daha fazla metodolojinin seçimi araştırmanın uygulama aşamasında belli olmaktadır. Nitel araştırma deseni, araştırma sorularına ve araştırmanın disiplinine göre şekillenmektedir. Çalışmanın araştırma verileri iki farklı doküman türü olması sebebiyle, iki farklı analiz yöntemi uygulanmıştır. Seçim beyannameleri içerik analizi, seçim afişleri ise van Dijk'ın eleştirel söylem analizi metodu ile incelenmiştir.

Seçim afişleri ise, siyasi partilerin seçmenleri ikna etmek amacıyla hazırlanan, seçim vaatlerinin politik söylemle sunulduğu görsel ve metinsel siyasal iletişim araçları olması sebebiyle Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeli ile çözümlenerek yorumlanmıştır. Veri kaynağı olarak kullanılan dokümanların farklı içeriklere sahip olması sebebiyle farklı araştırma yöntemleriyle analiz edilmelerine karar verilmiştir.

3.1.1. İçerik Analizi

Araştırmanın odaklandığı 1950-80 yılları arasında gerçekleşen 8 genel seçimde araştırmanın evrenini oluşturan CHP, DP/AP'nin yayınlamış olduğu seçim beyannamesi nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla politik söylem, eğitim materyalleri, reklam filmi gibi çeşitli türlerde belgeleri belirli kurallar çerçevesinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) incelemeyi amaçlayan nitel bir veri analizi tekniği olmasından ötürü içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Sosyal bilimler alanında ve özellikle iletişim çalışmalarında yapılan nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri olan içerik analizi, “kaydedilmiş her türlü iletişimin içeriğinin analiz edilerek bağlamı hakkında çıkarım yapılması” olarak tanımlanabilir.

İçerik analizi tekniği, toplumun [varoluşunu ve süreğenliğini] sözlü ve yazılı metinler gibi toplumsal iletişim türleri aracılığıyla kendini gerçekleştirdiği ve toplumsal yaşamda dilin nasıl işlediğini anlamadan, sosyal olguların kavranamayacağı kabullerine dayanır (Krippendorf, 2019:145). Toplumsal kullanım bağlamı içerisinde, metinleri iletişim olarak yorumlamak içerik analizi tekniğini diğer ampirik araştırmalardan ayırır. İçerik analistleri, verileri fiziksel olaylar olarak değil, hedef kitle veya alıcılara göre yapılandırılan, görülmesi (okunması, izlenmesi veya dinlenmesi) için dağıtımı yapılan ve (hedef kitle tarafından) alıcılar tarafından yorumlanan bir iletişim pratiği olarak tanımlar. Böylece metnin sistematik ve yansız bir biçimde analiz edilmesi sağlanmaktadır. İçerik

analizinde yansızlık önem arz eden bir özelliktir. Çünkü içerik analizinde amaç ilk bakışta fark edilen, zorlanmadan algılanan unsurlara ulaşmak yerine kolayca görünmeyen üstü örtülü olan ögeyi elde etmektir (Metin&Ünal, 2022, s:276).

Bu kavramlar yoluyla Hansen ve arkadaşlarına göre (2003) içerik analizi altı farklı aşamadan geçmektedir: araştırma problemini tanımlama, örneklem belirleme, çözümleme birimlerinin belirlenmesi, kodlama cetvelini oluşturma, kodlama cetvelini sınırlama, güvenilirliği ölçme ve verileri çözümlemedir (akt. Taylan, 2011, s. 74). Her bilimsel araştırmada olduğu gibi ilk adım, araştırmanın konusu ve probleminin belirlenmesi aşamasıdır. Araştırma probleminin detaylı, denetlenebilir, fonksiyonel sorularla oluşturulmasıyla içerik analizinin doğru bir uygulamasının yapılabilmesi için son derece önemlidir. İçerik belirleme aşamasında, incelemek istenilen konu hakkında tüm verilere ulaşmak çoğu zaman mümkün olmadığından araştırılmak istenen konuya ilişkin örneklem kümeleri oluşturulmaktadır. Analizde kullanılacak içeriğin belirlenmesinin ardından analize dahil edilecek dokümanların (yazılı, sözlü, görsel vs.) seçimi yapılmaktadır. Araştırmanın konusu yani içeriği belirlendikten sonra analizin sistemli bir şekilde yapılabilmesi için belli kategoriler oluşturulmaktadır. Bu aşama içerik analizin en önemli noktalarından biridir; çünkü analizin geçerliliği ve güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Kategoriler oluşturulduktan sonra belirlenen içerik dahiline kodlama yapılmakta ve yeniden bir okuma süreci başlamaktadır. İçerik analizinin kalitesini gösteren temel faktör kodlama ve kategori sistemidir. Bu sistem, araştırma problemi açısından önemli bilgilerin ve kavramların seçilmesinde etkili bir araç olmaktadır. Kategoriler aracılığıyla sosyal gerçek tanımlanarak yeniden yapılandırılmaktadır. Araştırma sorusuna uyum sağlamayan içerikler konu dışı bırakılarak gruplandırmalar yapılmakta ve kategoriler oluşturulmaktadır. Verileri çözümleme sürecinde araştırmacının neyi aradığının farkında olabilmesi için kodlama aşamasında çalışmanın temel sorularını ve kavramsal çerçeveyi dikkate alması gerekmektedir. Son kısımda kodlama ve kategoriler neticesinde elde edilen veriler bilimsel bir zemine dayandırılarak yorumlanmaktadır (Kızıltepe, 2021, s: 261).

3.1.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Söylem, çevremizi sosyal ve kültürel açıdan anlamlı kılmamızı sağlar. Söylem yoluyla oluşturulan anlamlar yalıtılmış anlamlar değil, sosyokültürel ve dilsel koşullar aracılığıyla

gelişmekte olan olgulardır. Açık ve net ifadeler taşıyabileceği gibi gizli anlamlar da taşıyan söylem, herhangi bir olay ile gizli kodlar içerir. Söylem, anlamlar ve mesajlarla yüklüdür. Söylem sayesinde kişilerin sosyokültürel durumu, hayat görüşü, ideolojisi, anlayışı vs. hakkında sayısız çıkarımda bulunabilir, toplum ve dil hakkında öngörü sağlayabiliriz. Karşılıklı konuşmalar, yorumlar söylem olabileceği gibi jestler, mimikler de söylem niteliği taşıyabilir, hatta öyle ki sessizlik bile bir söylemdir. Tüm bu yönleriyle söylemi toplumun, sosyal hayatın, iletişimin dışında değerlendirmek mümkün değildir. Dili kullananların seçtikleri sözcükler, sözcük öbekleri, konuşma biçimi, anlatımı ve hatta cümle kurma yetileri, söylemin oluşmasında çok büyük etkindir. Söylem kavramı, dili kimin, nasıl, ne zaman ve neden kullandığı gibi temel bileşenlerin eklenmesiyle kendine bir inceleme alanı yaratmış “söylem çözümlemesi”ni oluşturmuştur (Ercan&Danış, 2019, s.213).

Sosyal bilimlerde son yıllarda kullanımı artan bir yöntem olan söylem çözümlemesi, yorumlayıcı, nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Nitel çalışmalar olguların, kavramların, toplumsal gerçekliğin içinde yaşayan insanlar için ne anlama geldiğini araştırmaktadır. Söylem çözümlemesi de özel olarak, toplumsal alanda ortaya çıkan değerlerin, gerçeklerin, fikirlerin ve iktidarların nasıl oluştuğunu, sürdürülebilirliğini, paylaşıldığını, çatışmalarını ve nasıl değerlendirildiğini araştırmaktadır. Söylem çözümlemesi içerik çözümlemesinden farklı olarak, metni anlamsal ve anlatı yapısını incelemektedir. Metinde kullanılan dilin, sözcüklerin, terimlerin ve kavramların görünür anlamlarından ziyade, hangi tarihsel sürecin, ilişkinin ve paradigmanın içerisinde üretildiği ile ilgilenmektedir (Güngör, 2016, s.256). Bir metnin ya da konuşmanın bağlam içerisinde anlaşılması, söylemin anlaşılmasıdır ve bu nedenle söylem çözümlemesi, dil kullanımına açıklık getirmek amacıyla bağlamları, bağlamlar arasındaki ilişkileri, metni ya da konuşmayı çözümleme yollarını ortaya koymaktadır. Söylem çözümlemesi genel olarak dili, üç temel çözümleme düzeyinde konu alır. Bunlardan ilki, söz edimleri ile ilgilenmektedir. Her sözce bir dilsel eylem örneğidir. İnsanlar gündelik eylemlerini dil aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Her sözce, aynı zamanda bir edim, bir eylem bildirmektedir. İkinci düzeyde ise, dilin iletişimciler arasında bir etkileşim tarzı kurması ile ilgilenmektedir. Üçüncü düzeyde, çeşitli dilsel kategorilerin, bir metin halinde bir araya geldiği, yorumlanacak bir mesajı olan söylemle ilgilidir (Mutlu, 2017, s.298).

Sosyal bilimlerde 1960 ve 70'li yıllarda yaşanan ve “linguistic turn” olarak adlandırılan dönüşümün söylem çözümlemesinin tarihsel gelişiminde en önemli aşamalardan biri olduğu bilinmektedir. Bu dönüşüm, dilin günlük hayatı çevreleyen gerçekliğin yaratılmasında oynadığı rolün daha çok ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Gerçekliğe yeni bir bakış açısı kazandıran bu dönüşüm, toplumsal gerçekliğin kişilerden ve bağlamdan bağımsız olarak zaten var olan ve dilde yansıma bulan bir olgu olmaktan çok, konuşanların bağlam içinde an ve an inşa ettikleri bir olgu olduğunu ileri sürmektedir (Akar & Martı, 2021, s.249). Söylem çözümlemesinde iki farklı yaklaşım söz konusudur. Bunlar betimleyici ve eleştirel yaklaşımlardır. Betimleyici yaklaşım, dilin işleyiş biçiminin betimlemek ve anlamaya çalışmaktadır. Eleştirel yaklaşımın amacı; metin içerisinde, toplumsal ve politik konuları, sorunları ve anlaşmazlıkları tespit ederek gündeme getirmektir (Gee, 2011, s.9, Akt., Ercan & Danış 2019, s. 536). Toplumsal bağlam içerisinde incelenmesi sebebiyle söylem çözümlemesi, sözlü ya da yazılı dilin karmaşık yapılarının ve stratejilerinin dizgesel olarak açıklanması üzerine yoğunlaşmaktadır (van Dijk, 1998, s. 198). Söylemin anlaşılması, bir metin veya konuşmanın bağlamı içinde değerlendirilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu nedenle, söylem çözümlemesi, dil kullanıcılarının, bağlamları ve bu bağlamlarla metin veya konuşma arasındaki ilişkileri nasıl kurduklarını açıklamayı amaçlamaktadır. "Bağlam" terimi, bir olgu, olay, eylem veya söylemin çevresindeki koşulları veya sonuçları ifade etmektedir. Bu yaklaşım, olgunun özelliklerinin yanı sıra bağlamının belirli yönlerini de açıklamayı hedeflemektedir (van Dijk, 2008, s. 3-4).

Araştırmacıların daha iyi çözümleme yapabilmesi için gerekli ilkeler çok çeşitli araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Bu araştırmacılardan olan van Dijk söylem çözümlemesinin başlıca ilkelerini şöyle belirtir:

- Söylem çözümlemesi, doğal olarak üretilen metin (yazılı) ve konuşma (sözlü) halinde bulunan söylemler üzerinde yoğunlaştığı için bilgi herhangi bir değişime uğramadan kendi doğallığına ve gerçekliğine en yakın şekilde incelenecektir.
- Söylem kendi bağlamında incelenir. Bu bağlam ise; yer, zaman, söylemin tarafları, tarafların iletişimleri, sosyal rol, sosyal bilgi, norm, değer, kurumsal yapılardan meydana gelir.
- Söylem sosyal yapı içinde ortaya çıkar. Söylem ve üreticileri bulundukları toplumdan soyutlanamaz.

- Söylemler çizgisel bir yapıdadır ve diğer söylemlerle ardışıktır. Söylem çözümlemesi; söylemin düzeyini, katmanlarını ve aralarındaki karşılıklı ilişkileri inceler. Ayrıca söylemi oluşturan öğeleri (sesleri, kelimeleri, sözdizimsel biçimleri, vb.) ve söylemin değişik boyutlarını da (etkileşim çeşitleri, dil eylemleri) dikkate alır.
- Söylem çözümlemecileri “anlam”la ilgilenir ve özellikle iki soru türü üzerinde yoğunlaşır: “Bu durumda bunun anlamı ne?” ve “Neden bunu söyledi?”

Eleştirel söylem çözümlemesi (EŞÇ), sosyal güç istismarının, tahakkümün ve eşitsizliğin toplumsal ve politik bağlamda metin ve konuşma yoluyla nasıl hayata geçirildiğini, yeniden üretildiğini ve direnişle karşılaşıldığını inceleyen bir söylem analitik araştırma türüdür. Bu muhalif araştırma türü ile eleştirel söylem analistleri, açık bir pozisyon alarak, sosyal eşitsizliği anlamak, açığa çıkarmak ve nihayetinde direnmek isterler. Eleştirel söylem çözümlemesinin bazı ilkeleri, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Frankfurt Okulu'nun eleştirel teorisinde bulunabilir. Günümüzdeki dil ve söylem odaklı yaklaşımı, 1970'lerin sonunda İngiltere ve Avustralya'da ortaya çıkan “eleştirel dilbilim” ile başlamıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi, toplumsal dilbilim, psikoloji ve sosyal bilimlerdeki “eleştirel” gelişmelerle de paralellik göstermektedir. Bu disiplinlerde olduğu gibi, EŞÇ, 1960'lar ve 1970'lerin baskın formal (çoğunlukla “asosyal” veya “eleştirel olmayan”) paradigmalarına bir tepki olarak görülmektedir (van Dijk, 2001, s.352). Temel olarak dünyada değişiklik gerçekleştirmek ve bu yolla da insanların renkleri, yaşları, toplumsal sınıfları, cinsiyetleri ve inançları yüzünden ötekileştirilmediği bir dünyanın var olmasını sağlamak amacıyla uygulayıcıları ile birlikte dünyaya etki etme gibi politik bir amaca sahiptir (Ercan, Danış 2019, 536).

“Eleştirel söylem analizi daha çok söylem, dil ve iletişim alanlarında etkin olan ve otorite, ideoloji, sömürü, manipülasyon vs. ile hakimiyetin kötüye kullanılması gibi spesifik konulara yoğunlaşır” (Van Dijk, 2010; s. 10). Kültürel (değer ve kimlik sorunları), ekonomik ve politik (güç ve ideoloji) olgular, araştırmacıları tarafından ortaya çıkarılmaya çalışılan toplumsal eşitsizliğin egemen olduğu ve yeniden üretildiği alanlardır (Ercan, 2003, s. 30). Dil veya dil benzeri diğer temsil sistemlerinin toplumsal ve ideolojik boyutlarının çözümleme ile ilgilenmektedir (Mutlu, 2017, s. 298). Bu daha politize gelenek içinde eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı, iktidar örneklerinin, gündelik dil kullanımına nasıl yansıdığını, toplumsal eşitsizliklerin dil içinde pekiştirilmesi ve çatışması veya tartışılmasını incelemektedir.

Fairclough için eleştirel söylem çözümlemesi, bir grup insanın başka bir grubu “*karmaşık ve örtülü / gizli iktidar yöntemleriyle*” yönetmek için dili nasıl kullandığının, halk tarafından daha iyi anlaşılmasına yardımcı olması için gerekli görülmektedir. Özudoğru (2016), Fairclough, van Dijk ve Wodak gibi Eleştirel Söylem Çözümlemesinin önemli isimlerinin tanımlarından yola çıkarak, Eleştirel Söylem Çözümlemesinin kuramsal ve metodolojik ilkelerini şu şekilde maddeler haline dönüştürmüştür. (2016, 52-55)

- ESÇ, söylemi toplumsal etkileşim sonucu ortaya çıkan bir sosyal eylem şekli olarak ele almaktadır.
- ESÇ, toplumsal olguların tek bir alanda incelemeyecek kadar karmaşık olması sebebiyle disiplinler arası bir çalışmadır.
- ESÇ, herşeyden önce eleştirir. Mevcut, gerçek olarak sunulan ve kabul gören uygulamalara karşı çıkmaktadır.
- ESÇ, dildeki tahakküm ve baskı ile mücadelede bir çerçeve sunmaktadır. ESÇ’nin nihai hedefi sadece akademik alanda bir çalışma sunmak değil, sonuçlarının toplumsal yaşama yansımalarını sağlamaktır.
- Araştırmacı, ESÇ’de kendi değerlerini, bilgilerini, önyargılarını, ideolojisini ve dilin kullanıldığı sosyokültürel bağlamın tamamını kullanmaktadır. Metni çözümleyecek kişi, metni ancak söylem ve bağlamla ilgili tüm bildiklerini kullanarak anlayabilir.
- ESÇ toplumsal sorunlar üzerinde yoğunlaşır. Kuram değil, konu ve sorun yönelimlidir.
- ESÇ’nin nasıl yapılacağını tamamen gösteren tek ve değişmez bir yöntem bulunmamaktadır. Çözümlemenin sınırlarını ve çerçevesini, yöntemini belirleyecek olan, çözümlemeyi yapacak kişinin amacı, araştırma sorusu, hangi toplumsal sorunlarla ilgilendiği, dünya görüşü ve söylemin türüdür.

Ercan ve Danış (2019) eleştirel söylem çözümlemesine temel yaklaşımları, Eytışimsel-İlişkisel Yaklaşım - Fairclough Söylem-Tarihsel Yaklaşım - Wodak, 2001 ve Söylem-bilişsel Yaklaşım - van Dijk, olmak üzere üç temel başlıkta incelemiştir (s.545).

“Fairclough’ın Eytışimsel - İlişkisel yaklaşımına göre, toplumsal süreçlerdeki öğeler birbirleriyle eytışimsel bir ilişki içerisindedir. Bu ilişki tamamen ayrık olmamasına rağmen farklı olduğu kabul edilmektedir. Her öğe kendi farklılığını koruyarak diğerlerini içselleştirir. Wodak ise Söylem-Tarihsel Yaklaşımında, söylemlerin gerçekleştiği politik ve sosyal artalana ve tarihsel kaynağa ilişkin bilgi sağlayarak, örtük olan iktidar ilişkilerini araştırmayı sağlayan bir araç olduğunu ileri

sürmektedir. Van Dijk, Söylem-Bilişsel Yaklaşımı'nda ilişkilerin sadece söylem ve toplum arasındaki ilişkisi ile değil, üçüncü bir boyut olarak biliş boyutunu da yöntemine eklemektedir. Söylem ve toplum arasındaki ilişkinin var olmasında bilişin aracı görevi gördüğünü belirtmektedir. Söylemin sosyo-bilişsel çözümlemesinde bilişsel bileşen, toplumsal bileşen ve söylem bileşeni olmak üzere üç boyut bulunmaktadır.”

3.1.2.1. Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeli

Söylem çalışmalarının, yapısalcılığın etkisinden çıkarak giderek post yapısalcılığın etkisine girmesinin öncülerinden Hollandalı akademisyen van Dijk'tır. Çalışmalarında haber söylemi üzerine yoğunlaşan van Dijk, metin indirgemeci yaklaşıma izleyiciyi de dahil ederek analizini post yapısalcı çizgiye çekerken, haberin üreticisini de çözümleme kapsamına almaktadır. Aslında bu yaklaşım post yapısalcılığı da aşan daha kapsamlı bir anlayış ortaya koymaktadır. Çözümlemenin merkezine haber söylemini alan van Dijk; okurun da metnin üzerindeki yaratıcı etkisine dikkat çekmektedir (Güngör, 2016, s.261). Okur haber metnini kendi durduğu yerden kendi dünya görüşünden, ideolojik bakışından ve en önemlisi de bilişsel algısından hareketle okuyarak, ona farklı bir yorum getirmektedir (Ülkü, 2004; Aktaran Güngör, 2016, s.262).

Söylem analizinde metnin üreticisinin ve alıcısının etkisine dikkat çeken van Dijk (1985), söylemin daha analitik ve açık bir çalışması ve söylemin hangi ifadelerinin veya anlamlarının ne tür çıkarımlara veya diğer zihinsel adımlara yol açtığını belirtmelidir. Söylem analizinde amaç sadece altta yatan ideolojileri keşfetmek değil, aynı zamanda söylem yapılarını ideolojilerin yapılarıyla sistematik olarak ilişkilendirmektedir (s.235). van Dijk, söylemde ideolojik yapıları sergilemenin en çok kullanılan yönteminin, kendini olumlu sunma ve başkalarını olumsuz sunma stratejisi olduğunu belirtmektedir. Konuya, bağlama, konuşma edimlerine ve iletişimsel hedeflere bağlı olarak, metin ve konuşma yapılarına ilişkin stratejilerin doğal olarak ideolojik olacağını söylemektedir (1985, s.144).

İç Grup	Dış grup
• Vurgu • İddia • Abartma • Konulaştırma - Cümlesel (mikro) - Metinsel (makro) • Yüksek, öne çıkan pozisyon • Başlıklandırma, özetleme • Detaylı açıklama • Kişiliğe atıfta bulunma • Açık • Doğrudan • Anlatısal örnekleme • argüman desteği • İzlenim yönetimi	• Vurgusuzlaştırma • İnkar • Küçümseme • Konu dışına çıkarma • Düşük, önemsiz konum • Marjinalleştirme • Belirsiz, genel tanım • Bağlama atıfta bulunma • Üstü kapalı • Dolaylı • Hikaye anlatımı yok • Argüman desteği yok • İzlenim yönetimi yok

Tablo 16: Van Dijk İç Grup- Dış Grup Kutuplaştırması

Kaynak: Van Dijk (1998, s. 33)

İdeolojik kare (ideological square), Teun A. van Dijk tarafından geliştirilen bir kavramdır ve ideolojilerin dil ve söylem yoluyla nasıl yapılandırıldığını ve iletildiğini açıklar. Bu model, belirli bir ideolojinin nasıl oluşturulduğunu ve yayıldığını analiz etmek için kullanılır. İdeolojik kare dört temel stratejiye dayanır (van Dijk, 1998b, s. 33):

1. Bizim olumlu özelliklerimizi ve davranışlarımızı vurgulama (Emphasize Our Positive Properties and Actions): Bu strateji, grubun kendisini olumlu bir ışık altında sunmasını sağlamaktadır. Bu, grubun iyi yanlarını, başarılarını ve değerlerini öne çıkararak yapılmaktadır. Amaç, grubun üyelerini ve dışarıdan gelen destekçileri motive etmek ve grubun itibarını artırmaktır.
2. Onların olumsuz özelliklerini ve davranışlarını vurgulama (Emphasize Their Negative Properties and Actions): Bu strateji, rakip veya düşman olarak görülen grupların olumsuz özelliklerini ve eylemlerini vurgulamaktadır. Bu, karşı tarafı kötü göstermek ve kendi grubunun konumunu meşrulaştırmak için yapılmaktadır.
3. Bizim olumsuz özelliklerimizi ve davranışlarımızı vurgulamama (De-emphasize Our Negative Properties and Actions): Bu strateji, kendi grubunun olumsuz yönlerini gizlemeyi veya minimize etmeyi içermektedir. Bu, grubun imajını korumak ve iç çatışmaları önlemek amacıyla yapılmaktadır.

4. Onların olumlu özelliklerini ve davranışlarını vurgulamama (De-emphasize Their Positive Properties and Actions): Bu strateji, karşı grubun olumlu yönlerini ve başarılarını görmezden gelmeyi veya küçümsemeyi içerir. Amaç, rakiplerin güçlü yönlerini zayıflatmak ve kendi grubunun üstünlüğünü vurgulamaktır.

Bu dört strateji, ideolojik söylemlerin analizinde kullanılan önemli bir araçtır ve gruplar arası ilişkilerin, güç dinamiklerinin ve sosyal yapının nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Van Dijk, bu stratejilerin medya, siyaset, eğitim ve diğer sosyal kurumlar aracılığıyla nasıl kullanıldığını ve yayıldığını incelemektedir.

Dil ve söylem, bilgiyi vurgulamak veya azaltmak ve dolayısıyla grup içi ve grup dışı hakkında, ideolojik olarak kontrol edilen görüşleri ifade etmek için, geniş bir yapısal olasılıklar yelpazesi sunmaktadır. Bu yapılar sadece ideolojik pozisyonları ifade etmekle kalmamaktadır. Aynı zamanda iletişimin ikna-algılama boyutunda da rol oynamaktadır. Başlıklarda ifade edilenler veya konu yapılanlar gibi, vurgulanan bilgi ve görüşler zihinsel modelde belirgin bir konum oluşturma eğiliminde olmaktadır (van Dijk, 1995, s.146).

Van Dijk ideolojilerin grup-şema kategorileri tarafından yapılandırılmış olmaları halinde bu ideolojilerden etkilenen söylem anlamlarının da aşağıdaki bilgileri içermesini beklemektedir.

- Kimiz?: Biz kimiz? Kimler bizim grubumuza ait (değil)?
- Ne yaparız?: Biz ne yaparız? Bizim faaliyetlerimiz nelerdir? Bizden neler beklenir?
- Hedeflerimiz nelerdir?: Bu faaliyetlerin hedefleri nelerdir?
- Norm ve değerlerimiz: Bu faaliyetlerde hangi norm ve değerlere saygı gösteririz?
- İlişkili gruplarımız: Hangi gruplar ile ilişki içindeyiz: Dostlarımız ve düşmanlarımız kimlerdir?
- Kaynaklarımız: Hangi kaynaklara tipik olarak sahibiz veya sahip değiliz (ayrıcalıklı erişim)?

Buna bağlı olarak, genellikle kendini savunma, meşrulaştırma veya açıklama yolları olarak işlev gören veya başka bir biçimde kendine hizmet eden işlevleri olan söylemler incelediğinde, bu kategorilerin ifadeleri olarak yorumlanabilecek anlamların metnin içinde belirgin bir şekilde bulunması gerekmektedir (van Dijk, 1995, s.147).

3.2. Veri Kaynakları ve Toplama Süreci

Bu çalışmanın veri kaynaklarını seçim kampanyalarında kullanılan seçim afişleri ve beyannameleri oluşturmaktadır. Farklı siyasi partiler tarafından hazırlanan seçim afişleri ve beyannameleri dönemin koşullarını farklı ideolojik bakış açılarıyla görmeleri nedeniyle çok yönlü bir tarih okuması yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Seçim afişlerini kullanarak siyasi partilerin afişler üzerinde nasıl temsil edildiği, seçmenleri etkilemek için hangi stratejileri kullandıkları, çalışmanın odaklandığı otuz yıllık döneme ilişkin Türkiye ve dünyadaki hangi toplumsal, politik ve ideolojik olay ve olguların ön plana çıkarıldığı ve nasıl temsil edildikleri bu çalışmanın konusudur. Aynı zamanda, seçim afişlerinin yalnızca bir propaganda aracı olarak değil, dönemsel değişimlerin ve toplumsal dönüşümlerin belgeleri olarak da önemli bir yere sahip olduğundan seçim afişlerinin dönemin siyasi, toplumsal ve kültürel dinamiklerini nasıl yansıttığı da bu çalışmanın konusudur.

Bu araştırma sorularının izinde yapılan bu çalışma da 1950-1980 yılları arasında yapılan sekiz genel seçime yönelik hazırlanan seçim afişleri ve dönemin şartlarını siyasi partilerin bakış açılarıyla incelediği düşüncesiyle seçim beyannamelerine ulaşılmıştır. TBMM, 1923-1980 arasında hazırlanan tüm seçim beyannamelerini Mete Kaan Kaynar ve Nurettin Kalkan editörlüğünde bir yayına dönüştürdüğünden hatta dijital olarak erişme açtığından beyannamelere derli toplu bir biçimde ulaşmak oldukça kolay olmuştur. Benzer türden bir arşivin YSK'da olabileceği düşüncesiyle resmi bir başvuruda bulunulmuş ancak böyle bir arşive sahip olmadıkları cevabı alınmıştır. Böylelikle seçim afişlerine ulaşmanın ne kadar güç olduğu veri toplama aşamasında deneyimlenmiştir. Çalışma 1950-1980 yıllarını on yıllık periyotlar halinde incelemektedir. 1950-60 arasında ilk on yıllık döneme ait 66 afişe ulaşılırken, 1960-80 arasında yer alan iki on yıllık periyotta sadece 29 afişe ulaşılabilmiştir. Siyasal iletişim çalışmalarının giderek daha profesyonelleştiği düşünüldüğünde zaman içerisinde seçim afişlerinin de çeşitlenmesi ve sayıca artması beklenirken yaşanan erişim zorluğunun arşivleme probleminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında dönemle ilgili yapılmış farklı disiplinlerle ilgili tüm tezler YÖK veri tabanı, açık erişimi bulunan üniversite kütüphaneleri, süreli yayınlar, döneme ait kitaplar taranmıştır. Akabinde Milli Kütüphane'de seçim yıllarına ait gazeteler taranmıştır. Nitekim çalışmanın sonunda yer alan görsellerin bir kısmına gazetelere haber olmuş seçim afişi görsellerinden ulaşılmıştır

(Görsel 98, 99). Son olarak siyasi partilerin kendi arşivlerinde bulunabileceği düşüncesiyle CHP Genel Merkezinde bulunan kütüphaneye ulaşılmış ancak 60 ve 70'li yıllara ait afiş örneklerinin kendilerinde mevcut olmadığı bilgisi alınmıştır.

Araştırma da kullanılacak veriler 13 seçim beyannamesi ve 95 seçim afişi ile sınırlandırılmıştır. Araştırma verilerinden seçim beyannamelerinin içerik analizi yapılmıştır. Seçim afişleri ise Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analiz metoduyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular, çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan 1950-1980 yıllarının tarihsel arka planı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.2.1. Seçim Beyannameleri

	Demokrat Parti	Cumhuriyet Halk Partisi	Adalet Partisi
1950	+	+	
1954		+	
1957		+	
1961		+	+
1965		+	+
1969		+	+
1973		+	+
1977			+

Tablo 17: 1950- 1980 Yılları Partilere Göre Seçim Beyannameleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada, ilk olarak 1950-1980 yılları arasında seçime katılan partilerin seçim beyannameleri;

(https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/2022/Cumhuriyet_donemi_partiler_secimler_beyannameler.pdf) ve genel seçim tarihlerinde seçime giren iktidar ve ana muhalefet partilerin beyannameleri veri olarak kullanılmıştır. Çalışmanın konusu (evreni) gereği, 1950-80 yılları arasında gerçekleşen 8 genel seçimde hazırlanan 40 seçim beyannamesinden, 13 seçim beyannamesi araştırmaya dahil edilmiştir. Çok partili hayata geçilmesi ile birlikte; 1950- 1980 yılları arasında gerçekleşen seçimlere 16 siyasi parti katılmıştır. Bu partiler içerisinde seçimlerde en çok oyu alarak meclise girebilen ilk iki partinin (iktidar ve ana muhalefet) beyannameleri incelenmektedir. Demokrat Parti'nin 1960 İhtilali sonrasında kapatılması sebebiyle aynı gelenekten gelen Adalet Partisi araştırmaya dahil edilmiştir. Bu sebeple çalışmanın dönemini kapsayan süreçte yayınlanan 40 seçim beyannamesi

içerisinden sadece 13 beyanname araştırmaya dahil edilmiştir. CHP, DP/AP meclis aritmetiğinde en çok oy alarak iktidar ve ana muhalefet partisi olmaları dışında merkez sağ ve merkez solu temsil etmektedirler. Bu seçim beyannamelerinin, 7 tanesi Cumhuriyet Halk Partisi'ne, 5 tanesi Adalet Partisi'ne ve sadece 1 tanesinin Demokrat Parti'ye ait olduğu görülmektedir. Demokrat Parti'nin tek seçim beyannamesi ilk kez iktidara gelmesini sağlayan 1950 Genel Seçimleri öncesinde yayınladığı seçim beyannamesi iken, Cumhuriyet Halk Partisi'nin sadece 1977 Genel Seçimlerinde beyanname hazırlamadığı tespit edilmiştir. Adalet Partisi'nin ise, kuruluşundan kapatılışına kadar gerçekleşen 5 Genel Seçim için de seçim beyannamesi hazırladığı bilinmektedir.

3.2.2. Seçim Afişleri

	CHP	DP/AP	Toplam
1950	7	1	8
1954	6	9	15
1957	26	17	43
1961	1	8	9
1965	1	1	2
1969	5	2	7
1973	0	1	1
1977	8	2	10
	54	41	95

Tablo 18: 1950- 80 Seçim Afişleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın ikinci veri kaynağını 1950-1980 yılları arasında gerçekleştirilen 8 genel seçimde CHP ve DP/AP'nin propaganda amacıyla hazırlamış olduğu seçim afişleri oluşturmaktadır. Bu seçim afişlerinden toplamda 94 tanesine ulaşılmıştır. Seçim afişlerine ulaşmak için, web siteleri, gazete arşivleri, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Milli Kütüphane'de yer alan arşiv belgeleri, akademik kitaplar, dergi makaleleri ve tezler taranmıştır. Özellikle 1950'li yıllara dair akademik çalışmaların çok olması sebebiyle, 1950-1960 yıllarına ait veriler internette yaygın bir şekilde bulunmaktadır. 60'lı ve 70'li yıllara ait afişlerin ise ulaşılabilir olmaması sebebiyle, internetten erişimi olan Başbakanlık arşivi, Milli Kütüphane, Cumhuriyet Halk Partisi Kütüphanesi'nin arşivleri

taranmış yeterli veriye bu mecralarda da ulaşamamıştır. Bu sebeple gazete arşivlerinde var olan belgelerden veri toplamaya çalışılmıştır. Kütüphane Yayınlar Genel Müdürlüğüne bağlı Milli Kütüphane'nin Dijital Milli Kütüphanesi'nde telif gerektiren eserlerin yayınlanamamasından dolayı kütüphanenin kendisinde araştırma yapılmıştır. Seçim yılları olan 1950, 1954, 1957, 1961, 1965, 1969, 1973, 1977 yıllarına ait 4 gazetenin (Tercüman, Ulus/Barış, Cumhuriyet, Milliyet), seçim tarihlerinden önceki 3 aylık periyotları taranmıştır. Gazeteler arasında ideolojik farklılıklar sebebiyle 4 gazete tercih edilmiştir. Ulus gazetesi 29 Temmuz 1971 tarihinde yayın hayatına Barış ismiyle devam ettiğinden 1973 ve 1977 seçimleri Barış gazetesi üzerinden incelenmiştir. CHP'nin genel merkezinde bulunan kütüphanede ziyaret edilmiş ancak CHP'nin kendi arşivinde de ne yazık ki bu yıllara ait afişlere ulaşamamıştır. Tüm bu kaynaklardan elde edilen verilerle birlikte 54 adet CHP, 41 adet DP/AP'ye ait toplam 95 adet afişe ulaşılmıştır.

3.3. Veri Analizi Çerçevesi

Bu çalışmada araştırma sorularına yanıt verebilmek amacıyla, içerik analizi ve van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modelinin belirli bileşenlerinin birleştirilmesiyle oluşturulan bir veri analizi çerçevesi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, seçim beyannameleri ve afişlerin içeriği içerik analizi yoluyla tümevarımsal bir biçimde tematik olarak kodlanmış ve kategorize edilmiştir. Böylece içerik düzeyinde öne çıkan konular ve otuz yıllık dönem içindeki tarihsel gelişimi belirlenmiştir. Bununla beraber, seçim afişlerinin dilsel unsurları ve özellikleri ise van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli çerçevesinde geliştirdiği 'ideolojik kare' yaklaşımı yoluyla incelenmiştir. Dönemin iktidar partisi ve ana muhalefet partisini konu edinen bu çalışmada, olumlu iç-grup ve olumsuz dış-grup sunumu stratejilerini birleştiren kuramsal ve metodolojik bir yaklaşım olan ideolojik karenin farklı sosyal grupların ideolojik stratejilerini ortaya koyabilmesine bağlı olarak araştırma amacına uygunluğu ile tercih edilmiştir. Bu çerçevede, veri analizi sürecinde sırasıyla aşağıdaki adımlar takip edilmiştir.

1. Seçim beyannamelerinin parti ve seçim dönemi bazında konu/tema açısından kodlanması ve kategorize edilmesi
2. Seçim afişlerinin parti ve seçim dönemi bazında konu/tema açısından kodlanması ve kategorize edilmesi

3. Seçim beyannamelerine ilişkin tematik kategorilerin parti bazında tarihsel akış çizgisi üzerinden kategorize edilmesi
4. Seçim afişleri ve beyannamelerine ilişkin tematik kategorilerin parti bazında karşılaştırmalı analizi
5. Seçim afişlerinin parti ve seçim dönemi bazında tek tek ideolojik kare yaklaşımıyla incelenmesi
6. Seçim afişlerine ilişkin ideolojik kare bulgularının parti ve seçim dönemi bazında tematik kodlarla birleştirilmesi
7. Tüm bulguların parti bazında on yıllık dönemler üzerinden bütüncül analizi ve yorumlaması
8. Tüm bulguların on yıllık dönemler üzerinden iki parti açısından karşılaştırmalı analizi ve yorumlaması

4. BÖLÜM: BULGULAR

4.1. 1950’li Yıllarda CHP ve DP

4.1.1. 1950 Seçimlerinde CHP

1950 seçimleri, Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde gerçek anlamda bir seçim olması nedeniyle önemli bir yer almaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokrat Parti (DP) arasındaki bu seçim yarışı, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal dönüşümünde kritik bir dönemi temsil eder. Cumhuriyetin kurulması ile iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi, yüzyıllarca saltanatla yönetilen bir toplumda demokratik bir yönetim şekli inşa etmeye gayret etmiştir. CHP iktidarının 1946’da çok partili hayata geçmesinin nedeni; halkın 23 yıl süresince demokrasinin ilkelerini içine sindirmiş olduğuna inancından kaynaklanmaktadır. Önceki yıllarda başarısız olmuş çok partili hayata geçiş denemelerinin ardından gerçekleşen 1946 seçimleri, ülkenin çok partili hayata hazır olduğunun göstergesi olmuştur. CHP'nin 1950 seçim beyannamesi, bir yandan dönemin siyasi atmosferini, partinin politik hedeflerini ve Demokrat Parti'ye yönelik eleştirilerini içermektedir.

CHP 1950 Seçim Beyannamesinde 2299 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 1341 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannameni temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Devlet	12
Sermaye	8
Sosyal/Teknik/yol	7
Halk/vatandaş /ekonomik/köy	6
Medeni/Türk/Sağlık	5

Tablo 19: 1950 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Rejimin ve Demokrasinin Güçlendirilmesi	Demokrasi, yönetim, anayasa, ilkeler	Tüm vatandaşların güven ve huzur içinde yaşamasını sağlamak, çok partili sistemi ve parlamenter yönetimi güçlendirmek, anayasayı sağlam bir Batı demokrasisinin temel prensiplerine uygun olarak değiştirmek, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik ilkelerini savunmak.
Tarım ve Kırsal Kalkınma	Eğitim, köyler, çiftçiler, tarım yöntemler, araçlar	Köylerde ilköğretimi geliştirmek, kırsal yayıncılığı ve radyo erişimini genişletmek, köy altyapısını özellikle yolları ve temiz su teminini iyileştirmek, devlete ait arazileri topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtmak, daha iyi tarım yöntemleri ve araçlarını teşvik etmek, çiftçileri doğal afetlere karşı sigorta ile korumak.
Ekonomi ve Altyapı Geliştirilmesi	Kömür, elektrik, gıda fiyatları, depolama, silolar, konserve fabrikaları, konut	Linyit kömürü rezervlerini işletmek ve kömürü verimli bir şekilde dağıtmak, 1954 yılına kadar tüm şehir ve kasabaların elektrik ve su ihtiyacını karşılamak, gıda fiyatlarını istikrarlı hale getirmek için soğuk hava depoları, silolar ve konserve fabrikaları kurmak, konut ihtiyaçlarını karşılamak için Emlak Kredi Bankası'nın kaynaklarını artırmak.
Eğitim ve Teknik Eğitim	Eğitim, teknik eğitim, yeni tesisler, fon ayırma	Kasabalarda ortaokul kurulumunu desteklemek, teknik eğitimi teşvik etmek ve yeni tesisler için fon ayırmak, su kaynaklarının yönetimi için bir "Sular Bankası" kurmak.
Sosyal Refah ve Sağlık	Sağlık, sosyal güvenlik, vatandaşlar, yetimler	Kırsal alanlarda sağlık sistemini güçlendirmek, sağlık merkezleri kurmak ve çocuk ölümlerini azaltmak, sosyal güvenlik sistemini güçlendirmek ve tüm vatandaşlara yaymak, öksüz çocukların bakım ve yetiştirilmesine destek olmak.
Sanayi Gelişimi	Girişim, yatırım, sanayi sektörleri, kredi, özel girişimler	Özel teşebbüsü ve yabancı yatırımı teşvik etmek, özel teşebbüslere kredi erişimini kolaylaştırmak, özel ve devlet işletmelerinin eşit şartlarda çalışmasını sağlamak.
Milli Savunma ve Dış Politika	Savunma, milli savunma, iş birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Batı demokrasileri	Milli savunmayı güçlendirmek ve ABD ile savunma ve teknik iş birliğini sürdürmek, Batı demokrasileri özellikle İngiltere, Fransa ve ABD ile güçlü ilişkiler kurmak, Avrupa Ekonomik İş birliği Teşkilatı aracılığıyla ekonomik işbirliğini sürdürmek.
Adli ve İdari Reformlar	Adalet sistemi, bağımsızlık, verimlilik, özerklik, yerel yönetimler	Adalet sistemini bağımsız ve verimli hale getirmek, yerel yönetimlere daha fazla özerklik tanımak ve yerel ihtiyaçları hızlıca karşılamak.

Tablo 20: 1950 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Beyannamenin dikkat çeken noktalarından biri, CHP'nin rejimin ve demokrasinin güçlendirilmesine verdiği önemdir. Bu bağlamda, anayasanın sağlam bir Batı demokrasisinin temel prensiplerine uygun olarak değiştirilmesi ve çok partili sistemin güçlendirilmesi gibi hedefler vurgulanmaktadır. Bu, CHP'nin dönemin siyasi dinamiklerini dikkate alarak daha demokratik bir yönetim anlayışını hedeflediğini göstermektedir.

Ekonomik kalkınma ve altyapı geliştirilmesi konularında ise CHP, linyit kömürü rezervlerinin işletilmesi, şehir ve kasabaların elektrik ve su ihtiyacının karşılanması, gıda fiyatlarının istikrarlı hale getirilmesi gibi somut hedefler belirlemiştir. Bu hedefler, partinin ekonomik büyümeyi ve altyapıyı güçlendirmeyi öncelik olarak gördüğünü yansıtmaktadır.

Tarım ve kırsal kalkınma, CHP'nin beyannamesinde önemli bir yer tutar. Köylerde ilköğretimin geliştirilmesi, kırsal altyapının iyileştirilmesi ve tarımsal verimliliğin artırılması gibi hedefler, kırsal nüfusun yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu, partinin tarım sektörüne ve kırsal kesime verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Sosyal refah ve sağlık konularında ise CHP, sağlık sistemini güçlendirmeyi, sosyal güvenlik sistemini yaygınlaştırmayı ve çocuk ölümlerini azaltmayı hedeflemektedir. Bu, partinin sosyal adalet ve refah konusundaki duyarlılığını yansıtmaktadır.

Eğitim ve teknik eğitim alanında CHP, kasabalarda ortaokul kurulmasını desteklemekte ve teknik eğitime yatırım yapmayı planlamaktadır. Bu, partinin eğitim reformlarına verdiği önemi göstermektedir.

Adalet ve idari reformlar konusunda ise CHP, adalet sisteminin bağımsızlığını ve verimliliğini arttırmayı, yerel yönetimlere daha fazla özerklik tanımayı hedeflemektedir. Bu, partinin hukuk devleti ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi konusundaki kararlılığını yansıtır.

CHP'nin 1950 seçim beyannamesi, dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlayan kapsamlı bir politika belgesidir. Bu beyanname, CHP'nin o dönemdeki siyasi vizyonunu ve Demokrat Parti'ye karşı eleştirilerini anlamak için önemli bir kaynak niteliğindedir.

CHP'nin 1950 seçim beyannamesi, partinin geniş kapsamlı reformlar ve kalkınma hedefleri doğrultusunda hazırlanmış bir manifesto niteliğindedir. Bunun sebebi 1950 genel seçimlerinin gerçek anlamıyla bir genel seçim olması sebebiyle, CHP'nin halka kendisini devlet olarak değil tercih edilmeyi amaçlayan bir siyasi parti gibi sunması gerekmektedir. CHP halktan oy talep ederken icraatların ziyade; yatırım, altyapı, kalkınma, ekonomi politikası gibi vatandaşın gündelik hayatını etkileyen konulardan, ülkenin dış politikasına kadar geniş bir gelecek vizyonundan bahsederek halkı ikna etmek durumundadır.

Bu titizlikle hazırlanan beyannamede yer alan ana temalar arasında rejimin ve demokrasinin güçlendirilmesi, tarım ve kırsal kalkınma, ekonomik kalkınma, sosyal refah, sağlık hizmetleri, eğitim, adalet ve idari reformlar gibi konular bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisi olan ve Cumhuriyetin ilanından itibaren iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, ikinci dünya savaşının ardından dünya geneline yayılan demokratikleşme sürecinden etkilenerek 1946 yılında çok partili döneme geçme kararı almıştır. Demokrat Parti'nin 1946 genel seçimlerine hazırlıksız girdiği halde halk tarafında bir karşılığının olduğunun fark edilmesi üzerine CHP 1950 seçimlerine yönelik siyasal iletişim çalışmalarında bulunmuştur. Dönemin en yaygın kitle iletişim aracı olan radyoyu etkili biçimde kullanarak, el ilanları, afişler, gazete ilan ve haberleri yoluyla seçmene ulaşmaya çalışmakta olduğu bilinmektedir. Çalışmanın veri toplama sürecinde CHP'nin 1950 seçimlerine yönelik hazırladığı afişlerden 7 tanesine ulaşılmıştır. Bu bölümde afişler van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Görsel 7: Afiş 1 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 1'in ana temasının milli birlik ve istikrar olduğu görülmektedir. Afişte CHP milli birlik ile özdeşleştirilirken, seçimlerde karşısında yer alan muhalifler de husumetçilikle özdeşleştirilmiştir. Benzer bir biçimde, muhalefete oy vermenin denemek olarak ifade

edilmesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de istikrar olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Diğer yandan, “Deneme zamanında değiliz” ifadesiyle bir tür ‘olağanüstü dönem’e işaret edilmiş ve “onları da deneyelim deme” çağrısıyla da seçmenin diğer partilere oy verme olasılığı “seçme hakkı” yerine “deneme” olarak tanımlanmıştır; oysa ki, birden fazla aday arasından birini tercih etmek seçimlerin ana işlevidir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça CHP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Seçim afişlerinde ve genel olarak siyasi söylemde emir kipi kullanımı yaygın olmakla beraber, bir siyasi partinin seçmenine hitabetinde kullanılması siyasi partinin kendini daha yukarıda konumlandırması olarak da yorumlanabilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 8: Afiş 2 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 2’nin temasını birlik ve düzen olduğu görülmektedir. Afişte CHP, birlik düzen ve olumlu işler ile ilişkilendirilirken muhalif diğer partiler ise dedikoduculuk ile özdeşleştirilmiştir. “Dedikodu Yeter” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “Birlik, düzenlik ve müspet iş” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup

kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Dedikodu Yeter ifadesinde çağrışımsal olarak muhalefet partileri gerçekleri çarpıtma, yanlışlık ve iftira ile ilişkilendirilmekte ve Yeter ünlemiyle de birleştiğinde CHP'nin haksızlığa uğradığı mesajını vermeye çalışıldığı söylenebilir. Aynı zamanda afişte yer alan dedikodulara verdiği “Yeter!” tepkisi Demokrat Parti'nin “Yeter Söz milletindir!” söylemine cevap niteliğinde olduğu düşünülebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça CHP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 9: Afiş 3 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 3'ün temasının CHP'nin icraatları olduğu görülmektedir. Afişte, CHP demiryolu, okul, fabrika, banka, hastahane, yol ve ileri ziraat gibi eylemlerin uygulayıcısı olarak sunulmaktadır. Bu icraatlar demokrasilerde hükümetlerin asli görevleri olsa da, afişte biz'in olumlu sunumu için kullanılmıştır. Aynı zamanda CHP'nin söz konusu icraatları ve yatırımlarıyla, Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında itibarını arttırdığını ön plana çıkararak Biz'e yapılan olumlu anlam ataması pekiştirilmektedir. Afişte sıralanan icraatlar “Ne mi yaptık?” sorusuna cevap oluştururken, sorudaki “mi” eki soruya dair

şaşırtma ve hayret anlamı katmaktadır. Buradan bakıldığında ise, muhalefetin“Ne yaptınız?” sorusunun örtülü anlam düzeyinde yersizlik olarak nitelendirildiği ve sorunun sahibi olarak konumlandırılan Onlar’ın Biz’in icraatlarını görmezden gelen taraf olarak sunulduğu söylenebilir. Afişte açıkça ifade edilenler bakımından olumlu biz sunumunun yapıldığı, ancak onlar’a dair açık bir ifade olmasa da yukarıda açıklandığı gibi örtülü ve dolaylı bir biçimde onlar’ın olumsuz sunumunun da yer aldığı görülmektedir. Böylelikle bu afişte de söylemsel düzeyde iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanıldığı görülmektedir. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir.

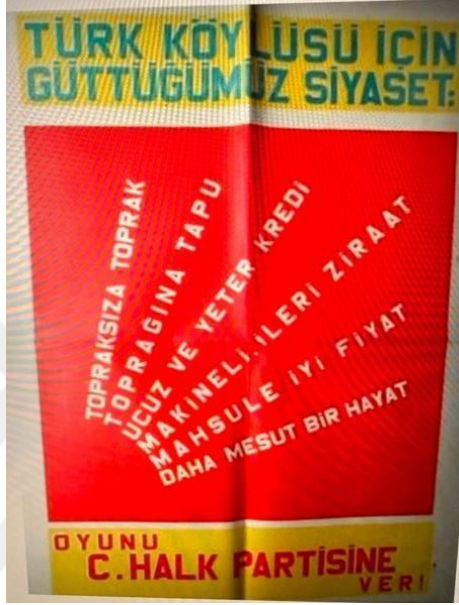

Görsel 10: Afiş 4 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 4’ün temasının milliyetçilik ve özgürlük olduğu görülmektedir. CHP Lideri İnönü’nün işçilere yönelik söylemi afişin metnini oluşturmaktadır. İşçi sınıfının bütünlüğünün ve bağımsızlığının samimi koruyucuları oldukları ifadesiyle işçi sınıfı ve CHP özdeşleştirilmektedir. Afişte Biz’in içerisinde işçi sınıfı ve CHP yer almaktadır. Afiş, işçiler üzerinden sunulan “milletin bütünlüğünün ve ülkenin bağımsızlığının koruyucusu” olma eylemi biz’in olumlu sunumu için kullanılmaktadır. Afişte açıkça ifade edilenler bakımından olumlu biz sunumunun yapıldığı, ancak onlar’a dair açık bir ifade olmadığı görülmektedir. Afiş Milli Şef olarak tanımlanan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün kişiliğine atıfta bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşı’nda, Cumhuriyetin ilanında

ve CHP'nin kuruluşunda Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşı İsmet İnönü'ye atıfla CHP'ye yapılan olumlu atama pekiştirilmektedir. Afiş, hazırlandığı seçim dönemi göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, ülkede kentleşme sanayileşmenin henüz başladığı yıllar olması nedeniyle işçi sınıfının hedef kitle olarak belirlendiği görülmektedir. CHP'yi örtük bir biçimde ülkeyi kurtarmakla/Cumhuriyeti kurmakla ön plana çıkarırken; işçilerde milli birliğin, özgürlüğün koruyucusu olarak sunulmaktadır.

Görsel 11: Afiş 5 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 5'in temasının kırsal kalkınma olduğu görülmektedir. Afişte, CHP'nin kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla köylü vatandaşlara yönelik politikaları sunulmaktadır. Türk köylüsü için güttüğümüz siyaset ifadesinin altında sıralanan seçim vaatleri afişte biz'in olumlu sunumu için kullanılmıştır. Her iktidarın sorumluluğunda olan vatandaşlarının "hayat şartlarını iyileştirme" söylemsel düzeyde biz'in olumlu sunumu için kullanılmıştır. Afişte onlar'a dair açık bir ifade bulunmamaktadır. Ancak, "Köylüler için güttüğümüz siyaset" ifadesi içinde "biz" gizli özne olarak bulunmakta ve olarak biz dışında kalan ötekilerin herhangi bir politikası olmadığı örtük bir biçimde ima edilmektedir.

Afişin 1950 Genel Seçimi için hazırlandığı düşünüldüğünde CHP'nin "Topraksız köylüye toprak" vaadinin Demokrat Parti'nin, CHP iktidarının meclise getirdiği toprak reformuna yönelik itirazı sebebiyle Demokrat Parti'den ayrıldığının hatırlatıldığı

söylenabilir. Bu noktada onlar'ın CHP'nin köylü sınıfın çıkarına yönelik bir icraatına engel olduğu ima edilerek onlar'a yönelik olumsuz atamanın bu söylemin içinde örtük biçimde sunulduğu söylenebilir.

Görsel 12: Afiş 6 1950 CHP

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Afiş 6'nın ana temasının demokrasi olduğu görülmektedir. Afişte CHP'nin vatandaşlara demokrasiye gelecek zararlar konusunda uyarısı sunulmaktadır. Afişte Biz doğrudan CHP olarak sunulurken Onlar'ın kimliği doğrudan ifade edilmemiş olsa dahi onlar olarak sunulanın muhalefet partileri olduğu bilinmektedir. Onlar'a demokrasiye şiddet ve baskı ile çelme çakacakları söylemi ile olumsuz anlam ataması yapılmıştır. CHP'ye, seçmenleri demokrasiye sahip çıkmaları konusunda uyarması sebebiyle, olumlu anlam atanmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Afişte, "uyanık ol" ifadesiyle doğrudan seçmene hitap edilmektedir. Vatandaşlara emir kipi ile cümle kurulduğu görülmekte ve açıkça oy vermeleri istenmektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 13: Afiş 7 1950 CHP

Kaynak: 9 Mayıs 1950 tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 7'nin ana temasının muhalefete yönelik eleştiriler olduğu görülmektedir. Afişte CHP eser olarak sunulan olumlu eylemler ile ilişkilendirilirken, muhalif diğer partiler ise bu eserleri inkar eden taraf olarak sunulmaktadır. Afiş “eser” sahibi CHP, “inkâr” eden ötekiler ikiliği ile sunulmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. CHP tarafından yaratılan “Yeni Türkiye” söylemiyle biz’e atanan olumlu anlam pekiştirilmektedir. Afişte seçmene Türkçe’de yaygın olarak kullanılan bir deyim ile seslendirildiği görülmektedir. “Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olursun” ifadesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı olarak Biz’in Onlar’ın karşısında en iyi aday olduğu belirtilmektedir. Vatandaşlara emir kipi ile cümle kurulduğu görülmekte ve açıkça oy vermeleri istenmektedir.

4.1.2. 1954 Seçimlerinde CHP

1954 yılı, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik olarak büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), bu dönemde hazırladığı seçim beyannamesi

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Siyasi Hürriyetler ve Anayasa Değişiklikleri	Siyasi hürriyetler, Anayasa değişiklikleri, İntikamcı olmamak	CHP, siyasi hürriyetlerin teminat altına alınması, anayasa değişiklikleri yapılması ve intikamcı olunmaması gerektiğini vurgulamaktadır.
Ekonomik İstikrar ve Kalkınma	Ekonomik kalkınma, istihsal, milli gelir, vergi reformu	Ekonomik kalkınmanın sağlanması için istihsal ve milli gelirin artırılması, vergi reformlarının yapılması gerektiği belirtilmektedir. Küçük çiftçilerin makineleşmeden faydalandırılması ve borç yükü altındaki köylere çare bulunması önemsenmektedir.
Sosyal Refah ve Vergi Adaleti	Sosyal refah, sağlık hizmetleri, eğitim, vergi reformu	Sosyal refahın artırılması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve eğitimde reform yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca vergi yükünün hafifletilmesi ve adil bir vergi sistemi oluşturulması gerektiği belirtilmektedir.
İdari Reform ve Bürokrasi	İdari reform, bürokrasi, devlet hizmetleri, tasarruf	Devlet hizmetlerinin rasyonel olarak yeniden düzenlenmesi ve bürokrasinin azaltılması gerektiği vurgulanmaktadır. İdari reformlar ve tasarruf politikaları ile devletin daha etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir.
Hukuk Devleti ve Demokratik Haklar	Hukuk devleti, demokratik haklar, adalet, anayasa	Hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasal düzenin teminat altına alınması gerektiği belirtilmektedir. Hâkimlerin teminatının sağlanması ve mahkemelerin bağımsızlığı vurgulanmaktadır.
Dış Politika ve Milli Müdafaa	Dış politika, milli müdafaa, ittifaklar, sulh	Ananevi ittifaklar ve dostluklar çerçevesinde sulhçu bir dış politika izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Milli müdafaanın önemi ve milli güvenliğin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Tablo 22: 1954 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1954 CHP seçim beyannamesi, partinin sosyal, ekonomik ve siyasi reformlara verdiği önemi göstermektedir. Beynamede öne çıkan ana temalar, CHP'nin Türkiye'yi daha adil, demokratik ve kalkınmış bir ülke haline getirme konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

İşçi Sendikaları ve Sosyal Güvenlik: CHP, işçi haklarının korunması ve sendikaların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. İşçi sigortalarının iyileştirilmesi, sosyal güvenliğin genişletilmesi ve işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi partinin öncelikleri arasında yer almaktadır.

Eğitim: Beynamede, ilköğretim ihtiyacının tam olarak karşılanması ve mesleki eğitime önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir. CHP, eğitim reformlarıyla geleceğin iş gücünü yetiştirmeyi ve vatandaşların eğitim seviyesini yükseltmeyi hedeflemektedir.

Konut: Her ailenin bir ev sahibi olması için gerekli tedbirlerin alınması, CHP'nin sosyal refah politikalarının önemli bir parçasıdır. Bu, partinin vatandaşların yaşam kalitesini artırma konusundaki kararlılığını göstermektedir.

Doğu Kalkınması: Doğu illerinin ekonomik, kültürel ve altyapı alanlarında gelişimini sağlamak, CHP'nin bölgesel kalkınma politikalarının bir yansımasıdır. Bu, partinin bölgesel eşitsizlikleri azaltma ve tüm ülkenin dengeli kalkınmasını sağlama hedefini yansıtır.

Ormanların Korunması: Ormanların korunması ve orman ürünlerinin ithalatı ile geçim imkânlarının sağlanması, CHP'nin çevre politikalarına verdiği önemi göstermektedir. Bu, sürdürülebilir kalkınma ve doğal kaynakların korunması açısından önemli bir hedeftir.

Hukuk Devleti: Anayasa değişiklikleri yaparak vatandaş hak ve hürriyetlerini genişletmek, hukuk devleti esaslarını yerleştirmek ve bağımsız mahkemeler kurmak, CHP'nin demokratikleşme ve hukuk devleti konusundaki kararlılığını yansıtır.

Memuriyet ve Kamu Hizmeti: Kamu hizmeti gören memurların objektif esaslara göre güvence altına alınması ve siyasetten bağımsızlaştırılması, kamu yönetiminde liyakat ve tarafsızlığı sağlamayı hedeflemektedir. Bu, devletin etkinliğini ve güvenilirliğini artırma amacını taşır.

Vergi Reformu: Vergi sistemini adil hale getirmek ve dar gelirli vatandaşların vergi yükünü azaltmak, CHP'nin sosyal adalet politikalarının bir parçasıdır. Bu, ekonomik eşitsizlikleri azaltma ve mali yükü adil bir şekilde dağıtma hedefini yansıtır.

Ekonomik İstikrar: Paramızın iç ve dış değerinde istikrar sağlamak, hayat pahalılığı ile mücadele etmek ve bol, ucuz ve kaliteli üretimi sağlamak, CHP'nin ekonomik istikrar ve büyüme hedeflerini ortaya koyar. Bu, ekonomik politikaların sürdürülebilirliğini ve vatandaşların refahını artırma amacını taşır.

Sanayi ve Tarım Politikaları: Sanayide uzun vadeli kredi tasarrufunu ele almak, küçük çiftçilerin makineleşmeden faydalanmasını sağlamak ve köylülerin borç yükünü azaltmak, CHP'nin sanayi ve tarım politikalarının önemli unsurlarıdır. Bu, tarım ve sanayi sektörlerinin birlikte kalkınmasını hedeflemektedir.

Uluslararası İlişkiler ve Savunma: Barış, adalet, eşitlik ve özgürlük esaslarıyla ortak güvenliğe bağlı kalmak, Batı medeniyet ve demokrasi anlayışını savunmak ve güçlü bir milli savunma politikası izlemek, CHP'nin dış politika ve savunma stratejilerini yansıtır.

Bu, Türkiye'nin uluslararası alanda güçlü ve saygın bir konuma sahip olmasını hedeflemektedir.

Basın ve İfade Özgürlüğü: Basının serbestçe eleştiri yapabilmesini sağlamak, devlet radyosunun ve resmi yayın organlarının muhalefet aleyhine kullanılmasını önlemek, CHP'nin basın özgürlüğü ve ifade hürriyetine verdiği önemi göstermektedir. Bu, demokratik toplumun temel değerlerinden biridir.

Sonuç olarak, 1954 CHP seçim beyannamesi, partinin o dönemdeki sosyal, ekonomik ve siyasi hedeflerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. CHP'nin bu beyannamesi, partinin Türkiye'yi daha adil, demokratik ve kalkınmış bir ülke haline getirme konusundaki kararlılığını yansıtan önemli bir belgedir. Bu çalışma, CHP'nin siyasi vizyonunu ve topluma sunduğu vaatleri anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Cumhuriyet Halk Partisi 1954 seçimlerine ilk kez muhalefet partisi olarak katılmıştır. Bu sebeple iktidarı 4 yıllık sürecini değerlendirdiği seçim beyannamesi diğerlerinden farklı bir önem arz etmektedir. Nitekim seçim beyannamesinde, Demokrat Parti iktidarına yönelik eleştiriler bulunmaktadır. İktidarın bu dört yıl içinde, plan ve programdan yoksun bir şekilde, günlük, dağınık ve hatalı politikalarıyla ülkeyi mali güçlüklerle karşı karşıya bıraktığı belirtilmektedir. İsabetsiz fiyat, kredi, dış ticaret ve yatırım politikası sonucu olarak paranın iç ve dış değerinin her gün biraz daha kaybedildiği vurgulanmaktadır. Hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısının, belirli bir zümre dışında, geniş vatandaş kitlelerini dara soktuğu ifade edilmektedir. Dış ticaret politikalarının yanlış olduğu ve dış ticaretin bir çıkmaza girdiği belirtilmektedir. Ticari ve iktisadi hayatın gelişmesi için gerekli olan güvenlik ve istikrarın yerini kararsızlık ve spekülasyonlara bıraktığı ifade edilmektedir. Nüfuzlu ve sınırlı bir zümrenin, geniş vatandaş kitlelerinin çektiği acılar pahasına zenginleştiği belirtilmektedir. Köylü vatandaşların kontrolsüz bir şekilde yönlendirilerek borçlandırıldıkları ifade edilmektedir. Bu eleştiriler, CHP'nin dönemin DP hükümetine yönelik genel eleştirilerinin bir özetidir ve parti programındaki temel şikayetleri ve reform önerilerini yansıtmaktadır.

Görsel 14: Afiş 9 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 9'un ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afişte, CHP'nin 1950 Türkiye ekonomisi ile ilişkilendirildiği, DP'nin ise iktidarda olması sebebiyle günün koşulları ile ilişkilendirilmektedir. Afişte altın fiyatlarındaki yükselme üzerinden DP'ye olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. CHP'nin iktidarında TL'nin altın karşısında günün koşullarından daha yüksek seviyede sunulmasıyla Biz'e olumlu anlam atandığı görülmektedir. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi, onlar'da doğrudan DP'yi ifade etmektedir. Paramız durmadan düşüyor ifadesiyle söylem düzeyinde geleceğe dair çağrışımlarla olumsuz anlam pekiştirilmektedir. Afişin söylemindeki eleştirilere yönelik argüman desteği sunulmaktadır.

Görsel 15: Afiş 10 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 10' un ana temasının iktidar/ DP eleştirisi olduğu gözlemlenmektedir. Biz doğrudan CHP'yi, onlar'da doğrudan DP'yi ifade etmektedir. DP'in iktidara kalkınma vaatleri ile gelerek kendilerini kalkındırdıkları söylemiyle Onlar'a olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Benzer bir biçimde, "kalkınma dediler" ifadesi, çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de sözlerini yerine getirmeyen bir iktidar olgusuna atıf yapılmaktadır. Söylem kendileri kalkındılar ifadesi ile devam ettirilerek, çağrışımsal olarak iktidar partisi mensupları yolsuzluk ve haksız kazanç ile ilişkilendirilmektedirler. Biz'e yönelik doğrudan bir anlam ataması görülmemektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 16: Afiş 11 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 11' in ana temasının ekonomi ve iktidar/ DP eleştirisi olduğu görülmektedir. Biz doğrudan CHP'yi, onlar'da doğrudan DP'yi ifade etmektedir. Onlar'a olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Biz'e yönelik doğrudan bir anlam atamasının yapılmadığı halde çağrışımsal olarak olumlama yapıldığı söylenebilir. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi dolaylı biçimde kullanılmıştır. Afişte DP, çağrışımsal olarak ekonomi ile ilgili vaatlerini yerine getiremedikleri söylemiyle olumsuz eylemlerle ilişkilendirilmektedir. Benzer bir biçimde, "ucuzluk dediler pahalılık getirdiler" ifadesi, söylemsel olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, doğrudan iktidarın olumsuz ekonomi politikaları öne çıkarılmaktadır. Buna ek olarak "Pahalılık getirdiler" ifadesi ile dolaylı olarak kendi iktidarlarında ekonominin daha iyi olduğuna atıf yapılmaktadır. Afiş zıtlıklar üzerinden bir söylem oluşturmakta, olması gereken ekonomik koşullar ile mevcut ekonomik durum bir arada sunulmaktadır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 17: Afiş 12 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 12'nin ana teması hayat pahalılığı ve ekonomidir. Doğrudan vatandaşa hitap edilen afişin emir kipi ile oluşturulan söylemlerden meydana geldiği görülmektedir. Açık biçimde iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi uygulanmamış olsa da çarşı pazarda yaşanan hayat pahalılığının sebebi olarak görülen DP çağrışımsal olarak olumsuz eylemle ilişkilendirilmektedir. Ayrıca DP'den oluşan Onlar'ın afiş içerisinde gizli özne olarak bulunmaktadır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 18: Afiş 13 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 13'ün ana temasının iktidar eleştirisi olduğu görülmektedir. Afişte DP partizanlıkla özdeşleştirilmiştir. “Partizan idareye paydos” ifadesi ile doğrudan söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Afişte herhangi bir biçimde “biz” sunumu yapılmazken Onlar’ın DP’yi ifade ettiği görülmektedir. Ayrıca afiş içerisinde biz sunumu olmadığından iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmamıştır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 19: Afiş 14 1954 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 14'ün ana teması iktidarın işçi sınıfına yönelik politikalarıdır. Afiş doğrudan İşçi sınıfına seslenmektedir. Afişte Biz doğrudan CHP olarak sunulmaktadır. Afiş CHP'yi işçi sınıfı ile ilişkilendirmektedir. İşçilere tüm haklarını verecek olması gerekçesi ile Biz'e olumlu anlam ataması yapılmaktadır. Afişte Onlar'a yönelik doğrudan bir tanımlama yapılmamış olsa dahi, İktidar/DP'nin onlar tarafında olduğu anlaşılmaktadır. Tüm haklarını alacaksın ifadesi ile işçi sınıfının ekonomik ve sosyal haklarını verilmediği düşüncesiyle olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Afişte hür dünya işçisinin bütün haklarına kavuşacaksın ifadesi ile çağrışımsal olarak CHP iktidarında ülkenin dünya ülkeleri seviyesine çıkacağını ifade etmekte böylelikle Biz'e atanan olumlu anlam pekiştirilmektedir.

4.1.3. 1957 Seçimlerinde CHP

1957 yılında yapılan genel seçimlerde, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokrat Parti (DP) arasındaki rekabetin yoğunlaştığı ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin belirginleştiği görülmektedir. CHP'nin 1957 seçim beyannamesi, partinin demokratik reformlar, ekonomik kalkınma, sosyal refah, idari reformlar, hukuk devleti ve dış politika alanlarındaki hedeflerini ve vizyonunu ortaya koyan kapsamlı bir belgedir.

CHP 1957 Seçim Beyannamesinde 3499 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 1739 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannameni temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
İktisadî	42
Seçim	17
Siyasî	15
DP	13
İş	12
Anayasa	10

Tablo 23: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 8: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu

Kaynak: <https://voyant-tools.org/?corpus=197759f1d8d0e77b1955e261e4a96ddb>

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Hukuk Devleti ve Demokratik Reformlar	Hukuk devleti, anayasa değişikliği, demokratik reformlar, siyasi hürriyetler	CHP, basın özgürlüğü, toplantı ve seçme-seçilme hürriyetlerini mevcut kısıtlamalardan kurtararak, seçim sistemini nisbi temsil esasına göre reform yapmayı ve en geç Mayıs 1958'de seçimleri yenilemeyi taahhüt etmektedir. Memleketi DP iktidarı sırasında içine sürüklendiği siyasi buhrandan kurtararak medeni dünyaca kabul edilmiş istikrarlı bir hukuk devleti nizamına kavuşturmayı amaçlamaktadır.
İktisadi Kalkınma ve İstikrar	İktisadi kalkınma, enflasyon, milli gelir, dış ticaret, sanayi	CHP, iktisadi kalkınma ve gelişmede vatandaşların elde edilen neticelerden adaletli ölçüler içinde faydalanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Enflasyoncu gidişe son vererek paramızın değerinde ve fiyatlarda istikrar sağlanacağını belirtmektedir. İthalat ve ihracatın yeniden düzenlenmesi ve dış piyasada itibarın iade edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.
Sosyal Refah ve Vergi Adaleti	Sosyal refah, vergi reformu, sağlık hizmetleri, eğitim	Sosyal refahın artırılması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve eğitimde reform yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Vergi yükünün hafifletilmesi ve adil bir vergi sistemi oluşturulması gerektiği belirtilmektedir.
İdari Reform ve Bürokrasi	İdari reform, bürokrasi, devlet hizmetleri, tasarruf	Devlet hizmetlerinin rasyonel olarak yeniden düzenlenmesi ve bürokrasinin azaltılması gerektiği vurgulanmaktadır. İdari reformlar ve tasarruf politikaları ile devletin daha etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir.
Hukuk Devleti ve Demokratik Haklar	Hukuk devleti, demokratik haklar, adalet, anayasa	Hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasal düzenin teminat altına alınması gerektiği belirtilmektedir. Mahkeme bağımsızlığı ve hâkim teminatı sağlanacak, siyasi organlardan bağımsız bir Yüksek Hâkimler Şurası kurulacaktır.
Dış Politika ve Milli Müdafaa	Dış politika, milli müdafaa, ittifaklar, sulh	Geleneksel ittifaklar ve dostluklar çerçevesinde barışçıl bir dış politika izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Milli müdafaa'nın önemi ve milli güvenliğin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Tablo 24: 1957 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1957 CHP seçim beyannamesi, partinin toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda gerçekleştirmek istediği reformları detaylandırmaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar, CHP'nin Türkiye'yi daha demokratik, adil ve kalkınmış bir ülke yapma konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

Hukuk Devleti ve Demokratik Reformlar: CHP, basın özgürlüğü, toplantı ve seçme-seçilme hürriyetlerinin mevcut kısıtlamalardan kurtarılmasını ve seçim sisteminin nisbi temsil esasına göre reform edilmesini taahhüt etmektedir. Bu taahhütler, partinin demokratik hakları genişletme ve hukuk devletini güçlendirme amacını göstermektedir. Ayrıca, memleketi DP iktidarı sırasında içine sürüklendiği siyasi buhrandan kurtararak medeni dünyaca kabul edilmiş istikrarlı bir hukuk devleti nizamına kavuşturmayı hedeflemektedir.

İktisadi Kalkınma ve İstikrar: CHP, ekonomik kalkınma ve gelişmede vatandaşların elde edilen neticelerden adaletli ölçüler içinde faydalanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Enflasyonla mücadele, paramızın değerinde ve fiyatlarda istikrar sağlama, ithalat ve ihracatın yeniden düzenlenmesi gibi politikalar, partinin ekonomik istikrar ve kalkınma konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır. Bu politikalar, CHP'nin ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılma ve dış ticaret dengesini sağlama amacını ortaya koymaktadır.

Sosyal Refah ve Vergi Adaleti: CHP, sosyal refahın artırılması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve eğitimde reform yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hedefler, partinin toplumsal adalet ve refahı artırma konusundaki duyarlılığını yansıtmaktadır. Ayrıca, vergi yükünün hafifletilmesi ve adil bir vergi sistemi oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Bu, ekonomik eşitsizlikleri azaltma ve toplumsal adaleti sağlama hedefinin bir parçasıdır.

İdari Reform ve Bürokrasi: Devlet hizmetlerinin rasyonel olarak yeniden düzenlenmesi ve bürokrasinin azaltılması gerektiği vurgulanmaktadır. CHP, idari reformlar ve tasarruf politikaları ile devletin daha etkin hale getirilmesini hedeflemektedir. Bu, kamu yönetiminde verimliliği artırma ve bürokrasiyi azaltma amacını yansıtmaktadır.

Hukuk Devleti ve Demokratik Haklar: Hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasal düzenin teminat altına alınması gerektiği belirtilmektedir. Mahkeme bağımsızlığı ve hâkim teminatı sağlanacak, siyasi organlardan bağımsız bir Yüksek Hâkimler Şûrası kurulacaktır. Bu politikalar, CHP'nin hukuk devletini güçlendirme ve yargı bağımsızlığını sağlama konusundaki kararlılığını göstermektedir.

Dış Politika ve Milli Müdafaa: Geleneksel ittifaklar ve dostluklar çerçevesinde barışçıl bir dış politika izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Milli müdafaanın önemi ve milli güvenliğin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Bu, CHP'nin uluslararası ilişkilerde barışçıl politikaları ve milli güvenliği sağlama konusundaki taahhüdünü yansıtmaktadır. 1957 CHP seçim beyannamesi, partinin Türkiye'yi daha demokratik, ekonomik olarak güçlü ve sosyal açıdan adil bir toplum haline getirme hedeflerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu beyanname, CHP'nin dönemin siyasi ve ekonomik zorluklarına karşı sunduğu çözüm önerilerini ve DP'ye yönelik eleştirilerini anlamak açısından önemli bir kaynaktır.

Görsel 20: Afiş 24 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 24’ün ana temasının ekonomi ve sosyal haklar olduğu görülmektedir. Afiş dar gelirli vatandaşlara, işçi ve köylü sınıfına yönelik sunulmaktadır. Biz CHP’yi ifade etmektedir. Afişte Onlar’a yönelik doğrudan bir ifade yer almamasına rağmen çağrışımsal olarak iktidar/ DP “onlar” tarafında sunulmaktadır. Afişte “biz” dar gelirli, işçi ve köylü vatandaşla ilişkilendirilmektedir. Afiş doğrudan “evsized ev, işçiyeye grev, topraksız toprak” ifadeleriyle Biz’e olumlu anlam ataması yapmaktadır. Aynı ifadeler içerisinde çağrışımsal olarak vatandaşları evsiz, köylüyü topraksız, işçileri sosyal haklarından mahrum bıraktığı ifade edilerek Onlar’a dolaylı biçimde olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Ancak afişin kullanıldığı seçim dönemi göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, 1957 yılı Demokrat Partinin iktidarının 7. yılında henüz toprak reformunu gerçekleştirmediği görülmektedir. İktidarın toprak reformunu gerçekleştirmemesi ve tarımda modernizasyon sebebiyle toprak sahibi olmayan köylülerin çiftçilik yaparak geçinemedikleri bilinmektedir. 1950’li yıllar köyden kente göçün doruk noktasına ulaştığı yıllar olarak tanımlanmaktadır. Bu yoğun göç hareketi gecekondulaşmaya sebep olarak kentlerinde dokusunun bozulmasında neden olmaktadır. Üstelik bu dönem ülkede yeni yeni oluşmaya

başlayan işçi sınıfına henüz sendikal haklarının verilmediği yıllardır. Dolayısıyla afişte sunulan topraksıza toprak, evsize ev, işçiye grev hakkı çağrışımsal olarak köylerin ve kentlerin yaşadığı değişimi bir düzene oturtma vaadi olarak sunulmaktadır.

Görsel 21: Afiş 25 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 25'in ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afişin doğrudan kadın seçmene hitap etmektedir. Biz doğrudan CHP'yi Onlar ise DP'yi ifade etmektedir. Afişte DP geçim sıkıntısı, hayat pahalılığı ile ilişkilendirilerek Onlar'a olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Afiş, Biz'e oy istemek yerine "DP'ye oy verme" ifadesiyle Onlar'a atanan olumsuz anlamı pekiştirmektedir. Afişte kadın seçmene "Türk Kadını" ifadesiyle seslenilmektedir. 6-7 Eylül olaylarının akabinde gerçekleşen seçimlerde hedef kitlesi kentli kadın olmasına rağmen sadece afişin "Türk Kadını" söylemiyle hazırlanmış olması dikkat çekicidir. Ayrıca, afişte kadın "çarşığı mutfağı iyi bilen" olarak tarif edilmektedir. Kadın sunumu hayatı mutfak ile sınırlandırılmış bir biçimde verilmektedir. Dolayısıyla kadın seçmene yönelik hazırlanan bu afişte, kadın sorununa yönelik bir söylemden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Afişte emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, sunumu yapılan iddialar ilişkin herhangi bir argüman desteği bulunmamaktadır.

Görsel 22: Afiş 26 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 26'nın ana temasının iktidar eleştirisi olduğu görülmektedir. Afişte DP ülkede yaşanan tüm sıkıntılarla ilişkilendirilmektedir. CHP ise güçlü parti ifadesiyle özdeşleştirilmektedir. Benzer bir biçimde "Reyini Dağıtma" ifadesiyle DP'ye oy vermenin oy'un dağıtmak olarak ifade edilmesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup dolaylı olarak bilinçli bir biçimde oy kullanılmasına atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar ise DP'yi ifade etmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça CHP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Seçim afişinin 1957 yılında kullanıldığını düşünerek değerlendirildiğinde, Mayıs 1958 yılında gerçekleşmesi gereken Genel Seçimler, Demokrat Parti'nin 1955 yılı itibarıyla ülke ekonomisi, parti içi muhalefet, 6-7 Eylül olayları gibi yaşadığı sıkıntılardan ötürü halk desteğinin azaldığını görerek erken seçime gitme kararı almasıyla Ekim 1957'de yapılmıştır. Seçimlere hazırlanan CHP ise tüm siyasal iletişim stratejisini Özgür Seçim/Nisbi seçim vaadi üzerine kurmuştur. Mevcut sistem "Tek Dereceli Liste Usulü Çoğunluk Sistemi" olduğundan oyların tek bir partide toplanmasını gerektirmektedir.

Afişte yer alan “Reyini Dağıtma” söyleminin seçim sisteminden kaynaklanması söz konusudur.

Görsel 23: Afiş 27 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 27’nin ana temasının ekonomi ve ifade özgürlüğü olduğu görülmektedir. Afişte CHP ekonomi ve ifade özgürlüğü ile ilişkilendirilmektedir. Afişte sunulan “Söz Hürriyeti, Para Kıymeti, Mal Emniyeti İçin” ifadesinde kullanılan “için” edatı çağrışımsal olarak mevcut yönetimde düşüncüyü ifade özgürlüğü, mülkiyet güvenliği gibi temel hak ve özgürlüklerin yoksunluğu sunulmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği doğrudan ifade edilmese dahi iktidarın onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 24: Afiş 28 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 28'in ana temasının Hukuk ve seçim sistemi olduğu görülmektedir. Afiş doğrudan vatandaşa seslenmektedir. Afişte CHP hukuk ile özdeşleştirilmiştir. "Beklediğin kanunlarla hür bir seçim için" ifadesi ile iktidar partisi DP'nin halkın beklentilerini karşılamadığının ifade edilmesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmektedir. Benzer bir biçimde CHP'nin ise demokratik süreçlere ve hukukun üstünlüğüne karşı bağlılığı çağrışımsal olarak olumlama işlevi görmektedir. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak afişin genel söyleminden yola çıkılarak DP'nin Onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Seçim afişinde Mayıs 1958'de hür seçim ifadesi görünmektedir. Oysa seçimlerin 1957 Eylül ayında yapıldığı bilinmektedir. Buradan hareketle CHP'nin genel seçimlere yönelik iletişim çalışmaları seçimin çok öncesinde başladığı söylenebilir.

Görsel 25: Afiş 29 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 29'un ana temasının seçim sistemi ve demokrasi olduğu görülmektedir. CHP Demokrasi ile özdeşleştirilirken DP antidemokratik tutumlarla ilişkilendirilmektedir. Seçimlerin hür olacağı ifadesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de özgürlüğün yoksunluğuna olgusuna atıf yapılmaktadır. Benzer biçimde CHP demokrasinin kurucusu ve tamamlayıcısı olarak sunulmaktadır. Böylelikle dolaylı olarak DP döneminde demokrasinin kesintiye uğradığı ifade edilmektedir. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak bu haliyle DP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 26: Afiş 30 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 451)

Afiş 30'un ana temasının seçim sistemi olduğu görülmektedir. Afişte CHP adalet kavramı ile özdeşleştirilmektedir. Afişte yeni seçimlerin nispi seçim sistemi ile yapılacağını ifade edilmesi çağrışımsal olarak iktidar sunumuna yönelik olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de adil seçim olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak bu haliyle iktidar partisi olan DP'nin onların içinde ele alındığı söylenebilir. Afiş seçim dönemi düşünüldüğünde mevcut seçim sistemindeki adaletsizliklerin sunumunu yapmaktadır. 1954 seçimlerinde DP oyların 58.4'ünü almasına rağmen TBMM'de 503 vekil ile temsil edilirken, CHP oyların %35.1'ini alarak TBMM'de 31 vekil ile temsil edilmektedir. Nispi temsil ifadesi ile sunulan partilerin mecliste oy oranları ölçüsünde temsil edilmeleridir. Bu sebeple CHP yeni seçim sisteminin güvencesini bir seçim vaadi olarak sunmaktadır.

Görsel 27: Afiş 31 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 31'in ana teması iktidar/DP eleştirisidir. Afişte CHP, adalet kavramıyla özdeşleştirilmektedir. DP ise hırsızlık, yolsuzluk, ilişkilendirilmektedir. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, DP'nin onlar'ın içerisinde yer aldığı söylenebilir. Dalkavuk Radyo ifadesi ile çağrışımsal olarak iktidarın kamunun imkanlarından faydalanarak propaganda yaptığı, muhalefetin önüne geçtiği ve haksız rekabet olgusuna atıf yaptığı söylenebilir. Bununla birlikte “gelişigüzel işler ve kötü idare” ifadeleriyle Onlar'a atanan olumsuz anlam pekiştirilmektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 28: Afiş 32 1957 CHP

Kaynak: https://bianet.org/yazi/1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi-164677#google_vignette erişim tarihi 17.10.2024

Afiş 32'nin ana temasının iktidar eleştirisi olduğu görünmektedir. Afişte iktidar basın üzerinde kurulan baskılarla ilişkilendirilmektedir. Afişte basın üzerindeki baskıyı anlatmak için seçilen örnek çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup hükümetin yolsuzluk yaptığına yönelik ifadeler kullanmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar DP'yi ifade etmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afiş dönemin koşulları ile incelendiğinde, Demokrat Parti Hükümeti 9 Mart 1954'te kabul edilen "Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında çıkarılan kanunun 1. maddesinde; yazılı basın ve radyo yayınlarının kişiler hakkında "itibar kırarak, şöhret ve servete zarar verecek" yönde haber yapmaları engellenmiş ve suç olarak görülmüştür. CHP'nin bu kanun maddesine eleştiri getirerek gazetecilere ispat hakkı verilmesini, yapılan yanlışın belgelerle ispat edilmesi halinde haberin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik bir düzenleme konusunda ısrarcı olduğu bilinmektedir. 1954 yılında başlayan ve halkın haber alma özgürlüğünü kısıtlayan bu kanun "İspat Hakkı" adıyla bilinmektedir. Bu afişin bu dönemdeki tartışmaları yolsuzluk iddiaları üzerinden söylemine taşımaktadır.

Görsel 29: Afiş 33 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 33'ün ana teması kırsal kalkınmadır. Hedef kitlesi kırsal kesimde yaşayan vatandaşlar olan afişte arka arkaya sıraladığı vaatlerle, CHP köylü vatandaşların ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilmektedir. Buna karşın iktidar /DP su, sağlık, eğitim, alt yapı gibi temel ihtiyaçlarının dahi karşılanmaması sebebiyle, başarısız politikalarla özdeşleştirilmektedir. Benzer bir biçimde, köylerin eksikliği olarak tanımladığı su, yol, elektrik, eğitim, sağlık, adalet, mal emniyeti, nüfus memuru ve giyecek ihtiyacı gibi temel problemleri vaat olarak sıralamanın çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, köylerdeki yaşam koşullarının zorluğuna atıf yaparak, mevcut durumla bir yüzleşme sunmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar DP'den oluşmaktadır.

Görsel 30: Afiş 34 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 34'ün ana temasının iktidar eleştirisi olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi köylü vatandaşlardır. Afişte DP yalancılıkla ilişkilendirilirken, CHP ise dürüstlikle özdeşleştirilmektedir. “Seni aldatanlara oy verme” ifadesiyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “CHP’nin özü sözü birdir” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar DP’yi ifade etmektedir. Benzer biçimde “Seni aldatanlara oy verme” ifadesi ile çağrışımsal olarak iktidar partisi vatandaşları aldatmakla, yalan söylemekle ve sözünü tutmamakla ilişkilendirilmektedir. Afişte emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP’ye oy vermemeleri çağrısı yapılmaktadır. Ayrıca afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 31: Afiş 35 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 35'in ana teması İşçi sınıfı ve haklarıdır. Afişte CHP işçi sınıfı ile ilişkilendirilmektedir. İşçilere sendika haklarını, senelik izin haklarını, grev haklarını işsizlik sigortası gibi işçi sınıfının temel haklarını CHP iktidarının sağlayacağı ifade edilerek olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Benzer biçimde mevcut iktidar DP'ye olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar 'la ifade edilen DP'dir. Afişte işçilere yönelik hakları "Sana CHP sağlayacak" ifadesiyle biz'e sunulan olumlu anlam ataması pekiştirilmektedir.

Görsel 32: Afiş 36 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 36'nın ana teması İşçi sınıfı ve haklarıdır. Afişte CHP işçi sınıfı ile özdeşleştirilmiştir. Doğrudan işçi sınıfına hitap etmektedir. İş güvenliği, ücret artışı ile birlikte işçilerin hayat standartlarının yükselteceği ifadeleri ile Biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak bu haliyle DP'nin Onlar tarafını oluşturduğu söylenebilir. Bunlarla birlikte “dolgun ücret, işinde emniyet, kesende bereket” ifadeleri “istiyorsan” sunumu ile birleştğinde çağrışımsal olarak olumlu eylem ataması yapılmakta ve Biz'in Demokrasiye olan inancının sunulmakta olduğu söylenebilir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça CHP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 33: Afiş 37 1957 CHP

Kaynak: https://bianet.org/yazi/1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi-164677#google_vignette erişim tarihi 17.10.2024

Afiş 37'nin ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afiş doğrudan çiftçiye dolaylı olarak da tüm seçmenlere hitap etmektedir. “Traktörü öküzle çekiyoruz” ifadesi ile çağrışımsal olarak iktidara ekonomiyi getirdiği nokta sebebiyle olumsuz eylem sunumu yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan

CHP'yi ifade ederken, Onlar ise DP'yi ifade etmektedir. Ayrıca “Ne yazık ki” ifadesi ile çağrışımsal olarak ülke ekonomisinin getirildiği nokta sebebiyle Onlar’a olumsuz eylem sunumu, bu durma duyduğu kaygı sebebiyle biz’e ise olumlu anlam ataması yapılmakta olduğu söylenebilir. Afiş dönemin koşulları ile değerlendirildiğinde traktörün 50’li yılların sembolü olduğu söylenebilir. Demokrat Parti’nin iktidarının ilk yıllarında gurur duyarak hayata geçirdiği tarımda modernizasyonun 1955 sonrasında yaşanan ekonomik kriz, akaryakıt fiyatları nedeniyle artık kullanılamamaya başlanması ironik bir dille sunulmaktadır.

Görsel 34: Afiş 38 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 38’in ana temasının demokrasi olduğu görülmektedir. CHP demokrasi ile özdeşleştirilmektedir. DP ise Demokrasiyi yıkmakla ilişkilendirilmektedir. “Bu seçimin amacı yıkılan demokrasiyi yeniden kurmaktır” ifadesi ile doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “demokrasiyi yeniden kurmaktır” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın da DP’yi ifade ettiği görülmektedir. CHP’nin iktidarında; basın özgürlüğü,

üniversite özerkliği, yargı bağımsızlığı, ifade özgürlüğü, medya tarafsızlığı ve adil seçimler gibi demokratik değerlere odaklanılacağı ifadesi ile söylemsel açıdan Biz’e olumlu eylem ataması yapılmaktadır. “Yeni Seçim” ifadesi ile çağrışımsal olarak seçim sisteminin değişeceği ifade edilmekte Biz’in olumlu anlamı pekiştirilmeye çalışılmaktadır.

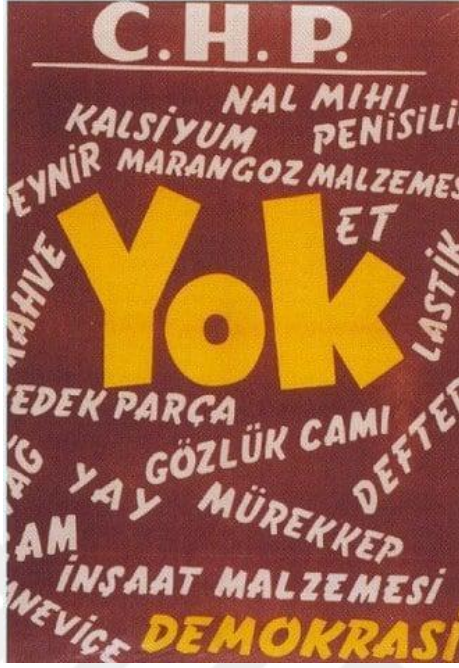

Görsel 35: Afiş 39 1957 CHP

Kaynak: https://bianet.org/yazi/1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi-164677#google_vignette erişim tarihi 17.10.2024

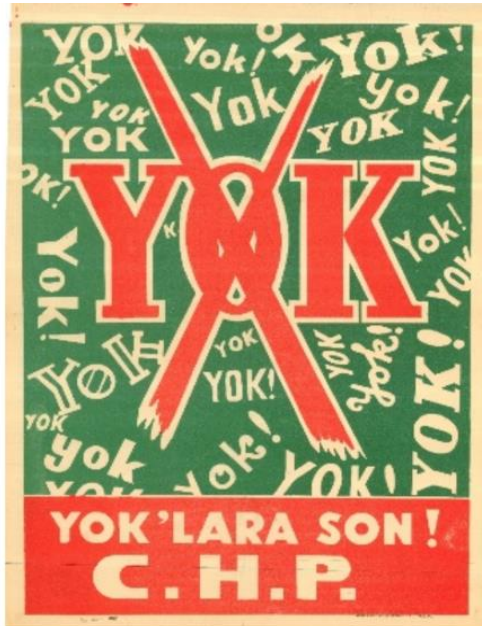
Afiş 39’un ana teması ekonomi ve iktidar eleştirisidir. DP ülkede yaşanan yoklukla ilişkilendirilmektedir. Afişte “Kahve gitti adı kaldı yadigâr” ifadesiyle dolaylı bir biçimde çağrışımsal olarak onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmaktadır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidar partisi DP onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Afiş dönemin koşullarında değerlendirildiğinde, ülkede DP iktidarında temel ihtiyaç maddelerinin temininin zor olduğu bir dönemde kullanılmıştır. 1955 sonrası yaşanan ekonomik koşulların gittikçe ağırlaştığı kahvenin her haneye 100 gr olarak karne

ile verildiği bilinmektedir. Afiş seçmene bu dönemde yaşananların sebebinin DP iktidarı olduğunu söylemeye çalışmaktadır.

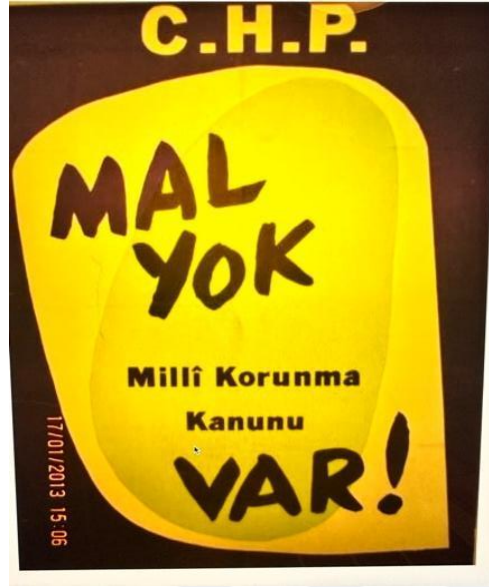
Görsel 36: Afiş 40a 1957 CHP

Kaynak: <https://onedio.com/haber/gecmis-zaman-olur-ki-cumhuriyet-tarihinden-19-secim-afisi-506664>

Görsel 37: Afiş 40b 1957 CHP

Kaynak: <https://onedio.com/haber/gecmis-zaman-olur-ki-cumhuriyet-tarihinden-19-secim-afisi-506664>

Görsel 38: Afiş 40c 1957 CHP

Kaynak: <https://onedio.com/haber/gecmis-zaman-olur-ki-cumhuriyet-tarihinden-19-secim-afisi-506664>

Afiş 40 a-b-c ‘nin ana temaları ekonomi ve iktidar eleştirisi. Afişte DP yoklukla ilişkilendirilmektedir. Afişler erişimi zor olan ülkede bulunmayan tüm ürünleri tek tek sıralanmaktadır. Afişler, yokluk sunumuyla doğrudan Onlar’a olumsuz eylem ataması yapılmaktadır. Ülkede bulunamayan (Afiş 40a) nal, kalem, yağ, peynir, et, kahve, yedek parça, lastik gibi gıda, eğitim, günlük kullanım malzemelerinden inşaat malzemelerine, kalsiyum, penisilin, gözlük camı gibi sağlık malzemelerine ürünlerin sunumuyla çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi yapılmaktadır. Afiş ülkede Demokrasi’nin olmayışı ifadesiyle Onlar’a olumsuz eylem ataması yaparken, Afiş (40b)’de CHP iktidarının bu yokluklara son vereceği ifadesiyle Biz’e olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’la iktidar partisi DP anlatılmaktadır. Afiş (40c)’de Demokrat Parti’nin yokluk olan ülkede 1956 yılında Milli Korunma Kanunu’nu çıkarışı ifade edilerek Onlar’a yönelik olumsuzlama işlevi pekiştirilmektedir.

Görsel 39: Afiş 41a 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Görsel 40: Afiş 41b 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 457)

Afiş 41a-b'nin ana temalarının sosyal haklar ve iktidar eleştirisi olduğu görülmektedir. Afişlerde CHP vatandaşların sosyal güvenceleri ile ilişkilendirilirken, DP bu kazanımların kaybedilişiyile özdeşleştirilmektedir. Afişlerde kendi iktidarı döneminde hayata geçirdiği sosyal sigortaları ve sendikal hakların sunumunu yaparak Biz'e doğrudan olumlu eylem ataması yapılırken mevcut iktidarın ise devraldığı işçi federasyonlarının kapatılmasının ifade edilmesiyle Onlar'a olumsuz eylem sunumu yapılmaktadır. Afişlerde iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar grubu da doğrudan DP'yi ifade etmektedir. Afişin söylemindeki iddialar çeşitli argümanlarla desteklenmektedir.

Görsel 41: Afiş 42 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 454)

Afiş 42'nin ana teması ekonomi ve iktidar eleştirisidir. Afişte DP enflasyon ile özdeşleştirilirken, CHP ise iktidarı dönemindeki koşulları sunmaktadır. Afiş “Fiyatı değişmeyen tek şey: ekmek” ifadesiyle çağrışımsal olarak Onlar'ın olumsuz eylem sunumunu ironik bir biçimde yapmaktadır. Afiş, ekmek fiyatlarının 1950 ve 1957 yıllarındaki fiyatlarının ve gramajlarının sunumunu yapmaktadır. Afişte Onlar'ın ekmeğin gramajını düşürerek fiyatı aynı tuttuğunu ve ekmeğe zam gelmediğine dair izlenim oluşturma çabası ifade edilmektedir. Böylelikle çağrışımsal olarak DP'nin halkı yanıltmaya çalıştığı, ekmek fiyatlarını manipüle ettiği ifade edilerek söylemsel düzeyde

temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'la iktidar partisi DP anlatılmaktadır. Afişin söylemindeki iddialar çeşitli argümanlarla desteklenmektedir.

Görsel 42: Afiş 43 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 459)

Afiş 43'ün ana teması ekonomi ve istikrarsızlıktır. Afişin hedef kitlesi ev sahibi olmayan seçmenlerdir. Afişte DP ekonomide yaşanan istikrarsızlıkla ilişkilendirilmektedir. “Yarın nereye taşınacaksın” ifadesiyle çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de istikrar olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak onlar tarafının DP'den oluştuğu söylenebilir. Ayrıca afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 43: Afiş 44 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 455)

Afiş 44’ün ana temasının ekonomik sıkıntılar olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi genel olarak tüm seçmenlerdir. “Kuyruk kuyruk bu mu bolluk” ifadesiyle ülkede var olan temel ihtiyaç malzemelerine erişimin zorluğu ifadesiyle çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, yokluk sebebiyle oluşan kuyruklara atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç gruptan dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidarın onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 44: Afiş 45 1957 CHP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 45'in ana temasının ekonomi ve kalkınma olduğu görülmektedir. DP hayat pahalılığı ile ilişkilendirilmektedir. Afiş kalkınmanın CHP ve DP için ne anlama geldiği ifadesi ile söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ı DP ifade etmektedir. Afişte biz ve onlar ikiliği zıtlıklar üzerinden sunulmaktadır.

Görsel 45: Afiş 46 1957 CHP

Kaynak: Unat (2015, s. 460)

Afiş 46'nın ana temasının Atatürk ve Cumhuriyet olduğu görülmektedir. CHP Atatürk ve Cumhuriyetle özdeşleştirilmektedir. Altı okun CHP'ye Atatürk'ün emaneti olduğu ifadesi ile çağrışımsal olarak olumlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de Atatürk ve cumhuriyet olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

4.1.4. 1950-1960 Yılları Arasında CHP

Bu bölümde 1950-1960 yılları arasındaki on yıllık dönemde gerçekleşen üç genel seçimde CHP'nin seçim beyannameleri ve kullandığı seçim afişlerine ilişkin bulgularının bütüncül bir değerlendirmesi sunulacaktır. Bu çerçevede 1950 yılı seçimlerini ele aldığımızda hem seçim beyannamesinde hem de afişlerde yer alan ortak temaların milli birlik ve bütünlük, demokrasi ve yönetim ile sosyo-ekonomik altyapı ve kalkınma olduğu görülmektedir. Sağlık sistemi, milli savunma, dış politika ve adalet sistemi gibi beyannamede yer alan diğer temalar ise afişlerde yer almamaktadır. Benzer bir biçimde, afişlerde yer bulan istikrar ve itibar temaları da beyannamede öne çıkmamaktadır. Ayrıca, yedi afişten beşinde genel olarak tüm vatandaşlara hitap edildiği, diğer ikisi ise köylü ve işçi sınıfına yöneliktir. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmekte olup; toplam yedi afişin altısında olumlu iç-grup sunumu yapıldığı, dördünde de olumsuz dış grup sunumunun yer aldığı görülmektedir. İç grup açıkça ve doğrudan CHP olarak verilmişken, dış grup ise belirli bir partiye atıfta bulunmadan genel olarak muhalefete işaret edilmiştir. Dış grubun olumsuz sunumunda da muhalefet, husumetçilik, dedikoduculuk, iftira, çarpıtma, CHP'nin icraatlerini inkâr ve demokrasiye karşı şiddet ve baskı ile ilişkilendirilmiştir. 1950 seçimlerinde CHP'nin 1923 yılından bu yana 22 yılı tek partili dönem olmak üzere 27 yıldır iktidarda olduğunu, CHP dışında bir siyasi partinin kurulmasına sadece 5 yıl önce 1945 yılında izin verildiğini ve çok partili sistemle ilk seçimin de 1946 yılında gerçekleştiğini göz önünde bulundurduğumuzda; CHP'nin Erken Cumhuriyet Dönemi olarak ifade edilen 1923-1950 yılları arasındaki icraatlarını ön plana çıkararak olumlu sunumunun, henüz 5 yıllık tarihçesi olan ve iktidara gelmemiş

muhalefetin olumsuz sunumundan daha ağırlıklı olması şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Ne var ki, çok partili sisteme geçişle beraber zaten güç kaybetmeye başlamış olan CHP 1950 seçimlerinde iktidarı kaybetmiştir.

1954 seçimleri ise; CHP için 27 yıllık iktidar döneminin ardında ilk kez bir muhalefet partisi olarak katıldığı ve dolayısıyla kampanya sürecinde iktidar olmanın olanaklarından faydalanamadığı seçimlerdir. 1954 seçim beyannameleri ve seçim afişlerinin ortak temalarına bakıldığında öne çıkan başlıkların, iktidar eleştirisi, ekonomi, sosyal refah olduğu görülmektedir. Yargı bağımsızlığı, eğitim ve kültür gibi temalar ise beyannamede yer alsa dahi afişlerde bulunmamaktadır. 1954 CHP seçim afişlerinden ulaşılabilen 6 adet seçim afişinin tamamı iktidara yönelik eleştirileri barındırmaktadır. Afişlerde genel olarak yer alan iktidar eleştirisine hayat pahalılığı, Türk lirasının değeri, yolsuzluk, partizan idare gibi temaların eşlik ettiği görülmektedir. Afişlerin 5 adeti genel olarak seçmene hitap etmektedir. Doğrudan işçi sınıfına yönelik olan bir afiş bulunmaktadır. Afişlerin tamamında iç grup- dış grup kutuplaştırılması stratejisine başvurulduğu görülmektedir. İç grup CHP'den oluşurken dış grubun DP olduğu söylenebilir. Doğrudan seçmene seslenen 5 afişte onlar'a olumsuz anlam ataması yapılmaktayken, işçi sınıfına yönelik hazırlanan afişte biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Dış grubun olumsuz sunumunda 1950 ve 1954 yılının altın ve Türk lirası parametrelerindeki değişim, hayat pahalılığı gibi ekonominin yanlış uygulandığına dair örneklerin yanı sıra iktidar yolsuzluk ve partizanlıkla ilişkilendirilmektedir. DP'nin CHP dönemine yönelik eleştirileri düşünüldüğünde iktidarının henüz 4. yılında aynı eleştirilerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Tek Partili Siyaset döneminde muhalefetsiz bir iktidar anlayışının bir sonucu olmasına rağmen, CHP'nin 1946 sonrası muhalefetin çağrılarına kulak verdiği görülmesine rağmen DP'nin iktidarın ilk dönemlerinden başlayarak demokrasi dışı uygulamalara yöneldiği düşünülmektedir. CHP afişlerinde yer alan partizanlık ithamının nedenin bu sebeplerden kaynaklandığı söylenebilir.

İkinci bölümdeki tarihsel arka planda da değinildiği üzere, Menderes, radyonun muhalefetin sesine açılması için mücadele vermiş ve bu mücadeleyi kazanmıştır. Kasım 1948 ve Şubat 1950'de DP'nin önerisiyle çıkarılan kanunlarla devlet radyosundan siyasi partilerin eşit şekilde yararlanması karara bağlanmıştır. Ancak Menderes iktidarının ilk döneminde, 30 Haziran 1954 tarihinde Seçim Kanunu'nda bir düzenlemeye gitmiştir. Demokrat Parti'nin önerisiyle yapılan değişikliğe göre; normalde oy verme gününden

önceki on gün sabahından üçüncü gün sabahına kadar devam eden radyolarda propaganda yapma hakkı kaldırılmıştır. Ancak devlet ve hükümet işlerinde görevli olanların, yaptıkları işler hakkında yapacakları radyo konuşmalarının propaganda olarak değerlendirilmeyeceği karara bağlanmıştır. Bu kanun değişikliği iktidar ve muhalefetin eşit şartlarda bir seçim yarışına girmesine olanak tanımamıştır. Bununla birlikte, 1946 ve 1950 seçimlerinde kullandığı “Yeter! Söz Milletindir!” türünden halkta büyük etki uyandıracak bir afişle karşılaşmamak amacıyla seçim afişlerinde resim, çizgi ve fotoğraf kullanımını çıkardığı özel bir kanunla yasaklamasında olduğu gibi bir ironi söz konusu olmaktadır (Alkan, 2015, s.104). Bu sebeple sonraki seçim kampanyalarında hazırlanan afişlerin tamamında sadece slogan ve parti amblemi bulunmaktadır.

1957 seçimleri için CHP’nin hazırladığı 26 seçim afişine ulaşılmıştır. Tüm kampanyalar arasında CHP’nin de DP’nin de en çok afiş hazırladığı seçimlerin 57 seçimleri olduğu görülmektedir. 1957 seçim beyannamesinin ana temaları olan siyasi reformlar, ekonomi politikaları, tarım gelişimi, sosyal politikalar ve alt yapı hizmetlerinin tamamının dönemin afişlerinde bulmak mümkündür. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. İç grup ve dış grup afişler arasındaki dağılımın neredeyse eşit olduğu gözlemlenmektedir. Toplam yirmi altı 8 adet in de biz’in olumlu sunumu yapılırken, 9 adet afiş onlar’ın olumsuz eylem sunumunu yapmaktadır. Kalan 9 afiş iç grup- dış grup kutuplaşma stratejisinin aynı afişte uygulandığı afiş örneklerindendir. İç grup açıkça ve doğrudan CHP olarak, dış grup ise iktidar partisi olarak verilmiştir. Dış grubun olumsuz sunumunda iktidar; yolsuzlukla, baskıcı yönetimle, anti demokratik uygulamalarla, ülkede yaşanan yokluk ve hayat pahalılığı ile ilişkilendirilmektedir. Afişlerin 3 tanesinde Demokrat Parti’nin bizzat DP olarak sunulduğu görülmektedir. Afişlerin 3’ü işçi sınıfına, 3’ü köylü sınıfına, 1’i kadınlara yönelik hazırlanmıştır. Afişlerin 4 tanesi seçim sistemine yönelik eleştirileri dile getirmektedir. Afişlerin bir tanesinde CHP’nin Atatürk’ün emaneti olduğu belirtilerek kişiliğe atıfta bulunma stratejisinden faydalanılmıştır. Aynı zamanda seçimlerin 1958 yılında yapılacak olmasına rağmen erken seçime gidilerek 1957 yılında gerçekleştiğini bu afişlerden öğreniyoruz. 1954 seçimlerinin de gündeminde yer alan radyonun taraflı kullanımı sorununun devam ettiği görülmektedir.

Demokrasi ile ilgili afişlerden CHP'nin demokrasi ilkelerinin sürdürülebilirliği konusunda endişeleri olduğunu düşündürmektedir. Radyo meselesine ek olarak basın özgürlüğü de bu kapsamda değerlendirilebilir. Demokrat Parti'yi 1950 seçimlerinde iktidara taşıyan en önemli etkenlerden birinin basının desteğini almak olduğu bilinmektedir. 1957 seçim afişleri arasında yer alan “ispat hakkına” yönelik afişte iktidar ile basının arasının açılmaya başladığına dair bir izlenim sunmaktadır. Demokrat Parti iktidarının ilk yılların edinilmiş kazanımlar zamanla kaybedilmeye başladığı ve basın üzerindeki baskının gittikçe arttığı görülmektedir. 1955-1960 yılları arasında toplam 2300 basın davası açılmış, 867 gazeteci mahkûm edilmiştir (Şenol Cantek, 2020, s.425). Bu dönem ikinci istibdat dönemi olarak da anılmaktadır. Üstelik “ispat hakkı” tartışmaları parti içinde bir muhalefetin oluşmasına neden olarak Demokrat Parti'nin içerisinde Hür Parti'nin doğmasına vesile olmuştur.

Tema	1950 Beyannamesi	1954 Beyannamesi	1957 Beyannamesi
Demokrasinin Güçlendirilmesi	Vatandaş haklarının ve seçim sürecinin bütünlüğünün sağlanması.	Yargı bağımsızlığının yeniden tesis edilmesi ve vatandaş haklarının korunması.	Demokrasi ve özgürlüklerin korunması.
Ulusal Kalkınma	Altyapı geliştirme, özellikle yollar ve bölgesel kalkınma (özellikle Doğu Anadolu).	Bölgesel kalkınma projeleri ve altyapı yatırımları.	Tarım ve sanayi kalkınmasının eşit şekilde desteklenmesi.
Ekonomik Büyüme	Petrol arama ve rafine etme, liman geliştirme ve kamu hizmetlerinin genişletilmesi.	Ekonomik reformlar ve sanayi yatırımları.	Ekonomik istikrar ve sanayi yatırımlarının artırılması.
Sosyal Dayanışma	Devlet öncülüğünde sosyal refah ve dayanışmanın teşvik edilmesi.	Sosyal adaletin sağlanması ve yoksulluğun azaltılması.	Sosyal refah programlarının genişletilmesi ve işsizliğin azaltılması.
Adaletin Sağlanması	Yargının bağımsızlığının korunması ve vatandaş haklarının güvence altına alınması.	Yargı bağımsızlığının sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması.	Hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi ve adalet reformları.
Eleştiriler ve Düzeltici Önlemler	Önceki hükümetin performansının eleştirilmesi ve demokratik uygulamalardaki gerilemelerin vurgulanması.	Önceki hükümetin hatalarının düzeltilmesi ve demokratik uygulamaların geri getirilmesi.	Önceki hükümetin ekonomik ve sosyal politikalarının eleştirilmesi ve reform vaatleri.

Tablo 25: 1950-1954-1957 CHP Seçim Beyannameleri İçerik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1950, 1954 ve 1957 yıllarındaki CHP seçim beyannameleri, partinin siyasi stratejilerinin ve toplumsal hedeflerinin nasıl evrildiğini açıkça göstermektedir.

1950 beyannamesinde, ulusal birlik, demokratik ilkeler ve sosyoekonomik kalkınma vurgulanırken, altyapı geliştirme, ekonomik büyüme ve sosyal dayanışma ana temalar olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde CHP, ülkenin kalkınması ve vatandaşların refahı için kapsamlı planlar sunmuştur.

1954 beyannamesi, önceki hükümetin başarısızlıklarına yönelik eleştirilerle doludur. CHP, yargı bağımsızlığının yeniden tesis edilmesi ve vatandaş haklarının korunması gerektiğini vurgularken, ekonomik reformlar, eğitim ve sosyal refah konularında da önemli hedefler belirlemiştir. Bu, partinin önceki dönemde yaşanan sorunlara çözüm getirme çabasını yansıtmaktadır.

1957 beyannamesi ise daha yenilikçi ve ileriye dönük politikalar içermektedir. CHP, demokratik kurumları güçlendirme, ekonomik istikrar sağlama, sanayileşme, tarım gelişimi ve sosyal refah konularına odaklanmıştır. Ayrıca, hukuk devleti ilkesini pekiştirme ve adalet reformları yapma hedefi de vurgulanmaktadır. Bu dönem, CHP'nin geçmiş deneyimlerden yararlanarak daha kapsamlı ve ileriye dönük bir politika benimsemeye çalıştığını göstermektedir.

4.1.5. 1950 Seçimlerinde DP

1950 yılı Türkiye siyasetinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu yıl, Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili siyasi hayata geçtiği ve Demokrat Parti'nin (DP) Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) karşı önemli bir seçim zaferi elde ettiği bir dönemdir. Demokrat Parti'nin 1950 seçim beyannamesi, partinin o dönemdeki politik vizyonunu, hedeflerini ve CHP'ye yönelik eleştirilerini ortaya koymaktadır. Beyanname, demokratik yönetim, ekonomik kalkınma, tarım ve kırsal kalkınma, sosyal refah, sağlık hizmetleri, eğitim, dış politika ve yolsuzlukla mücadele gibi geniş bir yelpazede hedefler belirlemiştir.

DP 1950 Seçim Beyannamesinde 2287 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 1262 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Demokratik Yönetim ve Adalet	Demokrasi, haklar, özgürlükler, adalet, seçim, vatandaş, anayasa, bağımsız, tarafsız	Gerçek demokratik bir düzeni tesis etmek, seçimlerle iktidarın değişmesini doğal hale getirmek, vatandaş hak ve özgürlüklerini anayasal güvence altına almak, idare ve adalet sistemlerini bağımsız ve tarafsız hale getirmek.
Ekonomik Gelişme ve Mali İstikrar	Ekonomik üretim, milli gelir, vergi reformu, bütçe gelirleri, tasarruf, özel sektör, yabancı yatırımlar, harcamalar	Ekonomik üretimi ve milli geliri artırmak, vergi reformlarını devam ettirerek bütçe gelirlerini artırmak, devlet harcamalarını kısmak ve tasarrufu teşvik etmek, özel sektör ve yabancı yatırımları teşvik etmek.
Tarım ve Kırsal Kalkınma	Tarım, köylü, üretim, ziraat, makine, alet, altyapı, yol, su, elektrik	Tarımsal üretimi artırmak ve köylüye destek sağlamak, ziraat makine ve aletleri temin etmek, köylerin altyapı sorunlarını çözmek (yol, su, elektrik).
Sosyal Refah ve Sağlık	İşçi, yaşam koşulları, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik	İşçi ve dar gelirli vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirmek, sağlık hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak, sosyal güvenlik sistemini genişletmek.
Eğitim ve Kültür	Eğitim, teknik okullar, yatırım, kültür	Teknik okulları yaygınlaştırmak ve eğitime yatırım yapmak, kültürel kalkınmayı desteklemek.
Dış Politika ve Milli Savunma	İttifaklar, dostluk, savunma, güvenlik	Geleneksel İngiliz ve Fransız ittifakını ve Amerika Birleşik Devletleri ile dostluğu sürdürmek, milli savunmayı güçlendirmek ve güvenliği sağlamak.
Yolsuzlukla Mücadele ve Şeffaf Yönetim	Yolsuzluk, şeffaf yönetim, bürokrasi, müdahale, verimli	Bürokratik engelleri ve devlet müdahalelerini azaltmak, devlet yönetimini daha rasyonel ve verimli hale getirmek.

Tablo 27: 1950 DP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu anahtar kelimeler, beyannamenin ana odak alanlarını ve hedeflerini yansıtarak, demokratik reformlar, ekonomik büyüme, tarımsal kalkınma, sosyal refah, eğitim, milli savunma ve şeffaf yönetimi vurgulamaktadır.

1950 Demokrat Parti seçim beyannamesi, dönemin siyasi atmosferini ve DP'nin halkın beklentilerine nasıl yanıt vermek istediğini yansıtan kapsamlı bir belgedir. Beynamede yer alan ana temalar ve politikalar, DP'nin Türkiye'yi nasıl yönetmek istediğine dair açık bir vizyon sunmaktadır.

Demokratik Yönetim ve Adalet: DP, gerçek demokratik bir düzenin tesis edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, seçimlerle iktidarın değişmesini doğal hale getirmek ve vatandaş hak ve özgürlüklerini anayasal güvence altına almak öncelikli hedefler olarak belirlenmiştir. Bu, DP'nin demokratik prensipleri ve adalet sisteminin bağımsızlığını sağlamayı amaçladığını göstermektedir.

Ekonomik Gelişme ve Mali İstikrar: Beynamede ekonomik üretimi ve milli geliri artırmak, vergi reformlarını devam ettirerek bütçe gelirlerini artırmak gibi hedefler

belirlenmiştir. Ayrıca, devlet harcamalarını kıstmak ve tasarrufu teşvik etmek, özel sektör ve yabancı yatırımları teşvik etmek gibi politikalar da öne çıkmaktadır. Bu hedefler, DP'nin ekonomik büyümeyi ve mali istikrarı sağlama konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

Tarım ve Kırsal Kalkınma: DP'nin tarım politikaları, tarımsal üretimi artırmak ve köylüye destek sağlamak üzerine odaklanmaktadır. Köylerin altyapı sorunlarını çözmek (yol, su, elektrik) ve ziraat makine ve aletleri temin etmek gibi somut hedefler, kırsal kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu, partinin kırsal nüfusun yaşam koşullarını iyileştirme konusundaki taahhüdünü göstermektedir.

Sosyal Refah ve Sağlık: DP, işçi ve dar gelirli vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirmeyi, sağlık hizmetlerini geliştirmeyi ve sosyal güvenlik sistemini genişletmeyi hedeflemektedir. Bu, partinin sosyal adalet ve refah konusundaki duyarlılığını yansıtır.

Eğitim ve Kültür: Teknik okulları yaygınlaştırmak ve eğitime yatırım yapmak, kültürel kalkınmayı desteklemek, DP'nin eğitim ve kültür alanındaki öncelikleri arasındadır. Bu hedefler, partinin eğitim reformlarına ve kültürel gelişime verdiği önemi gösterir.

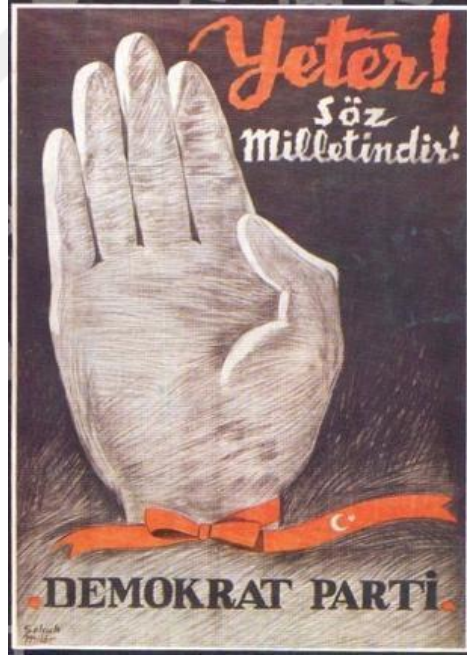
Dış Politika ve Milli Savunma: DP, geleneksel İngiliz ve Fransız ittifaklarını ve Amerika Birleşik Devletleri ile dostluğu sürdürmeyi, milli savunmayı güçlendirmeyi ve güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu, partinin dış politikada Batı ile güçlü ilişkiler kurma ve milli güvenliğini artırma stratejisini yansıtır.

Yolsuzlukla Mücadele ve Şeffaf Yönetim: DP, bürokratik engelleri ve devlet müdahalelerini azaltmayı, devlet yönetimini daha rasyonel ve verimli hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu, partinin şeffaf yönetim ve yolsuzlukla mücadele konusundaki kararlılığını göstermektedir.

Sonuç olarak, 1950 DP seçim beyannamesi, partinin Türkiye'yi daha demokratik, ekonomik olarak güçlü ve sosyal açıdan adil bir toplum haline getirme hedeflerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu belge, DP'nin dönemin siyasi ve ekonomik zorluklarına karşı sunduğu çözüm önerilerini ve CHP'ye yönelik eleştirilerini anlamak açısından önemli bir kaynaktır.

Demokrat Parti Seçim Beyannamesi'nde CHP hükümetine ve hazırladıkları seçim beyannamesine yönelik bazı eleştiriler bulunmaktadır. Rasyonellik ve Realizm Eksikliği, Mali Kaynakların Belirsizliği, Ekonomik Politikaların Kısırlaştırıcı Olması, Vergi Reformlarının Yetersizliği, Devlet Harcamalarının Kontrolü, Adalet Sisteminin

Bağımsızlığı başlıkları altında toplanmıştır. Demokrat Parti bu eleştirilerini kendi beyannamesinin içinde “*CHP Seçim Beyannamesini Tenkid*” başlığı açarak altında sıralamıştır. Beyannamede vaat edilen işlerin ve hizmetlerin çoğunun genel ve belirsiz olduğuna, vaat edilen projeler için gerekli mali kaynakların nasıl sağlanacağı hakkında net bir bilgi verilmediğine dikkat çekilmektedir. CHP'nin izlediği ekonomik ve mali politikaların kısırlaştırıcı olduğu ve tarımsal üretimin artırılmadığı eleştirilmiştir. Vergi reformlarına devam edilmesiyle bütçe gelirlerinin artırılacağı yönündeki tahminlerin aşırı iyimser olduğu belirtilmiş, yeni vergiler getirilmedikçe ve üretim ile milli gelir artırılmadıkça vergi reformlarıyla elde edilecek gelir fazlasının sınırlı kalacağı ifade edilmiştir. Tasarruf yapılması gerektiği belirtilmiş, ancak CHP'nin sürekli olarak devlet harcamalarını ölçsüz ve gereksiz şekilde artırdığı eleştirilmiştir. Devletin en zaruri kamu hizmetlerini bile tam olarak karşılayamadığı ifade edilmiştir. Adalet sisteminin tam bağımsız olması hakkında CHP'nin yeterli adımları atmadığı belirtilmiştir. İdarenin (kastedilen Bürokrasi olmalı) iktidar değişikliklerinden etkilenmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Görsel 46: Afiş 8 1950 DP

Kaynak: Özkan (2019, s.36)

Afiş 8'in ana temasının demokrasi olduğu görülmektedir. Afiş, Demokrat Parti'yi demokrasi ile özdeşleştirilmektedir. “Yeter” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel

düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın "Söz milletin" ifadesiyle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidarın/ CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. "Yeter" ifadesinde, çağrışımsal olarak CHP'nin iktidarı yanlış politikalar ile ilişkilendirilmektedir. "Söz milletindir" ifadesiyle devam ettiğinde yine çağrışımsal açıdan bu politikaların halk üzerinde bir baskı oluşturduğu sunumu yapılmaktadır. Afişin hedefi doğrudan iktidardır. Yeter ifadesi ile söylemsel düzeyde halkın ağzından iktidara dur mesajı verilmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişin kullanıldığı seçim dönemi düşünüldüğünde, 1946 yılında çok partili hayata geçilmesi ile Demokrat Parti siyasete güçlü bir muhalefet partisi olarak girmiştir. Afiş, CHP iktidarının 27. yılına denk gelen 1950 seçimlerinde DP'yi demokrasi ile ilişkilendirme ve aldığı halk desteği ile afişin söylemini millettten iktidara doğru yöneltmektedir.

4.1.6. 1954 Seçimlerinde DP

Demokrat Parti 1954 seçimlerinde seçim beyannamesi yayınlamamıştır.

Görsel 47: Afiş 15 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 15'in temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afişte DP, “Senin Partin” söylemiyle halk ile özdeşleştirilmektedir. CHP ise ekonomik sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Afişin hedef kitlesi çiftçilerdir. Afişte yer alan “Buğdayına 30 kuruşu çok görenlere” ifadesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de istikrar olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça CHP’ye oy vermemeleri çağrısı yapılmaktadır. Afişin kullanıldığı seçim üzerinden değerlendirildiğinde; Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu dönem olmasına rağmen, çağrışımsal olarak CHP’nin iktidarda bulunduğu 1950 öncesinin ekonomik koşulları ile ilişkilendirilmektedir.

Görsel 48: Afiş 16 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 16’nın temasının dış politika olduğu görülmektedir. Afişte Demokrat Parti dünya devletleriyle özdeşleştirilmektedir. CHP ile yalnızlıkla ilişkilendirilmektedir. Benzer bir biçimde, ülkenin CHP iktidarında “yapayalnız bir devlet” olarak ifade edilmesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmektedir. Ayrıca “Bugün cihan bizimledir” ifadesi ile DP’nin olumlu eylem sunumu yapılması sonucunda söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz

bırakılmıştır. Ancak CHP'nin onlar tarafında bulunduğu söylenebilir. Afiş doğrudan seçmene hitap etmekte olup, söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 49: Afiş 17 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 17'nin ana temasının Kalkınma olduğu görülmektedir. Afiş doğrudan seçmene yönelik olarak hazırlanmıştır. Demokrat parti milletle özdeşleştirilmektedir. “Kalkınan Türkiye senin eserindir” ifadesi ile doğrudan bir biçimde, söylemsel düzeyde biz’e olumlu anlam atanmaktadır. Buna karşın “Onu yıktırma” ifadesiyle onlar’ın olumsuz sunumu yapılması söz konusudur. Afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca “senin eserindir” ifadesiyle çağrışımsal olarak Demokrat Parti’nin ve demokrasinin halkın eseri olmakla ilişkilendirilmesi sonucunda halka bir sorumluluk verilmektedir. “Onu yıktırma” ifadesi çağrışımsal olarak CHP iktidarını ülkenin kalkınmasının durdurulmasıyla ilişkilendirmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 50: Afiş 18 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 18'in ana temasının demokrasi olduğu görülmektedir. Afiş doğrudan seçmene yönelik olarak hazırlanmıştır. Demokrat parti "milletle" özdeşleştirilmektedir. "Güvendidin, seçtin" ifadesi ile doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'e olumlu anlam atanmaktadır. Buna karşın "Eserini koru" ifadesiyle çağrışımsal olarak onlar'ın olumsuz sunumu yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca "Eserini koru" ifadesi çağrışımsal olarak Demokrat Parti iktidarının halkın eseri olmakla ilişkilendirilmesi sonucunda halka sorumluluk verilmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 51: Afiş 19 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 19'un ana temasının Demokrat Partinin icraatleri olduğu görülmektedir. Afiş'te DP yatırımlarla özdeşleştirilmektedir. "Yaptıklarımız yapacaklarımızın teminatıdır" ifadesiyle çağrışımsal olarak istikrar olgusuna atıf yapılmaktadır. Yine aynı ifade ile söylemsel düzeyde Biz'e olumlu anlam ataması yapılmaktadır. Afişte DP Biz ile temsil edilmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. afiş doğrudan seçmene hitap etmektedir.

Görsel 52: Afiş 20 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 20'nin ana temasının İşçi sınıfının temel hakları olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesinin işçi sınıfı olduğu görülmektedir. Afiş Demokrat partiyi işçi sınıfı ile ilişkilendirmektedir. “DP Haklarının Bekçisidir” ifadesi ile çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmektedir olup, dolaylı bir biçimde de güven olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir.

Görsel 53: Afiş 21 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

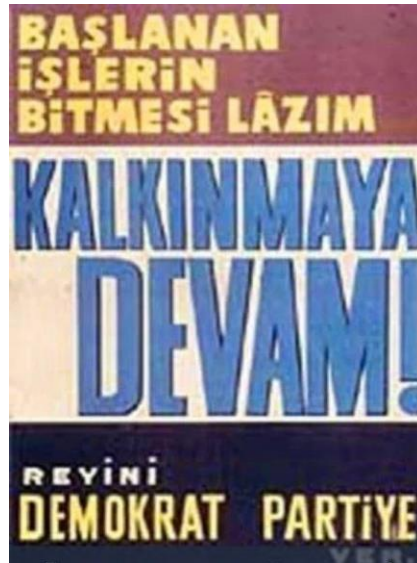
Afiş 21’in ana temasının İşçi sınıfı ve ekonomi olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi işçilerdir. “Her işçiye bir çatı” ifadesiyle söylemsel düzeyde biz’in olumlu sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan DP’yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. afiş doğrudan seçmene hitap etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 54: Afiş 22 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 22'nin ana temasının kırsal kalkınma olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi köylerde yaşayan seçmenlerden oluşmaktadır. “Yolumuz köye doğru” ifadesi ile biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. “Işık, sağlık, okul, su” ifadeleri ise çağrışımsal olarak köylü sınıfın temel ihtiyaçlarına ulaşamadığına dair verilen örneklerle Onlar'ın olumsuz sunumu yapılmaktadır. Ayrıca afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 55: Afiş 23 1954 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 23’ün ana temasının kalkınma olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi doğrudan tüm seçmenlerdir. Demokrat Parti yatırımlarla ilişkilendirilmektedir. “Başlanan işlerin bitirilmesi lazım” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “Kalkınmaya devam” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.1.7. 1957 Seçimlerinde DP

Demokrat Parti 1957 seçimlerinde seçim beyannamesi yayınlamamıştır.

Görsel 56: Afiş 47 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 47’nin ana temasının CHP eleştirisi olduğu görülmektedir. Afiş doğrudan seçmene hitap etmektedir. “rey çalmanı, mazbata hırsızlığı yapanı, şiddet uygulayanı” ifadeleri ile doğrudan biçimde söylemsel düzeyde Onlar’ın olumsuz sunumu yapılmaktadır. Ayrıca benzer bir biçimde “Şiddet uygulayanı” ifadesiyle Onlar’a olumsuz anlam ataması tekrarı söz konusudur. Afişte onlar’ın olumsuz sunumu yapılması sonucunda, iç grup-dış grup

kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. “Unutma” ifadesi ile de atadığı olumsuz anlamların pekiştirmesi yapılmaktadır. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Afiş 1946 yılında gerçekleşen açık oy gizli tasnif yöntemi ile yapılan oy sayımında CHP tarafından haksızlığa uğranıldığını ifade etmektedir.

Görsel 57: Afiş 48 1957 DP

Kaynak: 11 Ekim 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesi

Afiş 48'in ana teması Demokrasidir. DP Demokrasi ile özdeşleştirilmiştir. “Madem ki oyunu istediğine verebiliyorsun” ifadesi ile doğrudan biçimde söylemsel düzeyde Biz'in olumlu sunumu yapılarak, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP ve diğer muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. “Madem ki” ifadesi ile oy kullanma arasında bir sebep sonuç ilişkisi oluşturularak demokrasinin gerekçesinin oy kullanmak olduğu belirtilmiştir. “İşte demokrasi budur” ifadesi ile çağrışımsal olarak Biz'e olumlu anlam ataması yapılmaktadır. Ancak afişin demokrasinin ilkelerini sadece oy kullanma özgürlüğüne indirgediği söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara

ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 58: Afiş 49 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş, 49'un ana teması ekonomi ve CHP iktidarı eleştirisidir. CHP hayat pahalılığı ile özdeşleştirilmektedir. “Şekerin kilosunu beş liraya yedirdikleri” ifadesiyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde Onlar’a olumsuz eylem ataması yapılmaktadır. Ardından getirilen “Unutma” ifadesi ile de olumsuz anlam ataması pekiştirilmektedir. “Pahalılık var diyorlar” ifadeleriyle çağrışımsal olarak pahalılık iddialarının asılsız olduğu asıl hayat pahalılığın CHP döneminde yaşandığı ima edilerek, biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, onlar ile tanımlananın CHP olduğu bilinmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP'ye oy vermemeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 59: Afiş 50 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

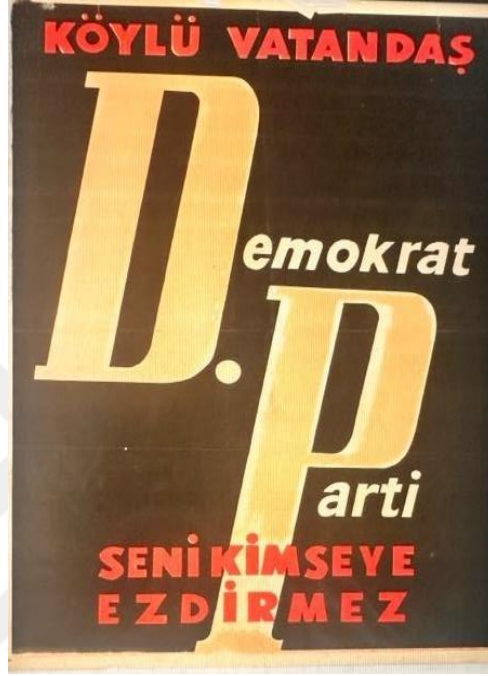
Afiş, 50'nin ana teması Kalkınma ve CHP iktidarı eleştirisidir. DP kalkınma ile özdeşleştirilirken CHP geri kalmışlık ile ilişkilendirilmektedir. “1950’de geri kalmış bir millettik” ifadesi ile Onlar’ın olumsuz sunumu yapılmaktayken, “1957’de ileri bir dünya milleti olduk” ifadesi ile Biz’e olumlu anlam ataması yapılmaktadır. Afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 60: Afiş 51 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 51'in ana temasının ekonomi istihdam ve işçi sınıfı olduğu görülmektedir. DP Kalkınma ile özdeşleştirilmektedir. “Daha çok iş” işçiye refah ve emniyet” ifadeleri ile doğrudan söylemsel düzeyde Biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Afişin hedef kitlesini işçi sınıfı oluşturmaktadır. Ancak afişin söylemindeki ifadelere ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 61: Afiş 52 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

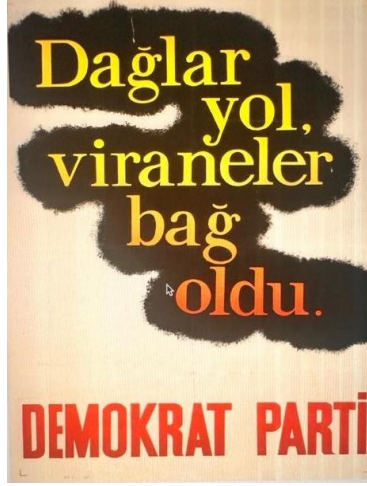
Afiş 52'nin ana temasının köylü sınıfı olduğu görülmektedir. “Demokrat Parti seni Kimseye ezdirmez” ifadesiyle bir yandan biz'in olumlu eylem sunumu yapılırken öte yandan onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Bu sunumların sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 62: Afiş 53 1957 DP

Kaynak: <https://bianet.org/yazi/1973-1977-iki-secim-ve-milliyetci-cephe-ler-164708> erişim tarihi 17.10.2024

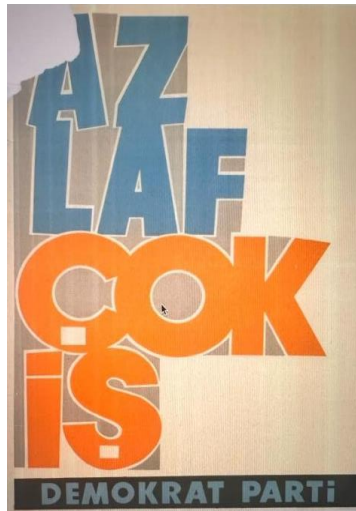
Afiş 53'ün ana temasının lider olduğu görülmektedir. DP kişiliğe atıfta bulunarak parti lideri ile özdeşleşmektedir. “Büyük Türkiye İçin Desteğinizi İstiyorum” ifadesi ile Biz’e olumlu eylem ataması yapılmaktadır. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Afiş siyasal iletişim tarihinin en çok tekrarlanan afişinin bir uyarlamasıdır. 1950’de iktidara gelişinden sonra afişlerde görsel kullanımını yasaklayan Demokrat Parti’nin 1957 seçimlerinde Menderes görseliyle bir afiş hazırlamış olduğu görülmektedir. Lider parmağı ile doğrudan işaret ettiği her bir seçmen üzerinde kişisel bir bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Lider yüz yüze doğrudan iletişim kuramadığı her seçmene kendisini özel hissettirecek şekilde afiş aracılığıyla temas kurmaktadır. Büyük Türkiye’nin mimarı olacak liderin kendisi olduğunu karizmatik lider etkisi ile vatandaşlar üzerinde hissettirmeye çalışmaktadır.

Görsel 63: Afiş 54 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 54'ün ana temasının kalkınma ve alt yapı olduğu görülmektedir. Demokrat Parti yatırımlarla ilişkilendirilmektedir. “Dağlar yol viraneler bağ oldu” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 64: Afiş 55 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 55'in ana temasının yatırım olduğu görülmektedir. Demokrat Parti icraatlerle ilişkilendirilmektedir. “Az laf çok iş” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 65: Afiş 56 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 56'nın ana temasının ilerleme, gelişme olduğu görülmektedir. Demokrat Parti yatırımlarla ilişkilendirilmektedir. “Daha ileri, daha kuvvetli bir Türkiye için Demokrat Parti” ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan DP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Fakat bu çağrısının “DP oyunu hak etti” ifadeleriyle yapılması, çağrışımsal biçimde biz'e olumlu eylem ataması yapılması anlamına gelmektedir.

Görsel 66: Afiş 57 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 57'nin ana temasının DP'nin icraatları olduğu görülmektedir. Afişte Demokrat Parti halkla özdeşleştirilmektedir. “Seni düşündüğü, seninle çalıştığı için muvaffak oldu” ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde Biz’in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan DP ile ifade edilmektedir. “Senin Partin” ifadesiyle vatandaşla özdeşim kurarak afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak CHP’nin onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 67: Afiş 58 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 58'in ana temasının birlik beraberlik olduğu görülmektedir. DP halkla özdeşleştirilirken, CHP ise dedikodu ile ilişkilendirilmektedir. “Dedikodu yok” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “İşimizi elbirliğiyle bitirelim” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 68: Afiş 59 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

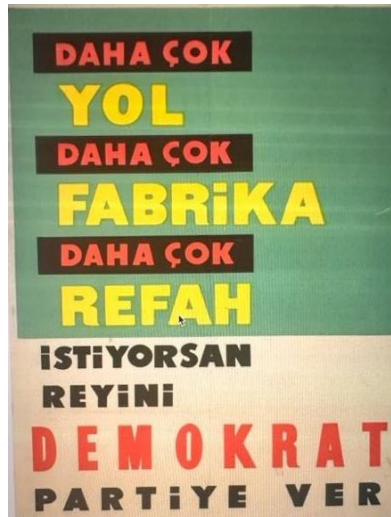
Afiş 59'un ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi çiftçi vatandaşlardır. “Onların ucuzluk dedikleri şey, senin mahsulünü ucuza almaktır” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 69: Afiş 60 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 60'ın ana temasının kalkınma olduğu görülmektedir. “5 Misli Artan Sanayi, 1 Misli Artan Ekim Sahası, 5 Misli Artan İşçi, 3 Misli Artan Elektrik” ifadeleriyle dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle Biz’e olumlu eylem ataması yapılmıştır. Ayrıca “Yedi Yılda Türkiye’yi Büyük Devlet Yapan Parti!” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir.

Görsel 70: Afiş 61 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 61'in ana teması sanayi ve kalkındır. Demokrat Parti kalkınma ile özdeşleştirilmektedir. "Daha Çok Yol, Daha Çok Fabrika, Daha Çok Refah İstiyorsan" ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan DP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte ayrıca emir kipiyle doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, açıkça DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 71: Afiş 62 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 62'nin ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi işçi vatandaşlardır. "Onların ucuzluk dedikleri şey, senin ücretinden/kazancından kesmektir" ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan emir kipi kullanılarak seçmene hitap edilmekte olup, DP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 72: Afiş 63 1957 DP

Kaynak: Milli Kütüphane Arşivi

Afiş 63'ün ana temasının ekonomi ve kalkınma olduğu görülmektedir. DP kalkınma ile özdeşleştirilmektedir. “İşi azaltacaklara, yapılan işleri durduracaklara” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan DP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan emir kipi kullanılarak seçmene hitap edilmekte olup, DP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.1.8. 1950-1960 Yılları Arasında DP

Bu bölümde 1950-1960 yılları arasındaki on yıllık dönemde gerçekleşen üç genel seçimde DP’nin seçim beyannameleri ve kullandığı seçim afişlerine ilişkin bulgularının bütüncül bir değerlendirmesi sunulacaktır. Demokrat Parti’nin 1950 seçimlerine 1946 seçimlerinden alınan seçim sonuçları sebebiyle yüksek bir özgüvenle girdiği söylenebilir. DP’nin 1950 seçimlerinde kullandığı afişlerinden bir tanesine ulaşılmıştır. 1954 ve 57 seçimlerinde ise bir seçim beyannamesi yayınlamamıştır. Dolayısıyla beyannameler ve afişler arasında bütüncül bir değerlendirmeden ziyade afişler kendi dönemleri içerisinde

bir değerlendirilmeye tabi olacaktır. DP'nin 1950 seçimlerinde kullandığı tek afiş “Yeter! Söz Milletindir” afişidir. Selçuk Milar tarafından hazırlanan afiş 1950 DP Seçim Beyannamesinin Demokrasiyi güçlendirme teması ile özdeşleşmektedir. DP milletle ilişkilendirilerek iktidara yüksek bir tondan “Yeter” ünlemi ile seslenmektedir. Afişte onlar’ın olumsuz eylem sunumunu yapılmaktadır. Afiş siyasal iletişim tarihinin ikon tasarımları arasında yer almaktadır.

1954 seçimlerinde kullanılan dokuz afişin üçü köylü sınıfına, ikisi işçi sınıfına kalan afişler ise genel seçmene yönelik hazırlanmıştır. Genel olarak afişlerinin temalarının dış politika, itibar, demokrasi, altyapı kalkınma olduğu görülmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Toplam dokuz afişin altısında olumlu iç-grup sunumu yapıldığı, birinde olumsuz dış grup sunumunun yer aldığı görülmektedir. İki afiş içerisinde ise olumlu iç-grup sunumu ve olumsuz dış grup sunumunu bir arada bulundurmaktadır. İç grup açıkça ve doğrudan DP olarak verilmişken, dış grup ise iktidarı dönemindeki uygulamalarına atıf yaparak CHP işaret edilmiştir. 1954 kampanyası DP iktidarının 4. senesi olduğundan genel olarak kendi olumlu sunumunu yapmak suretiyle bir iletişim çalışması yürüttüğü söylenebilir. Onlar’ın olumsuz, biz’in olumlu sunumlarının bir arada verildiği afişlerde kalkınmadan bahsedilmekte, kalkınmanın sürdürülebilir olması için iktidarda kalmaları gerektiği vurgusu yapılmıştır. Bu afişlerin negatif seçim kampanyasına örnek oluşturduğu söylenebilir. Demokrat Parti’nin popülist politikaları sonucunda halkın desteğini kazanmış olduğu bilinmektedir. Popülizmi afişler yoluyla da sürdürmektedir. Her işçiye bir çatı, kalkınan ülke, cihan devleti Türkiye gibi söylemler yoluyla sürdürmektedir.

Demokrat Parti, özellikle 1955 sonrası yaşanan ekonomik krizin yarattığı sorunlar, seçimlerde artan oyları güvenerek muhaliflerine yönelik artan baskı gibi sebeplerle, arkasına aldığına inandığı halk desteğini yavaş yavaş kaybetmeye başladığını hissetmektedir. Bu sebeple derinleşen ekonomik krizi kontrol altında tutabilmek amacıyla erken seçime giderek 1958 yılında yapılması planlanan seçimleri 1957 yılına almıştır. Bu kaygıların seçim afişlerine yansıdığı görülmektedir. Afişlerde onlar’a yönelik sunumun sertleştiği görülmektedir. DP’nin 57 seçimlerinde kullandığı 16 seçim afişine ulaşılmıştır. Afişlerin üçü köylü, üçü işçi vatandaşa, on afiş genel olarak tüm seçmenlere hitaben hazırlanmıştır. Afişlerin eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise,

temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmekte olup; toplam on altı afişin dokuzunda olumlu iç-grup sunumu yapıldığı, üçünde de olumsuz dış grup sunumunun yer aldığı görülmektedir. Dört afişte olumsuz dış grup sunumunun, olumlu iç-grup sunumuyla birlikte bulunduğu görülmektedir. İç grup açıkça ve doğrudan DP olarak verilmişken, dış grup ise CHP'yi işaret etmektedir. Dış grubun olumsuz sunumunda da, CHP oy hırsızlığıyla, şiddetle, vatandaşını ezmekle, geri kalmışlıkla, kalkınmaya karşı dirençle ilişkilendirilmiştir. CHP iktidarı dönemindeki icraatları sebebiyle eleştirilmiş seçmene 1950 öncesi Türkiye olumsuz eylemlerin sunumuyla hatırlatılmaya çalışılmıştır. Negatif siyasal iletişim yöntemlerinden korkunun çekiciliği kullanılmıştır. 57 seçimlerinde afiş söylemlerinin sert olduğunun düşünülmesinin sebebi DP'nin icraatlarını, CHP dönemi ile yaptığı kıyas üzerinden sunmasıdır. Ayrıca 1957 seçimlerinde DP'nin kullandığı afişlerden en dikkat çeken Menderes'in fotoğrafının kullanıldığı afiştir. Birinci bölümde yer alan afiş başlığında siyasal iletişim aracı olarak afişin etkisi detaylandırılmıştır. Dönemin koşulları incelendiğinde; okuryazarlık oranı, gazetelerin köylere ulaşım zorluğu, sebebiyle afişin radyo kadar etkili iletişim araçlarından olduğu görülmektedir. Menderes'in iktidar olduğu anda afişlerde görsel kullanımını yasaklayan tasarıyı meclisten geçirmesine rağmen 57 seçimlerinde bu yasayı kendisinin çiğnediği görülmektedir. 1957 seçim sonuçları incelendiğinde DP'nin oy oranının düşmesine rağmen seçimlerden birinci parti olarak çıktığı görülecektir.

4.2. 1960'li Yıllarda CHP ve AP

4.2.1. 1961 Seçimlerinde CHP

1961 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinin önemli bir dönüm noktalarından biridir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrasında Türkiye'nin yeniden demokratik düzene dönme çabalarının bir parçası olarak, 1961 seçimleri büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1961 seçim beyannamesinde yeni bir anayasa, ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve demokratik reformlar gibi kapsamlı vaatlerde bulunmaktadır. Beyanname, CHP'nin o dönemdeki siyasi vizyonunu ve Demokrat Parti (DP) iktidarına yönelik eleştirilerini içermektedir.

CHP 1961 Seçim Beyannamesinde 10326 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 3793 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar

frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannameni temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Ziraat	53
C.H.P	51
Devlet	43
İktisadi	42
Sağlık	39

Tablo 28: 1961 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Şekil 10: 1961 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu

Kaynak: <https://voyant-tools.org/?corpus=1cef30fd77a5cb734220ff988fafe3aa>

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Yeni Anayasa ve Rejim Yasası	Anayasa, Hak ve özgürlükler, Tarafsız, Din ve vicdan, Teminat, İdare, Güvenlik	Hak ve özgürlüklerin anayasada belirtilen hükümlerinin uygulanması, hakim teminatının ve mahkeme bağımsızlığının sağlanması, din hizmetlerinde bulunanların eğitimleri ve geçim şartlarının iyileştirilmesi.
Ekonomik Kalkınma	Kalkınma, Yatırım, Sanayileşme, Özel teşebbüs, Sosyal adalet, Tasarruf	Mevcut tesislerin verimli çalıştırılması, yarım kalmış yatırımların tamamlanması, sanayileşme hızının artırılması, özel teşebbüsün desteklenmesi ve sosyal adaletin sağlanması.
Vergi Sistemi ve Mali Politikalar	Vergi, Adalet, Teşvik, Amortisman, Gelir vergisi, Dar gelirli	Vergi yükünün adil dağıtılması, dar gelirli kesimlerin korunması, yatırımları teşvik edici vergi politikaları, amortisman ayırımında serbestlik tanınması, ziraatte kullanılan araziden arazi vergisi alınmaması.
Tarım ve Köy Kalkınması	Ziraî, Çiftçi, Tarım, Kredi, Mahsul, Sigorta	Ziraî yatırımların artırılması, kredi imkanlarının genişletilmesi, ziraî mahsullerin tatminkâr fiyatlarla satılması, çiftçi borçlarının ödeme gücüne göre düzenlenmesi, ziraî sigorta sisteminin kurulması.
Ulaştırma ve Bayındırlık	Yol inşaatı, Denizcilik, Ulaştırma, Karayolları, Koordinasyon	Karayolları şebekesinin genişletilmesi, yol inşaatına hız verilmesi, denizcilik sektörünün teşvik edilmesi, ulaştırma sistemleri arasında koordinasyon sağlanması.
Dış Ticaret ve Turizm	İhracat, İthalat, Döviz, Turizm, Yatırım	İhracatın artırılması, ithalatın yatırım malları ithalini genişletecek şekilde düzenlenmesi, turizmin geliştirilmesi, döviz gelirlerinin artırılması, yeni iş sahalarının yaratılması.
Sosyal Politikalar ve Halk Sağlığı	Sağlık, Eğitim, İşçi hakları, Sosyal güvenlik, Yatak sayısı	Sağlık merkezlerinin yaygınlaştırılması, hastane yatak sayısının artırılması, eğitim reformları, halk eğitimi programlarının yaygınlaştırılması, sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev haklarının tanınması.
Adalet ve Güvenlik	Adalet, Mahkeme, Hakim, Güvenlik, Kaçakçılık	Adalet hizmetlerinin vatandaşta güvenlik ve huzur duygusunu artıracak şekilde düzenlenmesi, can ve mal güvenliğinin sağlanması, kaçakçılıkla mücadele.

Tablo 29: 1961 CHP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1961 CHP seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konusundaki kararlılığını göstermektedir. CHP, DP iktidarının ekonomik, sosyal ve idari politikalarını eleştirerek, kendi iktidarında köklü reformlar yapma taahhüdünde bulunmuştur.

Yeni Anayasa ve Rejim Yasası: CHP, yeni anayasada temel hak ve özgürlüklerin teminat altına alınacağını, hâkim teminatının ve mahkeme bağımsızlığının sağlanacağını vurgulamaktadır. Din ve vicdan özgürlüğünün korunması da önemli bir hedef olarak belirlenmiştir. Bu, CHP'nin demokratik ve hukuk devletini güçlendirme amacını yansıtmaktadır.

Ekonomik Kalkınma: Parti, mevcut tesislerin tam verimli çalıştırılması ve yarım kalmış yatırımların tamamlanması gerektiğini savunmaktadır. Sanayileşme hızının artırılması ve

özel teşebbüsün desteklenmesi, CHP'nin ekonomik kalkınma stratejisinin temel unsurlarıdır. Ayrıca, sosyal adaletin sağlanması ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi de vurgulanmaktadır.

Vergi Sistemi ve Mali Politikalar: CHP, vergi yükünün adil dağıtılması ve dar gelirli kesimlerin korunması gerektiğini belirtmektedir. Yatırımları teşvik edici vergi politikaları ve ziraatte kullanılan araziden vergi alınmaması gibi düzenlemeler, partinin ekonomik politikalarının önemli bir parçasıdır.

Tarım ve Köy Kalkınması: Beyannamede, ziraî yatırımların ve kredilerin artırılması, ziraî mahsullerin tatminkâr fiyatlarla satılması ve çiftçi borçlarının ödeme gücüne göre düzenlenmesi planlanmaktadır. Ayrıca, ziraî sigorta sisteminin kurulması da önemli bir hedef olarak belirtilmiştir. Bu politikalar, CHP'nin tarım sektörüne verdiği önemi göstermektedir.

Ulaştırma ve Bayındırlık: Parti, karayolları şebekesinin genişletilmesi ve yol inşaatına hız verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Denizcilik sektörünün teşvik edilmesi ve ulaştırma sistemleri arasında koordinasyon sağlanması da vurgulanmaktadır.

Dış Ticaret ve Turizm: CHP, ihracatın artırılması ve ithalatın yatırım malları ithalini genişletecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Turizmin geliştirilmesi, döviz gelirlerinin artırılması ve yeni iş sahalarının yaratılması da önemli hedefler arasındadır.

Sosyal Politikalar ve Halk Sağlığı: Beyannamede, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve hastane yatak sayısının artırılması hedeflenmektedir. Eğitim reformları ve halk eğitimi programlarının yaygınlaştırılması, CHP'nin sosyal politikalarının önemli bir parçasıdır. Ayrıca, sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev haklarının tanınması da vurgulanmaktadır.

Adalet ve Güvenlik: CHP, adalet hizmetlerinin vatandaşta güvenlik ve huzur duygusunu artıracak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Can ve mal güvenliğinin sağlanması ve kaçakçılıkla mücadele de önemli hedefler arasındadır.

CHP, 1961 seçim beyannamesinde Demokrat Parti Hükümetlerinin, ekonomik, sosyal ve idari politikalarını ağır şekilde eleştirerek, kendi iktidarlarında bu alanlarda köklü reformlar yapacaklarını taahhüt etmektedir. Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, sosyal adaletin sağlanması, adalet ve idarede tarafsızlığın temin edilmesi gibi vaatler öne çıkmaktadır. Bu eleştiriler ve vaatler, CHP'nin geçmiş hükümetlerin başarısızlıklarını

telafi etmeye yönelik politikalarını göstermektedir. İktidarın enflasyona dayanan ve plansız yatırım politikalarının ekonomide büyük dengesizlikler yarattığı belirtilmektedir. Ekonomik durgunluğun ve işsizliğin genişleyerek devam ettiği vurgulanmaktadır. Bu ekonomi politikaları sonucunda, halk kitlelerinin yoksulluğa terk edildiği ve sosyal meselelerin tamamen ihmal edildiği eleştirilmektedir. Özellikle çiftçilerin alım gücünün azaldığı belirtilmektedir. Eğitim ve sağlık alanlarında yapılanların ihtiyaçların çok azına cevap verebildiği, gecekondü sayısının arttığı eleştirileri yer almaktadır. Tarım sektöründe yatırımların geniş ölçüde düşmesi nedeniyle çiftçilerin zor durumda bırakıldığı ifade edilmektedir. Tarım alet ve malzemelerinin fiyatlarının aşırı yükselmesi sonucu çiftçilerin maliyetlerinin arttığı belirtilmektedir. Adalet hizmetlerinin güvenlik ve huzur duygusunu artıracak şekilde görülmediği eleştirilmektedir. Ayrıca, devlet idaresinin tarafsız olmadığı ve memurların haksız işlemler ve siyasi baskılarla karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır.

Görsel 73: Afiş 64 1961 CHP

Kaynak: <https://blog.milliyet.com.tr/chp-yakin-tarihinden-1/Blog/?BlogNo=416458> Erişim Tarihi: 17.10.2024

Afiş 64'ün ana temasının bölgesel kalkınma ve ekonomi olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi doğu illerinde yaşayan seçmenlerdir. "Doğuyu Dertlerinden CHP Kurtaracak" ifadesiyle, söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz

anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, önceki dönem iktidarlarının onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

4.2.2. 1965 Seçimlerinde CHP

1965 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1961 seçimlerinden sonra demokratik rejimi güçlendirme, ekonomik kalkınmayı hızlandırma ve sosyal refahı artırma hedeflerini sürdürerek, 1965 seçim beyannamesinde kapsamlı reformlar ve politikalar önermiştir. Bu beyanname, CHP'nin dönemin sorunlarına yönelik çözüm önerilerini ve önceki hükümetlere yönelik eleştirilerini içermektedir.

CHP 1965 Seçim Beyannamesinde 23403 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 6921 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
C.H.P	309
Sosyal	136
Devlet	134
İktisadî	108
Millî	77

Tablo 30: 1965 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1965 CHP seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür politikaları, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Hukuk ve Devlet Anlayışı: CHP, 1961 Anayasası'nın temel ilke ve kurumlarını tam olarak yerleştirdiğini ve bu düzenin korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Temel hak ve özgürlüklerin sağlanması, bağımsız yargı organlarının kurulması ve üniversiteler ile TRT'nin özerkliği, partinin hukuk devleti ve demokratik rejimi güçlendirme amacını yansıtmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası: CHP, ekonomik kalkınmanın plânlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmakta ve devletin ekonomide aktif rol almasını önermektedir. Sanayileşmenin hızlandırılması, vergi adaletinin sağlanması ve dar gelirli kesimlerin korunması, partinin ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlama hedefini göstermektedir.

Tarım ve Köy Kalkınması: CHP, tarım sektöründe topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması ve tarımda kooperatifleşmenin teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çiftçilere uygun kredi imkanlarının sağlanması ve modern tarım tekniklerinin kullanılması, partinin tarımda verimliliği artırma ve kırsal kalkınmayı sağlama amacını yansıtmaktadır.

Eğitim ve Kültür Politikası: CHP, eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğinin sağlanması, yeni fakültelerin açılması ve Türk kültürünün yaşatılması, partinin eğitimde kaliteyi artırma ve kültürel mirası koruma hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım: CHP, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sağlık ocaklarının sayısının artırılması ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, partinin sağlık ve sosyal refahı artırma amacını yansıtmaktadır.

İdari ve İçişleri Politikaları: CHP, merkezî idarenin ademi merkeziyetçilikle dengelenmesi ve mahallî idarelerin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İdari zihniyetin değişmesi ve devlet memurlarının vatandaşlara hizmet anlayışı içinde hareket

etmesi, partinin idari reformlar ve yerel yönetimleri güçlendirme hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, 1965 CHP seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal refah konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Bu beyanname, CHP'nin dönemin sorunlarına yönelik çözüm önerilerini ve önceki hükümetlere yönelik eleştirilerini anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Görsel 74: Afiş 73 1965 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s.50)

Afiş 73'ün ana temasının toprak reformu olduğu görülmektedir. CHP kırsal kalkınma ile özdeşleştirilmektedir. AP ise toprak sahipleri ile ilişkilendirilmektedir. “Toprak reformunu yapmadılar” ifadesi ile onlara olumsuz eylem sunumu yapılmakta, “yaptırmadılar” ifadesiyle de Biz’e olumlu anlam ataması sunulmaktadır. “CHP” yapacak ifadesi ile olumlu eylem ataması pekiştirilmesi yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz’e olumlu, onlar’a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak bu haliyle, DP/AP iktidarlarının onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Dönem koşulları dikkate alındığında toprak reformu konusunun DP ve CHP arasında yıllarca süren bir anlaşmazlık olduğu bilinmektedir. 65 Seçimlerinde Toprak Reformunun hala gündemde oluşu AP’nin bu konudaki görüşlerini

DP'den miras olarak aldığı söylenebilir. Kırsal bölgelerde topraksız köylüler, toprak sahiplerinin yanlarında çalışarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Ancak 50'li yıllarda traktörün tarımda yaygın kullanımı ile birlikte insanların yaptığı işleri makinalar devralınca köylülerin işsiz kalmaları geçimlerini sağlayamamaları köylerden kentlere yoğun göç hareketi başlatmıştır. 60'lı yıllara gelindiğinde bu göç dalgasının kente yönelik etkileri de dikkat çekici olmaya başlamıştır. Dolayısıyla toprak reformu konusunun etki alanının sadece kırsal ile sınırlı kalmadığı söylenebilir.

4.2.3. 1969 Seçimlerinde CHP

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), bu dönemde ekonomik kalkınma, sosyal adalet, eğitim reformları ve sanayileşme gibi konulara odaklanarak "düzen değişikliği programı" çerçevesinde kapsamlı politikalar önermiştir. CHP, bu beyanname ile mevcut hükümetin politikalarına yönelik eleştirilerini ve kendi çözüm önerilerini sunmuştur. Beyannamenin temel hedefi, halkın refahını artıracak, adil ve kalkınmış bir Türkiye yaratmaktır.

CHP 1969 Seçim Beyannamesinde 29595 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 7633 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Halk	274
Düzen	180
Sosyal	176
Cumhuriyet	175
Devlet	134

Tablo 32: 1969 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1969 CHP seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür politikaları, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

CHP, 1969 seçim beyannamesinde "düzen değişikliği" programını vurgulayarak, mevcut bozuk düzeni değiştirerek adaletli, hızlı kalkınmayı sağlayan ve sanayileşmeyi teşvik eden bir düzen kurmayı amaçlamaktadır. "Ortanın Solu" ilkesi doğrultusunda halkçı ve insancıl bir yaklaşım benimsenmiştir.

Köylüye Dönük Düzen Değişikliği: CHP, köylülerin sorunlarını çözmek için toprak reformunu gerçekleştirmeyi ve tarımsal verimliliği artırmayı hedeflemektedir. Hazine topraklarının dağıtımı, büyük toprak sahiplerinin topraklarının kamulaştırılması ve tarımda kooperatifleşmenin teşvik edilmesi önemli politikalar arasında yer almaktadır. Köylerin altyapı, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler açısından geliştirilmesi de önemli hedeflerdendir.

Bağımsız Sanayi Toplumuna Geçiş: CHP, Türkiye'yi hızla sanayi toplumu haline getirmeyi ve ekonomik yapıyı dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Devletin öncülüğünde özel girişimlere serbestlik tanınan, geniş halk topluluklarının yatırımlarına dayanan bir sanayi politikası benimsenmiştir. Ayrıca, yerli sanayinin geliştirilmesi ve yüksek teknoloji kullanımının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

Eğitim ve Kültür Politikası: CHP, eğitim sisteminin çağın gereksinimlerine uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Teknik ve mesleki eğitim fırsatlarının artırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi vurgulanmaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım: CHP, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sağlık ocaklarının kurulması ve sosyal yardım hizmetlerinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve tarım sigortası ve sosyal sigortaların yaygınlaştırılması da önemli hedefler arasındadır.

İdari ve İçişleri Politikaları: CHP, merkezî idarenin ademi merkeziyetçilikle dengelenmesi ve mahallî idarelerin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İdari reformların yapılması, vatandaş odaklı hizmetlerin artırılması ve hukukun üstünlüğünün sağlanması vurgulanmaktadır.

1969 CHP seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Görsel 75: Afiş 75 1969 CHP

Kaynak: 12 Ağustos 1969 Tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 75'in ana temasının kırsal kalkınma olduğu görülmektedir. CHP toprak reformu ve kırsal kalkınma ile özdeşleşmiştir. AP ise sanayi yatırımları ile ilişkilendirilmektedir. Afişte “CHP köylüyü kalkındırarak, Türkiye’yi güçlendirecek” ifadesiyle biz’e olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Afiş, köylüye, yaşlıya, hastaya yönelik sosyal güvence gibi başlıklarla bu olumlu sunumu güçlendirmektedir. Ancak bunun karşısında “tefeciyeye değil köylüye kredi” ifadeleriyle dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “topraksız köylüye toprak” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak AP’nin onlar tarafında yer aldığı söylenebilir. “Tefeciyeye değil köylüye kredi” ifadesiyle çağrışımsal olarak iktidar partisi köylüler yerine yasa dışı haksız kazanç sağlayan zümrelerle ilişkilendirilerek Onlar’a olumsuz eylem ataması yapılmaktadır. CHP’de birleşiniz! ifadesiyle açık biçimde oy talebinde bulunmaktadır. Emir kipiyle kurulmuş olan bu cümle 2. çoğul şahıs (siz) için çekimlendiğinden, ifadesinin emir vermekten

uzaklaştığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 76: Afiş 76 1969 CHP

Kaynak:13 Ağustos 1969 Tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 76'nın ana temasının ekonomi ve dayanışma olduğu görülmektedir. CHP dar gelirli vatandaşlarla özdeşleşmektedir. “Yoksulluk kader değildir” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “CHP halkla elele insanca bir düzen kuracak” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle ise AP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. “Halkı yoksulluktan kurtaracak” ifadesinde çağrışımsal olarak iktidar partisinin halkı yoksulluğa mahkûm ettiğiyle ilişkilendirilerek yoksulluğun kader olmadığı ifadesiyle de bu sunum desteklenmektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 77: Afiş 77 1969 CHP

Kaynak: 3 Eylül 1969 tarihli Ulus gazetesi

Afiş 77'nin ana temasının bölgesel kalkınma olduğu görülmektedir. Afiş Doğu bölgesinde yaşayan seçmenlere yönelik hazırlanmıştır. CHP kırsal kesimle özdeşleşmektedir. Yol, ışık, su, okul ve istihdam gibi temel hizmetlerin sağlayacağını ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın "Doğuda halkçı düzen" ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, tüm İktidarın onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. "Doğu'da Refah güneşi doğacak" ifadesiyle Biz'in olumlu sunumu güçlendirilmektedir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 78: Afiş 78 1969 CHP

Kaynak: 16 Ağustos 1969 tarihli Ulus gazetesi

Afiş 78'in ana temasının kırsal kalkınma olduğu görülmektedir. CHP kırsal kesimle özdeşleşmektedir. CHP'nin "Orman köylüsünün rızkını kesen değil" ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın "rızkını veren bir kaynak olacağı" ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidar partisinin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. "Orman köylüsünü yaşamak için suç işlemekten kurtaracaktır" ifadesiyle çağrışımsal olarak iktidar partisi, Orman köylüsünü suç işlemek zorunda bırakmakla ilişkilendirilmektedir. Orman köylülerinin yaşam standartlarını yükselterek daha insancıl bir düzen oluşturma ifadesiyle biz'in olumlu sunumu desteklenmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 79: Afiş 79 1969 CHP

Kaynak: 14 Eylül 1969 Tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 79'un ana temasının Adalet ve Demokrasi olduğu görülmektedir. CHP Demokrasi ile özdeşleştirilmektedir. CHP'nin "İnsanca bir düzen kurmak için" ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde biz'e olumlu anlam atanırken aynı ifade ile çağrışımsal olarak onlara olumsuz eylem sunumu yapılmaktadır. Afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidar partisinin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Halktan yetki istiyoruz ifadesiyle, CHP'nin çağrışımsal olarak demokrasinin ilkelerine inancı ile ilişkilendirilerek biz'in olumlu anlam sunumu desteklenmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

4.2.4. 1960-1970 Yılları Arasında CHP

Bu bölümde 1960-1970 yılları arasındaki on yıllık dönemde gerçekleşen üç genel seçimde CHP'nin seçim beyannameleri ve kullandığı seçim afişlerine ilişkin bulgularının bütüncül bir değerlendirmesi sunulacaktır. CHP'nin 1961-1965-1969 yıllarında gerçekleşen üç genel seçim için hazırladığı afişlerden sadece 7 adedine ulaşılmıştır. Bu sebeple 60'lı yıllar için seçim beyannameleri, mevcut afişler ve dönemin koşulları üzerinden bütüncül bir analiz yapılacaktır.

27 Mayıs 1960 askeri darbenin hemen ardından gerçekleşen ilk seçim olması nedeniyle CHP'nin 1961 seçim beyannamesinde; yeni anayasa bağlamında demokrasi, hak ve özgürlük temelinde köklü reformlara yer vermektedir. Ekonomi politikaları, dış ticaret, sosyal politikalar ve adalet temaları ile özellikle kırsal ve bölgesel kalkınmaya önem verdikleri görülmektedir. 1961 ve 1965 yılına ait afişlerinin temalarını Doğu Anadolu'nun kalkınması ve toprak reformu oluşturmaktadır. Afişler birlikte değerlendirildiğinde her ikisi de kırsal bölgelerde yaşayan seçmenlere hitap etmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Afişlerin birinde olumlu iç-grup sunumu yapılmaktadır. Diğer afiş ise olumlu iç-grup sunumu ile olumsuz dış grup sunumunun birlikte yer aldığı görülmektedir. İç grup açıkça ve doğrudan CHP olarak verilmişken, dış grubun ise iktidar partisinden oluştuğu bilinmektedir. Olumsuz öteki sunumunun yapıldığı afiş “Toprak Reformunu Yapmadılar/ Yaptırmadılar” söyleminden oluşmaktadır. Toprak reformu CHP'nin 40'lı yıllardan itibaren uygulamaya koymaya çalıştığı topraksız köylüleri toprak sahibi yapma projesidir. CHP'nin bu projeyi hayata geçirme ısrarı sebebiyle, Adnan Menderes ve arkadaşları partiden istifa ederek Demokrat Parti'yi kurmuşlar ve ardından iktidarı CHP'den almışlardır. 50'li yıllarda yasa tasarısını geri çekmek zorunda kalan CHP'nin 1965 seçimlerinde yeniden gündeme taşıdığı görülmektedir.

CHP'nin 1969 seçimlerinde kullandığı beş afişe ulaşılmıştır. Afişler incelendiğinde, iki tanesinin genel olarak seçmene, bir tanesinin Doğu bölgelerinde yaşayan vatandaşlara, birinin köylülere bir diğerinin orman köylülerine hitap ettiği görülmektedir. Tüm afişlerde “insanca düzen” söylemi bulunmaktadır. Ekonomik refah, sağlık, eğitim, sosyal güvence gibi temel hakların insanca yaşam ana teması altında verilmektedir. 1969 yılı seçim beyannamesi incelendiğinde, beyannamede sanayileşme, sosyal adalet, eğitim ve kültür gibi temalar yer almış olsa da ağırlıklı olarak insanca düzen ve kırsal kalkınmadan bahsedildiği görülmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanılmaktadır. Hatta toplam beş afişin tamamında da olumlu iç-grup sunumu yapıldığı, görülmektedir. İç grup açıkça ve doğrudan CHP olarak verilmişken, dış grup ise iktidarda yer alan Adalet Partisine işaret edilmiştir.

Altmışlı yıllarda CHP araştırma soruları üzerinden değerlendirildiğinde, ideolojik ve siyasi temsil konusunda özellikle 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından, yeni anayasal düzeni ve demokratikleşme sürecini savunan bir parti olarak kendini konumlandırmıştır. Ancak bu konumlandırmanın afişlerde darbeden, darbe hükümetlerinden, idamlardan bahsetmeden temsil edildiği görülmektedir. CHP'nin demokratikleşme ve hukuk devleti anlayışının 1961 Anayasası'nın getirdiği hak ve özgürlüklerle güçleneceği beyannamelerde sıkça vurgulanmıştır.

Seçmenleri İkna Etme Stratejileri açısından, bu dönemde CHP, halkın geniş kesimlerinin desteğini kazanmak için “Ortanın Solu” ve “Düzen Değişikliği” gibi kavramları benimsemiştir. Bu söylemlerle, sadece kentli sınıfa değil, işçi ve köylü sınıfa da mesaj vermeye çalışmaktadır. Bu sebeple kampanya stratejisini özellikle köylü, işçi ve yoksul kesimlere hitap eden bir dil üzerinden kurmuştur. Bu kesimlerin sorunlarına çözüm üretme vaadiyle hareket eden CHP, toprak reformu, köylüye kredi imkânları, sosyal güvenlik ve eğitim reformları gibi başlıklarda somut öneriler sunmuştur. Bu strateji, CHP'nin halkın yanında olduğu ve onların çıkarlarını savunduğu algısını pekiştirmiştir. Ayrıca seçmenlerini ikna etmek için ideolojik argümanlar kadar duygusal ve çağrışımsal stratejiler de kullanmıştır. CHP'nin afişlerinde sıkça rastlanan “tefeciyeye değil köylüye kredi” gibi söylemlerle seçmene güven telkin etmeye çalışırken diğer taraftan iktidarın tefecilerle hareket ettiğine dair mesaj barındırmaktadır.

4.2.5. 1961 Seçimlerinde AP

1961 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ardından, ülke yeni bir anayasa ve demokratik düzene geçiş sürecine girmiştir. Bu bağlamda, Adalet Partisi (AP), 1961 seçim beyannamesinde hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal yardım, idari ve içişleri politikaları gibi geniş kapsamlı hedefler belirlemiştir. Beyanname, Adalet Partisi'nin politik vizyonunu ortaya koymaktadır.

AP 1961 Seçim Beyannamesinde 10363 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 4415 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Hukuk ve Devlet Anlayışı	Hukuk devleti, Adalet, Eşitlik, Tarafsızlık, Kanunlar, Hâkim bağımsızlığı	Hukuk düzeninin adil ve istikrarlı bir şekilde kurulması, kanunların toplumun ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi, hâkimlerin bağımsız karar vermesi, adaletin tarafsız ve eşit şekilde sağlanması.
Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası	Ekonomik kalkınma, Sanayileşme, Devlet kapitalizmi, Özel teşebbüs, Vergi reformu, Millî gelir	Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, sanayileşmenin ve özel teşebbüslerin desteklenmesi, vergi sisteminde köklü reformlar yapılması, vergi yükünün adil dağıtılması, millî gelirin artırılması.
Tarım ve Köy Kalkınması	Tarım, Çiftçi, Ziraat, Toprak reformu, Kredi, Hayvancılık	Tarım sektöründe modern tekniklerin uygulanması, ziraî üretimin artırılması, çiftçilerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması, topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması, hayvancılığın geliştirilmesi.
Eğitim ve Kültür Politikası	Eğitim, Teknik öğretim, Üniversiteler, Okul, Türk kültürü	Eğitim sisteminin modernleştirilmesi, teknik eğitime daha fazla önem verilmesi, üniversitelerin çağdaş standartlara yükseltilmesi, Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi.
Sağlık ve Sosyal Yardım	Sağlık hizmetleri, Sosyal yardım, Sağlık sosyalizasyonu, Sağlık ocakları	Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu, sağlık ocakları ve hastanelerin sayısının artırılması, sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi.
İdari ve İşleri Politikaları	Merkezî idare, Mahallî idare, Hukuk devleti, Zihniyet değişikliği	Merkezî idarenin aşırı merkeziyetçiliğinin azaltılması, mahallî idarelerin güçlendirilmesi, idari zihniyetin değişmesi, memurların vatandaşlara hizmet anlayışı içinde hareket etmesi.

Tablo 35: 23 1961 Adalet Partisi Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1961 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal refah konularındaki kararlılığını göstermektedir. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Hukuk ve Devlet Anlayışı: Adalet Partisi, hukuk devletinin gereği gibi kurulmasını ve işlemlerini hedeflemektedir. Hukuk düzeninin adil ve istikrarlı bir şekilde kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Kanunların toplumun ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi ve adaletin sağlanmasında eşitlik ve tarafsızlık ilkelerine uyulması gerektiği belirtilmektedir. Hâkimlerin bağımsız bir şekilde karar vermeleri gerektiği savunulmaktadır. Bu, AP'nin demokratik ve hukuk devletini güçlendirme amacını yansıtmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası: Adalet Partisi, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için sanayileşmeyi ve özel teşebbüsleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Devletin ekonomik faaliyetlerde yol gösterici ve destekleyici bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Vergi sisteminde köklü reformlar yapılması ve vergi yükünün adil bir

şekilde dağıtılması gerektiği savunulmaktadır. Millî gelirin artırılması için sanayi ve tarım sektörlerinde dengeli bir gelişme sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Tarım ve Köy Kalkınması: Tarım sektöründe modern tekniklerin uygulanması ve zirai üretimin artırılması hedeflenmektedir. Çiftçilerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması ve tarım aletlerinin temin edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması ve mevcut toprakların verimli kullanılması için reformlar yapılacağı belirtilmektedir. Hayvancılığın geliştirilmesi ve modernleştirilmesi için çalışmalar yapılacağı ifade edilmektedir. Bu politikalar, AP'nin tarım sektörüne verdiği önemi göstermektedir.

Eğitim ve Kültür Politikası: Eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Her öğrencinin kabiliyetine uygun bir eğitim alması sağlanacaktır. Üniversitelerin çağdaş standartlara yükseltilmesi, yeni fakültelerin açılması ve mevcut üniversitelerin desteklenmesi planlanmaktadır. Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi dünya kültürü ile entegrasyonun sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Sağlık ve Sosyal Yardım: Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu ve geniş kitlelere ulaştırılması gerektiği savunulmaktadır. Sağlık ocakları ve hastanelerin sayısının artırılması, modern sağlık hizmetlerinin sunulması hedeflenmektedir. Sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi ve herkesin bu hizmetlere erişiminin sağlanması planlanmaktadır. Bu, AP'nin sosyal refahı artırma ve sağlık hizmetlerini yaygınlaştırma konusundaki kararlılığını göstermektedir.

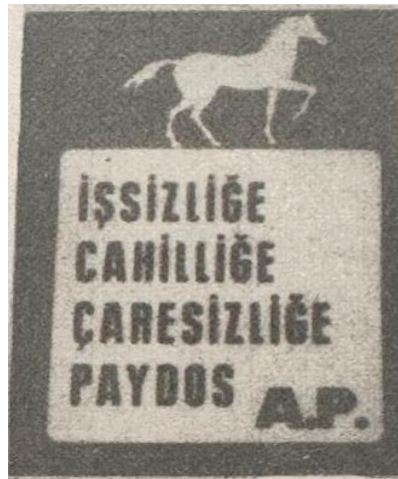
İdari ve İşleri Politikaları: Merkezî idarenin aşırı merkeziyetçiliğinin azaltılması ve mahallî idarelerin güçlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Mahallî idarelerin ve muhtar müesseselerin daha fazla yetki ve kaynakla donatılması planlanmaktadır. İdarede yeni bir zihniyetin benimsenmesi gerektiği, memurların vatandaşlara hizmet anlayışı içinde hareket etmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu politikalar, AP'nin idari reformlar ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi konusundaki taahhüdünü yansıtmaktadır.

Görsel 80: Afiş 65 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 65’in ana temasının ekonomi olduğu görülmektedir. “Sıcak aş, dertsiz baş, mutlu yurttaş” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan AP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP’nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 81: Afiş 66 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 66'nın ana temasının işsizlik ve eğitim olduğu görülmektedir. “İşsizliğe, cahilliğe, çaresizliğe paydos” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan AP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan emir kipi kullanılarak seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 82: Afiş 67 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 67'nin ana temasının Demokrasi olduğu görülmektedir. “Demokrasinin bayrağı” ifadeleri ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan AP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, CHP'nin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Dönemi içinde değerlendirildiğinde AP'nin darbeden sonra kurulmuş ve kendisini Demokrat Parti'nin devamı olarak tanımlayan bir siyasi parti olarak Demokrasinin temsilcisi olarak gördüğü söylenebilir. 27 Mayıs 1960 darbesi ile ilgili olarak CHP'yi suçlayan ifadeleri mevcuttur.

Görsel 83: Afiş 68 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 68'in ana temasının Büyük Türkiye olduğu görülmektedir. "Daha Güçlü AP. Daha büyük Türkiye'dir" ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

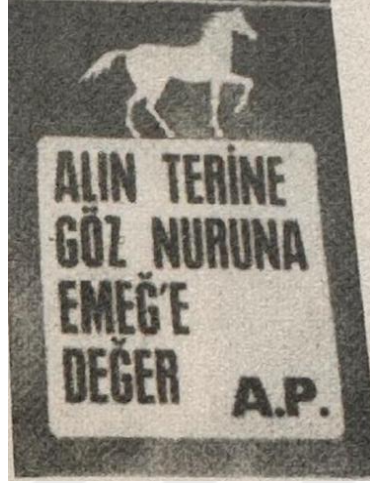

Görsel 84: Afiş 69 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 69'un ana temasının halkın temsili olduğu görülmektedir. "Halkın derdini halktan olanlar anlar" ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem

sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 85: Afiş 70 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 70'in ana temasının işçi sınıfı olduğu görülmektedir. "Alın terine, göz nuruna, emeğe değer" ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 86: Afiş 71 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 71'in ana temasının kalkınma olduğu görülmektedir. “Dirlik, düzenlik, kalkınma” ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 87: Afiş 72 1961 AP

Kaynak: Özkan (2019, s. 49)

Afiş 72'nin ana temasının Birlik olduğu görülmektedir. “Birlik kuvvettir. AP'de birleşelim” ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.2.6. 1965 Seçimlerinde AP

1965 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Adalet Partisi (AP), bu dönemde hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularında kapsamlı vaatlerde bulunmuştur. Bu beyanname, AP'nin dönemin sorunlarına yönelik çözüm önerilerini ve CHP'ye yönelik eleştirilerini içermektedir.

AP 1965 Seçim Beyannamesinde 9660 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 4046 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannameni temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
İktisadî	43
Devlet	43
Millî	41
Sosyal	37
İş	31

Tablo 36: 1965 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Şekil 14: 1965 AP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu

Kaynak: <https://voyant-tools.org/?corpus=077b468d171041f96c3fc6782771120e>

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Hukuk ve Devlet Anlayışı	Hukuk devleti, Adalet, Eşitlik, Demokratik rejim, Anayasa düzeni, Bağımsız yargı, Totalitarizm karşıtlığı	Hukuk devletinin tam anlamıyla tesis edilmesi, yargı bağımsızlığının sağlanması, adaletin eşit ve tarafsız dağıtılması, demokratik rejimin korunması ve anayasal düzenin devam ettirilmesi.
Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası	Ekonomik kalkınma, Sanayileşme, Karma ekonomi, Özel teşebbüs, Vergi reformu, Millî gelir, Plânlı kalkınma	Ekonomik kalkınmanın özel teşebbüs ve devlet işbirliği ile gerçekleştirilmesi, sanayileşmenin hızlandırılması, vergi sisteminin adil bir şekilde düzenlenmesi, plânlı kalkınma stratejik planlar yapılması.
Tarım ve Köy Kalkınması	Tarım, Çiftçi, Ziraat, Toprak reformu, Kredi, Kooperatif, Hayvancılık	Topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması, tarımda kooperatifleşmenin teşvik edilmesi, çiftçilere uygun kredi imkanlarının sağlanması, hayvancılığın geliştirilmesi.
Eğitim ve Kültür Politikası	Eğitim, Teknik öğretim, Üniversiteler, Okul, Türk kültürü	Eğitim sisteminin modernleştirilmesi, teknik ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması, üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğinin sağlanması, Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi.
Sağlık ve Sosyal Yardım	Sağlık hizmetleri, Sosyal yardım, Sosyal güvenlik, Sağlık ocakları	Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, herkesin kaliteli sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması, sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi, sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi.
İdari ve İçişleri Politikaları	Merkezî idare, Mahallî idare, Hukuk devleti, Zihniyet değişikliği, İdari reform	Merkezî idarenin ademi merkeziyetçilikle dengelenmesi, mahallî idarelerin yetki ve sorumluluklarının artırılması, idari reformların yapılması, idari zihniyetin değişmesi, devlet memurlarının hizmet anlayışı içinde çalışması.

Tablo 37: 1965 AP Seçim Beyannamesi'nde Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1965 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür politikaları, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Hukuk ve Devlet Anlayışı: Adalet Partisi, hukuk devletinin tam anlamıyla tesis edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yargı bağımsızlığının sağlanması, adaletin tüm vatandaşlara eşit ve tarafsız bir şekilde dağıtılması, demokratik rejimin ve anayasal düzenin korunması, AP'nin hukuk devleti ve demokratik rejimi güçlendirme amacını yansıtmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası: AP, ekonomik kalkınmanın özel teşebbüs ve devlet iş birliği ile gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sanayileşmenin hızlandırılması, vergi sisteminin adil bir şekilde düzenlenmesi ve plânlı kalkınma stratejilerinin uygulanması, partinin ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlama hedefini göstermektedir.

Tarım ve Köy Kalkınması: AP, tarım sektöründe topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması ve tarımda kooperatifleşmenin teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çiftçilere uygun kredi imkanlarının sağlanması ve modern tarım tekniklerinin kullanılması, partinin tarımda verimliliği artırma ve kırsal kalkınmayı sağlama amacını yansıtmaktadır.

Eğitim ve Kültür Politikası: AP, eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğinin sağlanması, Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi, partinin eğitimde kaliteyi artırma ve kültürel mirası koruma hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım: AP, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sağlık ocaklarının sayısının artırılması ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, partinin sağlık ve sosyal refahı artırma amacını yansıtmaktadır.

İdari ve İçişleri Politikaları: AP, merkezi idarenin ademi merkeziyetçilikle dengelenmesi ve mahallî idarelerin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İdari zihniyetin değişmesi ve devlet memurlarının vatandaşlara hizmet anlayışı içinde hareket etmesi, partinin idari reformlar ve yerel yönetimleri güçlendirme hedeflerini ortaya koymaktadır. 1965 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal refah konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Görsel 88: Afiş 74 1965 AP

Kaynak: <https://onedio.com/haber/1950-den-gunumuze-yerel-secim-calismalari-ve-sonuclari-1-265101>
Erişim Tarihi: 17.10.2024

Afiş 74'ün ana temasının kalkınma olduğu görülmektedir. “Su ve yol ana davalarımızdandır” ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.2.7. 1969 Seçimlerinde AP

Adalet Partisi (AP), bu dönemde hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularında kapsamlı vaatlerde bulunmuştur. Bu beyanname, AP'nin dönemin sorunlarına yönelik çözüm önerilerini ve CHP'ye yönelik eleştirilerini içermektedir.

AP 1969 Seçim Beyannamesinde 19535 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 6533 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Sosyal	62
Türk	56
Devlet	51
Kalkınma	49
İktisadi	43

Tablo 38: 1969 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1969 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür politikaları, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beyannamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Hukuk ve Devlet Anlayışı: Adalet Partisi, hukuk devletinin tam anlamıyla tesis edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yargı bağımsızlığının sağlanması, adaletin tüm vatandaşlara eşit ve tarafsız bir şekilde dağıtılması, demokratik rejimin korunması ve anayasal düzenin devam ettirilmesi, AP'nin hukuk devleti ve demokratik rejimi güçlendirme amacını yansıtmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Maliye Politikası: AP, ekonomik kalkınmanın özel teşebbüs ve devlet iş birliği ile gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sanayileşmenin hızlandırılması, vergi sisteminin adil bir şekilde düzenlenmesi ve plânlı kalkınma stratejilerinin uygulanması, partinin ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlama hedefini göstermektedir.

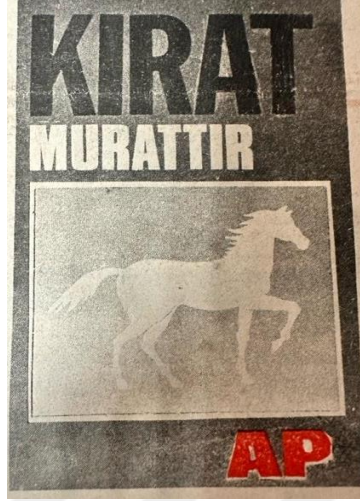
Tarım ve Köy Kalkınması: AP, tarım sektöründe topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması ve tarımda kooperatifleşmenin teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çiftçilere uygun kredi imkanlarının sağlanması ve modern tarım tekniklerinin kullanılması, partinin tarımda verimliliği artırma ve kırsal kalkınmayı sağlama amacını yansıtmaktadır.

Eğitim ve Kültür Politikası: AP, eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğinin sağlanması, Türk kültürünün yaşatılması ve geliştirilmesi, partinin eğitimde kaliteyi artırma ve kültürel mirası koruma hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım: AP, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve sosyal yardım hizmetlerinin genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sağlık ocaklarının sayısının artırılması ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, partinin sağlık ve sosyal refahı artırma amacını yansıtmaktadır.

İdari ve İşleri Politikaları: AP, merkezî idarenin ademi merkeziyetçilikle dengelenmesi ve mahallî idarelerin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İdari zihniyetin değişmesi ve devlet memurlarının vatandaşlara hizmet anlayışı içinde hareket etmesi, partinin idari reformlar ve yerel yönetimleri güçlendirme hedeflerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, 1969 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Görsel 89: Afiş 91 1969 AP

Kaynak: 22 Eylül 1969 tarihli Tercüman Gazetesi

Afiş 91'in temasının güçlü parti olduğu söylenebilir. "Kırat Murat'tır" ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 90: Afiş 92 1969 AP

Kaynak: 22 Eylül 1969 tarihli Tercüman gazetesi

Afiş 92'nin ana temasının Dayanışma olduğu söylenebilir. “AP senin eserin” ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel olarak biz'in olumlu sunumu yapılmaktadır. “Eserini Korum” ifadesiyle ise dolaylı biçimde çağrışımsal olarak onlar'a olumsuz anlam ataması yapılmaktadır. Afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan AP'yi ifade ederken, onlar'da CHP' anlatmaktadır. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.2.8. 1960-1970 Yılları Arasında AP

Bu bölümde 1960-1970 yılları arasında gerçekleşen 3 seçime yönelik Adalet Partisi tarafından hazırlanan seçim beyannameleri ve seçim afişleri bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmektedir. Türkiye'nin siyasi tarihinde 1961 yılı, önemli bir dönüm noktasıdır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ardından, ülke yeni bir anayasa ve demokratik düzene geçiş sürecine girmiştir. Bu bağlamda, Adalet Partisi, 1961 seçim beyannamesinde hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal yardım, idari ve içişleri politikaları gibi geniş kapsamlı hedefler belirlemiştir. Seçim kampanyası kapsamında kullandığı afişlerin sekiz tanesine ulaşılmıştır. Seçim afişlerinin tamamı genel olarak seçmene hitap etmektedir. Afişlerde demokrasi, kalkınma, birlik, güçlü Türkiye temaları bulunmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Afişlerin tamamında olumlu iç-grup sunumu yapılmaktadır. İç grup açıkça ve doğrudan AP olarak verilmişken, dış grupta ise herhangi bir partiye atıf yapılmamaktadır. Adalet Partisi'nin yeni kurulduğu ve kendisini Demokrat Parti'nin devamı olarak tanımladığı düşünüldüğünde, önceki iktidara yönelik olumsuz onlar sunumuna başvurmadan olumlu biz sunumu yapmaları anlaşılır olmaktadır.

1965 yılı seçim beyannamesi, hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar temalarından oluşmaktadır. Ancak 1965 yılına ait Adalet Partisi'nin kullandığı afişlerden sadece bir tanesine ulaşılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırma stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Afişte olumlu iç-grup sunumu yapılmaktadır. İç grup açıkça ve doğrudan AP olarak verilmiştir.

Adalet Partisi'nin 1969 yılında gerçekleşen seçimlere yönelik hazırladığı herhangi bir afişe ulaşılammıştır. Ancak aynı yıl seçim için beyanname yayınlamıştır.

4.3. 1970'li Yıllarda CHP ve AP

4.3.1. 1973 Seçimlerinde CHP

1973 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), bu dönemde ekonomik kalkınma, sosyal adalet, eğitim reformları ve demokratik hakların güçlendirilmesi gibi konulara odaklanarak kapsamlı politikalar önermiştir. CHP, 12 Mart 1971 darbesinin ardından demokrasinin zedelendiğini ve sosyal adaletin bozulduğunu belirterek, bu düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu beyanname, CHP'nin mevcut hükümete yönelik eleştirilerini ve kendi çözüm önerilerini içermektedir.

CHP 1973 Seçim Beyannamesinde 40229 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 10246 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannamenin temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Sosyal	219
Devlet	200
CHP	191
Ekonomik	166
Kamu	149

Tablo 40: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Şekil 16: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu

Kaynak: <https://voyant-tools.org/?corpus=e9fc8f55eccb0f7ec3d451c97af88fba>

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Reform ve Değişim	Düzen Değişikliği, Hakça Düzen, Özgürlük, Halk Egemenliği	Mevcut düzenin değiştirilmesi, hakça bir düzenin kurulması, özgürlüklerin genişletilmesi, halk egemenliğinin sağlanması ve ekonomik-sosyal adaletin tesis edilmesi.
Demokratik Onarım	Rejim Bunalımı, Demokratik Haklar, 12 Mart 1971, Anayasa Değişiklikleri	12 Mart 1971 olayları sonrası demokrasinin onarılması, anayasal ve yasal düzenlemelerle demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi.
Sosyal Adalet ve Planlı Kalkınma	Kalkınma Planı, Ekonomik Bunalım, Sosyal Adalet, Plânsız Uygulamalar	Ekonomik kalkınmanın sosyal adaletle birlikte planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, mevcut ekonomik düzenin sosyal adaletsizliğe yol açtığı ve ekonomik bunalıma neden olduğu eleştirisi.
Gençlik Sorunları ve Eğitim Reformu	Gençlik Sorunu, Eğitim Bozukluğu, Eğitilmiş İnsan Gücü, Eğitim Reformu	Eğitim sistemindeki bozuklukların giderilmesi, eğitilmiş insan gücünden yararlanmanın önemi ve gençlik sorunlarının çözülmesi için eğitim reformlarının yapılması.
Siyasi Eğilimler	Sağa Kayış, Sosyal Devlet, Tutucu Partiler, Ekonomik Politikalar	12 Mart sonrası dönemde demokrasinin askıya alınması ve sağa kayışın eleştirilmesi, sosyal devlet kavramıyla uyumsuz sağ politikaların ekonomik ve sosyal alandaki olumsuz etkilerinin vurgulanması.
Kamu Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması	Kamu Hizmetleri, Yetersizlikler, Dengesizlikler, Halkçı Politikalar	Kamu hizmetlerinin yetersizliği ve dengesiz dağılımı eleştirisi, halkçı bir kamu hizmeti anlayışıyla daha adil ve verimli bir dağılım sağlanması.
Ekonomik Adalet ve Enflasyon	Hayat Pahalılığı, Sermaye Birikimi, Enflasyon, Gelir Dağılımı	Hayat pahalılığı ve enflasyon sorunlarının ele alınması, sermaye birikiminin hızlandırılması ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi.

Tablo 41: 1973 CHP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1973 CHP seçim beyannamesi, partinin reform ve değişim, demokratik onarım, ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve eğitim reformları konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Reform ve Değişim: CHP, mevcut düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunmakta ve hakça bir düzen kurulmasını hedeflemektedir. Özgürlüklerin genişletilmesi, halk egemenliğinin sağlanması ve ekonomik-sosyal adaletin tesis edilmesi önceliklidir. Bu, CHP'nin toplumsal ve ekonomik düzeni köklü bir şekilde değiştirme amacını yansıtmaktadır.

Demokratik Onarım: 12 Mart 1971 olayları sonrası demokrasinin zedelendiği belirtilmekte ve anayasal düzenlemelerle demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı ifade edilmektedir. CHP, demokrasinin onarılması ve sağlam temellere oturtulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, CHP'nin demokratik değerleri ve hakları yeniden tesis etme kararlılığını göstermektedir.

Sosyal Adalet ve Planlı Kalkınma: CHP, mevcut ekonomik düzenin sosyal adaletsizliğe yol açtığını ve ekonomik bunalıma neden olduğunu belirtmektedir. Ekonomik kalkınmanın sosyal adaletle birlikte planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu, CHP'nin ekonomik politikalarının sosyal adaleti ön planda tutan bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

Gençlik Sorunları ve Eğitim Reformu: CHP, gençlik ve eğitim sorunlarını öncelikli olarak ele almakta, eğitim sistemindeki bozuklukların giderilmesi ve eğitilmiş insan gücünden yararlanmanın önemini vurgulamaktadır. Eğitim reformlarının yapılması, partinin gençliğe ve eğitime verdiği önemi yansıtmaktadır.

Siyasi Eğilimler: CHP, 12 Mart sonrası dönemde demokrasinin askıya alınmasını ve sağa kayışı eleştirmektedir. Sosyal devlet kavramıyla uyumsuz sağ politikaların ekonomik ve sosyal alandaki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Bu, CHP'nin sosyal devlet anlayışını ve demokratik değerleri koruma amacını göstermektedir.

Kamu Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması: CHP, kamu hizmetlerinin yetersizliği ve dengesiz dağılımını eleştirmekte ve halkçı bir kamu hizmeti anlayışıyla daha adil ve verimli bir dağılım sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu, CHP'nin halkın ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin artırılması ve eşit şekilde dağıtılması konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

Ekonomik Adalet ve Enflasyon: CHP, hayat pahalılığı ve enflasyon sorunlarına dikkat çekmekte, sermaye birikiminin hızlandırılması ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu, CHP'nin ekonomik politikalarda adalet ve dengeyi sağlamaya yönelik bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, 1973 CHP seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

4.3.2. 1977 Seçimlerinde CHP

CHP 1977 yılında seçim beyannamesi yayınlamamıştır.

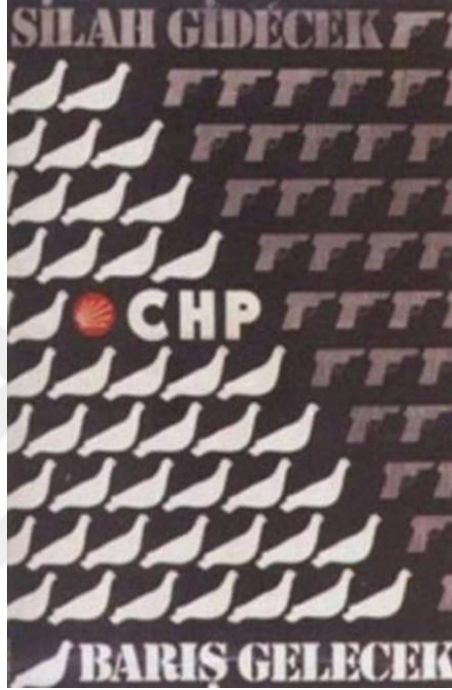

Görsel 91: Afiş 81 1977 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s:60)

Afiş 81'in ana temasının güvenlik olduğu görülmektedir. Afişin hedef kitlesi annelerden oluşmaktadır. “Analar çocuklarınızı oylarınızla koruyun” ifadesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de güvenlik olgusuna atıf yapılmaktadır. Yine aynı ifade (Analar çocuklarınızı oylarınızla koruyun) ile Biz'in olumlu sunumu yapılmakta ve böylelikle söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmaktadır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz

bırakılmıştır. Ancak AP'nin Onlar tarında olduğu söylenebilmektedir. Bu haliyle, tüm muhalefetin onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişin kullanıldığı seçim dönemi düşünüldüğünde 1970'li yıllar anarşi dönemi olarak bilinmektedir. Ülkenin sokaklarının gençler için çok güvenli olmadığı için CHP afiş yoluyla annelere güvenliği sağlayacakları, çatışmaları durduracakları mesajını vermektedir.

Görsel 92: Afiş 82 1977 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s:67)

Afiş 82'nin ana temasının barış olduğu görülmektedir. CHP barış olgusu ile özdeşleştirilmiştir. “Silahlar gidecek” ifadesi çağrışımsal olarak olumsuzlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde onlar'a olumsuz anlam ataması yapılırken barış olgusuna da atıf yapılmaktadır. Buna karşın “Barış gelecek” ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu, onlar'a olumsuz anlam atamasıyla iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Bu haliyle, iktidarın onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 93: Afiş 83 1977 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s:60)

Afiş 83'ün ana teması kırsal kalkınma ve sanayileşmedir. Afişte CHP kırsal kesimle özdeşleştirilmiştir. “Köylüden başlayan gelişme ifadesi” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “Köye kadar sanayileşme” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak iktidarın onlar içerisinde ele alındığı söylenebilir. Afişin kullanıldığı yıllarda ve öncesinde CHP toprak reformuyla, kırsal kalkınmayla özdeşleşmektedir. Bu dönemde iktidarda kalmış olan DP ve devamında AP ise sanayi, altı yapı gibi yatırımlarla ilişkilendirilmektedir. CHP’nin bu afişle sanayileşmeyi önemseyişini hatta yatırımların kırsala hizmet edecek biçimde yapılmasının kendi iktidarında mümkün olacağı mesajını vermektedir.

Görsel 94: Afiş 84 1977 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s:60)

Afiş 84'ün ana teması halkçılık ve hukuk olarak görülmektedir. Afişte CHP Demokrasi ile özdeşleştirilmektedir. Gücümüzü halktan ve haktan alıyoruz ifadesi, çağrışımsal olarak olumlama işlevi görmekte olup, dolaylı bir biçimde de demokrasi ve adalet olgusuna atıf yapılmaktadır. Böylece söylemsel düzeyde temel olarak biz'e olumlu anlam ataması yapılmaktadır. Afişte Biz CHP tarafından temsil edilmektedir. Bora (2020), Ecevit'in "Bizim iki gücümüz var: Halk ve Hak" söyleminin sosyal adalet vaadiyle beraber, dini ve ilahi bir referans olduğunu belirtmektedir (s.583).

Görsel 95: Afiş 85 1977 CHP

Kaynak: Özkan (2019, s:66)

Afiş 85'in ana teması dayanışmadır. “Tek Yol CHP” ifadesi ile dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine “Tek Yol CHP” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi aynı ifade ile kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak iktidar partisinin onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, CHP’ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır. Ayrıca, afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 96: Afiş 86 1977 CHP

Kaynak: 2 Haziran 1977 Tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 86’nın ana teması güvenlik ve dış politikadır. CHP barış kavramı ile ilişkilendirilmektedir. “İçte huzur” ifadesi ile mevcut huzursuzluklar sunulmakta dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar’a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine “İçte huzur dışta onur” ifadeleriyle biz’in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi aynı ifade üzerinden kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP’yi ifade ederken, onlar’ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak iktidar partisinin onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir.

Görsel 97: Afiş 87 1977 CHP

Kaynak: 2 Haziran 1977 Tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 87'nin ana teması, barış, özgürlük ve adalettir. CHP barış kavramı ile ilişkilendirilmektedir. CHP'ye evet demek "Barışa, Özgürlüğe, İnsanca ve Hakça gelişmeye evet demektir" ifadesi ile aksi yaşanan mevcut durumun sunumuyla dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak iktidar partisinin onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, CHP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 98: Afiş 88 1977 CHP

Kaynak: 22 Mayıs 1977 tarihli Ulus Gazetesi

Afiş 88'in ana teması Barış ve özgürlüktür. CHP barış kavramı ile ilişkilendirilmektedir. "Topluma Barış, Halka Refah, Kişiyne Özgürlük" ifadesi ve mevcut durumun sunumuyula dolaylı bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın yine aynı ifadelerle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan CHP'yi ifade ederken, onlar'ın kimliği belirsiz bırakılmıştır. Ancak iktidar partisinin onlar tarafında olduğu bilinmektedir. Afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görölmektedir.

4.3.3. 1970-1980 Yılları Arasında CHP

Bu bölümde 1970-1980 yılları arasında gerçekleşen iki seçime yönelik Cumhuriyet Halk Partisi tarafından hazırlanan seçim beyannameleri ve seçim afişleri bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmektedir.

1973'te gerçekleşen seçimlere yönelik CHP'nin hazırladığı seçim afişlerine ulaşılammıştır. Ancak 1973 seçim beyannamesinde 1971 İhtilalinin izleri mevcuttur. Seçim beyannamesinin temalarından öne çıkanı demokrasinin yeniden inşasıdır. Ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konuları da beyannamede yer almaktadır. CHP'nin 1973 seçimleri için hazırladığı seçim beyannamesi gazetelerde tefrika edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi çok partili hayata geçilmesinin ardından gerçekleşen tüm seçimlerde seçim beyannamesi yayınlamıştır. Sadece 1977 yılında seçim beyannamesi yayınlammıştır. Bunun yanında CHP'nin sekiz adet afişine ulaşılmıştır. Afişlerin birinin hedef kitlesi anneler, kalan yedisi ise genel olarak doğrudan seçmene yönelik hazırlanmıştır. Afişleri eleştirel söylem çözümlemesi bakımından incelediğimizde; 77 seçimlerinde kullanılan seçim afişlerinde CHP'nin, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görölmektedir. Yine tamamında olumlu iç-grup sunumu yapıldığı tespit edilmiştir. İç grup açıkça ve doğrudan CHP olarak verilmiştir. 70'li yıllara egemen olan anarşi olayları sebebiyle afişlerde barış ve özgürlük temaları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

4.3.4. 1973 Seçimlerinde AP

1973 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Adalet Partisi (AP), bu dönemde ekonomik kalkınma, sosyal refah, eğitim reformları ve idari değişiklikler

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
Genel Durum ve Hedefler	İstikrar, Kalkınma, Refah Devleti, Güçlü Türkiye	İstikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması. Refah devleti anlayışıyla büyük ve güçlü bir Türkiye hedeflenmektedir.
Ekonomik Kalkınma ve Sanayileşme	Karma Ekonomi, Sanayileşme, Vergi Reformu, Yatırım Teşvikleri	Karma ekonomi modeli ile ekonomik kalkınmanın sağlanması, sanayileşmenin teşvik edilmesi ve vergi reformları yapılması. Yatırım teşvikleri ile sanayileşmenin hızlandırılması.
Sosyal Refah ve Adalet	Sosyal Refah, Sosyal Güvenlik, Sağlık Hizmetleri, Gelir Dağılımı	Sosyal refah devletinin kurulması, sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi.
Eğitim ve Kültür	Eğitim Reformu, Teknik Eğitim, Kültürel Kalkınma, Üniversiteler	Eğitim sisteminin modernleştirilmesi, teknik eğitimin yaygınlaştırılması ve üniversitelerin özerkliğinin sağlanması. Kültürel kalkınma için eğitim ve kültür politikalarının geliştirilmesi.
İdari Reformlar	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri, Bürokrasinin Azaltılması	Merkezî ve yerel yönetimlerin dengelenmesi, idari reformların yapılması ve bürokrasinin azaltılması. Kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesi.
Hukuk ve Demokrasi	Hukuk Devleti, Demokratik Haklar, Adalet, Anayasa	Hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasanın esaslarının pekiştirilmesi. Adaletin sağlanması ve hukuk devletinin tesis edilmesi.
Ekonomik Politikalar	Ekonomik Büyüme, Gelir Dağılımı, Enflasyon, Yatırım	Ekonomik büyümenin sağlanması, adil gelir dağılımının temin edilmesi ve enflasyonla mücadele edilmesi. Yatırımların teşvik edilmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması.

Tablo 43: 1973 AP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1973 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, tarım ve köy kalkınması, eğitim ve kültür politikaları, sağlık ve sosyal yardım ile idari reformlar konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beyannamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

Genel Durum ve Hedefler: AP, istikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Refah devleti anlayışıyla büyük ve güçlü bir Türkiye hedeflemekte ve bu hedefe ulaşmak için ekonomik ve sosyal politikaların bütüncül bir şekilde uygulanmasını savunmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Sanayileşme: AP, karma ekonomi modeli ile ekonomik kalkınmanın sağlanmasını, sanayileşmenin teşvik edilmesini ve vergi reformlarının yapılmasını önermektedir. Yatırım teşvikleri ile sanayileşmenin hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu, AP'nin ekonomik kalkınma ve sanayileşme konusundaki kararlılığını göstermektedir.

Sosyal Refah ve Adalet: AP, sosyal refah devletinin kurulması gerektiğini savunmakta ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi, partinin sosyal adalet anlayışını yansıtmaktadır.

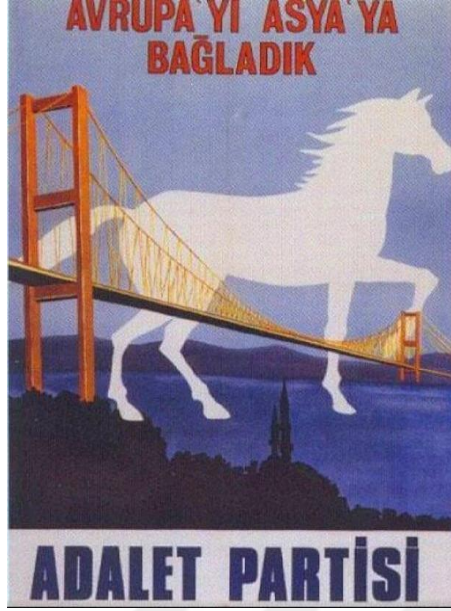
Eğitim ve Kültür: AP, eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması gerektiğini savunmaktadır. Üniversitelerin özerkliğinin sağlanması ve kültürel kalkınma için eğitim ve kültür politikalarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, AP'nin eğitimde reform ve kültürel kalkınmaya verdiği önemi göstermektedir.

İdari Reformlar: AP, merkezî ve yerel yönetimlerin dengelenmesi gerektiğini ve idari reformların yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bürokrasinin azaltılması ve kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesi, partinin idari reformlar konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

Hukuk ve Demokrasi: AP, hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasanın esaslarının pekiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Adaletin sağlanması ve hukuk devletinin tesis edilmesi, partinin demokratik değerleri koruma amacını göstermektedir.

Ekonomik Politikalar: AP, ekonomik büyümenin sağlanması, adil gelir dağılımının temin edilmesi ve enflasyonla mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yatırımların teşvik edilmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, partinin ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlama hedefini yansıtmaktadır.

1973 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma ve sosyal adalet konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Görsel 99: Afiş 80 1973 AP

Kaynak: <https://bianet.org/yazi/1973-1977-iki-secim-ve-milliyetci-cephe-ler-164708> Erişim Tarihi: 17.10.2024

Afiş 80'in ana temasının AP'nin icraatleri olduğu görülmektedir. “Avrupa’yı Asya’ya Bağladık” ifadesiyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz’in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP’yi ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin argüman desteği görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP’ye oy vermeleri çağırısı yapılmaktadır.

4.3.5. 1977 Seçimlerinde AP

1977 yılı, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Adalet Partisi (AP), bu dönemde ekonomik kalkınma, sosyal refah, eğitim reformları ve idari değişiklikler gibi konulara odaklanarak kapsamlı politikalar önermiştir. AP, istikrarın sağlanması, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması ve sosyal refahın artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

1977 AP seçim beyannamesinde; 6555 kelime 3134 farklı kelime kullanılmıştır.

AP 1977 Seçim Beyannamesinde 6555 kelime kullanmıştır. Metnin içinde 3134 farklı kelime kullanımı yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda en sık tekrar edilen kavramlar frekanslarıyla birlikte verilmiş ve kelime bulutları oluşturulmuştur. Sonrasında beyannameni temaları ve anahtar kelimeleri belirlenmiştir.

Kelime	Frekans
Türk	59
Adalet	54
Halk	36
Milli	35
Türkiye	28

Tablo 44: 1977 AP Seçim Beyannamesi Frekans Tablosu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Şekil 18: 1977 CHP Seçim Beyannamesi Kelime Bulutu

Kaynak: <https://voyant-tools.org/?corpus=5a13e6d37bf140107a52f5d4b1446888>

Tema	Anahtar Kelimeler	Politikalar
İstikrar ve Kalkınma	İstikrar, Kalkınma, Refah Devleti, Güçlü Türkiye	İstikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması. Refah devleti anlayışıyla büyük ve güçlü bir Türkiye hedeflenmektedir.
Karma Ekonomi ve Sanayileşme	Karma Ekonomi, Sanayileşme, Vergi Reformu, Yatırım Teşvikleri	Karma ekonomi modeli ile ekonomik kalkınmanın sağlanması, sanayileşmenin teşvik edilmesi ve vergi reformlarının yapılması. Yatırım teşvikleri ile sanayileşmenin hızlandırılması.
Sosyal Refah ve Güvenlik	Sosyal Refah, Sosyal Güvenlik, Sağlık Hizmetleri, Gelir Dağılımı	Sosyal refah devletinin kurulması, sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi.
Eğitimde Reform ve Kültürel Kalkınma	Eğitim Reformu, Teknik Eğitim, Kültürel Kalkınma, Üniversiteler	Eğitim sisteminin modernleştirilmesi, teknik eğitimin yaygınlaştırılması ve üniversitelerin özerkliğinin sağlanması. Kültürel kalkınma için eğitim ve kültür politikalarının geliştirilmesi.
İdari Reform ve Yerel Yönetimler	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri, Bürokrasinin Azaltılması	Merkezî ve yerel yönetimlerin dengelenmesi, idari reformların yapılması ve bürokrasinin azaltılması. Kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesi.
Hukuk Devleti ve Demokratik Haklar	Hukuk Devleti, Demokratik Haklar, Adalet, Anayasa	Hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasanın esaslarının pekiştirilmesi. Adaletin sağlanması ve hukuk devletinin tesis edilmesi.
Ekonomik Büyüme ve Adil Gelir Dağılımı	Ekonomik Büyüme, Gelir Dağılımı, Enflasyon, Yatırım	Ekonomik büyümenin sağlanması, adil gelir dağılımının temin edilmesi ve enflasyonla mücadele edilmesi. Yatırımların teşvik edilmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması.
Güvenlik ve Anarşi ile Mücadele	Anarşi, Güvenlik, Komünizm, Halk Partisi	Anarşinin önlenmesi, can ve mal güvenliğinin sağlanması. Komünizmin tehlikelerine dikkat çekilmesi ve Halk Partisi'nin anarşiyi desteklediği iddiası.
Milliyetçilik ve Dış Politika	Milliyetçilik, Dış Politika, Millî Menfaatler, Şahsiyetli Dış Politika	Türk milliyetçiliği ve millî menfaatlerin korunması, dış politikanın şahsiyetli, kararlı ve gerçekçi bir şekilde yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Tablo 45: 1977 AP Seçim Beyannamesi Belirtilen Ana Siyasi Hedefler ve Temalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

1977 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin hukuk devleti, ekonomik kalkınma, sosyal refah, eğitim reformları ve idari değişiklikler konularındaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır. Beynamede öne çıkan ana temalar ve politikalar şunlardır:

İstikrar ve Kalkınma: AP, istikrarın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Refah devleti anlayışıyla büyük ve güçlü bir Türkiye hedeflemekte ve bu hedefe ulaşmak için ekonomik ve sosyal politikaların bütüncül bir şekilde uygulanmasını savunmaktadır.

Karma Ekonomi ve Sanayileşme: AP, karma ekonomi modeli ile ekonomik kalkınmanın sağlanmasını, sanayileşmenin teşvik edilmesini ve vergi reformlarının yapılmasını önermektedir. Yatırım teşvikleri ile sanayileşmenin hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu, AP'nin ekonomik kalkınma ve sanayileşme konusundaki kararlılığını göstermektedir. Sosyal Refah ve Güvenlik: AP, sosyal refah devletinin kurulması gerektiğini savunmakta ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi, partinin sosyal adalet anlayışını yansıtmaktadır.

Eğitimde Reform ve Kültürel Kalkınma: AP, eğitim sisteminin modernleştirilmesi ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması gerektiğini savunmaktadır. Üniversitelerin özerkliğinin sağlanması ve kültürel kalkınma için eğitim ve kültür politikalarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, AP'nin eğitimde reform ve kültürel kalkınmaya verdiği önemi göstermektedir.

İdari Reform ve Yerel Yönetimler: AP, merkezî ve yerel yönetimlerin dengelenmesi gerektiğini ve idari reformların yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bürokrasinin azaltılması ve kamu hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesi, partinin idari reformlar konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

Hukuk Devleti ve Demokratik Haklar: AP, hukuk devletinin güçlendirilmesi, demokratik hakların korunması ve anayasanın esaslarının pekiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Adaletin sağlanması ve hukuk devletinin tesis edilmesi, partinin demokratik değerleri koruma amacını göstermektedir.

Ekonomik Büyüme ve Adil Gelir Dağılımı: AP, ekonomik büyümenin sağlanması, adil gelir dağılımının temin edilmesi ve enflasyonla mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yatırımların teşvik edilmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, partinin ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlama hedefini yansıtmaktadır.

Güvenlik ve Anarşi ile Mücadele: AP, anarşinin önlenmesi ve can ve mal güvenliğinin sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Komünizmin tehlikelerine dikkat çekmekte ve Halk Partisi'nin anarşiyi desteklediğini iddia etmektedir. Bu, AP'nin güvenlik konusundaki kararlılığını ve ideolojik duruşunu göstermektedir.

Milliyetçilik ve Dış Politika: AP, Türk milliyetçiliği ve millî menfaatlerin korunması gerektiğini vurgulamakta ve dış politikanın şahsiyetli, kararlı ve gerçekçi bir şekilde

yürütülmesini savunmaktadır. Bu, AP'nin milliyetçilik anlayışını ve dış politika vizyonunu yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, 1977 Adalet Partisi seçim beyannamesi, partinin demokratikleşme, ekonomik kalkınma, sosyal refah ve güvenlik konusundaki kararlılığını ve vizyonunu ortaya koymaktadır.

Görsel 100: Afiş 89 1977 AP

Kaynak: 22 Nisan 1977 Tarihli Tercüman Gazetesi

Afiş 89'un ana temasının Lider olduğu söylenebilir. "Büyük eserler için büyük lider" ifadeleriyle doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde biz'in olumlu eylem sunumu yapılmaktadır. Biz doğrudan AP'yi ve Süleyman Demirel'i ifade etmektedir. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

Görsel 101: Afiş 90 1977 AP

Kaynak: Özkan (2019, s:62)

Afiş 90'ın ana temasının kalkınma olduğu görülmektedir. “Onlar çöpünü bile alamadılar” ifadeleri ile doğrudan bir biçimde söylemsel düzeyde onlar'a olumsuz anlam atanmaktadır. Buna karşın “Biz İstanbul'a gerdanlık taktık” ifadeleriyle biz'in olumlu sunumu yapılması sonucunda, afişte iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisi kullanılmıştır. Biz doğrudan AP'yi ifade ederken, onlar'da CHP' anlatmaktadır. Ancak afişin söylemindeki iddialara ilişkin herhangi bir argüman desteği olmadığı görülmektedir. Afişte doğrudan seçmene hitap edilmekte olup, AP'ye oy vermeleri çağrısı yapılmaktadır.

4.3.6. 1970-1980 Yılları Arasında AP

Bu bölümde 1970-1980 yılları arasında gerçekleşen iki seçime yönelik Adalet Partisi tarafından hazırlanan seçim beyannameleri ve seçim afişleri bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmektedir. Adalet Partisi 1973 seçimine yönelik istikrar, kalkınma ve yatırım odaklı bir seçim beyannamesi hazırlamıştır. Seçim afişlerine bakıldığında döneme ait tek bir afişe ulaşılmıştır. Genel olarak seçmene hitap edilen afiş, eleştirel söylem çözümlemesi açısından incelendiğinde afişte biz'in olumlu eylem ataması yapıldığı görülmektedir. Biz doğrudan ve açık biçimde AP'den oluşmaktadır.

1977 seçimlerinde ise AP tarafından hazırlanan seçim beyannamesinde Kalkınma, Ekonomi ve sanayileşme gibi yatırım odaklı hedeflerin yanında 70'li yılların sonlarında yaşanan anarşi olaylarına atıf yapan güvenlik ve anarşi ile mücadele temasına yer verilmektedir. 77 seçimlerinde AP'ye ait dört farklı seçim afişine ulaşılmıştır. Kullanılan afişlerde AP'nin doğrudan ve açık biçimde genel seçmene hitap ettiği görülmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi bulgularını incelediğimizde ise, temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Afişlerin üçünde biz'in olumlu sunumu yapılırken, birinde iç grup- dış grup kutuplaşma stratejisinin aynı afişte uygulandığı görülmektedir. İç grup açıkça ve doğrudan DP olarak, dış grup ise CHP olarak verilmiştir. Dış grubun olumsuz eylem atamasında, CHP özensiz ve beceriksiz yönetim olarak sunulmaktadır.

4.4. 1950-1980 Döneminde CHP ve AP/DP

4.4.1. 1950-1980 Döneminde CHP

CHP'nin Atatürk'ün mirası olması, Genel Başkanının İnönü olması sebebiyle en büyük endişesinin iktidarın değişmesi halinde Cumhuriyet'in ilkelerine zarar geleceği olduğu görülmektedir. Kurucu iktidar Cumhuriyetin ilk yıllarını topyekûn bir inşa sürecine girerek demokratik bir toplum yaratmaya çalışmıştır. 1950 seçim öncesi çok partili hayata geçme çabalarının sonuçsuz kalması tek parti döneminin 27 yıl kadar uzamasına neden olmuştur.

1946'da Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle birlikte gerçekleşen 1946 Genel Seçimlerinde alınan oy oranı ile CHP halkın iktidarı ile ilgili gerçek düşünceleri ile karşı karşıya kalmıştır. Muhalefetin açık oy gizli tasnif yöntemi sebebiyle şaibeli olduğu iddiasında bulunduğu 1946 seçimlerinden iktidar olarak çıkan CHP, halk nezdinde DP'nin görmüş olduğu ilgiyi doğru okuyarak 1950 seçimlerine hazırlanarak girmiştir. Türkiye'nin siyasal iletişim kampanyalarıyla tam anlamı ile profesyonel bir kampanyası olmasa da bu seçimlerde tanıştığı bilinmektedir.

1950'li yıllarda gerçekleşen seçimlerde CHP, seçim beyannamesi ve afişleri yoluyla seçmeninden oy talep etmektedir. 1950 seçimlerinde daha çok eleştirilere cevap veren savunma odaklı bir seçim kampanyası yürüttüğü görülmektedir. Seçim afişlerinde; muhalefetin iktidarına yönelik eleştirilerine cevap verirken bir yandan da biz'in olumlu eylem sunumunu yapmaktadır. 1950 seçimlerinin ana temaları milli birlik, cumhuriyet rejimi, demokrasinin ilkeleri, ulusal kalkınma, adalet ve kırsal kalkınma olduğu görülmektedir.

CHP'nin 54 ve 57 seçimleri muhalefet partisi olarak girdiği seçimlerdir. Demokrat Parti'nin popülist politikalarının halk nezdinde bir karşılığının olduğunun fark edilmesi üzerine, iletişim stratejisini popülist söylemlere yöneltmiş olduğu görülmektedir. CHP'nin söylemleri hayat pahalılığı, iş, konut gibi vaatlerden oluşmaya başlamıştır.

1960'lı yıllarda seçim kampanyasını kırsal kalkınma üzerine kurmaktadır. CHP'nin toprak reformu konusundaki gayreti ve DP'nin kırsal kesimden gördüğü destek kırsal kalkınma projelerini sürdürmesinin vesilesi olduğu düşünülebilir. İnsanca yaşama düzeni sunumu altına, Doğu Anadolu bölgesinin geri kalmışlığı üzerinden, orman köylülerine uzanan geniş bir çerçevede kırsal kalkınma politikalarını paylaşmıştır.

1970’li yıllarda Ecevit’in Genel Başkan olması ile birlikte CHP yeni bir döneme girmiştir. 70’li yıllarda ülkenin gündemi Kıbrıs çıkarması ile epey meşgul olmaktadır. Her ne kadar Kıbrıs’ı bir sunum olarak seçim afişlerinde görmesek de çağrışımsal olarak dış politika başarılarının afişlere yansıdığını söylemek mümkündür (Görsel 97). 1970’ler, her ne kadar dış politikada ambargo tehditlerine rağmen taviz vermeyen Ecevit’in Barış Harekâtı olarak adlandırdığı çıkarmasının başarılı diplomatik sonuçlarını gölgede bırakarak anarşi olayları ile anılmaktadır. 70’ler Türkiye’si sokak çatışmalarının gençleri tehdit ettiği bir döneme işaret etmektedir. CHP 77 seçim beyannamesi ve seçim afişlerinde “Barış” sunumu yapmaktadır.

Seçim kampanyalarının siyasi ve ideolojik temsilleri, iktidar ve muhalefet bağlamında değerlendirildiğinde nasıl farklılaşmaktaysa, aynı partinin farklı konumlarda uyguladığı seçim kampanyalarının da söylemlerinin farklı olduğu CHP üzerinden net bir biçimde görülmektedir. CHP iktidardayken savunma odaklı bir kampanya yürütürken muhalefete düştükten sonra kampanyasının iktidar eleştirisi üzerine kurduğu görülmektedir. DP iktidarının ilk yıllarından halkın beğenisini kazanan ekonomik kalkınma politikalarına karşı ağır eleştiriler getirerek iktidarı yolsuzlukla ilişkilendirmiştir.

1950-80 CHP Seçim stratejileri incelendiğinde, seçmenleri ikna etmek amacıyla, popülist söylemlerden kaçınmadığı görülmektedir. Her seçimde gündem yaptığı temaları, işçi ve köylü sınıfının temel hak ve hürriyetleri, toprak reformu, sosyal güvencelerinden oluşmaktadır.

Türkiye, çalışmanın odaklandığı otuz yıllık dönemde, her on yıllık dönemin sonuna denk gelecek şekilde üç darbe geçirmiştir. Ancak afişlerde çağrışımsal dahi olsa bu darbelere ilişkin herhangi bir metafor kullanılmamıştır. Aynı dönem dünya ölçeğindeki gelişmelerle değerlendirildiğinde II. Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan ekonomik krizin, ürün temininde yaşanan güçlüklerin, petrol sorununun Türkiye’yi de etkilediği hatta seçim afişlerinde sunum olarak var olduğunu söylemek mümkündür (Görsel 37, 39, 40 a, b, c).

4.4.2. 1950-1980 Döneminde AP/DP

Demokrat Parti, 1946 seçimlerinde almış olduğu oy oranı sayesinde 1950 genel seçimlerine iktidar olacağı inancı ile girmiştir. Demokrat Parti seçim stratejisini, halkta CHP’nin 27 yıllık iktidarına karşı oluşan bıkkınlık üzerine kurulmuştur. İktidara gelişinin

ardından gerçekleşen 1954 yılı seçim kampanyasını ilk dört yıllık icraatlarının sunumu olarak yapmasının yanı sıra CHP iktidarının olumsuz sunumunu da yapmaktadır. Amerikalaşma sözüyle ABD'den aldığı ekonomik destekle iktidarının ilk yıllarında birçok yatırım gerçekleştirmiştir.

1954 Seçim stratejisini bu yatırımların sunumu üzerine kurmaktadır. Yapılmış yatırımlarını gerekçe göstererek sunduğu vaatlerle halkın desteğini almayı başarmıştır. Köy yolları, tarımın makineleşmesi, ekonomik refah ve gelir artışı gibi somut anlatılarla halkın desteğini almayı başarmıştır. 1954 seçimlerinde oy oranını arttırarak tek başına olan iktidarını daha da güçlendirmektedir.

Demokrat Parti'nin son seçim ise dünya genelinde yaşanan bir ekonomik krizin Türkiye'de yansımalarının yaşandığı bir dönemde 1957'de yapılmıştır. DP 1958 yılında yapılması planlanan seçimleri ekonomik krizin daha derinleşmesi halinde kaybedileceği düşüncesiyle 1957'ye almıştır. Benzer bir biçimde yatırımları ve olumsuz CHP sunumu üzerinden bir seçim kampanyası yürütülmüştür. Ekonomik sorunların artışı ile ortaya çıkan siyasi gerginliklere alınan önlemlerin baskıcı olması çok güvenilen halk desteğinin azalmasına neden olmuştur. Bu ortamda gerçekleşen 1957 seçimlerinden oy oranında meydana gelen agresif düşüşe rağmen, yine yüksek bir oy oranı ile birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır.

Türkiye'nin çok partili hayata geçmesinin üzerinden henüz üç seçim- 10 yıl sonrası bir askeri darbe ile karşılaşmıştır. İhtilal sonrası kapatılan Demokrat Parti'den boşalan alanı Adalet Partisi'nin doldurduğu görülmektedir. Adalet Partisi, Demokrat Partinin ideolojik mirasçısı konumdadır.

1960'lı yıllarda gerçekleşen seçimlerde Adalet Partisi'nin seçim kampanyaları incelendiğinde, ana temalarını, milli birlik, demokrasi, halkçılık, kırsal kalkınma, işçi sınıfının hakları, mutlu yurttaş, güçlü Türkiye gibi popülist söylemler üzerine kurduğu söylenebilir. Yeni bir parti olması sebebiyle biz'in olumlu sunumunu yaparak kendini tanııtma stratejisini kullandığı görülmektedir.

1970'li yıllarda ise, seçim stratejisini yine biz'in olumlu eylem ataması üzerinden yapmaktadır. 74 yılında trafiğe açılan Boğaziçi Köprüsü'nün sunumunda “Avrupa ve Asya'yı birbirine bağladık” metaforunu kullanmaktadır. Büyük eserler, büyük liderler ifadelerinde yine Boğaziçi Köprüsüne ve icraatin sahibi Demirel'e atıf yapılmaktadır. DP'nin devamı olduğunu her fırsatta dile getiren AP, 1977 seçimlerinde Menderes'in

1957 seçimlerinde kullandığı ve afişte Menderes görselinin yer aldığı “Desteyinizi istiyorum” (Görsel 64) afişı, el ilan olarak halka dağıtılmıştır. Bir partinin başka bir parti ve lideri üzerinden kampanya yürütmesi dikkat çekicidir. Ancak kendisini kurumsal olarak mirasçısı olarak tanımladığı kapatılan siyasi parti ve idam edilen liderinin fotoğraflarının kullanılmasının retorik açıdan anlaşılır nedenleri mevcuttur.

4.4.3. 1950-1980 Döneminde CHP ve AP/DP’nin Karşılaştırması

Bu bölümde araştırmanın sınırları içerisinde yer alan 1950-1980 dönemi boyunca CHP - DP/AP’nin yürüttükleri seçim kampanyalarını; stratejileri, ekonomik, toplumsal, ideolojik yaklaşımları açısından karşılaştırmalı olarak bütüncül biçimde incelenmiştir. İlk olarak 1950-1980 yılları arasında yapılan seçimlerin birçok partinin katılımı ile gerçekleştiği söylenebilmektedir. Buna ek olarak bazı partilerin meclise girebilecek güçte siyasi partiler olmasına rağmen çalışmanın konusunu oluşturan 8 seçimin CHP ile DP/AP arasında geçtiği söylenebilmektedir. Hatta afişlerin tamamına yakınında iç grup-dış grup kutuplaştırma stratejilerinin sadece bu partiler üzerinden kurgulandığı, başka bir partinin kendilerine karşı rakip olarak tanımlanmadığı söylenebilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi kurucusunun Atatürk ve halihazırda Genel Başkanı’nın İnönü olması sebebiyle kurumsal kimliğini Atatürk’ün mirası olarak sunmaktadır. Bu sebeplerden ötürü Cumhuriyetin ilkelerini laik düşünceyi devam ettirmek CHP’nin misyonu durumundadır. Adnan Menderes tarafından kurulmuş DP ise varlığını sadece 15 yıl devam ettirmiştir. Buna rağmen halkın desteğini alarak üç dönem üst üste tek başına iktidar olmayı başaran güçlü bir lidere sahip siyasi parti olduğu söylenebilmektedir. Türk siyasi tarihinde önemli bir yer tutan DP kapatıldıktan sonra kurulan AP’nin de benzer bir biçimde güçlü bir siyasi parti olduğu muhakkaktır. DP’nin ve devamında AP’nin misyonları ise ekonomik kalkınma ve sanayi yatırımları sebebiyle merkez sağda konumlanmıştır.

Kırsal kalkınma, işçi ve köylü sınıfının temel hak ve hürriyetleri gibi konular her iki partinin de gündeminde yer almaktadır. Ancak toprak reformu olarak bilinen topraksız köylüye toprak projesini CHP’nin ısrarla hayata geçirmek istediği görülmektedir. Demokrat Parti bu reforma karşı çıkmıştır. Her iki partide ekonomik kalkınma, sanayileşme ve büyük altyapı projeleri üzerine kampanyalar yürütmüştür. Hatta zamanla CHP’nin rejim tartışmalarından uzaklaşarak popülist söylemlerden kaçınmamış olduğu

ve dönemsel ihtiyaçlara göre şekillenen bir strateji anlayışı geliştirdiği söylenebilmektedir. Tablo 29’da 1950-1980 seçim beyannameleri CHP-DP/AP açısından karşılaştırmalı analizi görülebilmektedir.

Tema	1950’ler CHP	1950’ler DP	1960’lar CHP	1960’lar AP	1970’ler CHP	1970’ler AP
Genel Durum ve Hedefler	Demokrasi, Kalkınma, Özgürlük, Adalet	Demokrasi, Kalkınma, Özgürlük, Adalet	Anayasa, Hak ve Özgürlükler, Demokratik Rejim, 27 Mayıs Devrimi	Anayasa, Hak ve Özgürlükler, Demokratik Rejim, Ekonomik Kalkınma	Düzen Değişikliği, Hakça Düzen, Özgürlük, Halk Egemenliği	İstikrar, Kalkınma, Refah Devleti, Güçlü Türkiye
Ekonomik Kalkınma ve Sanayileşme	Sanayileşme, Tarım, Özel Teşebbüs, Yatırım	Sanayileşme, Tarım, Özel Teşebbüs, Yatırım	Plânlı Kalkınma, Devletçilik, Özel Teşebbüs, Vergi Reformu	Plânlı Kalkınma, Devletçilik, Özel Teşebbüs, Vergi Reformu	Kalkınma Planı, Ekonomik Bunalım, Sosyal Adalet, Plânsız Uygulamalar	Karma Ekonomi, Sanayileşme, Vergi Reformu, Yatırım Teşvikleri
Sosyal Refah ve Adalet	Sosyal Refah, Sağlık Hizmetleri, Eğitim	Sosyal Refah, Sağlık Hizmetleri, Eğitim	Sosyal Güvenlik, Sağlık Hizmetleri, Eğitim	Sosyal Güvenlik, Sağlık Hizmetleri, Eğitim	Kamu Hizmetleri, Yetersizlikler, Dengesizlikler, Halkçı Politikalar	Sosyal Refah, Sosyal Güvenlik, Sağlık Hizmetleri, Gelir Dağılımı
Eğitim ve Kültür	-	-	-	-	-	Eğitim Reformu, Teknik Eğitim, Kültürel Kalkınma, Üniversiteler
İdari Reformlar	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri	Merkezi İdare, Mahalli İdare, İdari Reform	Merkezi İdare, Mahalli İdare, İdari Reform	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri, Bürokrasinin Azaltılması	İdari Reform, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmetleri, Bürokrasinin Azaltılması
Hukuk ve Demokrasi	Demokrasi, Özgürlük, Adalet	Hukuk Devleti, Demokratik Haklar, Adalet, Anayasa	Anayasa, Hak ve Özgürlükler, Demokratik Rejim	Hukuk Devleti, Demokratik Haklar, Adalet, Anayasa	Düzen Değişikliği, Hakça Düzen, Özgürlük, Halk Egemenliği	Hukuk Devleti, Demokratik Haklar, Adalet, Anayasa
Ekonomik Politikalar	-	-	-	-	-	Ekonomik Büyüme, Gelir Dağılımı, Enflasyon, Yatırım

Tablo 46: 1950-80 yılları CHP ve DP/AP Seçim Beyannameleri Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

SONUÇ

Bu bölümde çalışmaya ilişkin tartışma alt başlığı ile çalışma sonuçları kapsamlı şekilde verilmiştir.

Tartışma

Bu bölümde yıllara göre CHP ile AP/DP'nin çeşitli çalışmalar ile ele alınması ve çalışma sonuçlarının literatür ile benzerlik gösterip göstermediği incelenmiştir.

1950'li Yıllarda CHP ve AP/DP

Çalışma sonucunda 1950-1960 yılları arası CHP açısından incelendiğinde; CHP'nin ve CHP lideri İnönü'nün Cumhuriyet'in kurucu öğeleri olarak temsil edildiği tespit edilmiştir. Seçmenlerin ikna edilmesi için kullanılan stratejiler açısından incelendiğinde; CHP'nin en güçlü argümanının Cumhuriyet kazanımlarının kaybedileceğine yönelik algı ile korku salınması üzerine kampanyalar yürütüldüğü tespit edilmiştir. Dünya'da ve Türkiye'deki toplumsal, politik ve ideolojik olayların ön plana çıkarıldığı ve afişlerde temsil edilme biçimleri incelendiğinde; dünyada meydana gelen gelişmelerden ziyade dış politika, Türkiye'nin dünya devletleri arasındaki konumu, Türkiye'de meydana gelen toplumsal olayların ekonomi üzerindeki etkileri, Türkiye'nin temel problemleri olan göç, gecekondulaşma, 6-7 Eylül olayları, azınlıklar, arapça ezan gibi toplumsal, politik ve ideolojik olayların etkili bir şekilde ele alınmadığı tespit edilmiştir. Beyanname ve afişler karşılaştırıldığında ise; beyannamelerde toplumsal, politik ve ideolojik olaylara çözüm önerileri ile birlikte şeffaf bir biçimde sunulduğu vurgulanabilmektedir. Çalışma sonucunda 1950-1960 yılları arası DP açısından incelendiğinde; partinin siyasi ve ideolojik sunumunun daha çok liberal politikalar üzerinden yapıldığı, Demokrat Parti'nin afişleri ekonomik kalkınma, sanayi üzerinden sunularak CHP'nin iddiasının aksine Cumhuriyet ideolojisinin teminatının DP olduğu iddiasıyla oluşturduğu, seçmenleri ikna etmek amacıyla, tek parti döneminde yaşanan olumsuzluklara dikkat çekildiği ve kullanılan afişlerde 1950-1957 kıyaslaması yapılarak korkunun çekiciliği stratejisinden faydalanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca afişler Türkiye ve dünyadaki toplumsal, politik ve ideolojik olayların yansıtılması açısından incelendiğinde DP'nin afişlerinin CHP'ninkiler gibi ülke ve dünya gündemini yansıtmaktan uzak olduğu ve daha çok kendi olumlu sunumunu yaptığı vurgulanabilmektedir. 1950, 1954 ve 1957 yıllarında

gerçekleştirilen üç genel seçimin kampanya sürecinin CHP ve DP açısından karşılaştırmalı analizi sonucunda; 1950’li yıllarda her iki partide hem iktidar hem de muhalefet konumunda seçime girildiği, her iki partide olumlu bir sunumlarını olumsuz onlar sunumu üzerinden yapan afişler hazırladıkları ve her iki partide muhalefette olduğu dönemlerde iktidarı hayat pahalılığı sebebiyle suçladıkları tespit edilmiştir. CHP’nin muhalefet konumunda girdiği seçimlerde ekonomi politikalarına yönelik eleştirilere ek olarak rejime yönelik endişeler taşıdığı, CHP’nin söylemlerinde artan bir biçimde vatandaşların ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, bağımsız yargı, özgür üniversite, sendikalaşma, sosyal güvence gibi demokratik hak ve özgürlüklerine yönelik afişler hazırladığı da tespit edilmiştir. Demokrat Parti ise seçim afişlerinde sanayi yatırımlarına, altyapı hizmetlerine, köylüye ve işçilere yönelik icraatlarına değindiği ile CHP iktidarında bu gelişmelerin hiçbirinin yapılmadığı ve tekrar iktidara gelmesi halinde bu kazanımlarında son bulacağını ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Unat (2017), çalışmasında afişlerde bulunan Demokrat Parti eleştirilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Hürriyet Partisi’nin en dikkat çeken afişinin, iktidar ve ana muhalefet tarafından görmezden gelindiği iddia edilen 6-7 Eylül olayları ile ilgili olan afiş olduğu ortaya konulmuştur. Afişin karartılmış bölgesinde büyük harflerle ve kırmızıyla vurgulanan “insan hakları” ibaresinin bu afişle Türk siyasal yapısına yeni bir kavram kazandırdığı tespit edilmiştir.

Bora ve Ünüvar (2020) çalışmalarında, DP’nin otoriterleşmesinin sonucunda kendi içerisinde liberal bir tepkinin doğmasına sebep olduğu ortaya konulmuştur. DP’den 1955 yılında ayrılan bir grup milletvekili, geniş bir akademisyen ve aydın çevresinin katılımıyla Hürriyet Partisi’ni kurdukları ancak 1958 yılı sonlarında kendilerini feshederek CHP’ye katıldıkları ortaya konulmuştur. Çalışmada ayrıca CHP’de oluşan “Ortanın Solu” hareketinin Hürriyet Partisinin transferinin etkisiyle gerçekleştiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak çalışmada yapılan arşiv araştırmasında 6-7 Eylül olaylarını gündeme taşınmış ve 1957 seçimlerinde “6-7 Eylül’e karşı / İnsan hakları” söylemi ile bir afiş kullanıldığı da ortaya konulmuştur.

Bakan ve Özdemir (2013) çalışmasında Türkiye’de 1946-1960 dönemi iktidar-muhalefet ilişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokrat Parti (DP) kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1950’li yıllarda CHP’nin siyasi alanda ön plana çıktıkları, Toplumun TBMM seçimlerine hazırlandığı, Mustafa Kemal Atatürk’ün

ise ÷lkedeki siyasi m¼cadeleyi Meclis'ten çekmeye karar verdiği, bu süreçte Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti henüz kurulmamışken yapılan ikinci dönem TBMM seçimleriyle ÷lkede partileşme sürecini başlattığı ve Halk Fırkasını kurarak daha sonra isim değişikliğine gittiği ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada 1923 yılında kurulan Halk Fırkası'nın, 1924 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldığı ve bu firkada 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi adını aldığı, daha sonra partinin ilkeleri arasında yer alan “Halkçılık, Cumhuriyetçilik, Laiklik, Milliyetçilik” ilkelerine “Devletçilik ve Devrimcilik” ilkeleri de eklenince partinin ilkelerinin altıya yükseldiği ortaya konulmuştur. Çalışmada Türk siyasi tarihi boyunca yapılan çalışmalara bakıldığında, her iktidar, yönetimi ele geçirmek için farklı politikalar izlediği, halkın güvenini kazanmak amacıyla birtakım vaatlerde bulunulduğu, çıkar uğruna parlamento değişikliğine gidildiği ya da halkın değişim arayışı içerisinde olması gibi etkenler sonucunda partilerin stratejiler izleyerek başa geçmelerini sağladığı vurgulanmıştır. Bu noktada bazı dönemlerde demokrasi, adalet gibi kavramların sekteye uğradığı da bildirilmiştir. Çalışmada genel olarak partilerin seçim kampanyalarına başlamasının ardından her partinin farklı vaatlerde bulunmaya başladığı, bu noktada CHP'nin Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan, ordu ve bürokrasi tarafından desteklenen, modernleşmenin öncülüğünü yapan bir parti olduğundan, diğer partilere göre kendini daha şanslı hissettiği belirtilmiştir. CHP'nin seçim çalışmaları arasında; devletçi ekonominin yerini özel m¼lkiyetin alacağı, yabancı sermaye girişinin özendirileceği, paranın değerinin korunacağı gibi vaatlere yer verildiği, CHP'ye karşı olan DP'nin ise; üretimi artıracığını, vergileri azaltacağını, bütçeyi dengeleyerek ÷lke ekonomisini düzelteceğini, özel sermayenin geliştirileceği bildirilmiştir. Buna ek olarak çalışmada birbiriyle rekabet halinde olan ve birtakım vaatlerde bulunan partilerin, 14 Mart 1950 yılında yapılan seçimlere katıldığı ve DP %53,3 oy alarak 420 Milletvekili, CHP %39,9 oy alarak 69 Milletvekili, Millet Partisi ise %3,1 oy alarak 1 Milletvekili çıkardığı, bunun yanı sıra 1 kişinin de Bağımsız Milletvekili olarak seçildiği ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP'nin barışçıl yollarla iktidara geldiği de vurgulanmıştır.

Bakoğlu (2000) çalışmasında Türk basınında 1950-1954 dönemi Cumhuriyet Halk Partisi'nin demokrasi konusundaki muhalefeti konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda çok partili hayata geçerek varlığını sürdürmeye devam eden CHP,

İnönü'nün değişmez olan genel başkanlığını ortadan kaldırarak 1946 yılında yapılan seçimlerin şaibeli olduğunu ortaya koymuştur. CHP'nin demokratik bir seçimin gerçekleşmesi için Seçim Kanunu hazırladığını, gazetelerin kapatılmasına yönelik yetkinin hükümetten alınarak mahkemelere verilmesini sağladığı, üniversitelere hem bilimsel hem de idari özerklik veren kanunu kabul ederek düzenlemeler getirdiği de ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada 28 Eylül'de basın açıklaması yapan CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Halk Partisi zamanını değerlendirerek; "Halk Partisi'nin şerefli olduğu kadar kötü işlerinin de olduğunu, kötü iş yapmayacağım diyenin iş yapamayacağı" ifadesine de vurgu yapılmıştır. Buna ek olarak çalışmada Türk siyasi tarihinin elde edilen bilgilerden hareketle tartışmalara açık bir süreç olduğu, partilerin güç ve egemenliği ellerinde bulundurmak için birbirlerini kötülediklerini, yapılan icraatları daima geciktirdiklerini, halka karşı umut verici konuşmalar yaptıkları da bildirilmiştir. Ayrıca bu durumun halkın isteklerinin karşılanacağı umudunu ortaya çıkarsa da siyasi sürecin bazen halkın istediği şekilde ilerlemediğinden toplumun partiye olan güvenini sarstığını ve bunun sonucunda da halk demokrasinin, adaletin, eşitliğin olduğu ve ihtiyaçların karşılanabileceği bir arayış içerisine girdiği de ortaya konulmuştur.

Güngör (2010) çalışmasında 14 Mayıs 1950 seçimleri ve CHP'deki bunalım konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada seçimlerin şaibeli olduğu ve 14 Mayıs'ta seçimlerin yenilenmesi gerektiğinin hükümet tarafından 1 Mart 1950 yılında ilan edildiği ortaya konulmuştur. Bu durum sonucunda seçim kampanyalarının başlatılarak birçok siyasal etkinliklerin yapıldığı vurgulanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına yönelik kanunda değişikliğe gidildiği gibi Hazine tarafından "Özel Teşebbüslere Kefalet Edilmesi ve Döviz Taahhüdünde Bulunulması" konusuna yönelik kanunun meclisten geçtiği ve 14-22 Mart 1950 tarihleri arasında da TBMM, Toprak Reformu Kanunu'nu ele alarak uygulanamaz hale getirmek için çalışmalar başlattığı ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada seçim kampanyalarının büyük bir hızla devam ettiği ve buna bağlı olarak 23 Mart'ta CHP Genel Başkanı sıfatı adı altında İnönü'nün, ilk seçim konuşmasını yaptığı ve böylece seçim kampanyaları resmen başlatıldığı bildirilmiştir. Bu bağlamda seçim çalışmaları arasında radyo ve gezi konuşmaları, siyasal gündemin teşkilat kademesine indirilmesi, seçim beyannamesi, yürütülen propagandaların da yer aldığı vurgulanmıştır.

Şahin ve Tunç (2015) çalışmasında Demokrat Parti'nin kuruluş süreci ve DP-CHP siyasi mücadelesi (1945-1947)'nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda kurulma sürecinin ardından büyük bir hızla yapılanmaya başlayan ve gün geçtikçe adını duyurmayı başaran DP'nin, ilk olarak Ankara ve İstanbul'da teşkilatlandığı, daha sonra farklı yerlerde teşkilatlanmaya devam ettiği ve DP'nin Samsun'da parti teşkilatı kurduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca Aydın teşkilatlanmasını Ethem Menderes'in, İstanbul teşkilatlanmasını da Kemal Öner'in yaptığını, yapılan çalışmalardan hareketle Anadolu'nun farklı yerlerinde DP'nin vilayet başkanlıkları açarak teşkilatlar kurduğu, DP kurucuları arasında yer alan Refik Koraltan'ın ise Konya, Trabzon, Adana'da mitingler yaparak birçok faaliyetlerde bulunduğu ortaya konulmuştur.

Atayakul (2007) çalışmasında Türkiye'de Demokrat Parti döneminde genel seçimler (1950-1954-1957)'in incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1950 seçim kampanyasını milletin iradesi, iktidarın hataları, hak ve hürriyetler gibi konular üzerine kurduğu ve CHP'nin iktidarda kaldığı süre boyunca hatalar yaptığını ve 1946 seçimlerinde yaşananları hatırlatarak çalışmalarını sürdürdüğü vurgulanmıştır. Ayrıca bu durum sonucunda 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçim sonucuna göre ilk defa iktidarın değiştiği, 27 yıl boyunca hüküm süren CHP iktidarının sona ererek yerini DP'nin aldığı, 1950 seçiminin uzun seneler sonra demokratik usullerle iktidarın başa geçmesiyle tarihsel öneme sahip olduğu da bildirilmiştir. Çalışmada ayrıca CHP'nin neden seçimi kaybettiği ve DP'nin nasıl kazandığı incelenmiştir. Bu bağlamda iktidarı ele alan partinin her ne kadar halkın ihtiyaçlarını karşılasa da bir süre sonra kendi çıkarlarını da düşünmeye başlayacağından hata yapacağı, hatalar arttıkça halkın iktidara olan güveninin azalacağı ve yeni bir iktidar arayışının ortaya çıkacağı ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda CHP'nin yapmış olduğu hatalardan ve 1946 seçimlerinde yaşanan olaylar nedeniyle egemenliğini yavaş yavaş kaybetmeye başladığı ve halkın artık seçimle oyunu kullanarak demokratik adımlar atmaya başladığı, böylece 1950 seçiminin DP için büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Takım (2012) çalışmasında Demokrat Parti döneminde uygulanan ekonomi politikaları ve sonuçlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1950 yılında yapılan seçimi kazanan DP'nin, çalışmalarını sürdürerek tarım, ekonomi, siyasi kısacası her alanda etkin olmaya çalıştığı ortaya konulmuştur. 1951 yılında yapılan Üçüncü Büyük Kongre de partinin program ve tüzük görüşlerinin 11 maddede ele alındığı, bunların;

Ticaret, Adalet, Tekel, Milli Eğitim, Orman İşleri, Umumi Prensipler, Bayındırlık ve Ulaştırma, Maliye, Sanayi, Sosyal Meseleler ve Umumi Sağlık İşleri olduğu bildirilmiştir. Partinin kuruluş amacının ise; “Demokrasinin ileri düzeyde ve geniş bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüşle yürütülmesi” olarak açıklandığı da vurgulanmıştır.

Kanca (2012) çalışmasında 1950-1960 arası Türkiye’de uygulanan sosyo-ekonomik politikalar kapsamında DP’nin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda DP’nin, 1953 yılından itibaren sendika hakkı konusunda da görüş birliğine vardığı, sermayeyi güçlü hale getirme, sanayide yatırımı özendirerek ekonomiyi büyütmeye politikası, hükümetle işçi arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı olmasına neden olduğu ortaya konulmuştur. Buna ek olarak DP’nin, 1950-1960 dönemi; yaşanan yüksek kalkınmanın sağladığı imkanları eşit şekilde bölüştürme ve sağlıklı gelir dağılımı yakalama imkânı olarak, yaşanan süreç ve sosyal politikaların birçok yasanın çıkarılmasıyla daha fazla şekillendiğini açıklayarak çıkarılan bazı yasaların; Hastalık ve Analık Sigortası Yasası, Deniz İş Yasası, Ek Ödeme Yapılmasına Yönelik Yasa, İş Mahkemeleri Yasası, Öğle Dinlencesi Yasası ve basında çalışan ve çalıştırılanlar arasındaki iş ilişkilerinin düzenlenmesi olduğu bildirilmiştir. Ayrıca DP tarafından yapılan her bir faaliyetin, halkın refah düzeyinin artmasına yönelik olduğunu, birçok yasa çıkararak çalışanlara imkân sağlandığı, halkın güveninin kazanıldığı ve yapılan seçimlerde liderliğini koruduğu da ortaya konulmuştur. Çalışmada bunlara ek olarak 2 Mayıs 1954 yılında yapılan Milletvekili seçimlerinde de belirtmiş olduğu vaatler sayesinde açık ara birinci olmayı başardığı, her siyasi seçimlerde toplumun lehine olacak şekilde çözümler sunduğu ve seçimleri kazandıktan sonra da verilen sözleri yerine getiren siyasi partinin hem toplum tarafından sevilir hem de toplum tarafından el üstünde gezdirilerek korunduğu belirtilmiştir.

Ergin (2020) çalışmasında Demokrat Parti Döneminde Afyon (1950-1960)’un değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda TBMM’nin, 2 Mayıs 1954’te Milletvekili seçimlerinin yapılmasına karar verdiği ve bu doğrultuda hem DP’nin hem de CHP’nin seçim sürecinde verdikleri sözler, DP’nin iktidar döneminde sunmuş olduğu hizmetlere değinmesi gibi etkenler seçim heyecanının artmasına neden olduğunu ve seçimlere DP, CHP, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Köylü Partisi, Bağımsızların katıldığı ortaya konulmuştur. Çalışmada seçimi DP’nin büyük bir zaferle kazandığı ve 503

Milletvekili ile yönetimi güçlendirdiği ortaya konulmuştur. DP'nin seçimi kazanmasındaki en büyük etkenlerin verdikleri hizmetlerde aksaklık olmaması ve verilen vaatlerin yerine getirilmesi olduğu vurgulanmıştır.

Güngör (2010), çalışmasında 14 Mayıs 1950 seçimleri ve CHP'de bunalım konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda DP'ye oy verenler 11 grupta değerlendirilmiştir. Bunlar; hoşnutsuzlar, demokrasi hayranları, yenilikten iyilik bekleyenler, Varlık Vergisi'nin öcünü almak isteyenler, hürriyet rejiminde telkinleri kolay yürütmeyi umanlar, grev hakkı isteyen işçiler, ithalatçı, ihracatçı, tüccar gibi kesimlerin serbest ticaret istemesi, din, ırk mezhep ayrımı nedeniyle göç edenler, din, ırk mezhep, ideoloji altında olan azınlıklar, moskof ajanları ve grupların telkiniyle CHP aleyhinde bulunan vatandaşlar olarak bildirilmiştir. Çalışmada bunlara ek olarak halka yönelik belirtilen vaatlerin gerçekleştirilmesi ve sunulacak hizmetlerin hatırlatılarak sağlıklı bir şekilde sunulması, halkın seçimlere olan inancını ve güvenini artıracak gibi halkın desteğini almaya başlayan siyasi grupların işini kolaylaştıracağı vurgulanmıştır. Ayrıca DP'nin, parti programını sistemli bir şekilde yaptıktan sonra afişler ve diğer araçlar üzerinden siyasetini yaparak halkın oyunu almayı başardığı, bu süreçte demokrasi görüşünün DP için hayati bir önem taşıdığı yani siyasi rolünü hem halk üzerinden hem de afiş gibi araçlar üzerinden iyi oynayan DP'nin, istediği sonuca ulaşmayı başardığı ve bilhassa halka karşı yapılan hamlelerin DP'yi bir adım daha ön plana çıkardığı ortaya konulmuştur. Bu kapsamda araştırmacı tarafından yapılan çalışma ile literatürdeki diğer çalışmaların benzer sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

1960'lı Yıllarda CHP ve AP

Yapılan çalışma sonucunda Türkiye ve dünyadaki toplumsal, politik ve ideolojik olayların partilerin beyannamelerinde ve afişlerde nasıl temsil edildiği konusunda, Türkiye'de altmışlı yıllarda hızla değişen bir toplumsal yapı ve dünya genelinde yükselen ideolojik hareketlerin etkisi altında geçtiği tespit edilmiştir. Bu dönemde, Türkiye'deki hızlı şehirleşme, köyden kente göç, sanayileşme, işçi hareketlerinin güçlenmesi ve gençlik hareketlerinin CHP'nin kampanyasını etkilediği, dünyada yükselen sosyal demokrasi akımlarından etkilenerek, Türkiye'de sosyal adalet ve eşitlik temelli bir politika savunduğu ve bu doğrultuda, toprak reformu, işçi hakları, sosyal güvenlik ve eğitim reformları gibi konuları ön plana çıkardığı tespit edilmiştir. 1960-1970 yılları

arasında gerçekleşen 3 seçime yönelik Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi tarafından hazırlanan seçim beyannameleri ve seçim afişleri bütüncül bir bakış açısıyla karşılaştırmalı sonucunda; 1960'lı yıllarda gerçekleşen üç seçimde Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisinin en çok oyu alan partiler olarak meclise girdikleri tespit edilmiştir. 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra öncelikle 9 Temmuz 1961 yeni anayasa referandumunun yapıldığı ardından 15 Ekim 1961'de genel seçimlerin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak eleştirel söylem çözümlemesi bakımından; 1960'lı yıllarda yapılan seçim kampanyalarında partilerin her ikisinin de temel olarak iç grup-dış grup kutuplaştırması stratejisini kullanıldığı, her iki partinin de afişlerinin tamamında olumlu iç-grup sunumu yaptıkları tespit edilmiştir. CHP'nin rejim tartışmalarını bir tarafa bırakıp daha çok yoksulluk ve kırsal kalkınmaya yönelik sunumlar yaptığı, AP'nin ise demokrasi ve halkçılık temaları üzerinde durduğu vurgulanabilmektedir. Adalet Partisi'nin seçim kampanyasını demokrasi, milli birlik ve halkçılık kavramları üzerinden yürütmesi ideolojik olarak aynı çizgide olduğu Demokrat Parti'nin 1960 ihtilali ile kapatılmış olmasından kaynaklandığı bildirilebilmektedir. Her iki partinin seçim afişlerinde doğrudan darbeye yönelik herhangi bir olumlu ya da olumsuz ifadenin bulunmadığı da tespit edilmiştir.

Mardin (1969) çalışmasında Türkiye'de Cumhuriyet ile birlikte ideolojilerin nasıl şekillendiğinin ve siyasi partilerin bu ideolojileri nasıl temsil ettiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. CHP'nin 1960'lı yıllarda benimsediği "Ortanın Solu" söylemi üzerine; Türkiye'de modernleşme sürecinde sosyal adaletin sağlanmak motivasyonu ile ortaya çıktığı ortaya konulmuştur. Ayrıca CHP'nin bu dönemde afişler aracılığıyla halkın geniş kesimlerini kapsayan bir ideolojik duruş ortaya koyduğu ve kendini toplumsal eşitsizliklere karşı bir çözüm olarak sunduğu vurgulanmıştır.

Ahmad (1994) çalışmasında Adalet Partisi'nin sanayileşme ve kalkınma odaklı politikalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda AP'nin liberal politikalarının, ekonomik büyümeyi hızlandırırken, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği ve dolayısıyla toplumsal adaletin sağlanması konusunda bir politika üretmediği ortaya konulmuştur.

Bulut (2009) çalışmasında 27 Mayıs 1960-2009 yılları arasında Demokrat Parti'nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri müdahale sonucu DP'nin, siyaset dışı kalarak eski önemini yitirdiği, DP'nin eski önemini

yitirerek siyasi varlığını kaybettiği ve bu sebeple Adalet Partisi'nin (AP) kurulmasına neden olduğu ortaya konulmuştur. AP, siyasi çalışmalarını DP'nin oy tabanını hedef alarak planladığını, bu süreçte AP'nin hem CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) hem de YTP (Yeni Türkiye Partisi) ile rekabet etmek zorunda kaldığı fakat her iki partiyle rekabet etmesine rağmen AP'nin halk için daha cazip hale geldiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu noktada AP'nin yapılan seçimleri kazandıktan sonra verilen vaatlerin yanında daha fazla hizmet sunarak güven kazandığı, AP'nin seçim vaatlerini yerine getirmesinin şartı kendini güvende hissetmesine bağlı olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda AP döneminin Türkiye'de 1965-1971 yılları arasında yaşanması, Türkiye tarihi açısından çok partili sisteme en fazla yaklaşıldığı dönem olarak bildirilmiştir.

Oliger (2022) çalışmasında Adalet Partisi-CHP İlişkileri (1961-1962)'nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Adalet Partisi'nin yönetim kurulunun çoğunun emekli subaylar tarafından oluşturulduğu ayrıca emekli subayların yanında eski Demokrat Parti üyelerinin de bulunduğunu ortaya konulmuştur. DP üyelerinin bulunması, propagandaların yapılmasına neden olduğu ve yapılan propaganda doğrultusunda; "Anayasaya hayır deyin ki hayırlı olsun. Anayasa'ya evet dersanız Menderes'i asacaklar. Anayasa'ya bayrağın kırmızı rengini kullanın." gibi sloganlar yapıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada AP'nin ise; kısa sürede gerçekleştirilen Anayasa'nın biçim ve içerik açısından eksiklikleri ve fazlalıklarını görerek bunlara müdahale edilmesi gerektiğini savunduğu ve yeni Anayasa'nın 1924 Anayasası'na göre yasal güvence bakımından bir adım önde olduğunu dile getirdiği vurgulanmıştır.

Can (2024) çalışmasında Adalet Partisi ve Milli Bayramlar (1961-1971) konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1961 yılında yapılan seçimde AP'nin seçim beyannamesinin; Bireyler arasındaki ilişkinin en güzel şekilde düzenlenerek ve doğru bir bilgi elde ederek herkesin kanun önünde eşit olmasını sağlamakla Hukuk ve Kanun Çalışmaları Politikası, siyasi partiler arasında yaşanan görüş ayrılıklarının olgun bir biçimde karşılanarak olumlu ilişkilerin kurulması için Siyasi Parti Politikası, vatandaşların haklarının korunduğunun farkında olması ve adalete güvenmeleri için Adalet Politikası, sanayi kollarının gelişmesi, sanayinin kalkınması için her türlü çalışmanın yapılmasına yönelik Sanayi Politikası, ülkenin gelişmesi için düzenli ve sağlıklı bir iktisadi büyümenin olması gerektiğinin altı çizilmiş ve kalkınma konusunda milletin kabiliyetine olan inançlı bir tutum benimsemekle İktisadi Politikası, besili

hayvan, ithal edilecek hayvanların yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuş ve hayvancılık için elverişli yerlerin olduğu belirtilerek ayvancılık Politikası, bataklık olan yerlerin kurutulabilir alanlarının düzenlenmesi ve imara açılması, toprağı olmayan köylünün toprak sahibi yapılmasına yönelik Toprak Reformu gibi birçok seçim beyannamesinde bulunulduğu ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda çalışmada ortaya konulan her bir politikanın halkın ihtiyaçlarını karşılayacak partiyi ön plana çıkarma amacının olduğu bildirilmiştir. Ayrıca AP'nin seçim beyannamesinde her konunun tek tek ele alındığı, bu durum geçmişteki partilerin yapmış oldukları çalışmalarla kendi politikalarının harmanlanması sonucu ortaya çıktığı, yaşanan her deneyim ve geçmişe yönelik yapılan araştırmaların, geleceğe yönelik çalışmaların daha sıkı ve titiz bir şekilde yapılmasını sağladığı da bu noktada bildirilebilmektedir.

Fedayi (2019) çalışmasında Adalet Partisi'nin birinci dönemi (1961-1971)'nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda AP'nin zamanında 1965 seçimlerinin de yapıldığını, 1965 seçimlerinin 1961'de yapılan seçimlere oranla daha serbest bir seçimle yapıldığını, bunun nedeninin 1961 seçimlerinin 27 Mayıs darbesinin baskısı ve yönlendirmesiyle gerçekleştiği, 1965 seçimlerinin ise askeri müdahalenin az olduğu seçim olması sebebiyle daha demokratik bir şekilde yapıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca renkli bir propaganda sürecinin başladığı ve bu sürecin en önemli isminin Süleyman Demirel olduğu, bunun nedeninin Demirel'in, köylü çocuğu olması ve Türkiye nüfusunun çoğunun da köylü olması, yaşanan sürecin Demirel için avantaj haline dönüştüğü de vurgulanmıştır. Bu noktada çalışmada köylülerin ilk defa kendi dilinden anlayan bir liderle muhatap olmaya başlayınca önemli bir kırılma ve ciddi bir dönüşüm yaşadığı bildirilmiştir. Buna ek olarak çalışmada seçilenlerin hem hayatı hem de yapmış oldukları çalışmalar, siyasi hayatlarını derinden etkilediğini, özellikle halkla bir olan ve halkın sesini duyarak onların dilinden anlayan yöneticilerin seçmen için vazgeçilmez bir lider olduğu ifade edilmiştir. Çalışma; parti liderlerinin hayatlarının, özelliklerinin, tutumlarının ve vermiş oldukları vaatleri gerçekleştirmesi gibi etkenler toplumun seçilene bakış açısını değiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Ardıç (2019) çalışmasında Türkiye'de siyasi partilerin örgütsel yapısı ve parti içi demokrasi: CHP örneği (1923-1980) kapsamında incelenmiştir. Çalışma sonucunda CHP döneminin Millî Mücadele dönemine kadar uzandığı, Kurtuluş Savaşı esnasında yaşanan siyasi olayların, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin daha sonra fırkaya

dönüşmesi gibi etkenler sebebiyle CHP'nin kurulmasındaki en önemli faktörlerin arasında yer aldığı, zamanla siyasi faaliyetlerini sürdürerek iktidarda söz sahibi olmaya başladığı ancak bazı dönemlerde yaşanan olumsuzluklar ve partinin bazı konularda yetersiz kalması sonucunda yerine farklı bir partinin gelmesine neden olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada CHP'nin yapmış olduğu hataları gözden geçirmesi gerektiği ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sıkı tedbirler alarak vaatlerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada 1961 yılından sonra CHP için 1965 yılının Ortanın Solu olarak bilinen önemli bir dönem içerisine girdiği ortaya konulmuştur. Çalışmada İnönü'nün 1965 seçimlerinden önce Milliyet Gazetesine açıklama yaptığı ve Ortanın Solu politikasını resmen ilan ettiği, 1965 seçimlerine Ortanın Solu (Cumhuriyetçilik, Demokrasi, Ekonomi, Kalkınma, Devletçi, Sosyal Adalet) ile girildiği bildirilmiştir. Çalışmada ayrıca Ecevit'e göre; Ortanın Solu kavramının Ortanın Solundakiler insancıl, halkçı, güvenlikçi, ileri, reformcu, devletçi, plancı, özgürlükçü olarak ifade edildiği de bildirilmiştir. 1966 18. Kurultay konuşmasını yapan İnönü'nün ise, CHP'nin sosyalist olmadığını söylemesi üzerine parti içinde olaylar yaşandığı da vurgulanmıştır.

Görücü (2016) çalışmasında Muhalefet döneminde (1950-1960) CHP'de ideolojik ve örgütsel arayışların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda CHP'nin 1950 yılında yapılan seçimlerde ağır bir yenilgi alması, ideolojik olarak çizgisini yeniden ele almaya yönelttiği ortaya konulmuştur. Ayrıca buna bağlı olarak ilk girişimin eski milletvekillerinin de bulunduğu bir grup partilinin VIII. Kurultay öncesinde sunulmak üzere ıslahat teklifi hazırlamaları olduğu da bildirilmiştir. Buna ek olarak çalışmada sunulan teklifte CHP'nin görüşlerinin toplu bir şekilde ve sistemli olarak yapılamadığından yakınılmış ve yaşanan eksikliğin giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Cantürk (2022) çalışmasında CHP'nin parti programlarında temel hak ve hürriyetlerin ele alınma biçimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1960'lı dönemde yaşanan darbenin ardından 1961 Anayasası'nın kabul edildiği, 1961 Anayasası ile ülkede daha önce görülmemiş siyasi bir özgürlük ve demokrasi hayatının yaşandığı, darbe sonrası CHP'nin işçilerin ve köylülerin lehine olacak şekilde sol söylemlerde bulunmaya başladığı ortaya konulmuştur. Buna ek olarak CHP'nin tek partili dönemde kendini sınıfsız ve imtiyazsız parti olarak gördüğü, zamanla sosyal, ekonomik ve siyasal değişime bağlı olarak kendini toplumun ileri gelenlerine dayandırdığı ancak yaşanan durumun

1960'ların ortasında taban, dar gelirli kesime doğru kaydığı vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada CHP'nin yapmış olduğu parti programlarının toplamda 11 adet olduğunu ve yapılan programlar sırayla; 1931, 1935, 1939, 1943, 1947, 1953, 1969, 1976, 1993, 1994 ve 2008 programları olduğu bildirilmiştir. Bu programların temel hak ve hürriyetler bağlamında insan haklarına göre birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kuşak haklar olarak sınıflandırıldığı da vurgulanmıştır. Yapılan parti programları arasında CHP'nin özgürlük, eşitlik, dokunulmazlık gibi konulara yer vererek bu konuları başlıklar halinde ilk defa açıkladığı, 1969 programında yer alan ekonomi, tarım gibi köylüye yönelik konuların yeniden gündeme alındığı, 1960 sonrasında 1961 Anayasasının hazırlanması üzerine, bu anayasanın özgürlükçü bir anayasa olmanın yanında temel haklar konusuna da fazlaca yer verdiği ancak 1969 parti programında yaşanan ayaklanma, darbe gibi etkenler nedeniyle temel hakların yerine daha çok ekonomik kalkınma ve düzen değişikliği gibi konulara yer vermeye başladığı ortaya konulmuştur.

Gökçen (2020) çalışmasında iki darbe arası Türk Demokrasisi (1961-1980)'nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1960'tan sonra toplumun ilk defa koalisyon hükümetleri ile karşılaştığı, bunun nedeninin askeri darbenin halkın siyasi partiye olan güvenini sarsması, mevcut düzende çok fazla partinin bulunması olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada yönetme biçimleri farklı olan iki parti; CHP ve AP'nin koalisyon kararı aldıkları ve ilk koalisyonun 7 ay sürdüğü, 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerini CHP %36,7 oyla, AP %34,7 oyla, Yeni Türk Partisi (YTP) %13,9 oyla ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'nin ise %13,7 oyla sonuçlandığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından yapılan çalışma ile literatürdeki diğer çalışmaların paralel sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

1970'li Yıllarda CHP ve AP

Yapılan çalışma sonucunda 12 Mart 1971 yılında meydana gelen darbe ardından CHP'nin demokrasinin ve sosyal adaletin bozulduğunu ve mevcut düzenin değiştirilmesi gerektiğini ifade ettiği tespit edilmiştir. 1973 yılında CHP'nin seçim beyannamesinde belirtilen hedef ve politikaların temalarının; reform ve değişim, demokratik onarım, sosyal adalet ve planlı kalkınma, gençlik sorunları ve eğitim reformu, siyasi eğilimler, kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve ekonomik adalet ve enflasyon konuları üzerine oluşturulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada 1977 yılında CHP'nin seçim

beyannamesi yayınladığı ve dönem içerisinde oluşturduğu afişlerin hedef kitlesinin anneler olduğu ve afişlerde; güvenlik, barış, kırsal kalkınma ve sanayileşme, halkçılık ve hukuk, dayanışma, dış politikalar, özgürlük ve adalet olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak afişlerdeki söylemlerde iş grup-dış grup kutuplaştırması stratejisinin uygulandığı vurgulanabilmektedir. Çalışmada AP'nin seçim beyannamesindeki hedef ve politikaları kapsamında tema olarak; genel durum ve hedefleri, ekonomik kalkınma ve sanayileşmeyi, sosyal refah ve adaleti, eğitim ve kültürü, idari reformları, hukuk ve demokrasiyi ve ekonomik politikaları ele aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu dönemde ana temasının AP'nin icraatlarının olduğu da vurgulanabilmektedir. 1977 yılında AP seçim beyannamesinde hedef ve politikalarla yönelik tema olarak; istikrar ve kalkınma, karma ekonomi ve sanayileşme, sosyal refah ve güvenlik, eğitimde reform ve kültürel kalkınma, idari reform ve yerel yönetimler, hukuk devleti ve demokratik haklar, ekonomik büyüme ve adil gelir dağılımı, güvenlik ve anarşi ile mücadele, milliyetçilik ve dış politika, olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu yıllarda AP'nin ana temaları; liderlik, kalkınma, güçlü parti ve dayanışma üzerine şekillendirildiği vurgulanabilmektedir. Buna ek olarak AP'nin 1973 yıllarında; istikrar, kalkınma ve yatırım odaklı beyannameler verdiği ancak 1977 yılında ise kalkınma, ekonomi ve sanayileşmeye yönelik yatırım odaklı bir hedef belirledikleri de bildirilebilmektedir.

Koca (2020) çalışmasında AP'nin 1970'li yıllarda milliyetçilik ve anti-komünizm açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma da Adalet Partisi'nin afişlerde de öne çıkarttığı “Büyük Türkiye” idealine, mühendis olan Demirel'in yol, fabrika, baraj yapılacağına yönelik söylemleri de incelenmiştir. Çalışma sonucunda 1970'li yılların kaotik ortamında Adalet Partisi'nin mevcut hedeflerinden uzaklaşarak milliyetçi bir çizgiye yaklaştığı ortaya konulmuştur. Partinin hedeflediği yol, fabrika, baraj gibi vaatlerinin, Adalet Partisi'nin seçim afişlerinin temel argümanı olduğu da vurgulanmıştır. Kışlalı (1995) çalışmasında Kemalizm, laiklik ve demokrasi kavramlarının partiler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda CHP'nin 1970'li yıllarda sosyal adalet, laiklik ve demokratik değerler etrafında şekillenen bir siyasi kimlik oluşturduğunu ve CHP'nin 12 Mart 1971 darbesinin ardından zarar gören demokrasiye vurgu yaptığı ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada 1970'li yıllarda CHP'nin temsilinde, düzen değişikliği ve halkçı politikalarının olduğu ortaya konulmuştur.

Özdemir (2020) çalışmasında 1970’li yıllarda halkçı ve halktan siyaset olgularının siyasi partiler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda CHP’nin bu dönemde özellikle gençlik hareketleri ve toplumsal adaletsizlikler konusundaki duyarlılığını artırdığını ve bu konulara ilişkin söylemler geliştirdiği ortaya konulmuştur. Buna ek olarak Ecevit’in “Bu düzen değişmeli” çağrısının altmışlı yıllarda bulunduğu ortanın solundan demokratik bir sol anlayışa doğru yönelim gösterdiği de vurgulanmıştır. Kuru (1996) çalışmasında Türk siyasal yaşamında Adalet Partisi’nin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1960 yılında yaşanan olaylar nedeniyle siyasal yaşama birtakım kısıtlamaların getirildiği, DP’lilere siyaset yasağının getirilmesi üzerine bu durumun DP’yi olumsuz etkilediği, 1950-1960 yıllarında hüküm süren DP’nin aynı ad ile siyasete dönemeyeceği ve partinin ileri gelen siyasetçilerinin politika yapamayacaklarının kabul edildiğini ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada Demokrat Parti’nin kapatıldıktan sonra Türkiye’de ciddi anlamda siyasal açıdan boşluk yaşandığı, yaşanan boşluğun doldurulması için eski demokratların ve yeni kişilerin Demokrat Parti’nin dağılan örgütünü saflarına çekme amacı içerisinde oldukları, bunun amacının da eski Demokrat Parti üyelerini tek çatı altında toplamak olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada AP’nin seçim bildirgesinin; Anayasaya bağlılık, insan haklarının savunulması, milli iradenin üzerinde herhangi bir kuvvetin yer almayacağı görüşü, güçlü ve sağlam bir hükümetin kurulması için birleşik oy pusulası ve milli bakiye sisteminin kaldırılması, herhangi bir sınıfın savunucusu olmamak, Türk örf ve adetlere bağlı kalarak muhafazakar parti niteliği taşımak, cehalete karşı savaş açmak, petrol politikası adı altında memleket ihtiyacının öncelikle milli kaynaklardan karşılanması gerektiğinin belirtilmesi, memleketin menfaatine uygun olacak şekilde af kanununun çıkarılacağı, 5 ilde üniversitelerin açılacağı, vergi ilanı sisteminin kaldırılacağı, yabancı sermayeye güven veren ve yatırımı teşvik eden ortamın yaratılacağı, aileleri mevcut düzen ve otorite tarafından yapılan baskılardan kurtarılacağı gibi birçok seçim bildirgesi yayınladıkları ortaya konulmuştur.

Kaya (2009) çalışmasında 1960-1980 yılları arasında Türkiye’de siyasal partilerin özgürlüklere yaklaşımlarının CHP ile Adalet Partisi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 11 Şubat 1961 yılında kurulan Adalet Partisi’nin, 27 Mayıs olaylarından sonra kapatılan DP’nin mirasına seslenmeyi hedef alarak yeni bir parti oluşturma hevesi içerisinde olduğunu, adaleti arama içerisinde olan AP’nin, bir halk

hareketliliği içerisinde olduğu bildirilmiştir. Ayrıca partinin örnek aldığı tabanın ticaretçiler, esnaf, sanayiciler, geniş toprak sahipleri, feodal ağalardan oluştuğu, bunun yanında küçük memur kesim, küçük üreticiler ve işçilerden de oluştuğundan bu kesimlerinde tabana canlılık kazandırdığı ortaya konulmuştur.

Akkaş (1989) çalışmasında Adalet Partisi ve ideolojisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda AP'nin yeni programlar düzenleyerek amaçlarını açıkladıkları, programlarında ağır vergilere değinerek ağır vergiler konusunda taraftar olmadıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada AP'nin genel ideolojisinde laikliğin din aleyhi şeklinde anlaşılmadığı, devletin laik olması vatandaşların dinleriyle ilgilenmemeleri anlamına gelmeyeceği, ibadet özgürlüğü olarak bilinmesi gerektiği gibi görüşlerin ifade edildiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak DP'nin yaptığı programlarda milli iradeye dayanmayan şeylerin reddedilmesi gerektiği, emek ve sermaye arasındaki çatışmanın önlenmesi, vatandaşların iş sahibi olması gibi amaçlarının olduğu da bildirilmiştir.

Karataş (2022) çalışmasında Türkiye'nin 1970'li yılları ve Milliyetçi cephe hükümetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1970'li yılların, siyasi tarihin buhranlı yılları arasında yer aldığı, Ara Rejim adı verilen askeri vesayetin yaşandığı dönemde bazı partiler üstü hükümet modeli ortaya çıktığı ancak bu modelin temel sorunları çözme noktasında yetersiz kaldığı ortaya konulmuştur. Çalışmada 1973 seçimlerinin yapılmasıyla Bülent Ecevit önderliğinde CHP'nin kazanması üzerine Ara Rejim döneminin sona erdiği, CHP'nin yeniden iktidara gelmesinin ardından siyasi çekişmelerin büyük bir hızla yaşanmaya devam ettiği ve bunun nedeninin 12 Mart 1971 yılında yaşanan muhtıra olaylarının olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca muhtıra sonucu yaşanan sıkıntıların hem Türkiye'yi hem de CHP'yi olumsuz etkilediği ancak CHP'nin toplum düzenini sağlamak ve toplumla ilgili her türlü kanunu çıkarmak için mücadele etmeye devam ettiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak çalışmada seçimi kazanan CHP'nin söylemlerinde genel olarak laiklik savunucusu bir rol takındığı ortaya konulmuştur.

Avcı (2024) çalışmasında CHP Kurultayları ve 1969-1972 arasındaki ideoloji arayışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda CHP'nin seçim bildirisinin 17 Bölüm ve 133 sayfadan oluşan ana başlıklar halinde yayınlandığını vurgulanmış ve bu bildirinin temalarının; bağımsız sanayi toplumuna geçiş, köylüye yönelik düzeni değiştirme, çağdaş bir eğitim düzeninin kurulması, Doğuda yeni ve halkçı bir düzenin oluşturulması, insanca çalışma düzeninin kurulması, sosyal güvenlik düzeninin, devrimci

hukuk düzeninin, verimli ve adil ekonomi düzeninin ilke ve araçlarının, sosyal konut ve kentçilik düzeninin, yönetimde düzen değişikliklerinin ve Anayasa düzeni kurulurken Anayasada yapılacak değişiklikleri, düzen değişikliği programının gerektirdiği kaynakları, Ortanın solunda düzen değişikliği programının dayandığı temel düşünceleri, doğal kaynaklarda halkçı düzeni, ulusal dış politika ve ulusal savunma politikası gibi başlıklara yer verdiği ortaya konulmuştur.

Alpyürük (2024) çalışmasında Türkiye’de uç sağ dergilerin 1971-1980 yılları arasında CHP’ye bakışının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1973 yılında yapılan seçimler sonucunda CHP ve AP arasında çekişmelerin yaşandığı ve seçim sonuçlarına göre çok partili seçimlerde ilk defa CHP’nin AP’yi geçerek ilk sırada öne çıktığı ortaya konulmuştur. Bu bağlamda çalışmada sağ kesimin CHP’ye yönelik halk üzerindeki söylemlerinde daha sert ifadeleri kullanmaya başladığı vurgulanabilmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışma ile literatürdeki diğer çalışmaların temalar açısından benzer sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

1950-1980 Döneminde CHP ve DP/AP

Çalışma sonucunda 1950’li yıllarda her iki partinin de genel durum ve hedeflerinin; demokrasi, kalkınma, özgürlük ve adalet olduğu, ekonomik kalkınma ve sanayileşme de her iki partinin de; sanayileşme, tarım, özel teşebbüs ve yatırım kavramlarını kullandığı, sosyal refah ve adalet bağlamında her iki partinin de; sosyal refah, sağlık hizmetleri ve eğitim kavramlarını kullandıkları, her iki partinin de bu dönemlerde eğitim ve kültüre yönelik herhangi bir söyleminin bulunmadığı, idari reformlar bağlamında her iki partinin de; idari reform, yerel yönetimler ve kamu hizmetleri kavramlarını ele aldığı, hukuk ve demokrasi bağlamında CHP’nin demokrasi, özgürlük ve adalet kavramlarını ele alırken DP’nin hukuk devleti, demokratik haklar, adalet ve anayasa kavramlarını ele aldığı ve ekonomik politikalar bağlamında her iki partinin de herhangi bir kavramı ele almadığı tespit edilmiştir. 1960’lı yıllarda CHP’nin genel durum ve hedeflerinde; Anayasa, hak ve özgürlükler, demokratik rejim ve 27 Mayıs Devrimi ele aldığı, AP’nin ise genel durum ve hedeflerinde; Anayasa, hak ve özgürlükler, demokratik rejim ve ekonomik kalkınmayı ele aldığı, ekonomik kalkınma ve sanayileşme bağlamında her iki partinin de; planlı kalkınma, devletçilik, özel teşebbüs ve vergi reformu konularını ele aldığı, sosyal refah ve adalet bağlamında her iki partinin de; sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve eğitim

kavramlarını ele aldığı, her iki partinin de bu dönemlerde eğitim ve kültüre yönelik herhangi bir söyleminin bulunmadığı, idari reformlar bağlamında her iki partinin de; merkezi idare, mahalli idare ve idari reform konularını ele aldığı, hukuk ve demokrasi bağlamında CHP'nin anayasa, hak ve özgürlük ile demokratik rejimi ele alırken AP'nin hukuk devleti, demokratik haklar, adalet ve anayasa konularını ele aldığı ve ekonomik politikalar bağlamında her iki partinin de herhangi bir kavramı ele almadığı tespit edilmiştir. 1970'li yıllarda CHP'nin genel durum ve hedeflerinde; düzen değişikliği, hakça düzen, özgürlük ve halk egemenliği konularını ele aldığı, AP'nin ise genel durum ve hedeflerinde; istikrar, kalkınma, refah devleti ve güçlü Türkiye kavramlarını ele aldığı, ekonomik kalkınma ve sanayileşme bağlamında CHP'nin; kalkınma planı, ekonomik bunalım, sosyal adalet ve plansız uygulamalar konularını ele aldığı, AP'nin ise karma ekonomi, sanayileşme, vergi reformu ve yatırım teşvikleri konularını ele aldığı, sosyal refah ve adalet bağlamında CHP'nin karma hizmetleri, yetersizlikleri, dengesizlikleri ve halkçı politikaları ele aldığı, AP'nin ise sosyal refah, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve gelir dağılımı konularını ele aldığı, eğitim ve kültür bağlamında CHP'nin herhangi bir söylemi bulunmazken AP'nin eğitim reformu, teknik eğitim, kültürel kalkınma ve üniversiteleri ele aldığı, idari reformlar bağlamında her iki partinin de; idari reform, yerel yönetimler, kamu hizmetleri ve bürokrasinin azaltılmasını ele aldığı, hukuk ve demokrasi bağlamında CHP'nin; düzen değişikliği, hakça düzen, özgürlük ve halk egemenliğini ele aldığı AP'nin ise hukuk devleti, demokratik haklar, adalet ve anayasa konularını ele aldığı ve ekonomik politikalar bağlamında CHP'nin herhangi bir söylemi bulunmazken AP'nin ekonomik büyüme, gelir dağılımı, enflasyon ve yatırım konularını ele aldığı tespit edilmiştir.

Özkan (2004) çalışmasında seçimi kazandıran kampanyaların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1977 yılında CHP'nin duvar afişlerinde halka seslendiği ve dönemin artan sokak çatışmalarına karşın barışçıl bir çağrı yaptığı ortaya konulmuştur.

Özkök (2010) çalışmasında en başarılı seçim kampanyalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1977 yılında CHP'nin genel olarak tüm seçim kampanyalarında lidere vurgu yaptığı, emek ve barış kavramlarını kullandığı ortaya konulmuştur. Ayrıca AP'nin bu dönemlerde komünizm tehdidini ve Türkiye'deki iç çatışmaları içeren söylemlerde bulunduğu vurgulanmıştır.

Duman ve İpekşen (2013) çalışmasında AP'nin özellikle 1961 yıllarından itibaren anti-komünizm propagandalar yaptığı ve muhafazakar milliyetçilik temalarını kullandığı ortaya konulmuştur.

Tekeli (1983) çalışmasında Cumhuriyet dönemindeki seçimlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1960-1970 yılları arasında AP'nin siyasal söyleminde genel olarak sanayici ve tüccarlara odaklandığı ve kültürel milliyetçilik ile kutuplaştırma üzerine kurulu bir siyaset anlayışı uygulandığı ortaya konulmuştur.

Aktaş (2004) çalışmasında partilerin seçim kampanyalarında kullandıkları siyasal iletişimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda CHP'nin seçim kampanyalarında genel olarak sanayileşme, emek, cinsiyet eşitliği ve sosyal dayanışma konularının üzerinde durduğu ortaya konulmuştur. Bu kapsamda yapılan çalışma ile literatürdeki diğer çalışmaların benzer sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

Sonuç

Türk siyasi tarihi açısından 1950 seçimleri gerek sonuçları gerekse ülkeyi çok partili hayata geçiş sürecine götüren koşullar nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. Bir imparatorluk geleneğinden Cumhuriyete geçiş süreci içerisinde olan ülkede demokrasi ilkelerini işletme süreci oldukça sancılı olmaktadır. Bu sebeple defalarca denenmesine rağmen bu demokratikleşme süreci ne yazık ki yarım kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti demokrasi kültürünün topluma sirayet etmesini sağlamak amacıyla ilk 27 yılını tek parti iktidarı altında geçirmiştir. Ancak II. Dünya Savaşının ardından Avrupa'da diktatörlüklerin yıkılarak benimsenmeye başlanan yeni siyasi kültür bir domino etkisi göstererek dünya genelinde etkili olmaya başlamıştır. Savaştan sonra oluşan iki kutuplu dünya düzeninde Türkiye tercihinin çok partili yaşam ilkelerini benimsemiş ABD ve Batılı cephenin yanında olmaktan yana kullanmıştır. Bu ittifak süreci de ortaklarının demokratik bir yönetimi benimsemesini zorunlu hale getirmektedir. Aynı süre zarfında Cumhuriyet Halk Partisi içinde yaşanan görüş ayrılıkları da çok partili hayata geçiş sürecinin hızlanmasına vesile olmuştur. İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945 tarihinde yaptığı konuşmada iktidar partisi karşısında bir muhalefet partisi bulunmamasını bir eksiklik olarak nitelendirmesinin ardından Toprak Reformu olarak bilinen yasanın uygulamaya geçişi sürecinde yaşanan fikir ayrılıklarının tarafı "Dörtlü Takrir" grubu CHP'den istifa ederek 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuşlardır.

1950’li yıllarda CHP’nin genel durumuna bakıldığında CHP’nin seçim afişleri kullandığı ancak verilen vaatler ve afişlerin halkı ikna edebilecek düzeylerde oluşturulamaması sonucunda seçimlerde başarısızlık elde edildiği düşünülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde halkın ihtiyaçlarının karşılanamaması, geç karşılanması veya iktidara güvensizlik oluşma durumlarının halkı yeni bir iktidar arayışına yönlendirdiği de düşünülmektedir. Dönemler yarası yapılan incelemelerden de görüldüğü gibi bu durumlarda halk başka partilerin faaliyetlerini daha yakından takip edebilmekte ve partiler de halk üzerinde güven kazanabilmek için çeşitli politikalar ve vaatler ile halkı ikna etmeye çalıştığı sonucuna varılmıştır. 1950-1957 yıllarında CHP seçim beyannamelerinin partinin değişen siyasi bağlamlara ve toplumsal ihtiyaçlarına yanıt verme konusunda duyarlı bir tutum gösterdiği sonucuna da varılabilmektedir. Bu dönemler arasında verilen üç beyannamede de demokratik değerlerin, ekonomik kalkınmanın ve sosyal refahın ön planda tutulduğu görülebilmektedir.

Siyasi partilerin ideolojik ve siyasi temsiliyeti açısından 1970’li yıllarda CHP, kendisini sosyal adalet, halk egemenliği ve demokrasi ile özdeşleştirdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca seçmenleri ikna etme stratejileri açısından değerlendirildiğinde; CHP afişlerinde “biz” ve “onlar” ayrımını belirgin bir şekilde kullanıldığı, afişte yer alan “Analar çocuklarınızı oylarınızla koruyun” ifadesi, duygulara hitap etmeye çalışan ve seçmenin sokak güvenliği konusundaki kaygılarını harekete geçirdiği tespit edilmiştir. Bu yöntem ile CHP’nin kendisini bir güvenliğin teminatı olarak sunduğu ve ayrıca mevcut iktidarın bu konuda yetersiz olduğu iması ile seçmeni kendisine oy vermesi konusunda ikna etme gayretinin olduğu sonucuna varılmıştır. Toplumsal, politik ve ideolojik olayların temsili açısından incelendiğinde afişlerde Türkiye’nin yoğun toplumsal çatışmalar, ekonomik krizler ve siyasi istikrarsızlıklarla mücadele içinde olduğu, CHP’nin afişlerinde barış, özgürlük ve adalet temalarının öne çıkarttığı ve CHP’nin dönemin siyasi ve toplumsal çatışmalarına karşı barışı ve adaleti savunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

AP’nin ideolojik temsiliyetinde liberal düşünce tarzını koruduğu, afişlerinde yatırımlarını ön plana çıkardığı, seçmeni ikna stratejisinde de aynı yola başvurarak ülkeye kazandırdığı yatırımların, büyük projelerin kendi dönemlerinde yapıldığını vurguladığı, toplumsal olayların temsili düşünüldüğünde ülke gündeminde yer alan anarşi olaylarının afişlere yansıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 1970-1980 yılları arasında gerçekleşen 2 seçime yönelik Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi tarafından hazırlanan seçim

beyannameleri ve seçim afişleri bütüncül bir bakış açısıyla incelendiğinde; 73 seçimlerinde her iki partinin seçim beyannamesinin bulunduğu ancak sadece Adalet Partisi'ne ait bir adet seçim afişinin olduğu, 77 seçimlerinde ise CHP'nin bir seçime ilk kez beyanname hazırlamadan girdiği sonucuna ulaşılmıştır. Her iki partinin afişlerinde iç grubun olumlu sunumunun yapıldığı ve siyasal iletişim stratejilerini pozitif kampanya üzerinden kurguladıkları sonucuna varılmıştır. 1960'lı yıllar incelendiğinde ise; AP'nin ideolojik temsiliyetinin ekonomik kalkınma ve liberal politikalar çerçevesinde sunduğu sonucuna varılmıştır. Demokrat Parti'nin mirasını devraldığını dolayısıyla seçmenini devralmaya talip olduğu görülebilmektedir. Afişlerde 1950'li yıllarda Demokrat Parti'nin başlattığı sanayileşme ve serbest piyasa ekonomisini ön plana çıkaran politikaların devam edeceğine dair mesajlar verildiği ve bu bağlamda, CHP'nin devletçi ve sosyal adaletçi yaklaşımına karşı AP'nin daha liberal bir perspektif sunduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca CHP'nin kırsal kesim, işçi sınıfı ve dar gelirli gruplara yönelik politikalar geliştirirken; AP'nin yaptığı yatırımlar üzerinden sanayici ve orta sınıf seçmenlere hitap eden bir dil kullandığı da vurgulanabilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin devletçi politikalarının karşısında liberal politikaları destekleyen parti henüz iktidara gelmeden muhalefet mekanizmasını işletmeye başlamıştır. Demokrat Parti henüz örgütlenmesini dahi tamamlayamadan 21 Temmuz 1946'da gerçekleşen seçimlere katılma kararı alarak TBMM'de güçlü bir muhalefet olarak bulunmuştur. Ekonomik krizin yarattığı zorluklarla birlikte CHP'nin bu yeni sistem karşısında zorlanarak basın üzerindeki baskıyı arttırması gibi sebepler Demokrat Parti'nin çok farklı kesimlerce desteklenerek 1950 seçimlerinde iktidara taşınmasına neden olmuştur.

Türkiye'de genel seçimlerin gerçek anlamda yaşanması beraberinde siyasileri seçmenleri ikna etmek için farklı yöntem arayışlarına sürükleyerek ülkede siyasal iletişim faaliyetlerinin doğal bir biçimde gelişmesini sağlamıştır. Dönemin koşullarında en etkili iletişim araçları radyo, gazete, seçim afişleri olurken en etkili seçim çalışması da siyasilerin seçmenleriyle yüz yüze gerçekleştirdikleri mitingler olmuştur. Devlet radyosunun muhalefete açılması konusu sadece tek parti döneminin değil Demokrat Parti iktidarının da çözmeyi tercih etmediği meseleler arasında yer almıştır. Ayrıca gazetelerin köy baskılarının okurlarına ulaşmasının haftalar aldığı ve okur yazar oranının henüz çok

de yüksek olmadığı bir dönemde gazeteler de radyo gibi etkili bir iletişim aracı olma konusunda iddialı olamamaktadırlar.

Bu sebeple dönemin en etkili siyasal iletişim aracı seçim afişleri olmuştur. Seçim afişleri kullanım kolaylığı, ucuz maliyeti sebebiyle en çok tercih edilen siyasal iletişim aracı olmakla beraber aynı zamanda kuvvetli etkisi sebebiyle vazgeçilmez bir iletişim aracına da dönüşmüştür. Renk ve görsel kullanımı sebebiyle dikkat çekici, kısa metinleri sebebiyle akılda kalıcı bu araç insanların kendisini görmesini bir tercihe bırakmadığı için çarpıcıdır. Dolayısıyla seçmenin görmeyi seçmese de maruz kaldığı, kullandığı semboller ve görseller nedeniyle okuryazar olmanın önemini kalmadığı, sokağa, kahveye, camiye asılabileceği için her yaştan ve her görüşten seçmene ulaşabilmekte oluşu kuvvetini arttırmaktadır. Ayrıca günümüze kadar iletişim mecraları teknolojiye bağlı olarak gelişse de bu iletişim araçları arasında en ilkel olanı seçim afişleri hala etkili biçimde kullanılagelmektedir. Artık yeni nesil kent mobilyaları olarak adlandırılan CLP, billboard gibi alanlar ve onlara kıyasla daha teknolojik olan hareketli reklam alanları ile led ekranlar, hatta yeni medya araçları seçim afişlerini kullanmaya devam etmektedir. Bir propaganda aracı plan bu tasarımlar tasarımları 80X100 ölçülerinde duvara asılan bir afiş ya da dijital alanda bir post olarak kullanılabildiği için etkisini kaybetmeden varlığını devam ettirmektedir.

Çalışmanın odaklandığı 1950-1980 arasındaki 30 yıllık süreç, televizyon gibi etkili bir iletişim aracının ülkede yaygın olarak kullanılmadığı dönemi kapsamaktadır. Siyasal kampanyaların Amerika'da henüz profesyonelleşmeye başladığı bir döneme denk geldiğinden kısıtlı imkanlarla yapılan seçim çalışmalarını incelemektedir. Ayrıca ülkede 27 yıllık tek parti iktidarın ardından, güçlü halk desteğini alarak tek başına iktidar olmuş başka bir partinin etkisine girmesi, muhalefet partilerinin kampanyaları üzerinde baskı oluşmasına neden olmaktadır. Seçim afişlerinin tasarımlarında görsel kullanılmasının yasaklanması örneği iddiayı doğrular niteliktedir.

Seçim afişlerini kullanarak siyasi partilerin afişler üzerinde nasıl temsil edildiği, seçmenleri etkilemek için hangi stratejileri kullandıkları, çalışmanın odaklandığı otuz yıllık döneme ilişkin Türkiye ve dünyadaki hangi toplumsal, politik ve ideolojik olay ve olguların ön plana çıkarıldığı ve nasıl temsil edildikleri bu çalışmanın konusudur. Aynı zamanda, seçim afişlerinin yalnızca bir propaganda aracı olarak değil, dönemsel değişimlerin ve toplumsal dönüşümlerin belgeleri olarak da önemli bir yere sahip

olduğundan seçim afişlerinin dönemin siyasi, toplumsal ve kültürel dinamiklerini nasıl yansıttığı da bu çalışmanın konusudur.

Bu araştırma sorularının izinde yapılan bu çalışma da 1950-1980 yılları arasında yapılan sekiz genel seçime yönelik hazırlanan seçim afişleri ve dönemin şartlarını siyasi partilerin bakış açılarıyla incelediği düşüncesiyle seçim beyannamelerine ulaşılmıştır. TBMM, 1923-1980 arasında hazırlanan tüm seçim beyannamelerini Mete Kaan Kaynar ve Nurettin Kalkan editörlüğünde bir yayına dönüştürdüğünden hatta dijital olarak erişme açtığından beyannamelere derli toplu bir biçimde ulaşmak oldukça kolay olmuştur. Benzer türden bir arşivin YSK'da olabileceği düşüncesiyle resmi bir başvuruda bulunulmuş ancak böyle bir arşive sahip olmadıkları cevabı alınmıştır. Böylelikle seçim afişlerine ulaşmanın ne kadar güç olduğu veri toplama aşamasında deneyimlenmiştir. Çalışma 1950-1980 yıllarını on yıllık periyotlar halinde incelemektedir. 1950-60 arasında ilk on yıllık döneme ait 66 afişe ulaşılırken, 1960-80 arasında yer alan iki on yıllık periyotta sadece 29 afişe ulaşılabilmektedir. Siyasal iletişim çalışmalarının giderek daha profesyonelleştiği düşünüldüğünde zaman içerisinde seçim afişlerinin de çeşitlenmesi ve sayıca artması beklenirken yaşanan erişim zorluğunun arşivleme probleminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında dönemle ilgili yapılmış farklı disiplinlerle ilgili tüm tezler YÖK veri tabanı, açık erişimi bulunan üniversite kütüphaneleri, süreli yayınlar, döneme ait kitaplar taranmıştır. Akabinde Milli Kütüphane'de seçim yıllarına ait gazeteler taranmıştır. Nitekim çalışmanın sonunda yer alan görsellerin bir kısmına gazetelere haber olmuş seçim afişi görsellerinden ulaşılmıştır (Görsel 98, 99). Son olarak siyasi partilerin kendi arşivlerinde bulunabileceği düşüncesiyle CHP Genel Merkezinde bulunan kütüphaneye ulaşılmış ancak 60 ve 70'li yıllara ait afiş örneklerinin kendilerinde mevcut olmadığı bilgisi alınmıştır.

Araştırma da kullanılacak veriler 13 seçim beyannamesi ve 95 seçim afişi ile sınırlandırılmıştır. Araştırma verilerinden seçim beyannamelerinin içerik analizi yapılmıştır. Seçim afişleri ise Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analiz metoduyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular, çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan 1950-1980 yıllarının tarihsel arka planı çerçevesince değerlendirilmiştir.

Çalışmanın tarihsel arka planı oluşturulurken 1950-60 dönemine ait araştırmaların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Çok partili hayata geçiş sürecini başlatan dönem olması sebebiyle farklı disiplinlerin bilimsel meraklarına konu olması doğal olduğu gibi, sonraki

yıllara yönelik benzer araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Araştırma süresince yaşanan, bu yıllara ait verilere erişim sıkıntısının nedeni, bu yıllara yönelik bilimsel çalışmaların önceki dönemlere kıyasla az olmasından kaynaklanması mümkün görülmektedir.

Görsel ve söylemsel bir siyasal iletişim aracı olarak seçim afişlerinin analizinde, seçmeni ikna etmek amacıyla, dönemdeki ekonomik zorlukları, hayat pahalılığını, rakip partilere yönelik eleştirilerini gündeme taşıdığını ve söylemlerinin etkisini arttırmak amacıyla ideolojik kutuplaştırma stratejileri kullandığını, retorik unsurları çalıştırdığını net bir biçimde görmek mümkündür. Ancak afişlerde kullanılacak söylemlerin kampanya stratejisinin yönergeleri doğrultusunda belirlendiği, güncel dair bilgilerin seçmene siyasi partilerin tercih ettiği kadarını yansıttığı görülmektedir. CHP'nin devletçi ve modernist politikaları ile DP'nin liberal ve popülist yaklaşımları arasındaki ideolojik farklar, seçim afişlerinde ve beyannamelerinde açıkça ortaya konulmuştur.

Seçim afişleri döneme ait okumalar ve seçim beyannameleri ışığında incelendiğinde, o yıllarda yaşanan birçok olayı afişlerin görmezden geldiği dikkat çekmektedir. Adnan Menderes ve Demokrat Parti'nin popülist politikaların etkisinde kaldığı ve bu politikaların uygulayıcısı olduğu bilinmektedir. Nitekim iktidara gelişi itibarıyla hayata geçirdiği spesifik olayların seçim afişlerinde yer bulamamış olduğu görülmektedir. Örneklendirerek açmak gerekirse, ezanın yeniden Arapça okunmaya başlaması Demokrat Parti'nin en çok ses getiren kararı olmasına, dönemin romanlarına konu olmasına, mitinglerinde, meclis konuşmalarında, radyo programlarında tekrar tekrar gündem edilmesine rağmen bu konuya çağrışımsal olarak atıfta dahi bulunulmadığı görülmektedir. Aynı zamanda seçim kampanyalarında sıkça kullanılan nurlu ufuklara doğru, her mahalleye bir zengin ifadeleri ile küçük bir Amerika olma vaadinin seçim afişlerinde sunulmaması dikkat çekmektedir.

Buradan hareketle afişlerin, (siyasi partilerin ideolojik söylemlerinin bir yansıması olduğu kabulü ile) iktidar/ana muhalefet partisi fark etmeksizin iletişim araçlarında sadece görmek ve göstermek istedikleri kadarını sundukları söylenebilir. Dolayısıyla bir dönem okumasının objektif bir biçimde yapılmasını sağlamak amacıyla ideoloji fark etmeksizin tüm partilerin kampanya argümanlarını incelemek doğru olacaktır.

Çalışmanın sınırları içerisinde yer alan Türkiye'nin 50-80 dönemi siyasi hayatı incelendiğinde, günümüzün o yılların bir izdüşümü olduğunu söylemek abartılı bir ifade olmayacaktır. Dönemin sağ ve sol parti temsilcilerinin, günümüz siyasi partilerinin söylemleri ile birlikte incelendiğinde zamanla sembollerin ve kavramların yer değiştirmiş olduğu görülse bu geçişkenliğin sürdürülebilir olmadığı temel anlayışın ve politik uygulamaların çok benzer olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla günümüz Türkiye'sinin siyasi ve toplumsal olaylarını, 1950- 1980 yıllarının projeksiyonu ve yeni medya araçlarının katkılarıyla incelemek yeni araştırmaların konusu olabilecek derecede önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, S. (2020). *Siyasi günlük: demokrat parti'nin kuruluşu*. İletişim Yayınları.
- Ahmad, F. (1996). *Demokrasi sürecinde türkiye*. Hil Yayınları.
- Akan, A. (2021). Çok partili hayatın basını: 1950-1959 dönemi. *Modernizmin yansımaları 50'li yıllarda türkiye içinde* (s. 287-299). Efil Yayınevi.
- Akar D. & Martı L. (2021). Söylem çözümlemesi. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde (s. 249-271). Anı Yayıncılık.
- Akça, İ. (2020). Yetmişli yıllarda hegemonya krizi, ordu ve militarizm. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 99-119). İletişim.
- Akkaş, S. (1989). *Adalet partisi ve ideolojisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi
- Aksın, F. (1998). *Cumhuriyetin 75 yılı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Aktaş, H. (2004). *Partilerin seçim kampanyaları örneğinde siyasal iletişim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi Selçuk Üniversitesi
- Alkan, M. Ö. (2003). Tarih yazımında ihmal edilmiş bir kaynak tarihin sesli tanıkları: plaklar. *Toplumsal Tarih*, 12-19.
- Alkan, M. Ö. (2015). Seçim afişleri, parti amblemleri ve demokrasi dair notlar. *Birlik Dergisi*, 101-113.
- Alkan, M. Ö. (2020). Soğuk savaş'ın toplumsal, kültürel ve günlük hayatı inşa edilirken. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li yılları* (s. 591-617). İletişim Yayınları.
- Alkan, M. Ö. (2021). Altmışlı yıllarda gündelik hayatın siyaseti. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin Altmışlı Yılları* (s. 933-985). İletişim.
- Alpyürük, H. (2024). *Türkiye'de uç sağ dergilerin chp'ye bakışı:1971-1980*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi
- Althusser, L. (2019). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. İthaki Yayınları.
- Altınar, B. (2002). Cumhurbaşkanı'nın izniyle sansürü delen film: yılanların öcü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 679-689.
- Ardıç, Ö. (2019). Türkiye'de siyasi partilerin örgütsel yapısı ve parti içi demokrasi: chp örneği (1923*1980), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aristoteles. (1998). *Retorik*. Yapı Kredi Yayınları.

- Arslan, A. (2014). *İlkçağ felsefe tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Atayakul, A.F. (2007). *Türkiye 'de demokrat parti döneminde genel seçimler (1950-1954-1957)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi
- Atılğan, G. (2015). Tarımsal kapitalizmin sancağı altında 1950-1960. G. Atılğan, C. Saraçoğlu, & U. Ateş içinde, *osmanlı'dan günümüze türkiye'de siyasal hayat* (s. 393-520). Yordam.
- Atılğan, G. (2019). Sanayi kapitalizminin şafağında. G. Atılğan, C. Saraçoğlu, & A. Uslu içinde, *Osmanlı'dan günümüze türkiye'de siyasal hayat* (s. 525). Yordam Kitap.
- Atılğan, G. (2019). Tarımsal kapitalizmin sancağı altında. G. Atılğan, C. Saraçoğlu, & A. Uslu içinde, *Osmanlı'dan günümüze türkiye'de siyasal hayat* (s. 393-521). Yordam.
- Atılğan, G. (2020). 12 Mart: kapanan ve açılan yollar. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 55-86). İletişim.
- Avcı, T. (2024). *CHP kurultayları ve 1969-1972 arası ideoloji arayışları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi
- Aydın, S., & Taşkın, Y. (2020). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim.
- Aytaç, S. E. (2017). *Türkiye'de siyasi partilerin seçim beyannamelerindeki politika öncelikleri, 2002–2015*. Siyasal: Journal of Political Sciences, 26(2), 7–26.
- Aziz, A. (2003). *Siyasal iletişim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Aziz, A. (2021). *Siyasal iletişim*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bakan, S., Özdemir, H. (2013). Türkiye'de 1946-1960 dönemi iktidar-muhalefet ilişkileri: cumhuriyet halk partisi (chp) demokrat parti (dp)'ye karşı, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, s. 373-397.
- Bakoğlu, A. (2000). *Türk basınında 1950-1954 dönemi cumhuriyet halk partisi'nin demokrasi konusundaki muhalefeti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi
- Başarır, M. (2015). *Siyasal iletişim sürecinde lider üslubunun seçmen davranışındaki rolü üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bekiroğlu, O. (2020). *Tek partiden çok partili döneme türkiye'de siyasal iletişim*. Literatürk Academia.
- Bernays, E. L. (2023). *Propaganda*. Pegasus Yayınları.
- Binark, M. (1994). Acaba türkiye'de siyasal iletişimi nasıl yeniden keşfedebiliriz üzerine karınca kararınca bir deneme. *İletişim Dergisi*. 1-2, 183-186.

- Bongrand, M. (1992). *Politikada Pazarlama*. İletişim Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Fikirler bilimi olarak ideoloji*. Y. Taşkın içinde, *Siyaset, kavramlar, kurumlar, süreçler* (s.83-104). İletişim Yayınları.
- Bora, T. (2020). *Cereyanlar*. İletişim.
- Bozarslan, H. (2009). Türkiye'de siyasi şiddetin fikri kaynakları. Ö. Laçiner içinde, *Modern türkiye'de siyasi düşünce dönemler ve zihniyetler* (s. 370-385). İletişim.
- Brown, R. & Gilman, A. (2010), *İktidar ve dayanışma zamirleri*. E. Mutlu içinde; *Kitle iletişim kuramları* (s.175-210). Ütopya Yayınları
- Bulut, S. (2009). 27 mayıs 1960'tan günümüze paylaşılmayan demokrat parti mirası, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 19, s.73-90.
- Can, G. (2024). *Adalet partisi ve milli bayramlar (1961-1971)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi
- Cantürk, E. (2022). *CHP'nin parti programlarında temel hak ve hürriyetlerin ele alınma biçimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi
- Castells, M. (2016). *İletişimin gücü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ceylan, N., & Çiftçi, M. (2021). Kuzeybatı iran'daki urartu yazıtlarındaki savaş ve propaganda ifadeleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1369-1388.
- Chomsky, N. (2017). *İnsanlığın Efendileri*. BGST Yayınları.
- Çakı, C. (2018). Birinci dünya savaşı'nda propaganda amaçlı kullanılan posterlerin korku çekiciliği bağlamında incelenmesi: büyük britanya örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, 111-136.
- Çankaya, E. (2019). *Siyasal iletişim dünyada ve türkiye'de*. İmge Yayınevi.
- Davies, N. (2011). *Avrupa tarihi*. İmge Kitabevi.
- Demir, E. (2024). Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri üzerine betimsel bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(46), 313-328.
- Demir, M.İ (2018). Siyasal iletişim: kavramsal bir derleme. *International Journal of Art, Culture & Communication*, 79-104
- Doğaner, Y. (2021). İhtilalin mantığı. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 99-115). İletişim.
- Doğu, B., Özçetin, B., Bayraktutan, G., Binark, M., Çomu, T., Telli Aydemir, A., & İslamoğlu, G. (2014). *Siyasetin yeni hali: vaka-i sosyal medya*. Kalkedon.
- Domenach, J. M. (1969). *Politika ve propaganda*. Varlık Yayınları.

- Dula, A. (2021). *Siyasal iletişim perspektifinden seçim kampanyaları: kosova'da 2017 seçim kampanya analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Duman, D., & İpekşen, S. S. (2013). Türkiye'de Genel Seçim Kampanyaları 1950-2002. *Turkish Studies*, 117-135.
- Eagleton, T. (1991). *İdeoloji*. Ayrıntı Yayınları.
- Ekinci, N. (2016). *Siyasal İletişime Giriş*. Gece Kitaplığı
- Erdem, E. E. (2020). Türkiye- abd ilişkilerinin zirve noktası: celal bayar'ın abd ziyareti. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li yılları* (s. 135-150). İletişim Yayınları.
- Erdoğan, İ. (1997). *İletişim egemenlik mücadeleye giriş*. İmge Yayınevi.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Öteki kuram*. Erk Yayınları.
- Ergin, A. (2017). *Türkiye'de 1954 ve 1957 genel seçimlerinde siyasi afiş ve slogan kullanımı (Dp-Chp Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
- Ergin, K. (2024). *Demokrat parti döneminde afyon (1950-1960)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi
- Ersarı, N. (2020). Ellili yıllarda radyo ve siyaset. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li yılları* (s. 393-422). İletişim Yayınları.
- Ersel, H., Kuyaş, A., Insel, A., & Tunçay, M. (2002). *Cumhuriyet Ansiklopesi (1923-20009*. İstanbul: İletişim.
- Erten, A. B. (2018). Türkiye'de 68. M. Gültekingil içinde, *modern türkiye'de siyasi düşünce sol* (s. 834-846). İletişim.
- Ertürk, K. Ö. & Şeşen, E. (2017). *Bir halkla ilişkiler aracı olarak seçim beyannameleri: 2000'li yıllar üzerine bir inceleme*. Erciyes İletişim Dergisi, 5(1), 60-80.
- Fedayi, C. (2019). Adalet Partisi'nin Birinci Dönemi:1961-1971, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl 16, Sayı 57, s.123-150.
- Ferro, M. (2017). *Sömürgecilik tarihi*. İmge Kitabevi.
- Fiske, J. (2023). *İletişim çalışmalarına giriş*. Bilim Sanat Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *İktidarın gözü*. Ayrıntı Yayınları.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş iletişim alanından örneklerle*. Siyasal.
- Given, L.M. (2021). *100 Soruda nitel araştırma*. Anı Yayıncılık
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmalara giriş*. Anı Yayıncılık.

- Gökçen, S. (2020). İki darbe arası türk demokrasisi (1961-1980), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 67, s.241-264.
- Görücü, Ç. (2016). *muhaletet döneminde (1950-1960) chp'de ideolojik ve örgütsel arayışlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi
- Güngör, N. (2016). *İletişim kuramlar yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Güngör, N. (2017). *İletişime giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Güngör, S. (2010). 14 Mayıs 1950 seçimleri ve chp'de bunalım, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 21, s.193-208.
- Gürbüzer, M. (2022). Hellenistik dönemde propaganda. *Aktüel Arkeoloji*, Temmuz-Ağustos, s. 99-107.
- Güven, B.A. (2011). *Toplumsal sorunların çözümüne yönelik hazırlanan reklam kampanyaları: anlatsal ve tematik ileti çözümleme örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Heywood, A. (2019). *Siyasi ideolojiler*. BB101 Yayınları.
- Higgins, C. &. (2012). Ethos, logos, pathos: strategies of persuasion in social / environmental reports. *Accounting Forum*, 194-208.
- Hobsbawn, E. (2018). *Kısa 20. yüzyıl 1914-1991 aşırılıklar çağı*. Everest Yayınları.
- İnsel, A. (1998). Demokrasinin sancılı yılları. F. Aksın içinde, *Cumhuriyetin 75 Yılı 1954-1978* (s. 476-478). Yapı Kredi Yayınları.
- Jowett, G. S. (2017). *Propaganda ve ikna*. Artes Yayınları.
- Kan, M. E. (2023). *Siyasi partilerin seçim beyannamelerinin karşılaştırmalı metin analizi: 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 milletvekilleri genel seçim örneği*. İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi. 1-14
- Kanca, C.O. (2012). 1950-1960 Arası türkiye'de uygulanan sosyo-ekonomik politikalar, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 19, s.47-63.
- Karaaslan Şanlı, H. (2021). Siyasal iletişim araştırmalarının genel panoraması. Ç. Y. Ünlü, & İ. Özdemir içinde, *Siyasal İletişim Politik Olanı Düşünmek ve Araştırmak* (s. 59-74). Siyasal Kitabevi.
- Karataş, M. (2022). Türkiye'nin 1970'li yılları ve milliyetçi cephe hükümetleri, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 5(10), s.387-422.

- Kaya, G. (2009). *Türkiye’de Siyasal Partilerin Özgürlüklerine Yaklaşımları (Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi Örneği: 1960-1980)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kaynar, M. K. (2020). Türkiye'nin Ellili Yılları Üzerine Bazı Notlar. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li Yılları* (s. 15-39). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaynar, M. K. (2021). önsöz. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* (s. 17). İletişim.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı:15, s.170-189*.
- Kışlalı, A.T. (1995). *Kemalizm, laiklik, demokrasi*. Ankara. İmge Yayınevi.
- Kızıltepe, Z. (2021). İçerik analizi. Seggie & Bayyurt içinde Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları 261-274.
- Koca, B. (2020). Yetmişli yıllarda merkez sağ: milliyetçilik ve anti-komünizm. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 87-98). İletişim.
- Koca, S. (2020). Hürriyetten Otoriteye:12 Mart dönemi anayasa değişiklikleri. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 87-98). İletişim.
- Koca, S. (2021). Altmışlı Yılların Siyasal Partileri. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 845-863). İletişim.
- Kocabaşoğlu, U. (1980). *Şirket telsizinden devlet radyosuna trt öncesi dönemde radyonun tarihsel gelişimi ve türk siyasal hayatı içindeki yeri* Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Köker, E. (2007). *Politikanın iletişimi, iletişimin politikası*. İmge Kitabevi.
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: an introduction to its methodology*. Sage Publication.
- Kuru, H. (1996). *Türk siyasal yaşamında adalet partisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kuruç, B. (2021). Türkiye'de plancılığın ilk on yılı: altmışlı yıllarda devlet planlama teşkilatı. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 895-908). İletişim.
- Küçüköğlu, B. (2006). *Milli mücadeleden günümüze silahsız terör propaganda*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Le Bon, G. (2020). *Kitleler psikolojisi*. Karbon Kitaplar.
- Lilleker, D. G. (2013). *Siyasal iletişim temel kavramlar*. Kaknüs Yayınları.

- Lüküslü, D. (2014). 12 Mart rejiminin gençlik algısı. F. Barbaros, & E. J. Zurcher içinde, *Modernizmin yansımaları: 70'li yıllarda türkiye* (s. 269-288). Efil Yayınevi.
- Martinec, R. & Salway A. (2005). *System for image-text relations in new (and old) media*. Visual Communication, 337-371.
- McLellan, D. (2009). *İdeoloji*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- McNeill, W. H. (2013). *Dünya tarihi*. İmge Kitabevi.
- Meriç, M. (2021). İki darbe arası müzikli curcuna: cazdan saza, 60'lı yıllarda müzik. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 987-1006). İletişim.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: iletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.
- Moffitt, B. (2020). *Popülizmin küresel yükselişi*. İletişim Yayınları.
- Moffue, C. (2018). *Siyasal üzerine*. İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2017). *Türk romanına eleştirel bir bakış 2*. İletişim Yayınları.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim sözlüğü*. Ütopya Yayınları.
- Müftüler, B. (2023). *Mahtumkuludivanı'nın eleştirel söylem çözümlemesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Oligier, A. (2022). *Adalet Partisi-chp ilişkileri (1961-1962)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi
- Oral, Z. (1977). "Politik afişin bir türü olan seçim afişlerinde 'etki' sanat akımlarından yararlanılarak sağlanıyor" Milliyet Sanat Dergisi. 4-9
- Oskay, Ü. (1980). Popüler kültür açısından "ideoloji" kavramına ilişkin yeni yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 197-253.
- Ozan, e. D. (2019). İki darbe arasında kriz sarmalı. G. Atılğan, C. Saraçoğlu, & A. Uslu içinde, *Osmanlı'dan günümüze türkiye'de siyasal hayat* (s. 663-752). Yordam.
- Önder, B.A. (2022). *Propaganda afiş sanatının ideolojik bir aygıt olarak söyleme tezahürü*. Siyasal Kitabevi.
- Örs, H. B. (2007). *Modern siyasal ideolojiler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öymen, O. (2014). *Bir propaganda silahı olarak basın*. Remzi Kitabevi.
- Öz, A. (2020). Milli görüş hareketi: milli nizam ve milli selamet partileri. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 469-494). İletişim.

- Özcan, F. C. (2021). Altmışlı yıllarda türkiye ekonomisi. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 179). İletişim.
- Özçetin, B. (2021). Medyatikleşme ve gösteri çağında siyasal iletişim: yeni mecralar, yeni aktörler, yeni kurallar. Ç. Y. Ünlü içinde, *Siyasal iletişim politik olanı düşünmek ve araştırmak* (s. 9-32). Siyasal Kitabevi.
- Özdemir, C. O. (2020). Yetmişli yıllarda halkçı ve halktan siyaset. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 329-338). İletişim.
- Özdemir, İ. (2021). Aktörler ve seyirciler: temsili siyaset ya da siyasetin temsili. Ç. Y. Ünlü, & İ. Özdemir içinde, *Siyasal iletişim politik olanı düşünmek ve araştırmak* (s. 33-58). Siyasal Kitabevi.
- Özkan, A. (2004). *Siyasal iletişim*. Nesil Yayınları.
- Özkök, E. (2010, 26 Mayıs). En başarılı seçim şarkısı. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/en-basarili-secim-sarkisi-14838684>.
- Öztan, B. A. (2021). 27 Mayıs'ın Gölgesinde Bir Albay: Talat Aydemir'İN Darbe Girişimleri. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 155). İletişim.
- Pilici, E. (2021). Postmodern reklam afişi tasarımı. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*.V6. 329-342.
- Platon. (1982). *Gorgias - diyaloglar 1*. Remzi Kitabevi.
- Postman, N. (2018). *Televizyon: öldüren eğlence*. Ayrıntı Yayınları.
- Pratkanis, A., & Aronson, E. (2022). *İkna çağı propagandanın gündelik kullanımı ve suistimali*. The Kitap Yayınları.
- Proulx, S. (2016). Birleşik devletler'de 1940'lı yıllar askeri koşullarında iletişim bilimleri alanının doğuşu. J. Perriault içinde, *İletişim bilimlerinin unutulmuş kökenleri* (s. 35-46). Ayrıntı Yayınları.
- Saç, S. (2021). İlimli mücadeleden radikal önlemlere: 27 Mayıs 1960. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1960'lı yılları* (s. 77-97). İletişim.
- Somel, A. (2009). Türkiye'de kalkınma planlaması efsanesi. Ö. Laçiner içinde, *Modern Türkiye'de siyasi düşünce dönemler ve zihniyetler* (s. 319-333). İstanbul: İletişim.
- Soysal, L. (2021). Muasır medeniyetten batılılaşmaya: notlar ve değerlendirmeler. R. F. Barbaros, & E. J. Zürcher içinde, *Modernizmin yansımaları: 50'li yıllarda türkiye* (s. 219-235). Efil Yayınevi.
- Şahin, E., Tunç, B. (2015). Demokrat parti'nin kuruluş süreci ve dp-chp siyasi mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s.31-69.

- Şenol Cantek, F. (2020). Ellili yıllar türkiye'sinde basın. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li yılları* (s. 423-451). İletişim Yayınları.
- Şenses, F. (2021). 1950'li yıllar ne getirdi? ne götürdü? R. F. Barbaros, & E. J. Zurcher içinde, *Modernizmin yansımaları: 50'li yıllarda türkiye* (s. 17-33). Efil Yayınevi.
- Takım, A. (2012). Demokrat parti döneminde uygulanan ekonomi politikaları ve sonuçları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 67, No 2, s.157-187.
- Taylan, H. H. (2011). Sosyal bilimlerde kullanılan içerik analizi ve söylem analizinin karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.
- Tekeli, İ. (2021). 1950'li yıllar: kendini yeniden üretemeyen popülist modernleşme. R. F. Barbaros, & E. J. Zurcher içinde, *Modernizmin yansımaları 50'li yıllarda türkiye* (s. 33-58). Efil Yayınevi.
- Tekeli, Ş. (1983). *Cumhuriyet döneminde seçimler*. İletişim Yayınları.
- Tekin, O. (2021, Ağustos). Roma sikkelerinde siyaset ve propaganda. *Toplumsal Tarih*, s. 46-51.
- Toker, M. (1991). *Yarı silahlı yarı külahlı bir ara rejim*. Bilgi Yayınevi.
- Tokgöz, O. (2014). *Siyasal iletişimi anlamak*. İmge Kitabevi.
- Tokgöz, O. (2019). *Seçimler, siyasal reklamlar ve siyasal iletişim*. İmge Kitabevi.
- Topuz, H. (1991). Seçimlerde iletişim politikaları. H. Topuz içinde, *seçimlerde iletişim politikaları* (s. 26). Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.
- Topuz, H. (1991). *Siyasal reklamcılık*. Cem Yayınevi
- Uçarol, R. (2015). *Siyasi tarih (1789-2014)*. Der Yayınları.
- Ulutaş, B. (2021). Doküman analizi. Seggie & Bayyurt içinde *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (s. 287-305). Anı Yayıncılık.
- Unat, K. (2017). Seçim afişleri ışığında hürriyet partisi'nin 1957 genel seçimi kampanyası. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Güz (27), 267-291.
- Unat, K. (2015) *Cumhuriyet halk partisinin seçim propagandaları 1927-1957*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Uztuğ, F. (2007). *Siyasal iletişim yönetimi*. MediaCat Yayınları.
- Üngör, Ç. (2017). Medya ve Siyaset. Y. Taşkın içinde, *Siyaset kavramlar, kurumlar, süreçler* (s. 381-391). İletişim Yayınları.

- van Dijk, T (2001). *critical discourse analysis* . D. Schiffrin ve arkadaşları içinde, *The handbook of discourse analysis* (s.352-372). Blackwell Publishers.
- van Dijk, T (2010). *Söylem ve iktidar*. A. Çavdar, & A. B. Yıldırım içinde, *Nefret suçları ve nefret söylemi* (s.9-44). Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- van Dijk, T. (1997). *Discourse as structure and process* (Vol. 1). Sage Publications
- van Dijk, T. A. (1985). *Handbook of discourse analysis*. Academic Press.
- van Dijk, T. A. (1995). *Ideological discourse analysis*. New Courant Journal Volume 4 içinde (s.135-161)
- van Dijk, T. A. (1998a). *Ideology: a multidisciplinary introduction*. Sage Publications
- van Dijk, T.A. (1998). *Ideology: a multidisciplinary approach*. Sage Publications
- Varel, A. (2020). Ellili yıllarda muhalefet: hükümete yönelik eleştiriler ve dp karşısında chp'nin ideolojik konumlanması. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1950'li yılları* (s. 203-234). İletişim Yayınları.
- Wayne, M. (2009). *Marksizm ve medya araştırmaları: anahtar kavramlar, çağdaş eğilimler*. Yordam Kitap.
- Wodak,R.& Meyer, M. (2015). *Critical discourse studies: history, agenda, theory and methodology*. R. Wodak & M. Meyer içinde *Methods of Critical Discourse Studies*, 3rd edition
- Yalçınkaya, A. (2015). Tanrı: iktidar. M. A. Ağaoğulları içinde, *Batı'da siyasal düşünceler* (s. 235-341). İletişim Yayınları.
- Yavaşca, K. (2020). Necmettin erbakan: lider, hoca, mücahit. M. K. Kaynar içinde, *Türkiye'nin 1970'li yılları* (s. 495-513). İletişim.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle iletişim kuramları egemen ve eleştirel yaklaşımlar*. Dipnot Yayınları.
- Yeğen, B. (2022). *Siyasal iletişim propaganda ve ulusal kimlik*. Kriter Yayınları
- Zeybek, B. (2022). *Siyasal reklam ikna ve retorik*. Beta Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2015). *Modernleşen türkiye'nin tarihi*. İletişim.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ayşe ÇELİKBAŞ AYKUT	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyoloji
Yüksek Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Genel Sosyoloji
Programı	Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Makale ve Bildiriler	
1. Çelikbaş Aykut, A. (2024). 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinde Siyasal Söylem: Meral Akşener Örneği. Sakarya İletişim, 4(1), 82-100. 2. Çelikbaş Aykut, A., & Kobak, K. (2024). Siyasal Söylem ve İdeolojilerin Gazete Karikatürlerinde Yeniden Üretimi: 1950 Seçimleri. GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics, 7(1), 34-56. 3. Çelikbaş Aykut, A., (Kasım, 2013). <i>Millet İttifakında Aday Krizi: Meral Akşener Örneği</i> Siyaset, Seçimler, Medya ve İletişim Yönetimi Konferansı'nda sunulan bildiri. Ankara 4. Çelikbaş Aykut, A., (Temmuz, 2019). <i>Sosyal Medyanın Toplumu Siyasallaştırması Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneği</i>, International Trends and Issues in Communication & Media Conference Konferansı'nda sunulan bildiri. Çek Cumhuriyeti.	